

BILAG

EVALUERING AF FORÆLDREANSVARSLØVEN

2011

JUSTITSMINISTERIET
FAMILIESTYRELSEN

Udgivet af
Familiestyrelsen
Kristineberg 6
2100 København Ø
Tlf. 72 68 80 00
familiestyrelsen@famstyr.dk
familiestyrelsen.dk

September 2011

Publikationen fungerer som bilag til "Evaluering af forældreansvarsloven" sammen med særskilt bilag "Dom til fælles forældremyndighed. En evaluering af forældreansvarsloven".

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, SFI, har som et led i Familiestyrelsens evaluering af forældreansvarsloven gennemført undersøgelsen "Dom til fælles forældremyndighed. En evaluering af forældreansvarsloven" af Mai Heide Ottosen og Sofie Stage, København 2011, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Rapporten kan downloades eller bestilles via SFI's hjemmeside: www.sfi.dk.

Undersøgelsen indgår, sammen med de øvrige bilag i denne publikation, i evalueringen af loven.

Indholdsfortegnelse¹

Bilag 1: "Forældreansvarsloven – Belysning af barnets perspektiv", Justitsministeriets Forskningskontor, juni 2011.....	5
Bilag 2: "Familieformer og skilsmisse – der er ikke noget bedre end at have den hele og rigtige familie", Børnerådet, juni 2011	59
Bilag 3: "Statistik om forældreansvarslovens effekt i de sager, der behandles i statsforvaltningerne – oplysninger indsamlet i perioden 1. februar 2010 til 31. januar 2011", Familiestyrelsen, juni 2011	113
Bilag 4: "Gennemgang af data om sager, hvor der er påstand om vold eller andre grænseoverskridende handlinger", Familiestyrelsen, juni 2011.....	125
Bilag 5: "Udviklingen 2007-2010 i sager om samvær, forældremyndighed og bopæl", Indenrigs- og Sundhedsministeriet, juni 2011.....	131
Bilag 6: "Sagskatalog – tunge samværsager (vold, grænseoverskridende handlinger og samarbejdschikane m.v.)", Familiestyrelsen, juni 2011	139
Bilag 7: "Domspraksis om fælles forældremyndighed", Familiestyrelsen, maj 2011.....	237
Bilag 8: "Forældreansvarslovens § 11 – Skal den fælles forældremyndighed fortsætte?", direktør Dorrit Sylvest Nielsen, Familiestyrelsen, og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen. "Forældreansvarslovens § 14 – Fælles forældremyndighed – overførsel af forældremyndighed", landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen ²	283
Bilag 9: "Udviklingen i sagsbehandlingen m.v. i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær", Familiestyrelsen, april 2011.....	295
Bilag 10: "Den faglige ekspertgruppe om evalueringen af forældreansvarsloven – opsummering af drøftelser", Familiestyrelsen, juni 2011.....	313
Bilag 11: Notater fra statsforvaltningerne om barnets initiativret og samvær med andre. Notater fra stats- forvaltningerne om transport, anvendelsen af § 39 og myndighedsbehandlingen (kompetencereglerne). Udarbejdet af Erfa-gruppen på forældreansvarslovens område	335
Bilag 12: Input fra Indenrigs- og Sundhedsministeriet til brug for evalueringen af forældreansvarsloven ³	385
Bilag 13: Input fra Undervisningsministeriet til brug for evalueringen af forældreansvarsloven	389
Bilag 14: Input fra Socialministeriet til brug for evalueringen af forældreansvarsloven	393

¹ Det bemærkes, at indholdsfortegnelsen refererer til sidetallene i den samlede publikation, og ikke til de enkelte bilags sidetal.

² Artiklerne er trykt i *Tidsskrift for Familie- og Arveret (TFA2009.103 og TFA2009.111)*. Gengivelsen er sket med tilladelse fra Thomson Reuters Professional A/S.

³ Det bemærkes, at der i bilag 12 henvises til Indenrigs- og Sundhedsministeriets notat om "Udviklingen 2007-2010 i sager om samvær, forældremyndighed og bopæl". Dette notat er optrykt i bilag 5.

Forældreansvarsloven

Belysning af barnets perspektiv

Justitsministeriets Forskningskontor

Juni 2011

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	4
2. OM BØRNEINDDRAGELSE I FORÆLDREANSVARSLØVEN	4
3. EVALUERINGENS DATA OG METODE	7
4. SAGENS BEHANDLING.....	8
4.1 I STATSFORVALTNINGERNE	8
4.1.1 ANMODNING OG INDLEDENDE MØDE.....	8
4.1.2 YDERLIGERE OPLYSNING AF SAGEN	10
4.1.3 SAGENS AFSLUTNING UDEN FORLIG – AFGØRELSE ELLER INDBRINGELSE FOR RETTEN	15
4.2 HOS DOMSTOLENE	16
4.2.1 SAGEN MODTAGES FRA STATSFORVALTNINGERNE	16
4.2.2 FORÆLDRENE'S FORKLARINGER	16
4.2.3 YDERLIGERE BELYSNING AF SAGEN	18
4.3 BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV – FREMSKRIDT OG FORSLAG TIL FORBEDRINGER	20
5. SAMTALER MED BARNET	23
5.1 RAMMER FOR SAMTALEN.....	23
5.1.1 HVEM AFHOLDER SAMTALEN	23
5.1.2 BISIDDERE.....	24
5.1.3. TID OG STED.....	26
5.2 FORINDEN SAMTALEN – FORBEREDELSE	27
5.3 LEDSAGELSE AF BARNET	28
5.4 INTRODUKTION TIL SAMTALEN.....	28
5.5 SAMTALENS INDHOLD OG FREMGANGSMÅDER	29
5.6 DILEMMAER OG UDFORDRINGER	30
5.6.1 I LØBET AF SAMTALEN	30
5.6.2 VIDEREFORMIDLING AF BARNETS PERSPEKTIV	32
5.7 EFTERFØLGENDE FORMIDLING	36
5.8 VURDERING AF BØRNE'NES OPLEVELSE	38
5.9 VURDERING AF BØRNESAMTALEN OG FORSLAG TIL FORBEDRINGER	40

6. BØRNENE	43
6.1 INDDRAGELSE OG MEDBESTEMMELSE	43
6.2 RAMMER FOR SAMTALEN.....	43
6.2.1 AT TALE MED EN VOKSEN UDEN FOR FAMILIEN.....	43
6.2.2 TID OG STED	45
6.3 FORBEREDELSE PÅ SAMTALEN	45
6.4 SAMTALEN.....	46
6.5. FORMIDLING AF AFGØRELSEN	47
6.6 BØRNENES OPLEVELSER AF AT BLIVE INDDRAGET OG FÅ MEDBESTEMMELSE SAMT FORSLAG TIL FORBEDRINGER	48
6.7 OM BØRNEGRUPPER.....	50
SAMLET OPSUMMERING	52

1. INDLEDNING

Forældreansvarsloven, der trådte i kraft den 1. oktober 2007, indebærer et øget fokus på barnets perspektiv i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær. Det fremgår af loven, at barnets perspektiv skal belyses i alle sager uanset barnets alder. Fremgangsmåden kan være forskellig, og barnet kan inddrages mere eller mindre direkte. Samtidig med lovens vedtagelse blev det besluttet, at loven skal evalueres. Evalueringen, som Familiestyrelsen står for, er opdelt i forskellige dele, heriblandt nærværende undersøgelse, som er en kvalitativ belysning af den del af forældreansvarsloven, der angår statsforvaltningernes og retternes belysning af barnets perspektiv, navnlig spørgsmålet om inddragelse af barnet i form af en samtale. Undersøgelsen er baseret på interview med børnesagkyndige og jurister i statsforvaltningerne, med dommere og med børn, hvis forældre lever hver for sig.

Rapporten indledes med et afsnit om forældreansvarsloven med fokus på den del, der omhandler børneinddragelse, hvorefter der følger et afsnit om evalueringens data og metode. Analysen indledes med en belysning af de forskellige måder, hvorpå børneperspektivet inddrages under sagens behandling i henholdsvis statsforvaltningerne og retterne. Samtaler med barnet belyses efterfølgende, herunder deres forløb og indhold samt dilemmaer indeholdt i samtalen. Endelig følger børnenes egne erfaringer med og holdninger til, at deres perspektiv inddrages. En opsamling med anbefalinger til mulige forbedringer ved statsforvaltningernes og retternes belysning af barnets perspektiv afslutter rapporten.

2. OM BØRNEINDDRAGELSE I FORÆLDREANSVARSLØVEN

Ministeriet for Familie og Forbrugeranliggender nedsatte i marts 2005 Udvalget om forældremyndighed og samvær, der havde til opgave at overveje, om reglerne på forældremyndigheds- og samværsområdet var tidssvarende, og om de i tilstrækkelig grad sikrede varetagelsen af barnets interesser og behov. Overvejelser og forslag fra udvalget indgår i betænkningen ”Barnets perspektiv” (betænkning nr. 1475), som forældreansvarsloven tager udgangspunkt i.

Dele af udvalgets kommissorium angår inddragelse af barnet og styrkelse af børneperspektivet i forældremyndigheds- og samvæerspørgsmål. Udvalgets opgave har været at tage stilling til:

- hvordan kriteriet ”barnets bedste” kan tydeliggøres, når myndighederne træffer afgørelser
- hvordan høringsreglerne i lov om forældremyndighed og samvær kan tilpasses høringsreglerne i den sociale lovgivning
- hvordan samtaler med børn gennemføres bedst muligt, og hvordan oplysninger fra samtalen behandles og videreformidles

- hvordan børneperspektivet i forældremyndigheds- og samværsspørgsmål kan styrkes yderligere, herunder ved inddragelse af børnesagkyndig rådgivning af både børn og forældre så tidligt som muligt i forløbet
- og hvorvidt børn bør tillægges en mere selvstændig rolle, herunder partsstatus, klageadgang og mulighed for at rette henvendelse til myndighederne.

De enkelte punkter gennemgås i det følgende.

Inspireret af reglerne i de øvrige nordiske lande, særlig Sverige og Norge, samt ud fra artikel 3 i FN's konvention om barnets rettigheder foreslog udvalget, at alle afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet. Forældreansvarslovens § 4 er en implementering af dette forslag. Det er således en overordnet bestemmelse i loven, at fokus skal være på barnets bedste.

Høringsreglerne i den tidligere lovgivning indebar, at der i sager om forældremyndighed og samvær skulle være samtaler med børn, der er fyldt 12 år, med mulighed for at afholde samtalen med yngre børn afhængig af barnets modenhed og sagens karakter, jf. § 29 b i lov om forældremyndighed og samvær. Undtagelser herfra angår tilfælde, hvor samtalen må antages at være til skade for barnet, eller hvor samtalen er uden betydning for sagens afgørelse. Herudover skulle der i børnesager efter den sociale lovgivning som udgangspunkt altid afholdes en samtale med barnet inden sagens afgørelse. Udvalget om forældremyndighed og samvær foreslog, at aldersgrænsen på 12 år ophæves. Dette kommer til udtryk i forældreansvarslovens § 5: ”I alle forhold vedrørende barnet skal der tages hensyn til barnets egne synspunkter alt efter alder og modenhed.” Samtidig skal henvises til lovens § 34, der angår inddragelse af barnets perspektiv: ”Barnet skal inddrages under en sag om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, så dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme til udtryk. Dette kan ske ved samtaler med barnet, børnesagkyndige undersøgelser eller på anden måde, der belyser barnets perspektiv. *Stk. 2.* Forpligtelsen til at inddrage barnet direkte i sagen gælder ikke, hvis det må antages at være til skade for barnet, eller hvis det må anses for unødvendigt efter sagens omstændigheder.” Dette er baseret på overvejelser om, at børn altid bør have mulighed for at komme til orde vedrørende forhold, der berører deres liv, jf. også artikel 12 i FN's konvention om barnets rettigheder, samt at det afgørende for inddragelse ikke bør være barnets alder og modenhed, men måden de inddrages på, herunder håndteringen af dilemmaer og udfordringer ved denne inddragelse.

Mens myndighederne er forpligtet til at inddrage barnet, er det frivilligt for barnet, om det vil deltage. Som nævnt i stk. 2, gælder forpligtelsen til at inddrage barnet dog heller ikke efter lovændringen tilfælde, hvor det kan antages at være til skade for barnet, eller hvor det anses for unødvendigt, herunder at der opnås enighed mellem forældrene, at barnet for kort tid siden har været inddraget i en sag, og der ikke er grund til at formode, at barnet på ny har behov for at blive inddraget og udtrykke sine synspunkter, eller at sagen angår spørgsmål, der har karakter af rene petitesser. Udvalget påpe-

ger i denne forbindelse, at det i sager vedrørende yngre børn op til 7 år ofte vil være vanskeligt at få barnets synspunkter frem ved en egentlig samtale, hvorfor barnets perspektiv i sådanne tilfælde ofte må søges tilvejebragt på anden måde.

Udvalget giver endvidere anbefalinger til, hvordan samtaler med børn bedst muligt gennemføres, og hvordan oplysninger fra samtalen behandles og videreformidles. Blandt anbefalingerne er, at samtaler som udgangspunkt bør forestås eller have medvirken af kvalificerede og erfarne sagkyndige, der har viden om og indsigt i børns udvikling og behov, samt at der fokuseres på de institutionelle rammer, tid og ressourcer – alt ud fra overvejelser om, at barnets konfliktsituation ikke må forværres via samtalen, og at der bør sikres mulighed for at skabe en god kontakt og et tillidsforhold til barnet. På tidspunktet for udvalgets arbejde var der i retterne meget spredt praksis med hensyn til at inddrage en børnesagkyndig i samtaler med børn. Da lovændringen indebærer, at dommere vil skulle tale med yngre børn end tidligere, foreslår udvalget en hjemmel til, at dommeren kan anmode en børnesagkyndig om at deltage i samtaler med børn. Dette førte til indførelse af § 450 c i retsplejeloven: ”Samtaler med børn efter forældremyndighedsloven afholdes, uden at parterne er til stede, medmindre retten bestemmer andet. Retten kan anmode en børnesagkyndig om at deltage i samtalen eller om at afholde samtalen alene. Inden sagen afgøres, skal parterne gøres bekendt med hovedindholdet af samtalen, medmindre afgørende hensyn til barnet taler imod det.”

Den del af udvalgets kommissorium, der angår yderligere styrkelse af børneperspektivet i forældremyndigheds- og samværsspørgsmål, herunder ved inddragelse af børnesagkyndig rådgivning af både børn og forældre så tidligt som muligt i forløbet, er særlig møntet på domstolene, da udvalget på baggrund af reformen på det familieretlige område lægger til grund, at børnesagkyndige forligsbestræbelser i vidt omfang foregår i statsforvaltningerne. Udvalget foreslår, at der som et led i rettens forligsbestræbelser skabes mulighed for, at dommeren kan udpege en børnesagkyndig til at deltage i forberedende retsmøder, medmindre forældrene modsætter sig dette. På denne baggrund indførtes § 450 a i retsplejeloven: ”Retten kan i sager om forældremyndighed eller barnets bopæl eller for at kunne afgøre et spørgsmål om samvær og anden kontakt, jf. § 448, nr. 2 og 3, udpege en børnesagkyndig til at deltage i forberedende møder. Retten kan med henblik på at opnå forlig anmode den børnesagkyndige om at afholde en samtale med parterne eller barnet samt om at indhente oplysninger, medmindre en part modsætter sig dette.”

Til spørgsmålet om, hvorvidt børn skal tillægges en mere selvstændig rolle, foreslår udvalget en styrkelse af barnets retsstilling i form af retten til at henvende sig til myndighederne, og at myndighederne på denne baggrund har pligt til at indkalde barnets forældre og/eller barnet til et møde om de forhold, som barnet ønsker hjælp til. Forældreansvarsloven § 35 er baseret på dette forslag: ”Et barn, der er fyldt 10 år, kan anmode statsforvaltningen om at indkalde forældrene til et møde om forældremyndigheden, barnets bopæl eller samvær.”

3. EVALUERINGENS DATA OG METODE

Denne evaluering er kvalitativ, idet den er baseret på interview med henholdsvis medarbejdere i statsforvaltningerne og ved domstolene og med børn.

Fra statsforvaltningerne er der interviewet seks jurister og fem børnesagkyndige fra de fem regioner, som forvaltningerne er inddelt i (Hovedstaden, Sjælland, Syddanmark, Midtjylland og Nordjylland). Desuden er der foretaget interview med 16 dommere fra 11 retter landet over. For at opnå en vis spredning er der udvalgt retter fra hver af de regionale statsforvaltninger. De udvalgte er retten i Helsingør, Københavns Byret, retten i Glostrup, Roskilde, Næstved, Odense, Sønderborg, Århus, Viborg, Aalborg og Hjørring. Interviewpersonerne er valgt ud fra deres erfaring med børneinddragelse i sager om forældremyndighed, bopæl eller samvær. Varigheden af interviewene har varieret mellem ½ til 1½ time.

Herudover er der foretaget interview med 15 børn i alderen 9 til 15 år. I alle tilfælde har interviewene fundet sted efter samtykke fra en af barnets forældre. Udvælgelsen af børnene er sket dels via statsforvaltningernes børnegrupper og dels via børnenes deltagelse i en samtale i statsforvaltningen.

Adgangen via børnegrupper blev valgt ud fra en antagelse om, at børnene ville være mere trygge ved at blive interviewet sammen i et kendt forum og dermed være mere åbne og snakkesalige. Der er interviewet 11 børn fra to børnegrupper. Interviewene har fundet sted på statsforvaltningerne til et børnegruppemøde og er foretaget som gruppeinterview med to til fire børn ad gangen. Godt halvdelen af børnene havde selv deltaget i en samtale i statsforvaltningen, og alle børn deltog engageret i de øvrige spørgsmål om børneinddragelse relateret til forældreansvarsloven. Disse interview varede knap en time.

Da ikke alle de børn, der har deltaget i interview via børnegrupper, har været til en samtale i statsforvaltningen eller i retten, har det endvidere været ønsket at gennemføre interview med børn, som har deltaget i en sådan samtale inden for det seneste år. Flere statsforvaltninger har været behjælpelige med at skabe kontakten til disse børn. Der er blevet sendt brev ud til forældre til 90 børn med anmodning om interview, hvilket dog alene har resulteret i fire interview. At så få har ønsket at deltage, skal formodentlig ses i sammenhæng med den situation, familien befinder sig i. De fire interview er foretaget som enkeltpersoninterview og er afholdt i Justitsministeriet eller i barnets hjem. Stedet er valgt ud fra forældrenes og børnenes ønske. Interviewenes varede 20-30 minutter.

Alle 42 interviewpersoner er lovet anonymitet, og for børnenes vedkommende er frivilligheden i forhold til at besvare spørgsmål desuden understreget flere gange i løbet af interviewet.

En kvalitativ evaluering som denne, der alene omfatter et mindre udsnit af de mulige respondenter, vil ikke være repræsentativ. Det forhold, at der er foretaget interview med medarbejdere landet over, gør dog, at et relativt bredt erfaringsgrundlag belyses i undersøgelsen. De børn, der har stillet op til enkeltpersoninterview, er formodentlig et skævt udsnit af alle de børn, der er blevet bedt om at deltage. Det er nok primært de mere ressourcestærke børn, der ikke har oplevet de mest belastende forløb. Denne selektion har dog ikke fundet sted ved interview med børn i børnegrupperne, som derfor afspejler et noget mere bredt udsnit af forløb.

Der skal her rettes en tak til Domstolsstyrelsen, som har været behjælpelig med at skabe kontakt til de udvalgte retter, samt til de statsforvaltninger, der har faciliteret brevudsendelsen med anmodning om interview med børn. Yderligere skal der rettes en stor tak til alle de interviewede, ikke mindst børnene.

4. SAGENS BEHANDLING

Som det er fremgået, er det et grundlæggende princip i forældreansvarsloven, at barnets perspektiv skal inddrages i sager om forældremyndighed, bopæl og samvær, samt at dette kan ske på forskellig vis i løbet af sagens behandling. Dette vil blive belyst i det følgende.

Indledningsvis kan det bemærkes, at kommunalreformen på det familieretlige område indebar, at alle sager vedrørende separation, skilsmisse og forældremyndighed fra 1. januar 2007 opstartes i statsforvaltningerne. Det er således ikke længere muligt at anlægge disse sager direkte ved domstolene. I relation til sagens behandling har statsforvaltningerne afgørelseskompetence i samværsager, jf. forældreansvarsloven § 38, mens denne kompetence ligger hos domstolene i sager om forældremyndighed og bopæl. Statsforvaltningerne kan dog træffe midlertidige afgørelser i sidstnævnte sager, jf. forældreansvarsloven § 26, stk. 1, og indbringes en sag om forældremyndighed eller om barnets bopæl for retten efter forældreansvarsloven § 40, kan begge forældre anmode om, at også spørgsmål om samvær og anden kontakt afgøres under retssagen, jf. § 38, stk. 3. Statsforvaltningen kan således ikke træffe afgørelse om samvær, hvis samværet ønskes afgjort under rettens behandling af en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl.

4.1 I Statsforvaltningerne

4.1.1 Anmodning og indledende møde

Såvel sager om bopæl, forældremyndighed og samvær starter i statsforvaltningen, jf. forældreansvarsloven § 31. Typisk sker dette efter anmodning fra en eller begge forældre. Barnets initiativret, jf. § 35, betyder, at sagen også kan igangsættes på baggrund af henvendelse fra et barn, hvis dette er fyldt 10 år. Interviewpersonerne fra statsforvaltningerne beretter, at dette kun sker i få tilfælde, og at det i så tilfælde særligt er de ældre børn, der henvender sig.

Er der *på forhånd enighed* om barnets bopæl eller samvær, eller angår uenigheden detaljer i relation til samværets omfang og udøvelse, skal statsforvaltningerne ikke inddrages i aftalen. En sag om forældremyndighed skal under alle omstændigheder anmeldes eller godkendes af statsforvaltningen.

Er der *ikke enighed på forhånd* mellem forældrene i forhold til forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær indkaldes forældrene til et vejledningsmøde, jf. forældreansvarsloven § 31, stk. 2. I særlige tilfælde kan et sådant møde udelades – fx hvis forældrene på forhånd har anmodet om konfliktmægling – eller der kan afholdes separate møder med forældrene. Som hovedregel indkaldes dog til et møde med begge forældre, hvor formålet er at finde løsninger om barnets fremtid, som er til barnets bedste. Disse møder kan afholdes som et *vejledningsmøde*, hvor der er en juridisk sagsbehandler til stede, eller som et *tværfagligt møde*, hvor også en børnesagkyndig deltager. Af Familiestyrelsens vejledning om samvær fremgår det, at tværfaglige møder kan være særligt relevante, hvis der er et højt konfliktniveau mellem forældrene, og der samtidig er tale om særlige forhold, fx forældre med psykisk sygdom, misbrug eller store sociale belastninger, børn med problemer, forældre med små børn eller forældre med store børn, hvor en børnesamtale kunne blive en vigtig del af afgørelsesgrundlaget.

Interviewpersonerne beretter, at muligheden for at indlede med et tværfagligt møde i praksis afhænger af sagens karakter, herunder om sagen er karakteriseret ved at være ”evigt verserende”, ved at angå meget små børn eller familier med særlige problemer, herunder misbrug, vold og psykisk sygdom. Også i tilfælde, hvor det vurderes, at der skal indkaldes til en samtale med barnet, tilstræbes det i visse af statsforvaltningerne at indlede med et tværfagligt møde.

Ifølge informanterne er muligheden for at indlede med et tværfagligt møde flere steder begrænset på grund af mangel på ressourcer, således at der ud fra ovennævnte kriterier sker en prioritering. I relation til det økonomiske aspekt påpeges det, at ”*sager kan også blive dyrere af ikke at starte ordentligt ud.*”

Der er blandt interviewpersonerne et udtalt ønske om at kunne indlede flere sager med et tværfagligt møde. Dette skyldes opfattelsen af, at der opnås flere forlig, når der både er en børnesagkyndig og en jurist til stede, at de indgåede aftaler kan have en større holdbarhed, og at det er hensigtsmæssigt i tilfælde, hvor der efterfølgende er en samtale med barnet:

”Det allerbedste udgangspunkt for samtalen er, hvis den børnesagkyndige har været med til et tværfagligt møde, så forældrene har mødt den børnesagkyndige. Det skaber en større tillid hos forældrene til, hvad der foregår ved samtalen. Det beroliger forældrene, og giver en større chance for, at de efterfølgende vil lytte.”

Bliver forældrene *på det indledende møde enige* om forældremyndighed, barnets bopæl og/eller samvær, afsluttes sagen. Statsforvaltningerne kan dog foreslå, at barnet inddrages, hvis det findes relevant, men ifølge interviewpersonerne sker dette ikke i praksis. Barnets perspektiv belyses således alene via forældrene i sådanne sager. Den bagvedliggende antagelse er, at forældrene er nærmest til at vurdere, hvad der er bedst for deres barn, og at en aftale mellem forældrene derfor afspejler dette. Desuden skal barnet ikke inddrages for enhver pris. Tilsvarende fremgår af betænkningen ”Barnets perspektiv” og Familiestyrelsens vejledninger om samvær og om forældremyndighed og barnets bopæl.

Forældrenes kendskab til deres børn betyder, at disses oplysninger i det hele taget betragtes som væsentlige for at oplyse barnets perspektiv.

Bliver forældrene *på det indledende møde ikke enige*, skal statsforvaltningen vurdere, om sagen skal oplyses yderligere.

4.1.2 Yderligere oplysning af sagen

Det bemærkes, at ved sager om bopæl og forældremyndighed skal statsforvaltningerne prioritere de sager, hvor der er forligspotentiale, mens sager uden udsigt til forlig hurtigt skal afsluttes, så de kan bringes for retten, jf. Familiestyrelsens vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl. Dette ses også i praksis, hvor informanterne fortæller, at de ”*koncentrerer ressourcerne ved de sager, hvor der er noget at gøre – og ikke de håbløse sager.*” At der ikke foretages yderligere i sager uden forligspotentiale, fx fordi den ene part ikke møder op til indkaldte vejledningsmøder, skyldes også et hensyn til barnet:

”Vi har ikke beslutningskompetencer ved sager om forældremyndighed og bopæl, kun de midlertidige afgørelser. Vi kan prøve at forlige parterne, så de kan undgå en retssag, og hvis de ikke bliver enige på det indledende møde, så kan de tilbydes konfliktmægling eller børnesagkyndig rådgivning. Vi kan også høre barnet, men her er vi lidt tilbageholdende, for hvis ikke forældrene retter sig efter det, der bliver sagt, så kan dommeren ligeså godt tage den samtale. Ellers er det at foregøgle barnet noget. Det kan også være, at der mangler noget i den samtale, som dommeren skal bruge, og så risikerer vi, at barnet skal høres igen. [...] Vi undersøger i udgangspunktet ikke sagen til bunds, da vi kun har den vejledende forpligtelse.”

Ud over forældrenes oplysninger ved det indledende møde kan barnets perspektiv belyses på forskellig vis, herunder ved at indhente oplysninger fra skolen, andre institutioner eller socialforvaltningen, via deltagelse i en samtale eller en børnesagkyndig undersøgelse. Alle interviewpersoner fortæller, at det ikke er muligt at oplyse en fast fremgangsmåde med hensyn til, hvordan barnets

perspektiv yderligere belyses i sagen, da alle sager er individuelle og bliver behandlet som sådan. I det følgende gennemgås typiske kriterier for valg af de forskellige måder til yderligere at belyse barnets perspektiv.

Ifølge informanterne vælges det at *indhente oplysninger fra institutioner, socialforvaltningen m.v.* i tilfælde, hvor særlige forhold gør sig gældende, herunder at der er problematiske forhold ved børn eller forældre, såsom sygdom eller misbrug, at der er en sag i kommunen, at forældrenes oplysninger om barnet ikke stemmer overens, eller i nogle tilfælde, hvor barnet indkaldes til en samtale. Desuden vælges det at indhente oplysninger fra institutioner m.v. i sager, hvor der efter en samtale med barnet fortsat er tvivl om sagens afgørelse. Disse oplysninger betragtes generelt som meget brugbare, men der peges også på, at skoler og andre institutioner ikke ønsker at blive inddraget i konflikten og derfor ofte afgiver meget neutrale svar med angivelse af et godt samarbejde med begge forældre. Det generelle indtryk er, at der indhentes flere oplysninger nu end før forældreansvarsloven. Desuden påpeges, at de indhentede oplysninger fra institutioner m.v. generelt ikke kan stå alene som grundlag for en afgørelse.

I vurderingen af, om der skal gennemføres en *samtale med barnet*, skal der ifølge Familiestyrelsens vejledning om samvær lægges vægt på:

- Barnets alder
- Barnets modenhed
- Om barnet er i stand til at udtrykke sine egne synspunkter om samværet
- Hvad sagen handler om
- Hvor indgribende afgørelsen vil være
- Om barnet vil kunne forstå og overskue konsekvenserne af at give sin mening til kende
- Om samtalen vil kunne afholdes af en person, som barnet allerede kender og har tillid til, f.eks. en børnesagkyndig, som har deltaget i et rådgivningsforløb med barnet, en skolepsykolog e.l.
- Forældrenes konfliktniveau
- Om barnet bliver involveret direkte i forældrenes konflikt

Med hensyn til barnets alder og modenhed er der som tidligere nævnt ikke en egentlig aldersgrænse i forældreansvarsloven, men samtidig er det påpeget, at det vil være vanskeligt at få synspunkter frem i samtaler med børn under 7 år. De øvrige kriterier skal ses i sammenhæng med det tidligere anførte i afsnittet om børneinddragelse i forældreansvarsloven, herunder at barnet ikke skal inddrages direkte, hvis det må antages at være til skade for barnet, eller hvis det må anses for unødvendigt efter sagens omstændigheder. Blandt tilfælde, hvor det kan være til skade for barnet, hører et højt konfliktniveau mellem forældrene, idet en samtale her kan bringe barnet i en yderligere loyalitetskonflikt, hvorfor mere hensigtsmæssige måder til at belyse barnets perspektiv bør overvejes, jf. Fa-

miliestyrelsens vejledning om samvær. Blandt situationer, hvor det betragtes unødvendigt, hører som nævnt indledningsvis, at I) der opnås enighed blandt forældrene, II) barnet for kort forinden har været inddraget i en tidligere sag, og der ikke er grund til at formode, at barnet på ny har behov for at blive inddraget og udtrykke sine synspunkter, og III) at sagen angår ”rene petitesseer”, såsom afhentningssted. Vedrørende sidstnævnte peges på, at dette ikke alene skal betragtes fra et voksent perspektiv, men at der også skal tages hensyn til barnets retsstilling og ”interesse i at komme til orde”, jf. Udvalget om forældremyndighed og samvær og Familiestyrelsens vejledning om samvær.

I praksis nævnes også her den individuelle sagsbehandling:

”Nogle gange er det at skåne barnet ikke at tage det ind, andre gange er det godt, at det kommer ind og siger sin mening. Det er en individuel vurdering. Det foregår ikke bare per automatik, men ud fra grundige drøftelser.”

Det er derfor ikke muligt at give en fast opskrift på, hvornår barnet indkaldes til en samtale, men i det følgende gennemgås kriterier, der generelt indgår i vurderingen heraf.

Alderskriteriet er i praksis omkring syv års alderen, dog kan det variere noget. Ifølge interviewpersonerne inddrages også yngre børn gennem en samtale, typisk søskende. Modsat tages der også hensyn til, hvor modent barnet er, eller om der er særlige forhold ved barnet, fx ADHD, som kan betyde, at ældre børn ikke inddrages via en samtale. Der er ikke en entydig holdning blandt medarbejderne i statsforvaltningerne til værdien af at inddrage de helt små børn. Der peges på, at disse børn kan have svært ved at overskue sagens indhold, at de ikke har en egen holdning, og der derfor samlet set kan være et begrænset udbytte af en samtale. Andre er ikke så betænkelige ved at inddrage de små børn og ser det som uproblematisk og værdifuldt. Sagsindholdet er også af betydning i forhold til alderskriteriet. Det fortælles, at små børn ikke indkaldes til en samtale, hvis sagen angår et forhold, som de ikke kan forventes at have en mening om, eller hvor de antageligvis ikke vil kunne overskue konsekvenserne af deres udtalelser.

Flere informanter i statsforvaltningerne fortæller, at en samtale med barnet undlades, hvis konflikt-niveauet mellem forældrene er for højt. Her henvises til, at det i disse situationer er *”usikkert, om barnet har frihed til at sige det, det allerhelst vil”*, samt til overvejelser om at skåne barnet for at komme i en alvorlig klemme, altså en vurdering af, om samtalen *”kun vil gøre ondt værre.”* Det påpeges desuden, at kriteriet ”til skade for barnet” ikke skal forstås bredt:

”Det er meget svært at komme af sted med ikke at høre barnet, hvis det er fyldt 7 år og forældrene er uenige. Der kan man godt sidde i det dilemma, at lige præcis det her barn, har man faktisk ikke lyst til at inddrage i sagen, for det er helt tyde-

ligt på forældrenes oplysninger, at barnet er i klemme, men der kan vi ikke sno os udenom. Så skal vi være helt derhenne, hvor vi kan argumentere for, at det kan være til skade for barnet.”

Af andre grunde til at undlade at inddrage barnet via en samtale nævnes risikoen for, at barnet gentagne gange inddrages. Det angår sager, der vurderes til at ende i retten, og de ”evigt verserende” sager, dvs. sager, der afsluttes, men opstår igen. Sidstnævnte sager er der ifølge informanterne en del af, og her er holdningen, at børnene ikke skal inddrages unødigt, hvilket i praksis betyder, at det forsøges undgået, at børn inddrages mere end én gang om året. Det påpeges, at det kan være både godt og dårligt for børnene at deltage i mere end én samtale:

”Nogle gange er det godt for børnene at få lov til at sige, hvad de gerne vil i de her sager, andre gange er det noget skidt. Børnene kan tænke ”er der ingen, der hører efter”, og det kan meget vel gå ud over tilliden til de voksne.”

Det opleves som svært, at afvise de sager, der går igen:

”Der er nogle forældre – uanset hvad vi prøver med konfliktmægling, rådgivning m.v. – så fortsætter de. Og vi kan heller ikke tage våbnene fra dem. Vi har givet dem et system, der gør, at de kan komme igen og igen og igen.”

”IP1: Ligesom ved samvær bør der være en afvisningsbestemmelse ved bopæl og forældremyndighed for at skabe ro for børnene. Det er helt grotesk, at de kan komme med de bopælssager igen og igen. Der bør være en stopper for, hvor mange gange man kan søge på samme grundlag.

IP2: Ja, og med hensyn til samvær så udhuler princippet om barnets bedste afvisningsbestemmelsen.”

Der henvises her til forældreansvarslovens § 39, som siger, at en anmodning om ændring af samvær eller anden kontakt kan afvises, hvis forholdene ikke har ændret sig væsentligt, samt til det overordnede princip om, at der altid skal tages hensyn til barnets bedste. Det fortælles, at samtalen giver et ”her og nu billede”, hvorfor barnets bedste ikke kan vurderes i længere perioder ad gangen på baggrund af en samtale.

Handler sagen om petitesser, fx at en samværsordning udvides med en dag, undlades også en direkte inddragelse af børnene.

Det opfattes endvidere som unødvendigt at inddrage barnet, hvis sagens udfald er meget klar på baggrund af forældrenes oplysninger, fx ved krænkende adfærd i familien. Barnets udsagn vil næppe have indflydelse i sådanne tilfælde.

Ifølge informanterne er det typisk i samværssager, statsforvaltningerne hører børnene. Sager om bopæl og forældremyndighed belyser statsforvaltningerne alene ved forældrenes forklaringer, hvis sagen da ikke vurderes at have forligspotentiale. En samtale med barnet kan således også forekomme i bopælssager, når det vurderes, at forældrene vil følge det, barnet siger, og sagen derfor ikke skal videre til retten, eller i tilfælde, hvor der skal træffes en midlertidig afgørelse. Men det sker sjældent i forældremyndighedssager:

”Vi hører ikke børnene, hvis det handler om fælles forældremyndighed. Det er en teknisk juridisk ting, hvad skulle barnet mene om det?”

En *børnesagkyndig undersøgelse*, jf. forældreansvarslovens § 33, stk. 1, kan ifølge Familiestyrelsens vejledning om børnesagkyndige undersøgelser være hensigtsmæssig at gennemføre i eksempelvis sager:

- hvor barnet befinder sig i en udsat situation på grund af psykiske, fysiske eller sociale belastninger.
- om samvær, hvor samværet er eller kan blive meget konfliktfyldt på grund af forældrenes indbyrdes forhold.
- hvor der er alvorlige problemer hos den ene forælder eller begge forældre, fx psykiske problemer, vold i familien og anden grænseoverskridende adfærd, kriminalitet, misbrug, andre sociale belastninger samt nedsat forældreevne.
- hvor der er tale om lang tids adskillelse mellem barnet og samværsforælderen.
- hvor der er påstand om, at den ene forælder (i samværssager: samværsforælderen) har udøvet vold over for barnet, bopælsforælderen eller et andet medlem af den husstand, hvor barnet dagligt opholder sig.
- hvor der er påstand om grænseoverskridende handlinger.
- hvor der i øvrigt er væsentlige samarbejdsproblemer mellem forældrene.

Efter det oplyste foretages børnesagkyndige undersøgelser i statsforvaltningerne af eksterne psykologer og er af godt et par måneders varighed. Disse undersøgelser indeholder både samtaler med forældrene, samtale med barnet alene og observation af samspillet mellem barnet og hver af forældrene. Eksempler på sager, hvor der foretages børnesagkyndige undersøgelser, er ifølge informanterne sager om helt små børn, børn der ikke er alderssvarende, børn der er meget i klemme eller meget skrøbelige børn. Det forekommer endvidere i sager med særlige problemer blandt forældre-

ne, herunder misbrug, påstande om krænkende adfærd, psykisk sygdom eller et enormt højt konfliktniveau. Enkelte beretter, at disse undersøgelser bruges i stigende grad, også eksempelvis i tilfælde, hvor sagen efter forældrenes forklaringer og barnets egen meningstilkendegivelse ved en samtale fortsat er uklar. En informant peger på, at i tilfælde, hvor der er alvorlige problemer hos en eller begge forældre, kunne det i nogle tilfælde være tilstrækkeligt med en personundersøgelse af forælderen/forældrene, hvilket kunne give et dybere indblik i forældreevnen uden at inddrage barnet. Enkelte beretter desuden om muligheder for at lave observerede samvær som en måde at belyse barnets perspektiv på. Det er en mindre omstændelig måde end en børnesagkyndig undersøgelse.

4.1.3 Sagens afslutning uden forlig – afgørelse eller indbringelse for retten

Fører forligsbestræbelserne i statsforvaltningerne ikke til enighed blandt forældrene, kan statsforvaltningerne træffe afgørelse i sager om samvær. For så vidt angår sager om forældremyndighed og barnets bopæl, kan disse indbringes for retten. Statsforvaltningen kan indbringe sagen for retten, hvis forældrene anmoder herom inden fire uger efter sagens afslutning i statsforvaltningen, jf. forældreansvarsloven § 40. For at sagen kan indbringes for retten, kræver det, at parterne har modtaget vejledning på et møde i statsforvaltningen, eller at den ene part har deltaget i møde i statsforvaltningen, mens anden part er udeblevet trods to indkaldelser, jf. forældreansvarsloven § 40, stk. 2.

Når en sag indbringes for retten, skal statsforvaltningen ifølge Familiestyrelsens vejledning om forældremyndighed og barnets bopæl meddele retten, efter hvilken bestemmelse sagen indbringes (forældremyndighed, bopæl eller samvær), oplyse navn og adresser på parterne samt disses børn, oplyse om fri proces og advokater, om antallet (og ikke indholdet) af forligsmæssige tiltag, såsom vejledningsmøder samt medsende eventuelle indhentede erklæringer eller udtalelser, herunder:

- Dokumentation for, hvem der har forældremyndigheden
- Notat om samtale med barnet
- Børnesagkyndig erklæring eller undersøgelse
- Udtalelser fra institution, skole, kommune og andre relevante myndigheder
- Afgørelser eller aftaler om forældremyndighed og/eller barnets bopæl, herunder midlertidige afgørelser
- Afgørelser eller aftaler om samvær, herunder midlertidige afgørelser

Ifølge interviewpersonerne i statsforvaltningerne medsendes de påkrævede dokumenter.

4.2 Hos domstolene

Metoderne til at belyse barnets perspektiv i sagen adskiller sig ikke i retterne fra statsforvaltningerne, men udgangspunktet er et andet, idet sagen i alle tilfælde er startet i statsforvaltningerne og dermed allerede belyst i større eller mindre omfang.

4.2.1 Sagen modtages fra statsforvaltningerne

Blandt dommerne gives der meget entydigt udtryk for, at sagerne generelt er meget lidt oplyste, når de modtages fra statsforvaltningerne. En væsentlig årsag til dette er antagelig, at statsforvaltningerne hurtigt afslutter sagen, når den vurderes at ende i retten:

”Så der er ikke mange bilag i den typiske forældreansvarssag. Ikke fordi de [statsforvaltningerne] ikke er samarbejdsvillige eller lignende. Jeg tænker, at det typisk er sådan, at statsforvaltningerne tænker, at denne sag kan vi ikke komme videre med, fordi konfliktniveauet er højt, så slutter de sagen, og så kan den ene part indbringe den for retten.”

Der er dog samtidig en opfattelse af, at i sager, hvor barnets perspektiv er belyst yderligere i statsforvaltningerne, sendes de relevante dokumenter ikke i alle tilfælde med. Det fortælles, at det er *”medarbejderafhængigt, fx hvem der sender referat fra børnesamtale med. Nogle gange finder vi først ud af, at der har været en samtale, når vi taler med forældrene eller barnet.”* Desuden fremgår det ifølge flere af dommerne ikke altid, efter hvilken bestemmelse sagen indbringes. Det påpeges, at der således i nogle situationer er tale om *”dobbeltarbejde, vi chikanerer skolerne med at indhente udtalelser og børnene med samtaler,”* samt at det hos forældrene og advokaterne kan virke uforståeligt og skabe frustration, at oplysningerne ikke videregives i alle tilfælde. I flere tilfælde fås oplysningerne fra advokaterne. Der er dog også en opfattelse af, at sagerne er bedre oplyst nu end ved tiden for forældreansvarslovens ikrafttræden, hvor statsforvaltningerne på samme tid var præget af omstillingsprocesserne ved kommunalreformen i 2007. Der er blandt dommerne et generelt ønske om, at sagerne fortsat er bedre oplyst, når de modtages fra statsforvaltningerne.

4.2.2 Forældrenes forklaringer

Nogle dommere fortæller, at der i enkelte sager sker retsmægling, men at sagerne hyppigst føres som egentlige retssager. Her indledes ofte med et telefonmøde med parternes advokater. På dette møde afklares, hvad konflikten drejer sig om, og samtidig berammes mødet eller møderne, hvor forældrenes forklaringer høres (der kan være op til flere forberedende møder inden hovedforhandlingen), samt en eventuel samtale med barnet. Samtalen med barnet berammes typisk kort efter det første møde med forældrene, nogle steder senere samme dag, andre i løbet af godt en uge, og andre steder igen bevirker berammelsestiderne, at der går længere tid. Nogle retter har tidligere haft en

praksis med at beramme samtalen med barnet i direkte forlængelse af mødet med forældrene, men grundet dårlige erfaringer med, at børnene kommer til at sidde og vente, er dette ændret.

En af hensigterne med at lade alle sager starte i statsforvaltningen var, at de fleste og mest omfattende forligsbestræbelser, herunder de forskellige måder at oplyse sagen på, hovedsageligt skulle finde sted i statsforvaltningens regi. Opfattelsen af, hvorvidt sagerne har forligspotentiale, eller om disse muligheder er udtømte, når sagen indstilles til retten, er meget forskellig blandt dommerne. Dette betyder samtidig, at fremgangsmåden i sagsbehandlingen varierer alt efter, hvor meget vægt der lægges på forligsbestræbelser i løbet af sagsbehandlingen. Muligheden for, at en børnesagkyndig kan deltage ved møderne, jf. retsplejeloven § 450 a, er der derfor ingen entydig holdning til:

”Vi har mulighed for at have børnesagkyndig med ved hovedforhandlingen, men det bruges stort set ikke. Sådan foregår det i statsforvaltningen, så forligsmuligheden er prøvet der.”

Andre mener, at sagerne har forligspotentiale, men at ressourcerne ikke er til forligsbestræbelser i retterne:

”De sager – hvor vi kan se, at den ene part ikke mødte op i statsforvaltningen – de får jo sådan set en førstebehandling ved domstolene. Her ville vi gerne lave en forligsmæssig sagsbehandling fra start af med et møde med også en børnesagkyndig, men det har vi ikke kapacitet til at få op at stå.”

Andre igen vælger meget konsekvent at starte med at få en børnesagkyndig med på et forberedende møde:

”Vi starter op med et forberedende møde, hvor den børnesagkyndige også deltager, på nær i de sager hvor det ikke har et formål, fx hvor mor har boet på krise-center i flere år og far dømt for vold. Vi har en høj forligsprocent ved de møder, også de svære sager, dem der fremstår som håbløse.”

Bliver forældrene forligt inden en samtale med barnet, inddrages barnet ikke. Et par af dommerne beretter, at det diskuteres i retten, hvorvidt barnet burde indkaldes i tilfælde af, at barnet ikke er enigt i forældrenes forligsaftale, og der henvises i den forbindelse til barnets retssikkerhed:

”Det er et dilemma, at hvis forældrene opnår forlig, så høres børnenes stemme ikke. Jeg synes, det er et retssikkerhedsmæssigt problem over for børnene.”

4.2.3 Yderligere belysning af sagen

Selv om sagerne ikke kører efter en fast skabelon, tages der som oftest stilling til, hvordan sagen yderligere skal belyses, når forældrene har afgivet deres forklaringer. Flere peger på, at officialmaksimen her er gældende, hvilket betyder, at myndigheden (her dommeren) har ansvaret for, at sagen er tilstrækkelig oplyst, før der træffes afgørelse. Også af denne årsag gøres der meget ud af at oplyse sagerne.

Praksis vedrørende indhentning af *udtalelser fra institutioner m.v.* er noget varierende. Som tidligere nævnt er det ifølge dommerne sjældent, at disse oplysninger følger med fra statsforvaltningerne, og de indhentes derfor af dommerne selv, eller fås af parternes advokater. Mange fortæller, at der ret konsekvent indhentes oplysninger, så snart sagen modtages:

”Vi gør det [indhenter oplysninger fra institutioner m.v.] i alle tilfælde, for at speede sagerne lidt op. Tidligere hørte vi først forældrenes forklaringer ved retsmødet, og derefter tog vi stilling til, hvad der skulle ske, men det har vist sig, at vi næsten altid har behov for at indhente oplysninger. Så nu skriver vi fra start af, så de ligger klar ved retsmødet.”

Ifølge de dommere, der fortæller, at der som udgangspunkt altid indhentes oplysninger fra institutioner m.v., gøres dette dog ikke, hvis sagen er meget klar. Der kan også indhentes oplysninger på et senere tidspunkt end ved sagens begyndelse, fx foranlediget af oplysninger fremkommet på mødet med forældrene. Enkelte dommere beretter modsat om en praksis, hvor der langt fra altid indhentes oplysninger fra institutioner m.v., men at dette alene sker på baggrund af forældrenes oplysninger.

I vurderingen af, om *barnet skal inddrages via en samtale*, er det særligt alder og modenhed, der tages i betragtning. Ifølge interviewpersonerne er det hovedreglen, at børn fra skolealderen inddrages via en samtale. Desuden fortælles, at der afholdes samtaler med barnet, selv om forældrene giver udtryk for, at barnet trives, og forældrene er enige om, at det ikke er nødvendigt at inddrage barnet via en samtale. Det vægtes således at få barnets egen mening frem.

Også blandt dommerne er der forskellige holdninger til hensigtsmæssigheden og værdien af at inddrage de helt små børn. Det er dog et fåtal, der er betænkelige herved.

Det fortælles, at en samtale med barnet undlades, hvis det vurderes at være åbenbart overflødig og ikke vil tilføje sagen noget. Som eksempel nævnes ophævelse af forældremyndighed i de tilfælde, hvor barnet i forvejen kun bor hos den ene part.

En anden mulig grund til at undlade at indkalde børnene til en samtale er, at der for nyligt har været afholdt en sådan samtale. Nogle fortæller, at hvis der i statsforvaltningen er afholdt en samtale med

barnet inden for det seneste halve år, undlades en samtale i retten. Der gives her udtryk for, at denne situation ikke forekommer ofte, men når den gør, er der en noget forskellig holdning til, om det alligevel vælges at inddrage barnet til en samtale i retten. Tidsperspektivet og samtalens genstand – det forhold at samtalen i statsforvaltningen kan have haft et andet fokus – vil ifølge flere betyde, at en samtale også vil blive holdt i retten. Enkelte dommere peger på, at det i nogle tilfælde vil være unødigt og belastende for barnet:

”Min oplevelse er, at børnene er glade for at blive hørt. Min oplevelse er også, at de nogle gange føler, at de er blevet overhørt – hvis de har været til samtale hos statsforvaltningen og kort efter kommer hos os, da vi har kort berammelsestid på de her sager. Løsningen må være, at vi altid skal have referatet fra statsforvaltningen.”

Med hensyn til problemet med at inddrage barnet gentagne gange peger et par af dommerne – i lighed med informanterne fra statsforvaltningerne – på, at der umiddelbart efter en afgørelse kan anlægges en ny sag. Informanterne finder det hensigtsmæssigt at indføre en spærreregulering eller karenstid på et halvt til et helt år med henblik på at skåne børnene i de evigt verserende sager.

Forældrenes konfliktniveau synes ikke at spille ind på, om en samtale med barnet afholdes eller ej, men kan influere på, om der deltager en børnesagkyndig ved samtalen, jf. det senere.

Generelt gives der udtryk for, at der – med undtagelse af små børn – stort set altid indkaldes til en samtale:

”Jeg ville gerne, at man kunne se lidt mere nuanceret på det. At man kunne undlade det, hvis der er tale om en teknikalitet. Jeg ved godt, at man kan undlade det, men praksis i dag er, at barnet som altovervejende hovedregel skal tilbydes en samtale.”

Muligheden for at undlade en samtale med barnet i sager vedrørende teknikaliteter angår særligt forældremyndighedssager:

”Jeg synes, at børnene unødigt bliver inddraget, når forældrene er uenige om fælles forældremyndighed, men rørende enige om, hvor barnet skal bo. Der føler vi ikke, vi har hjemmel til at undlade at indkalde børnene til en samtale. Det er vi rørende enige om alle sammen. Dem ser vi gerne undtaget som hovedregel, så der er en mulighed for, at vi kan vælge at inddrage børnene, men at hovedreglen er, at det gør vi ikke. Og det finder vi ikke, at der er hjemmel til nu.”

På samme måde som hos statsforvaltningerne afholdes der ikke samtaler, hvis det vurderes, at der skal være en *børnesagkyndig undersøgelse*. Også i retterne fortæller enkelte om en mellemløsning – en observationsrapport – som består i et par besøg i hjemmet af en børnesagkyndig med det formål, at ”gå det lille spadestik dybere, frem for at lave en hel børnesagkyndig undersøgelse, der kan være ’overkill.’” Flere informanter peger netop på, at en børnesagkyndig undersøgelse er stor og ressourcerekrævende, og at den anses for at være unødvendig i en stor del af sagerne. Blandt eksempler på sager, hvor en sådan undersøgelse vurderes relevant, nævnes sager med særlige problematikker, såsom misbrug, psykisk sygdom eller tvivl om forældrekompetencer, samt sager, hvor der hos dommeren er tvivl om sagen.

Beslutningen om, at der skal gennemføres en børnesagkyndig undersøgelse, kan tages efter mødet med forældrenes forklaringer eller efter en samtale med barnet.

4.3 Belysning af barnets perspektiv – fremskridt og forslag til forbedringer

Som nævnt er det et grundlæggende princip i forældreansvarsloven, at barnets perspektiv skal inddrages i sager om forældremyndighed, bopæl og samvær. Interviewpersonerne giver entydigt udtryk for, at loven er meget tydelig med hensyn til, at børn skal inddrages – ”*Barnets synspunkt SKAL komme til udtryk i sagerne*”. Desuden betragtes børneinddragelsen som meget væsentlig, herunder henvises særligt til børnenes position i sagerne:

”Det er vigtigt, at få belyst hvad barnet tænker uafhængigt af, hvad forældrene tænker.”

”Barnet skal have lov at ytre sig. Dem, der bliver mest berørt af sådan nogle afgørelser, det er jo lige præcis børnene.”

”Det fungerer godt, at de også bliver hørt – de er stridens æble. De gør sig også nogle tanker om det, som er vældig, vældig gode at få med.”

Det generelle indtryk, informanterne giver, er, at barnets perspektiv er styrket via forældreansvarsloven. Der henvises til, at omfanget af oplysninger til at belyse barnets perspektiv er større, end før forældreansvarsloven trådte i kraft, samt at der nu afholdes flere børnesamtaler, at det er blevet nemmere at argumentere over for forældrene, at børnenes perspektiv skal inddrages, og at fokus er flyttet fra forældrenes ret til børnenes ret og herigennem kommet mere fokus og vægt på barnets perspektiv:

”Jeg tænker, at jeg har fået helt nyt job efter forældreansvarsloven kom, for det er jo en helt anden måde at behandle sagerne på. Og jeg er ikke et øjeblik i tvivl om,

at det produkt, vi sender ud nu, er så meget bedre. Og jeg tror også, at forældrene oplever det sådan.”

”Jeg synes, det var et stort fremskridt, både børneinddragelsen og at der bruges mere tid på sagerne. Nu graves der et spadestik dybere, både ved at der bruges børnesagkyndige, og at der indhentes udtalelser, sådan som loven lægger op til.”

”Ja, det er da i hvert fald blevet bedre. Tidligere var vi ikke så opmærksomme på at få barnets perspektiv frem, men efter loven bestræber vi os på det i videst muligt omfang – flere børnesamtaler og i det hele taget mere opmærksomme på at få frem, hvad barnet egentlig mener.”

Særligt børnesamtalerne fremhæves som en forbedring:

”Jeg er mere tryk ved at gøre det, jeg gør, efter selv at have set og hørt, hvad de selv har at sige.”

Praksisændringen med hensyn til antallet af børnesamtaler forekommer størst i retterne. Her henvises især til ændringen i alderskriteriet. En del af interviewpersonerne fra statsforvaltninger giver udtryk for, at alderskriteriet for at inddrage barnet via en samtale i praksis ikke var væsentlig anderledes i årene op til forældreansvarslovens ikrafttræden. Begge steder beretter desuden om flere børnesamtaler som resultat af en stigning i antallet af ansøgninger om fælles forældremyndighed.

En enkelt interviewperson giver udtryk for, at det er gået den anden vej; at barnets perspektiv ikke er forbedret via forældreansvarsloven. Der henvises her til, at det ikke er i barnets interesse at skulle inddrages, når der er tale om relativt små børn. Som tidligere nævnt er der blandt interviewpersonerne forskellige holdninger til inddragelsen af de helt små børn.

Samtidig med, at interviewpersonerne generelt vurderer forældreansvarslovens krav om børneinddragelse positivt, kommer de også med forslag til forbedringer.

Blandt informanterne fra statsforvaltningerne er der et ønske om flere ressourcer til forvaltning af loven: *”Loven er god, men ressourcerne er bare ikke fulgt med.”* Dette gælder særligt ressourcer til afholdelse af tværfaglige møder, der betragtes som meget værdifulde, men som flere steder undlades grundet mangel på ressourcer.

Enkelte peger også på et bedre samarbejde med kommunerne i de sociale sager: *”Vi er to instanser, der arbejder med en familie og nogle børn, og det kunne godt hænge bedre sammen.”* Her henvises til vigtigheden af at sikre en helhed for barnet mellem et samvær, der fastsættes af statsforvaltning-

gen, og eventuelle foranstaltninger omkring barnet iværksat af kommunen. Desuden peges på, at bemyndigelse og viden fra kommunen bør inddrages i højere grad for at opnå helhedsorienterede løsninger, der tilgodeser barnets bedste, eksempelvis at der bevilges en støtteperson til barnet ved samvær.

Blandt dommerne er der et ønske om, at sagerne er bedre oplyst, når de sendes fra statsforvaltningerne til retterne. Det ville forkorte sagsbehandlingstiden, og dobbeltarbejde ville undgås. Som nævnt skyldes de få oplysninger i sagen formodentlig ofte, at sagen hurtigt er afsluttet i statsforvaltningen, men der peges også på, at der i nogle tilfælde forefindes oplysninger i statsforvaltningerne, som ikke medsendes.

Flere dommere foreslår også en øget mulighed for at undlade samtale med barnet i tilfælde, hvor det betragtes som overflødigt, men de kommer samtidig med overvejelser om, hvorvidt det handler om loven eller forvaltningen heraf:

”Jeg har tænkt, at det er meget nok, at loven skal bestemme, at vi skal holde samtale i alle sager, men nu hvor jeg tænker over det – man kunne også fortolke loven lidt anderledes og lade være med at holde dem, der hvor man tænker ”her er det kun for samtalens skyld, at man afholder den.” Det har vi diskuteret lidt, os jurister indbyrdes. Hvad skal der til for, at det er overflødigt, som det står i loven? [...] Her kan man så spørge, om det er lovgivningen eller vores forvaltning af den, den er gal med?”

Der peges også på berammelsestiderne for sagerne ved retterne som et område for forbedringer, da ventetiden anses som en belastning, ikke mindst for børnene. Sagerne prioriteres, men det kan stadig blive bedre ifølge informanterne:

”Og så kan vi gøre det bedre, at vi kan være hurtigere. Vi prioriterer disse sager, har sat særlig tid af i kalenderen til dem, men det har ikke virket nok; vi har all for lang sagsbehandlingstid.”

Nogle interviewpersoner, både i statsforvaltningerne og i retterne, foreslår indførelsen af en spærregel eller karenstid på et halvt til et helt år, så det ikke vil være muligt at anlægge en ny sag umiddelbart efter en afgørelse, blandt andet for at skåne børnene for gentagen inddragelse.

5. SAMTALER MED BARNET

Det følgende angår samtaler med barnet i henholdsvis statsforvaltningerne og retterne, herunder rammerne for samtalen og forhold der knytter sig til forløbet før, under og efter samtalen.

5.1 Rammer for samtalen

5.1.1 Hvem afholder samtalen

Udvalget om forældremyndighed og samvær anbefaler, at samtaler med børn som udgangspunkt udføres af eller under medvirken af kvalificerede og erfarne sagkyndige, der har viden om og indsigt i børns udvikling og behov.

Af bekendtgørelse nr. 1071 af 6. september 2007 om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. fremgår det, at en samtale med barnet i statsforvaltningerne skal afholdes af en børnesagkyndig. Efter det oplyste er det i statsforvaltningerne fastansatte børnesagkyndige, der deltager ved samtalen med barnet. Ifølge interviewpersonerne er disse børnesagkyndige uddannet som socialrådgivere, psykologer eller pædagoger, der har videreuddannet sig, og at alle har erfaring inden for børneområdet. De børnesagkyndige interviewpersoner svarer bekræftende på, at de føler sig godt rustede til at holde samtaler med børnene, men påpeger, at det er et område, der kræver ajourført viden.

Den hyppigste praksis er ifølge informanterne, at det er den børnesagkyndige, der afholder samtalen alene. Dette har navnlig at gøre med hensynet til barnet og samtalens formål:

”Jo mere officielt man gør det, jo mere bærer det præg af, at barnet bliver indkaldt som vidne, og det er jo ikke det, der er formålet med samtalen. Vi skal have en fornemmelse af barnet, og hvordan det trives.”

Retterne har ikke ansat børnesagkyndige, men benytter sig af eksterne psykologer. I nogle retter er det efter forældreansvarslovens ikrafttræden valgt at lave et stillingsopslag og på den baggrund få en samarbejdsaftale med et antal psykologer (cand.psyk.) med erfaring inden for området, mens listen over anvendte børnesagkyndige i andre retter er baseret på tidligere samarbejdspartnere – enkelte steder efter ”de forhåndenværende søms princip”. Der er blandt dommerne et generelt indtryk af, at de børnesagkyndige er godt rustede til opgaven, men flere peger på behovet for kursustilbud til dommerne.

Praksis for, hvem der afholder samtalen med barnet, varierer retterne imellem og flere steder også inden for samme ret. Dommeren kan afholde samtalen alene, sammen med en børnesagkyndig eller lade den børnesagkyndige afholde samtalen alene. Samlet set fortælles det, at der bruges børnesagkyndige langt oftere efter forældrelovens ikrafttræden.

Der gives indtryk af, at de dommere, der vælger at afholde samtalen med barnet uden deltagelse af en børnesagkyndig, typisk har været længe i embedet. De afholder gerne samtalen alene med barnet, når det angår sager med større børn, og sagen i øvrigt er ukompliceret. I sager med små børn, et højt konfliktniveau eller særlige forhold ved barnet vælges det at holde samtalen med en børnesagkyndig. En enkelt dommer fortæller, at vedkommende i alle tilfælde afholder samtalen uden en børnesagkyndig. Den mest brugte form synes at være, at dommeren som udgangspunkt afholder samtalen sammen med en børnesagkyndig, hvor det typisk er den børnesagkyndige, der fører ordet. Dette sker ud fra overvejelser om, at de børnesagkyndige er mere kompetente til at føre samtalen med barnet – ”de har nogle andre redskaber til at snakke med børn og får sagen belyst på en god måde” – samtidig med, at mange dommere betragter det som en fordel at have set og hørt det barn, om hvis forhold de skal træffe afgørelse.

Enkelte dommere deltager ikke, men lader den børnesagkyndige afholde samtalen alene ud fra overvejelser om kompetencer og for at undgå, at samtalen finder sted i retsbygningen:

”Det er meget brugt, at den børnesagkyndige tager samtalen uden for retten uden dommeren. Bygningen her er meget bombastisk bygning, og det gør det svært at skabe intimitet. [...] Det er den bedste måde at skabe et godt rum for en god dialog med barnet, synes jeg. Dels rammerne, og dels uddannelsen – dommerne er uddannet til at træffe beslutninger, de børnesagkyndige til at snakke med børn.”

5.1.2 Bisiddere

På baggrund af anbefalinger fra Udvalget om forældremyndighed og samvær er der i retterne indført mulighed for at udpege en bistandsperson til barnet, jf. retsplejeloven § 450 d. Det påpeges af udvalget, at behovet for en bistandsperson er mindre, når en børnesagkyndig tilknyttes sagsbehandlingen, hvorfor forslaget ikke omhandler statsforvaltningerne. Her er det dog også muligt for barnet at have en bisidder, jf. forvaltningsloven § 8. Bistandspersonen, der udpeges af dommeren, kan have til opgave at forklare barnet sagsgangen og afgørelsen samt være til stede under en samtale med barnet. Personen har ikke partsbeføjelser, og vigtigheden af, at personen forholder sig neutralt i sagen, understreges. Udvalget anbefaler, at en bistandsperson anvendes i særlige tilfælde, herunder i sager med meget højt konfliktniveau mellem forældrene, påstande om krænkende adfærd i familien, misbrug eller ressourcetsvage forældre samt i langvarige sager, der har ført til flere retssager om barnet, og i sager, hvor barnet er særligt udsat.

I praksis anvendes bisiddere ikke i stor udstrækning. De fleste giver udtryk for, at de aldrig eller kun få gange har erfaringer med, at barnet har haft en bisidder med til samtalen. Dette har i så fald været barnets lærer, pædagog eller en person fra kommunen. Det kan tilføjes, at der er en formod-

ning om, at det i visse situationer vil være svært at få forældrenes samtykke til, at en repræsentant fra kommunen deltager i samtalen, da ikke alle vil være interesserede i, at de to instanser udveksler oplysninger.

En bisidder ved samtalen betragtes alene relevant i sager med meget højt konfliktniveau, hvor børnene er pressede, sager med mistanke om krænkende adfærd, anbragte børn eller andre socialt tunge sager. Nogle informanter giver udtryk for, at brugen af bisiddere i disse sager kan øges. I øvrigt siger interviewpersonerne klart, at der ikke er et behov for, at bisiddere anvendes hyppigere ved samtalen med barnet. Det skyldes først og fremmest, at der i langt de fleste sager deltager en børnesagkyndig:

”Jeg synes, at psykologerne er gode til at tage hånd om børnene, og det er da nok, at barnet skal forholde sig til én voksen.”

Desuden er flere informanter betænkelige ved, hvad det vil signalere over for barnet:

”Det vil være et signal til barnet om, at det er farligt. Samtidig vil det også være signalforvirring – skal personen beskytte barnet mod os eller...? Jeg synes, det ville være et udtryk for en mistillid til systemet.”

”Jeg bruger det ikke. Det kunne være udmærket i særlige sager, men hvor mange personer skal være med? Hvor meget drama skal sættes i gang? Det er bedst at nedtone, så bliver børnene mest rolige.”

Herudover er der stærke betæneligheder ved en bisidders neutralitet. Flere har erfaringer med bisiddere, der viste sig ikke at være neutrale, og alle påpeger vigtigheden af, at personen ikke er involveret i sagen:

”Det er helt afgørende, at det er en professionel person, der ikke har noget at vinde eller tabe i denne her sag. Det skal være objektivt og uvildigt.”

”Man skal være et hundrede procent sikker på, at det er en helt neutral person. Og det ved jeg ikke, hvordan man kan være sikker på. Det har jeg aldrig prøvet. Det mener jeg, man skal være meget påpasselig med. Det kan nemt være en person, der hælder til den ene forælders side, og så er barnet måske bange for at sige nogle ting.”

Af hensyn til neutralitet peges på, at en skolelærer, en pædagog eller en person fra kommunen kunne være mulige bisiddere, men her kommer samtidig overvejelser ind om barnets kendskab til per-

sonen. Kender barnet ikke personen, peger flere på, at det ikke har et formål at inddrage endnu en fremmed person, og omvendt hvis barnet kender personen, er der betænkeligheder om neutralitet – ”de skal balancere på en knivsæg”.

Flere interviewpersoner kan bedre se et behov for en bisidder før eller efter frem for under en samtale – til at formidle sagsgangen og afgørelsen. Igen påpeges dog betænkeligheder ved personens neutralitet, og der gives udtryk for, at formidlingsdelen til børnene kan løses på anden vis.

5.1.3. Tid og sted

Med henblik på at skabe god kontakt og et tillidsforhold til barnet anbefaler Udvalget om forældremyndighed og samvær, at der afsættes god tid til samtalen med barnet, at der gives mulighed for at tale med barnet flere gange, hvis der er behov for det, at samtalen finder sted i nogle børnevenlige rammer, og at der skal være mulighed for at vælge form og materialer alt efter modenhed og evner, fx mulighed for at tegne.

En af de børnesagkyndige informanter i statsforvaltningerne mener, at der med fordel kan anvendes mere tid på børnesamtalerne, mens de øvrige i statsforvaltningerne giver udtryk for, at den afsatte tid er tilpas. Der er blandt enkelte erfaringer med, at tiden tidligere har været for presset, men at dette er blevet ændret. Der afsættes typisk 1½-2 timer til en samtale inklusiv forberedelse og efterfølgende notatskrivning. Har barnet behov for at tale yderligere, kan der tilbydes børnesagkyndig rådgivning og i visse af statsforvaltningerne også børnegrupper. Det synes ikke at være udbredt, at selve børnesamtalen strækker sig over flere gange. Dette ville ifølge informanterne kunne bidrage med et mere tydeligt indtryk af barnet, men modsat er der også en risiko for, at det ville udgøre en belastning for barnet. Enkelte efterspørger dog muligheden for at lave en ”mini-undersøgelse, hvor de [børnene] kunne møde den børnesagkyndige et par gange.” Det tilføjes, at statsforvaltningerne har frie rammer til, hvordan barnets perspektiv belyses, men at det også er et spørgsmål om ressourcer.

Dommerne i retterne vælger selv, hvor meget tid der skal afsættes til samtalen. Her afsættes ofte en time til samtalen, der typisk varer 30-45 minutter. Dertil kommer tid til forberedelse og notatskrivning. I tilfælde af, at den afsatte tid ikke er tilstrækkelig, stoppes samtalen ikke, men fortsættes ud over den afsatte tid.

Det er noget forskelligt, om der anvendes et særligt lokale til samtale med barnet. I statsforvaltningerne foregår samtalen enten på den børnesagkyndiges kontor, som ofte er dekoreret med børnetegninger, eller i mødelokaler, der fx har børnevenlige plakater på væggene. Begge steder er der gerne remedier til at tegne og eventuelt lidt legetøj. Typisk får børnene tilbudt en juice eller en sodavand. I retterne afholdes børnesamtaler mange steder i et særligt lokale, fx et mæglingslokale eller andet lokale, der findes passende, hvor der kan være sofaer, børnevenlige plakater på væggene, lidt lege-

tøj, papir og farver. Børnene får også her typisk tilbudt noget at drikke. Som nævnt vælges det også at holde samtalen uden for retten ud fra overvejelser om, hvilket indtryk retsbygningen giver barnet. Nogle fortæller, at enkelte dommere også til tider vælger at afholde samtalen med barnet under en gåtur uden for retsbygningen. Andre afholder samtalen på dommerens kontor. De steder, der ikke har et særligt lokale til formålet, er der ikke en ensartet holdning blandt dommerne til spørgsmålet om, hvorvidt lokalet er væsentligt:

”Dommerens kontor er udmærket. Det er ikke noget must, at man har et specielt lokale.”

”Der burde også være et særligt børnerum. Det er for højtideligt på dommerens kontor, og jeg har heller ikke stole, der passer til børn, og der skulle være andre tegninger på væggene. Her kommer der også personer med håndjern på eller som bander på gangen. Det bør tænkes ind i ny retsbygning.”

5.2 Forinden samtalen – forberedelse

Forberedelse på samtalen med barnet angår både medarbejderne, forældrene og barnet.

I statsforvaltningerne kan den børnesagkyndiges forberedelse bestå i gennemgang af oplysninger fra et indledende tværfagligt møde eller læsning af referat fra juristen i tilfælde af, at det indledende møde har været afholdt uden deltagelse af en børnesagkyndig. Ofte *”tages der også en snak”* med juristen forinden samtalen. Herigennem får den børnesagkyndige en guide for, hvad der er vigtigt at få afklaret under samtalen med barnet. I det omfang, der er korrespondance med forældrene eller indhentet oplysninger fra institutioner m.v., vil dette også indgå i den børnesagkyndiges forberedelse. De børnesagkyndige giver udtryk for, at de generelt oplever at være godt forberedt til samtalen, og deltagelse i et indledende tværfagligt møde ses som en væsentlig fordel.

I retterne sker forberedelsen ligeledes ud fra forældrenes oplysninger samt på baggrund af eventuelt indhentede oplysninger fra institutioner m.v. Udover at få afklaret, hvad børnesamtalen skal dække, så er oplysningerne også vigtige for at kunne opbygge et tillidsforhold til barnet:

”Det er utrolig vigtigt, at børnene føler, det er legitimt at snakke med dem, og det gør de blandt andet, hvis de kan høre, at man kender noget til deres baggrund.”

I tilfælde af, at den børnesagkyndige ikke har deltaget i mødet, hvor forældrene kommer med deres forklaringer, mødes dommeren og den børnesagkyndige typisk kort forinden samtalen med henblik på en fælles forberedelse.

I statsforvaltningerne såvel som i retterne forberedes forældrene under mødet med disse på, hvad der skal ske under samtalen med deres barn. Denne forberedelse er af meget varierende omfang. Nogle af interviewpersonerne beretter, at forberedelsen alene består i oplysninger om dato for samtale afholdelse, mens andre fortæller om en mere detaljeret forberedelse af forældrene. Til sidstnævnte hører både oplysninger om selve samtale temaer (at børnene ikke vil blive spurgt om, hvor de helst vil være, men at de skal fortælle om deres hverdagsliv), at det er frivilligt at deltage, og at børnene ikke behøver at svare. Desuden kan der oplyses om, hvor samtalen bliver afholdt – enkelte viser lokalet til forældrene – hvad de skal forberede deres børn på, og hvornår de skal det, men også dessiner omkring, at de ikke skal udspørge deres børn efterfølgende om samtale indhold, og at det er deres opgave at forberede børnene. Enkelte steder udleveres brochurer eller der henvises til hjemmesiden www.morogfarskalskilles.dk med henblik på, at forældrene kan forberede deres børn. Flere har erfaringer med, at forberedelsen af forældrene er meget væsentlig, både for at gøre forældrene trygge ved, at barnet skal til samtale, for at de kan forberede deres børn på en ordentlig måde og for at forhindre, at forældrene efterfølgende ”forhører” børnene om samtalen.

Fælles for statsforvaltningerne og retterne er, at de ikke ser barnet inden en samtale. Forberedelsen af barnet er dermed overladt til forældrene med eventuel hjælp fra foldere eller hjemmesider. Yderligere forberedelse af barnet sker indledningsvis ved selve samtalen, jf. senere.

5.3 Ledsagelse af barnet

Barnet kommer ofte til samtalen ledsaget af den forælder, som barnet opholder sig hos på tidspunktet for samtalen. Ifølge interviewpersonerne sker det også, at begge forældre møder op, fordi den ene forælder kan frygte, at modparten vil forsøge at præge barnet lige op til samtalen. Hvis det er et meget konfliktfyldt forhold, opfordres det til, at en anden person end en forælder følger barnet til samtalen.

Den børnesagkyndige eller dommeren henter barnet i venteværelset, hvor der samtidig hilses på den eller de personer, der har ledsaget barnet. I denne situation påpeger flere vigtigheden af, at det gøres på en måde, så barnet oplever, at det er legitimt at gå med ind til samtalen. En del steder inviteres den eller de ledsagende personer også med ind i lokalet, igen med det formål at gøre barnet trygt. Forældrene eller andre ledsagere deltager i udgangspunktet ikke i samtalen, jf. også retsplejelovens § 450 c og Familiestyrelsens vejledning om samvær. Undtagelse herfra er bisiddere, jf. det tidligere.

5.4 Introduktion til samtalen

Samtalen indledes med en introduktion til barnet. Ifølge interviewpersonerne i både statsforvaltningerne og retterne omfatter denne introduktion oplysninger om, at samtalen er frivillig, og at de ikke behøver at svare på spørgsmålene. Dertil kommer oplysninger om samtale baggrund og formål, og hvad den vil omhandle.

Mens samtalen for barnet er frivillig, er den en forpligtelse for statsforvaltningerne og retterne. Barnet har ret til at blive hørt, men er ikke forpligtet til at deltage. Der er forskellige meninger om, i hvilken grad børnene opfatter selve det at deltage i samtalen som frivilligt. Mens enkelte beretter, at de ikke sjældent oplever børn, som møder op og takker nej til at deltage i samtalen, har andre aldrig oplevet, at børnene ikke vil deltage. Informanter, der beretter om sidstnævnte, giver udtryk for, at børnene muligvis tidligere skulle have haft oplysningen om frivillighed, for mere reelt at kunne betragte samtalen som et tilbud. At barnet undervejs ikke behøver at besvare spørgsmål, oplever børnene, ifølge informanterne, reelt som en frivillig sag og gør også brug heraf.

Barnet får også at vide, at det ikke skal træffe en afgørelse, og at der på baggrund af samtalen vil blive skrevet et notat, som vil blive gennemgået med barnet til sidst i samtalen. Desuden oplyses barnet om, at forældrene vil få notatet at se:

”Jeg gør meget ud af at sige til dem, at jeg rigtig gerne vil lytte til dem, men at det er mig, der bestemmer. Forstået på den måde, at jeg prøver at gøre dem begribeligt, at det ikke er deres ansvar. Jeg fortæller dem også, at jeg vil skrive lidt ned undervejs, og at deres forældre vil blive gjort bekendt med hovedindholdet. Det er ikke sådan, at jeg vil citere dem for ting. [...] Til sidst gennemgår jeg med dem, hvad jeg har tænkt mig at skrive, og om det er ok med dem. Det hele gøres forskelligt afhængig af alder.”

Flere steder spørges barnet også indledningsvis om, hvad forældrene har fortalt om samtalen, og om, hvilke tanker barnet har gjort sig om samtalen. Erfaringerne er, at det er meget forskelligt, i hvilket omfang børnene er blevet forberedt på samtalen af forældrene. Mange af børnene opleves som nervøse, når de møder op til samtalen, og derfor startes der også ud med at forsøge at gøre dem trygge.

I retterne er det typisk dommeren, der giver introduktionen til samtalen, mens det i statsforvaltningerne er den børnesagkyndige. I en af statsforvaltningerne er der udfærdiget en intern og udførlig vejledning til de børnesagkyndige med typiske forhold og fokuspunkter i forbindelse med en samtale med barnet, både før, under og efter. Der gives udtryk for, at det er en stor hjælp i det daglige med denne standardskrivelse.

5.5 Samtalens indhold og fremgangsmåder

Ifølge informanterne følger de børnesagkyndige ikke en særlig metode under samtalen, men gør brug af særlige spørgeteknikker til børn, som de har lært via deres uddannelse, kurser og erfaringer. Dommerne anvender heller ikke en speciel metode, men bruger erfaringer fra tidligere samtaler, fra kurser eller de erfaringer, de har gjort sig via de børnesagkyndiges deltagelse i samtalerne. Enkelte

retter adskiller sig ved nøje at følge en særlig metode (inspireret af den norske psykolog Halvor Øvreide). I den føromtalte interne vejledning i en af statsforvaltningerne findes der endvidere eksempler på typiske spørgsmål, som søges afdækket under samtalen.

Generelt er samtalerne struktureret ud fra temaer. Det fortælles, at børnene ikke spørges direkte til, hvor de helst vil bo, men at der spørges til hverdagsting, såsom *hvordan spiser I?, får du madpakke med?, fritidsinteresser?, bliver der læst godnathistorie?, hvad med venner og venner med hjem, når man er hos den ene eller den anden?, hvad med lektier, når man er hos den ene og den anden?, hvad laver du sammen med far?, mor?, søskende?, hvordan klarer du dig i skolen?, hvad med bedsteforældre?, forholdet til evt. nye partnere? og deres evt. børn?* Børnenes trivsel under det forløb, der har medført, at de nu er til samtale, kan også være genstand for samtalen:

”Børnene spørges til, hvordan de har oplevet forløbet, hvordan det er nu, hvordan de har det hos far og mor, og hvis de kunne ønske, om der så var noget mor og far kunne blive bedre til.”

Børnenes trivsel med og tilknytning til forældrene søges således afdækket, uden at barnet direkte bedes tage stilling til, hos hvem af forældrene det helst vil være. En undtagelse herfra er de større børn, dvs. dem på ca. 16 år og derover, der spørges mere direkte herom. Selve spørgemåden er ifølge informanterne i det hele taget tilpasset barnets alder, sådan at de mindre børn fx spørges til meget konkrete og afgrænsede forhold, som de kan besvare. Der kan også bruges rollespil under samtalen eller en imaginær tryllestav til at få barnets ønsker om forbedringer hos forældrene frem.

Den viden om barnet, som personen, der afholder samtalen, har via forberedelsen, forelægges ikke i sin helhed for barnet, kun i det omfang, det findes relevant. Dette kan fx være spørgsmål, der indledes med ”jeg har hørt fra din skole, at sådan og sådan”.

5.6 Dilemmaer og udfordringer

Udvalget om forældremyndighed og samvær peger på, at børn oftest er meget loyale over for forældrene, og at det derfor er en udfordring at forvalte barnets udtalelser og videreformidle barnets perspektiv. Udvalget finder på baggrund af en undersøgelse af professor Hanne Warming om samtaler med børn i statsamtene,¹ at børneinddragelsen rejser en række etiske problemstillinger, herunder hvordan barnet inddrages uden at blive gjort ansvarligt, samt hvordan barnets udsagn videreformidles, så barnets loyalitetskonflikt ikke forstærkes.

5.6.1 I løbet af samtalen

Langt de fleste interviewpersoner fortæller, at der indledningsvis i samtalen gøres meget ud af at fortælle barnet, at man gerne vil høre, hvad det har at sige, men at det er dommeren eller juristen,

¹ Hanne Warming (2002): ”Det er lidt svært – men jeg må jo sige min mening.”

der træffer afgørelsen. Der er forskellige opfattelser af, hvorvidt dette i praksis betyder, at barnet ikke føler ansvar:

”Det er noget af det, der er rigtig svært. Det er jo noget af det, der har været et tema. Skal børn vælge mellem far og mor? Nej, det skal de i hvert fald ikke. Det er noget af det, vi italesætter over for børnene. Vi vil gerne høre, hvad de synes, men de skal ikke vælge.”

”Jeg prøver at gøre meget ud af at sige, at de har mulighed for at komme med nogle ønsker, men at det ikke er sikkert, at de bliver opfyldt – at det er andre voksne, der har ansvaret for at træffe den beslutning. Det gør jeg meget ud af. Men jeg tror, det er svært at få børnene til slet ikke at føle et medansvar.”

”Det er noget af det, der er meget fokus på. Jeg synes, det lykkes meget godt i praksis.”

Hertil kommer, at barnet ikke må bringes i en situation, som det ikke kan overskue, jf. Familiestyrelsens vejledning om samvær. Blandt informanterne opleves dette overordnet set ikke som et problem – *”Det er der meget fokus på. Jeg føler absolut ikke, det sker. Helt sikkert.”* Der henvises til, at dette tages med i betragtning både ved vurderingen af, om barnet skal indkaldes til en samtale, og i forhold til, hvad barnet spørges til ved samtalen.

Ligeledes bør barnet via deltagelse i en samtale ikke bringes i en alvorlig loyalitetskonflikt i forhold til forældrene, jf. Familiestyrelsens vejledning om samvær. Nogle af informanterne mener, at dette er svært at undgå i praksis, men de fleste giver udtryk for, at det godt kan lade sig gøre:

”Det kommer de aldrig, for vi spørger dem aldrig til om de vil være det ene eller det andet sted.”

”Det kan man ved at skabe et fortroligt samtalerum med dem. Men de er i en loyalitetskonflikt, når de kommer. Det er også derfor, det er så vigtigt at skitsere rammerne fra start af. Det handler jo ikke om, at de skal vælge. Det gøres de klart ved starten af samtalen. De skal heller ikke fortælle om, hvem de helst vil bo hos.”

Flere peger igen her på de børnesagkyndiges kompetencer – at disse er gode til at spørge på den rigtige måde, så børnene ikke kommer i en (forstærket) loyalitetskonflikt. Desuden nævnes, at forældrenes konfliktniveau i statsforvaltningerne indgår som kriterium for at undlade en samtale med barnet, jf. det tidligere.

5.6.2 Videreformidling af barnets perspektiv

Når en samtale med barnet er afholdt, skal der udfærdiges et notat om samtalens indhold. Af betænkningen ”Barnets perspektiv” og i Familiestyrelsens vejledning om samvær fremgår de nærmere forhold omkring notatets udformning. Da barnets perspektiv tillægges stor vægt ved en afgørelse, skal notatet være udformet så fyldigt, at barnets synspunkter ikke kan betvivles på et senere tidspunkt. Samtidig skal der tages højde for, at notatet kommer til forældrenes kendskab, og at notatet ikke må belaste barnets forhold til dets forældre. Der er således et dilemma i, at barnets synspunkter skal tydeliggøres i beslutningsgrundlaget, samtidig med, at det ikke må ”ansvarliggøres” for sagens udfald. Udvalget om forældremyndighed og samvær påpeger på baggrund af den føromtalte undersøgelse af Hanne Warming, at det er en udfordring at forvalte barnets udtalelser og videreformidle barnets perspektiv, både når barnet er ukritisk i sin ”fortælling”, og når det er bekymret for, hvad der må siges til forældrene. Det anbefales, at der ikke videregives meget udførlige oplysninger om forældre eller anden nær familie, men at barnets udtalelser generaliseres og omskrives på en sådan måde, at det undgås, at barnet bringes i en yderligere loyalitetskonflikt. Det skal drøftes med barnet, hvad der skal gengives i notatet om samtalen, og om der er noget, som ikke skal med. Muligheden for at undtage oplysninger fra forældrenes aktindsigt betragtes ikke som en ideel løsning, da barnet kan risikere at blive ”forhørt” af forældrene, når disse bliver gjort bekendt med, at visse oplysninger er undtaget, jf. Familiestyrelsens vejledning om samvær og Udvalget om forældremyndighed og samvær.

Ifølge interviewpersonerne udarbejdes notatet i statsforvaltningerne af den børnesagkyndige, der har afholdt samtalen, mens det i retterne er forskelligt, om det er dommeren eller den børnesagkyndige, der gør det. Disse forskelle gælder også tilfælde, hvor begge har deltaget i samtalen. Flere dommere oplyser, at den børnesagkyndige udfører dette arbejde, fordi de er ”gode til at formulere, så barnet ikke kommer i klemme mellem forældrene.”

Stort set alle informanter beretter, at børnene inddrages i notatskrivningen, så de er vidende om, hvad der fortælles videre til forældrene, og for at den person, der afholder samtalen, kan få bekræftet hos barnet, at dets udtalelser er korrekt forstået. Dette foregår typisk sidst i samtalen og enkelte steder også undervejs. De større børn kan også være med i formuleringen af notatet. En enkelt fortæller modsat, at notatet ikke gennemgås med barnet under samtalen.

Ifølge Familiestyrelsens vejledning om samvær bør notatet indeholde en vurdering af, om barnet er alderssvarende, og i de tilfælde, hvor barnet er meget i klemme, også en vurdering af, om dets synspunkter kan antages at være udtryk for egen mening. Det sker med henblik på at kunne imødegå eventuelle senere indvendinger fra en forælder om, at barnets udtalelser er påvirket af modparten. Der er blandt interviewpersonerne en forskellig holdning til denne del. Nogle giver udtryk for, at det er rart at have, når der skal træffes afgørelser, mens andre mener, at det kan være uheldigt ”at

vurderinger af, om barnet fx er påvirket af den ene eller anden forælder, blandes sammen med dommerens afgørelse.”

Det føromtalte dilemma om, at inddragelsen af barnet på den ene side er et spørgsmål om retssikkerhed for barnet, mens dets oplysninger på den anden side vægtes i afgørelsen, hvorfor der også – om end i anden række ifølge Udvalget om forældremyndighed og samvær – er tale om en forhold, som forældrene har interesse i og krav på at gøres bekendt med, påpeges også af interviewpersonerne:

”Jeg sidder ikke med en løsning, men det er et væsentligt problem. Man kan ikke både blæse og have mel i munden i de tilspidsede sager, altså inddrage barnet og sige, at dets perspektiv skal belyses, og samtidig sikre forældrenes indsigt i sagen og deres retssikkerhed. [...] Det vigtigste må trods alt være at få den rigtige afgørelse – den der er bedst for barnet. Ikke forældrenes retssikkerhed, men barnets. Børnene bør kunne udtale sig frit uden risiko for repressalier eller for at gøre den ene eller den anden ked af det.”

”Men ud fra retsplejemæssige synspunkter så kan sagen heller ikke afgøres på baggrund af oplysninger, som forældrene ikke er bekendt med. Det er et dilemma, som måske er uløseligt.”

”Før kunne vi sige til forældrene, at de ikke fik noget at vide fra samtalen. Nu er den vendt om, så det er hovedreglen, at de skal have et notat fra samtalen. Og det er jeg meget ked af, at de skal. Jeg ville gerne kunne sige til barnet, at det ikke skal være bange for, at noget af det, vi snakkede om, kom videre. Jeg savner, at det kommer til at fremgå af loven, at hovedreglen er, at barnet kan udtale sig uden frygt for, at det bliver videregivet til forældrene. [...] Det skal være sådan, at det kan man fuldt legalt undlade at gøre. Pt. kommer det an på, hvordan man håndterer notatskrivningen.”

Interviewpersonerne har således ikke en løsning på dilemmaet, der manifesterer sig ved udarbejdelsen af notatet.

I håndteringen af oplysninger, der kan belaste barnets forhold til dets forældre, anvendes både at udelade detaljer og kun videregive hovedindholdet, at omformulere, at udelade oplysninger og undtage oplysninger fra forældrenes aktindsigt. Dette kan ske, hvis barnet under gennemgangen af notatet giver udtryk for, at det ikke ønsker, at forskellige dele skal indgå, men det kan også forekomme, hvis personen, der afholder samtalen, vurderer, at barnet ikke selv kan overskue konsekvenserne af dets udtalelser.

Fokus på hovedindholdet af samtalen og brugen af omformuleringer i notatet synes at foregå ret generelt. Det fortælles, at der udvælges i det, børnene siger, så det bliver dækkende, samtidig med at børnene ikke udleveres. Barnets udtalelser kan også omformuleres til noget mere positivt, fx fortæller en interviewperson, at det *”kan være meget følsomt, at forældre skændes, så det kan omformuleres til ”far og mor kan godt blive bedre til at snakke sammen.””*

Udeladelse af oplysninger vælges typisk, når det angår mindre relevante dele af samtaleindhold, mens muligheden for undtagelse fra aktindsigt kan komme på tale, når det handler om forhold, der er centrale for sagens afgørelse, eller som kan føre til en underretning. Den generelle oplevelse er, at det er yderst sjældent, at børnene vil have udelukket noget af central betydning:

”Man kan også holde kæft med tilbagevirkende kraft hos mig, altså vi kan strege noget ud. Det afhænger af hvad det er – ikke ved det mest afgørende, men det er meget, meget sjældent, at noget undtages.”

”Hvis børnene ikke vil have noget med: Er det uden betydning, så streges det bare. Er det af betydning, så snakkes med juristen om at undtage. Det er sjældent, vi har problemet. Nogle gange er det nødvendigt at underrette kommunen, men generelt er det et dilemma at undtage oplysninger, og man skal tænke sig godt om. Undtagelsen kan blive ændret i Familiestyrelsen, plus at forældrene kan udspørge barnet om det hemmeligholdte.”

Risikoen for, at barnet ”forhøres” af forældrene om de forhold, der er undtaget fra aktindsigt, nævnes af flere som årsag til, at undtagelser ikke anvendes i stor udstrækning.

Ikke alene omformuleringer og udeladelser af oplysninger, der kan belaste barnets forhold til dets forældre, men den generelle formulering af barnets udsagn i notatet fra samtalen nævnes som et forhold af betydning for at friholde barnet for ansvar og for at undgå, at børnene kommer i en (yderligere forstærket) loyalitetskonflikt. Det, der henvises til, er, at barnet ikke er blevet bedt om at vælge mellem forældrene, og at dette skal fremgå tydeligt af formuleringen: *”Jeg tror, at det er fint nok med børnene, at det har betydning, men måden, det siges på, er meget vigtig. De skal ikke vælge mellem deres forældre. Det skal være meget klart.”* Flere peger også her på de børnesagkyndiges kompetencer – at disse er gode til at formulere notatet på den rigtige måde, så børnene ikke ansvarliggøres. Desuden nævnes betydningen af, hvordan vægten af barnets udsagn fremstår i afgørelserne:

”I vores begrundelse i afgørelsen fremgår det, at der er lagt vægt på barnets udsagn. Så barnet bliver i den grad gjort ansvarlig for løsningen. Vi stikker i den grad andre og os selv blår i øjnene, hvis vi kalder det noget andet.”

”Jeg har tænkt over det for nylig. Det er dejligt nemt med de lidt større børn at skrive som begrundelse i afgørelsen, at det er på baggrund af barnets udsagn – for så holder den – men vi skal passe på, at barnet ikke ender som sandhedsvidne, og at det ser ud til, at det er barnet, der bestemmer. Jeg er selv begyndt at dreje den – i afgørelsen er der jo også lagt vægt på andre ting.”

”Jeg formulerer aldrig afgørelser, så der står ”barnet ville gerne sådan og sådan.””

Videregivelsen af oplysninger opleves generelt set ikke at bevirke, at børnene er tilbageholdende med oplysninger under samtalen, tværtom siges børnene at være meget åbne og fortællende. Muligheden for at udelade oplysninger vurderes her af betydning. I særlige sager, såsom meget konfliktfyldte forhold eller sociale sager, er der flere erfaringer med, at børnene ikke ønsker at komme med udtalelser grundet videregivelsen af disse. Desuden er der blandt informanterne erfaringer med, at trods bestræbelserne på at udforme notatet på en måde, der ikke belaster barnets forhold til dets forældre, forstærkes nogle børns loyalitetskonflikt alligevel efter samtalen eller afgørelsen, idet disse udspørgeres af forældrene om det nærmere indhold i samtalen:

”Jeg har hørt om børn, der bliver afhørt minutiøst efterfølgende af forældrene. [...] Så selvom jeg mener, at det er ufarligt, er det ikke sikkert, det er det, når barnet kommer hjem. Selvom vi gør os umage for, at det skal være det.”

Af denne årsag forbereder nogle barnet på en sådan situation:

”Siger også typisk under samtalen til barnet, at ”du har ikke nogen pligt til at fortælle dine forældre, hvad der er blevet sagt, og det er vigtigt, at du bestemmer selv, hvad du vil sige.””

I tilfælde, hvor den børnesagkyndige har afholdt samtalen alene, videregives til tider oplysninger, der er udeladt i notatet, til den person, der skal træffe afgørelsen. Der er forskellige opfattelse af brugbarheden herved. Nogle mener, at det er rart at have alle forhold med, mens andre giver udtryk for, at det kan give problemer:

”Jeg vil ikke høre noget, der ikke kan stå der. Det er et dilemma, hvis afgørelsen afspejler oplysninger, der ikke fremgår af notatet.”

I sager, hvor forældrene ikke er enige om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, skal barnet desuden tilbydes børnesagkyndig rådgivning i statsforvaltningerne, jf. forældreansvarsloven § 32, stk. 1. Rådgivning skal i modsætning til samtalerne ikke refereres og inddrages i sagsbehandlingen. Interviewpersonerne fra statsforvaltningerne er spurgt til, hvordan dette håndteres. Det fortælles, at børnesagkyndig rådgivning kun i mindre omfang foregår i forbindelse med en samtale med barnet, men typisk separat, og at det ikke er den samme børnesagkyndige, der forestår henholdsvis rådgivning og børnesamtale, hvorfor dette ikke skaber problemer.

5.7 Efterfølgende formidling

Videreformidling af indholdet i samtalen med barnet (notatet) til forældrene samt formidlingen af sagens afgørelse til både forældre og børn behandles af såvel Udvalget om forældremyndighed og samvær som i Familiestyrelsens vejledning om samvær. Med hensyn til videreformidlingen til forældrene fremgår det, at dette kan overvejes at ske på et opfølgende møde med forældrene.

For så vidt angår en direkte formidling til barnet påpeger Udvalget om forældremyndighed og samvær visse dilemmaer i en sådan officiel information, såsom form, indhold, barnets alder og mulighed for opfølgning. Udvalget anbefaler, at der iværksættes forsøg med en direkte formidling til barnet. Desuden anbefales det for domstolenes vedkommende, at i de sager, hvor der har medvirket en børnesagkyndig eller en bistandsperson, skal disse sørge for, at det er muligt for barnet efterfølgende at kontakte den børnesagkyndige eller bistandspersonen for at få hjælp til at forstå resultatet og konsekvenserne af domstolens afgørelse. Videreformidling af en afgørelse til barnet anses særlig relevant i tilfælde, hvor barnets umiddelbare ønsker helt eller delvist ikke følges.

I statsforvaltningerne sker videreformidlingen til forældrene af notatet fra samtalen med barnet enten via brev eller en opfølgende samtale. Ifølge interviewpersonerne forøger et opfølgende møde dels muligheden for at opnå forlig, dels tilliden til både samtalen med barnet og til udmeldinger på baggrund heraf og dels holdbarheden af aftaler og afgørelser:

”Det er lettere at bevæge folk i retning af en forligsmæssig løsning, hvis du sidder med dem, end det er, når notatet sendes ud. Der er ikke så mange, der bliver enige af at få et notat tilsendt.”

”Det kan se voldsomt ud på tryk – helt anderledes end hvis den, der har talt med barnet, kan formidle det.”

”Man kan mærke, at det gør en forskel, når den børnesagkyndige sidder der. De børnesagkyndige kan uddybe nogle ting, der gør, at forældrene bedre kan fæste lid til samtalen.”

”Vi bryder os ikke om bare at sende et notat ud. Det er helt tydeligt, at det er så betydningsfuldt for forældrene at komme ind og høre, hvordan deres barn har det, og at de har tillid til at vi har snakket ordentlig med dem. Det gør også, at vi meget sjældent får indvendinger efterfølgende, og det gjorde vi tit forinden. [...] Jeg synes, at man tager hånd om forældre og børn på en helt anden måde end bare at stikke et notat med posten.”

Også af hensyn til barnet anses et opfølgende møde for at være væsentlig:

”En opfølgning med forældrene ville være, at løfte noget af ansvaret væk fra børnenes skulder og placere det der, hvor det skulle være, nemlig hos de voksne.”

”Vi kunne bløde op på det [ansvarliggørelsen af barnet], hvis vi havde nogle flere ressourcer til at holde opfølgende møder med forældrene i stedet for at fremsende et notat, som vi gør i dag, hvor børnene så skal stå skoleret.”

Samtidig med, at holdningen til brugen af opfølgende møder generelt er, at det er meget fordelagtigt, er det meget varierende, hvor ofte disse møder anvendes – fra ”meget sjældent” til ”næsten altid.” Variationen beror på ressourcer. Nogle oplever, at det ikke har været muligt at holde opfølgende møder inden for rimelig tid efter samtalen med barnet af ressourcemæssige årsager, andre at det tidligere har været muligt, men at det nu er reduceret på grund af sparehensyn. Generelt er der et ønske om at kunne holde flere opfølgende møder, da det opleves relevant i langt flere sager end dem, hvor der i dag afholdes sådanne møder. Flere påpeger på samme tid, at behovet ikke angår alle sager, bl.a. ikke de ukomplicerede.

I retterne sker videreformidlingen til forældrene ved, at notatet sendes til parterne/deres advokater, og herefter er det forskelligt, om forældrene kommer til et opfølgende møde, og hvorvidt dette sker på dommerens eller forældrenes anmodning. Generelt er det svært at komme med et bud på en sædvanlig fremgangsmåde:

”Indtryk fra samtalen formidles til forældrene via retsbogen. Den sendes til parterne, typisk deres advokater, og i en standardsag træffes der afgørelse på det foreliggende grundlag. Hvis man til hovedforhandlingen kan mærke, at de ikke kan forliges nu, men måske senere, så berammes et nyt møde ca. 14 dage efter samtalen, hvor et forlig forsøges. Der kan også mangle noget, så man er nødt til at ind-

kalde forældrene igen, eller barnet kan sige noget, der gør det oplagt – altså sådan at forældrene burde kunne indse, at det kunne blive godt for dem alle. Så indkaldes de igen. Eller forældrene kan selv bede om at mødes igen efter at have fået retsbogen.”

”Notatet sendes til parterne. Vi skriver med forslag om forlig, og vi opnår rigtig mange, ca. 50 pct. Resten sendes til møde nr. 2. Det her møde sættes der tid af til, når sagen berammes. Her kommer den børnesagkyndige med et forligsforslag, og hvis forældrene ikke vil det forslag, så rykkes over i en retssal til hovedforhandling. [...] Sådan gøres det ikke i alle tilfælde. Der er mange variationer, helt afhængig af familiekonstellationen, forældrenes indsigt i barnets bedste, konfliktniveau m.v. Sagerne får en individuel behandling.”

”Jeg startede ud med en forestilling om, at det var i helt særlige situationer, at der var behov for at forklare sig igen. Min erfaring siger mig bare, at der altid er behov for at forklare sig igen. Så det er blevet sådan, at jeg fast har det – det opfølgende møde berammes på forhånd.”

De nævnte variationer, både i statsforvaltningerne og i retterne, implicerer, at det er forskelligt, i hvilket omfang samtalen med barnet også bruges i forligsøjemed eller alene med henblik på at træffe afgørelse. Desuden fortælles, at notatet om samtalen med barnet både kan formindske og optrappe konflikten mellem forældrene og herigennem føre til såvel forlig som afgørelser. Alt i alt fremstår hyppigheden af, om sagen ender med forlig eller afgørelse på baggrund af samtalen med barnet meget forskellig. Mens nogle fortæller, at der *”oftest træffes afgørelse”*, siger andre: *”Ofte frafalder advokaterne efter notatet fra samtalen. Vi forliger langt flere sager end før lovgivningen.”*

Med hensyn til formidling af afgørelsen til barnet – hvilket som sagt er særlig relevant i tilfælde, hvor barnets umiddelbare ønsker ikke følges – finder dette yderst sjældent sted. Det er meget forskelligt, om dette anses for at være problematisk. Nogle omtaler det som *”en sort samvittighed”* eller *”et kildent spørgsmål”*, mens andre understreger, at børnene ikke er parter i sagen, hvorfor der ikke skal ske en videreformidling til dem. Særligt i retterne fremstår det som en fremmed tanke at skulle formidle direkte til barnet. Nogle foreslår dog, at det måske kunne være en idé at formidle afgørelsen direkte til de større børn i form af et brev. Det kunne især ske i de tilfælde, hvor afgørelsen ikke følger børnenes ønsker.

5.8 Vurdering af børnenes oplevelse

Børnene spørges ofte ved samtaleafslutning, hvordan de har oplevet det at være til samtale. Vurderingen blandt interviewpersonerne af børnenes oplevelse er overordnet set positiv. Det fortælles, at nogle børn virker klemte eller pressede og synes, det er *”værre end at komme til tandlægen”*, at

de er ”bange for at gøre den ene eller den anden ked af det”, at det er ”belastende at skulle dele vandene”, men samtidig at ”mange – og det er heldigvis de fleste – er udmærket tilpas med situationen.” Desuden giver interviewpersonerne udtryk for, at de fleste børn er meget nervøse og har sommerfugle i maven, når de møder op til samtalen. På samme tid er der en stærk oplevelse af, at det er betydningsfuldt og forløsende for børnene at komme til samtale:

”Jeg oplever, at det er betydningsfuldt for børnene at blive set og hørt. Selvfølgelig er det svært, og vi skal derfor være opmærksomme på de sager, hvor børnene kan komme endnu mere i klemme.”

”Børn tager det som en chance og et håb om at noget kan blive bedre.”

”De kommer lidt forsagte, men går meget forløste ud.”

”Jeg oplever, at de er meget lettede bagefter, og det er også den tilbagemelding vi får fra forældrene.”

Vurderingen af, at det ikke er en dårlig – og i nogen tilfælde ligefrem en god – oplevelse for børnene at komme til samtale, kobles sammen med den måde, samtalen foregår på, og dens indhold, herunder at børnene ikke bliver bedt om at vælge mellem forældrene. Det fortælles, at flere børn efterfølgende giver udtryk for ”nå, var det ikke andet”. Vurderingen kobles også sammen med det forhold, at en del børn i forvejen er indblandet i forældrenes konflikt, og at det i denne situation er rart eller forløsende at tale med en neutral voksen person:

”Jeg har egentlig oplevet, at de fleste børn er positive over for det og gerne vil inddrages. Jeg har egentlig været lidt overrasket over det. Det er nok fordi, de alligevel er så påvirkede af det, der sker, så man kan ikke skåne dem for det, uanset om de kommer i retten eller ej. De er udmærket klar over den konflikt, der er mellem forældrene.”

”Jeg oplever, at børnene synes, det er positivt at blive inddraget. De giver udtryk for, at det er rart at tale med en, der ikke er en del af konflikten.”

Det kan i denne sammenhæng nævnes, at flere dommere på eget initiativ under interviewet omtaler DR-dokumentaren ”Forældrekrigen”, som viser børn, der er voldsomt påvirket af samtalen i retten. Dette billede betragtes som forvredet, og det siges eksempelvis:

”Jeg kunne ikke genkende det billede. Jeg synes, det var chokerende. Jeg kender selvfølgelig ikke deres ageren til og fra retten i bilen, men det er ikke min opfattelse.”

se, at det foregår sådan i almindelighed. Børnene er meget forskellige, men jeg har aldrig oplevet, at nogen børn gik grædende herfra, at de virkede skræmte eller syntes, det var voldsomt ubehageligt at være til samtale.”

Flere af interviewpersonerne gør opmærksom på, at de har et positivt indtryk af barnets oplevelse ved samtalens afslutning, men at det ikke vides, hvordan det er efterfølgende for barnet.

5.9 Vurdering af børnesamtalen og forslag til forbedringer

Interviewpersonerne sætter generelt stor pris på samtalerne med børnene. Dette skyldes dels et indtryk af, at langt de fleste børn befinder sig godt ved at være til samtalen, dels en oplevelse af, at samtalen foregår på en ordentlig måde, og at samtalerne er med til at forbedre aftalerne eller afgørelserne:

”Jeg synes, at samtalerne foregår på en fin og nænsom måde, så vi kan stå til ansvar for de afgørelser, vi laver.”

”Samtalerne er meget forskellige, men jeg har aldrig oplevet, at det er gået galt. Jeg oplever, at de børnesagkyndige er gode til at spørge rundt om emnet – ikke sætte det på spidsen, ikke presse med noget.”

”Jeg tror også, at aftalerne helt klart bliver bedre, både at det bliver bedre for børnene, og at aftalerne bliver mere holdbare. Det gør et stort indtryk på de fleste.”

”Som dommer i de her sager er det absolut et fremskridt, at vi kommer nærmere ind på det. Man føler sig egentlig bedre rustet til at træffe afgørelse. Man står bedre som dommer, når man skal træffe afgørelse efter sådan en samtale. Man har et bedre grundlag for at træffe afgørelse.”

Flere peger her på, at den øgede brug af børnesagkyndige både ved et indledende møde og ved børnesamtalerne er med til at forbedre samtalerne samt notatet om indholdet i samtalen. Desuden bemærker nogle af informanterne en ændring ved, at de børnesagkyndige har fokus på barnets trivsel og situation, mens samtalerne *”tidligere bar mere præg af at være bevisregel.”* Under henvisning til sagernes forskellige karakter nævner af flere dommerne, at muligheden for at bestemme, hvor og af hvem samtalen skal holdes, er en fordel.

En del af informanterne mener, at der samtidig er forhold omkring samtalen med barnet, der kan forbedres.

Et af disse angår ressourcer til afholdelse af kurser om børnesamtalen. Dette ønske fremkommer både blandt børnesagkyndige, jurister i statsforvaltningerne og dommere. De påpeger, at det er et område, der kræver ajourført viden samt kompetencer, som jurister og dommere ikke har via deres uddannelse:

”Jeg har deltaget i kurser, blandt andet med en norsk psykolog, og jeg mener selv, jeg lærte nogle fif – hvordan man skal sidde, at det er godt at gentage, så de føler sig forstået osv. Man kunne måske godt gøre det obligatorisk, at dommerne skulle på sådan et kursus, altså at man på en eller anden måde skulle klæde dommerne på til det, hvis det er dommerne, der skal tage samtalerne.”

Et andet forslag angår børnevenlige lokaler, der som beskrevet ikke findes alle steder, og som efterlyses af nogle af informanterne.

Også forberedelsen af forældrene på, hvad der skal foregå ved samtalen med barnet, nævnes som et område, der kan forbedres. Som nævnt er denne forberedelse af meget varierende omfang, og flere giver udtryk for, at forberedelsen kunne være bedre. Eksempelvis foreslås en informationsfolder, der forklarer forældrene, at det ikke er afgørende, hvem der ledsager barnet til samtalen, og som giver indblik i samtalen, herunder at barnet ikke skal vælge mellem forældrene. Dette vil kunne gøre forældrene mere trygge ved samtalen med barnet og samtidig smitte af på forberedelsen af barnet, som i høj grad er overladt til forældrene. I forlængelse heraf nævnes også muligheden for en pjece om samtalen målrettet de ældre af børnene. En sådan vil kunne sendes med posten eller være tilgængelig på en hjemmeside. Nogle har sådanne foldere, mens andre efterlyser dem.

Kravene til udformningen af notatet om indholdet af samtalen med barnet indgår også blandt de forhold, der ifølge informanterne kan forbedres. Dette angår det tidligere nævnte dilemma vedrørende på den ene side barnets perspektiv som en retssikkerhed for barnet og på den side notatets funktion som bevisregel i afgørelserne. Der gives dog ikke et entydigt løsningsforslag på dette dilemma.

I statsforvaltningerne ses også et ønske om flere ressourcer til opfølgende møder med forældrene. Disse møder betragtes som værdifulde for både forligsbestræbelser, aftalerne eller afgørelsernes holdbarhed og for at undgå, at forældrene senere hen ”udfritter” børnene om samtalen. En af informanterne siger om dette:

”Det ville være en forbedring, hvis det blev skrevet ind i vejledningen, at man indstiller til, at der holdes opfølgende møder. Alt andet er først og fremmest ikke i orden over for barnet, men heller ikke i orden over for forældrene. Det er heller

ikke konfliktdæmpende, at få et notat ind af brevsprækken. [...] Men sager er forskellige, så der bør være individuelle løsninger.”

Der er ikke enighed om, hvorvidt en direkte opfølgning til barnet vil være en god idé, men nogle peger på, at et brev til de ældre børn kunne være fordelagtigt, særligt i de tilfælde, hvor afgørelsen går imod dets ønsker. I en af statsforvaltningerne fortælles, at et forsøgsprojekt, hvor barnet også inddrages efterfølgende, er på tale. En anden informant påpeger, at det kunne være en fordel med et tilbud til barnet om en afrundende samtale. Det tilføjes dog, at det er et tveægget sværd, da det også kan være belastende for barnet at skulle inddrages flere gange.

Endelig peges på det forhold, at der ikke er viden om barnets situation efter en samtale. Det er også et område, der kan forbedres:

”Der mangler fokus på de reaktioner, samtalerne kan afstedkomme. Og det samler vi ikke op på. Man kunne måske have et åbent tilbud om rådgivning både til forældre og børn. Det skulle ikke være obligatorisk, men der er nogle børn, der lades i stikken.”

6. BØRNENE

I det følgende belyses børnenes holdninger og egne erfaringer, særligt med børnesamtalen. Børnene er blevet introduceret for fire små historier med spørgsmål om børns inddragelse i sager vedrørende forældreansvarsloven. De børn, der har deltaget i en samtale i statsforvaltningerne eller i retten (hovedsageligt statsforvaltningerne), er desuden direkte adspurgt herom.

6.1 Inddragelse og medbestemmelse

Der er ikke nogen tvivl hos børnene om, at man er nødt til også at spørge børnene i de her sager:

”De kan jo ikke rigtig vide, hvad barnet tænker, hvis de ikke får det at vide. Og så kan det være, de træffer nogle dumme beslutninger, som barnet vil blive ked af.”

Her rettes der opmærksomhed på, at forældrenes perspektiver ikke i alle tilfælde er det samme som barnets. Adspurgt om det ikke er tilstrækkeligt at spørge forældrene, svarer et af børnene fx:

”Nej, for de har måske en helt anden mening, end hun [barnet i en af de fire historier] har, og så siger de jo bare, hvad de synes.”

Ikke alene betragtes barnet som en vigtig kilde til viden, barnets position i sagen betyder samtidig, at det er væsentligt at høre børnene: *”For det er jo os, det handler om.”*

Børnene giver også meget entydigt udtryk for, at barnets synspunkter skal vægtes i sagen – i modsat fald reduceres barnet til *”bare at være en brik, der flytter med”* og *”ellers bliver alt bestemt rundt om hovedet på mig.”* I hvilken grad, det skal vægtes, er der forskellige holdninger til. Enkelte giver udtryk for, at *”børn har jo selv ret til at bestemme”*, men flere fortæller, at dette skal være i forening med de voksne. Nogle af børnene er også opmærksomme på, at der med indflydelsen følger et ansvar:

”Ja, hun [barnet i en af de fire historier] skal være med til at bestemme, hvor hun skal bo, men hun skal kun have en indflydelse på det. Hun skal ikke have hele ansvaret.”

Børnenes egne erfaringer med at blive inddraget i sagen i form af en samtale og medindflydelsen herigennem fremgår af det senere.

6.2 Rammer for samtalen

6.2.1 At tale med en voksen uden for familien

Ifølge børnene er det værdifuldt at kunne tale med en person, der ikke er en del af familien:

”Altså, man kan jo godt snakke med ens forældre, men nogle gange er det lidt irriterende, for det er jo ligesom dem, der er problemet.”

Der peges her på, at det er nemmere at komme med sine synspunkter, når den voksne ikke er involveret i konflikten. Det fremstår på baggrund af interviewene som om, at en del børn opfatter samtalen som et rum, hvor der ikke skal tages hensyn til forældrenes reaktioner – *”Du plaprer bare løs om, hvad der er galt.”* Børnene virker i øvrigt meget opmærksomme på deres forældres reaktioner. Om det at tale med en voksen uden for familien siges:

”Det er rart at kunne sige, hvad man gerne vil. Før har jeg ligesom følt, at jeg blev nødt til at holde med enten min far eller min mor. Og jeg kunne ikke holde med dem begge to, for det var besværligt.”

”Så er der ikke er nogen, der bliver sure, eller lidt kede af det, eller lidt glad, altså sådan lidt stort smil på læben, mens den anden bliver ked af det, jo.”

Foruden muligheden for at tale mere åbent og uden at være bange for, hvilke reaktioner udtalelserne afstedkommer, gives der også udtryk for en større tillid til, at den voksne vil behandle barnets synspunkter mere objektivt og professionelt:

”Det var betryggende, at det var én, der var upartisk.”

”Det var rart at tale med én, der er neutral – én der ikke er en del af det. De holder hverken med min mor eller far.”

”Jeg synes ikke, det var så rart i starten at have det der ansvar, men da jeg så kom derind, fik jeg det ret meget bedre, for det virkede som om, at det var én, der var vant til de der samtaler. Én der ikke ville være ond med mine holdninger.”

Børnene er også blevet spurgt til, om de gerne ville have haft en bisidder. Der er blandt børnene ikke noget ønske om, at en sådan person skulle deltage i samtalen. Det fortælles, at den børnesagkyndige person gjorde dem trygge, at det var rart kun at være to til samtalen, og at det omvendt ikke ville være hverken rart eller trygt med flere voksne. De ser heller ikke noget behov herfor:

”Nej, det tror jeg ikke rigtig, jeg havde brug for. Hun sagde jo ikke noget, jeg ikke ville svare på. Det var jo meget roligt.”

Der er heller ikke noget generelt ønske om en bisidder/ bistandsperson til at forklare sagsforløbet eller afgørelsen. Hos enkelte gives der tværtom udtryk for, at dette kan blive for meget af det gode: *”man vil heller ikke have, at der sådan hele tiden er noget.”* Et par af børnene siger dog, at det måske kunne være rart med henblik på at forberede sig på samtalen *”så man er mere sikker på, at man får sagt de ting, man gerne vil.”* I forhold til spørgsmålet om en bistandsperson til barnet er det vigtigt at holde sig for øje, at dette af Udvalget om forældremyndighed og samvær alene betragtes relevant i særlige sager, og at børnene i denne undersøgelse formodentlig ikke hører blandt disse.

6.2.2 Tid og sted

Børnene har generelt oplevet, at der var god eller rigelig tid under samtalen – at den sluttede, når de ikke havde mere at sige. En enkelt giver udtryk for, at der var for lidt tid til at snakke om de enkelte punkter, og at der skulle være gået mere i dybden med spørgsmål og svar. Dette barn føler sig ikke forstået.

Med hensyn til det lokale, samtalen afholdes i, så bemærkes og huskes det af børnene. Mens der er en del af forholdene ved samtalen, børnene ikke kan huske, har alle lokalet i erindring og beskriver det som *”lidt mørkt”, ”der var legetøj og farveblyanter og sådan noget”, ”der var lys ind og det var åbent. Hyggeligt nok”, ”rart”, ”det var okay”, ”Det var dejligt, at man kunne sidde og tegne lidt”, ”Det var et rart sted. Meget hyggeligt med blomster og frisk luft og solskin”, ”Det var sådan mere et hvidt lokale.”*

6.3 Forberedelse på samtalen

Børnene fortæller, at de er blevet forberedt på samtalen af deres forældre. Det fremstår noget forskelligt, hvor meget de har fået fortalt, men uanset omfanget heraf, er der meget delte meninger om, hvorvidt der er behov for at vide mere inden samtalen. Nogle giver udtryk for, at der ikke er behov for mere forberedelse:

”Det var meget sådan afslappet, ikke sådan nogen regler på den måde. Meget nemt. Man behøvede ikke et helt kursus i, hvordan man skulle gøre det.”

Mens andre, og det gælder de ældre børn, gerne ville have vidst mere på forhånd, herunder at det var frivilligt, at deres udtalelser ikke alene er bestemmende for afgørelsen, at der laves et notat, men at det er muligt at få indflydelse på udformningen af dette, samt mere om, hvad samtalen gik ud på med henblik på at kunne forberede sig. De børn, der gerne på forhånd ville haft oplyst, at samtalen er frivillig, siger samtidig, at det ikke ville have afholdt dem fra at deltage.

6.4 Samtalen

I forhold til den introducerende del af samtalen fortæller de fleste af børnene, at de her er blevet oplyst om, at samtalen var frivillig – eller mere i retning af, at der var mulighed for ikke at svare eller sige pas til spørgsmålene. Det er dog ikke alle børnene, der mener, at de er blevet gjort bekendt med, at samtalen var frivillig. Det er også de fleste, men ikke alle, der ved samtalen er blevet orienteret om, at afgørelsen ikke alene baseres på deres udtalelser. Alle fortæller, at de var klar over, at der blev skrevet et referat af samtalen (notatet), og at dette ville blive videregivet til forældrene. Muligheden for at omskrive eller undlade dele af samtalen i notatet er børnene også bekendte med. Et af børnene fortæller her:

”Ved alle de ting, vi snakkede om, sagde hun ”er det okay, at jeg siger det her videre til dine forældre.” Og da jeg så havde fortalt det hele, så snakkede vi om det igen.”

Indholdet i samtalen opleves af børnene som ”stille og roligt”. Her henvises til, at spørgsmålene omhandler skole og fritid, hvor langt der er mellem forældrenes bopæl, hvad de foretager sig hos henholdsvis den ene og den anden forælder og om generel trivsel. Nogle af børnene fortæller, at de havde forestillet sig noget andet. En siger fx:

”Man havde forventet, at man bare gik direkte til sagen, sådan ”Hvad synes DU? Vil DU også bo...?”, men det var slet ikke sådan.”

Børnene giver generelt udtryk for, at de fik sagt de ting, de gerne ville.

Holdningen til notatet fra samtalen er, at dette ikke skal være for detaljeret:

”De skal ikke sige det specifikt. Den voksne skal ikke bare være en båndoptager, men komme med et kort referat eller en konklusion.”

Dette skal ses i sammenhæng med, at børnene oplever samtalen som et fortroligt rum, hvor der ikke skal tages hensyn til forældrenes reaktioner. Tilliden til personen, der afholder samtalen, er her af betydning:

”I starten er det måske lidt svært, fordi man ikke er helt sikker på, om man kan stole på personen. Men efterhånden er det ret nemt, og så er det rart, at man kan få det ud.”

Børnene har derfor også en ret klar holdning til, at det skal være muligt for barnet at bestemme, hvad der videregives til forældrene. De fortæller, at barnet skal sige ja til det og godkende det, der går videre. Hvorvidt videregivelsen af oplysninger om samtalen til forældrene i praksis betyder, at

børnene er tilbageholdende med udtalelser, fremstår forskelligt. Mens nogle giver udtryk for, at *”det gjorde ikke så meget, vi talte mest om min hobby og sådan”* og *”jeg kunne jo selv bestemme, hvad der gik videre”*, fortælles det af en anden, at *”jeg havde nok sagt mere, hvis mine forældre ikke havde fået noget at vide.”*

Børnene oplever generelt ikke, at deres deltagelse i samtalen har ændret noget i deres forhold til forældrene. Et af børnene fortæller dog, at det er blevet ”forhørt” af den ene forælder efter modtagelsen af afgørelsen. En anden peger modsat på en positiv side ved videreformidlingen af barnets synspunkter, da forældrene herigennem er blevet mere opmærksomme på, hvad barnet tænker.

6.5. Formidling af afgørelsen

For så vidt angår en formidling til barnet om sagens afgørelse, peger Udvalget om forældremyndighed og samvær på visse dilemmaer ved at gøre dette per brev, herunder form, indhold, barnets alder og mulighed for opfølgning, og udvalget anbefaler derfor, at domstole og statsforvaltninger med interesse for formidling til barnet gør sig overvejelser og iværksætter forsøg hermed, jf. det tidligere.

Børnene giver generelt udtryk for, at de ikke vidste besked om, hvornår der ville ske mere i sagen. Nogle siger, at dette kunne have været rart at vide, så de kunne være forberedt på det.

Typisk er sagens afgørelse eller aftale formidlet til barnet af forældrene, men enkelte har modtaget et brev. Børnene er spurgt, om de ønsker en direkte tilbagemelding fra myndighederne i form af et brev eller et møde. De fleste giver udtryk for, at formidlingen bedst sker via forældrene:

”Det er ikke rart at høre fra en fremmed.”

”Det er betryggende, at der ikke er én til, man skal tale med. Og hvis resultatet gør én ked af det, vil man gerne være hos far og mor.”

”Man vil helst høre det fra forældrene – dem der er tættest på. Man kender jo heller ikke de andre så meget.”

”Hvis man nu begynder at græde, så er man sikker på, at de vil trøste én.”

Der peges i den sammenhæng på vigtigheden af, at forældrene formår at være neutrale i deres formidling:

”Hvis de kan sige det uden at vise, at de er lidt utilfredse med det. Den ene er nok lidt utilfreds. [...]og siger det med en måske lidt dystre tone eller en glad tone. Det kan godt være rart at høre en glad tone, men så har den anden jo bare den dystre tone på.”

Et par af de ældre børn giver udtryk for, at de gerne ville have haft en direkte tilbagemelding i form af et brev eller et møde med den børnesagkyndige for at få formidlet afgørelsen på en ”upartisk måde” og for at få en begrundelse for afgørelsen i relation til barnets udtalelser. Omvendt er der børn, som har fået formidlet afgørelsen i et brev, og de så hellere, at dette var sket via forældrene:

”Jeg fik et brev selv. Det var næsten magen til min mors. Det var lidt underligt, at jeg ikke fik det at vide af mine forældre. Jeg synes nok, det var federe, at man fik det at vide af sine forældre og ikke skulle sidde og læse det op.”

6.6 Børnenes oplevelser af at blive inddraget og få medbestemmelse samt forslag til forbedringer

Børnene fortæller, at de inden samtalen har været nervøse, men selve samtalen opleves ikke som problematisk. Adspurgt, hvad de synes om at være til samtale og om at skulle sige sin mening, fortæller, at *”det var bare sådan en ganske almindelig samtale”, ”det var rart”, ”det var dejligt”, ”det var nogle gange lidt svært, men også ret sjovt”, ”det lettede”, ”det var ret nemt og rart at få det ud”, ”rart at sige sin mening”,* og at *”man følte som om, at alt det, man holdt inde, røg ud.”* Det opleves også positivt, at der lyttes til og fokuseres på barnet:

”De hører efter, de lytter, og de fokuserer rigtig meget på én – hvad man gerne vil, og at det er én selv, man skal tænke på. [...] Det er vigtigt, hvad børnene vil. Det glemmer nogle børn. De har travlt med at gøre deres forældre tilfredse.”

”Og hun lyttede meget til mig. Kun mig. Hendes mening kom ikke. Det var rart, at hun bare lyttede til, hvad jeg sagde.”

Ud over tilkendegivelser af, at det er lidt svært, men også rart og lettende få lov til at sige sin mening, fortæller det, at det også er en situation, som kræver overvejelser:

*”IP1: Man skal også lige tænke over det, inden man siger det højt.
IP2: Ja, om det nu er det rigtige, man siger.”*

Implicit heri ligger, at børnene er klar over, at deres synspunkter tillægges vægt. Samtidig er de glade for, at det ikke alene er deres synspunkter, der bliver bestemmende for afgørelsen eller aftalen. Det opleves positivt og hensigtsmæssigt ud fra overvejelser om ansvar:

”Jeg kan godt lide, at man bliver hørt, men ikke får lov at bestemme det hele – men stadig har indflydelse.”

”Jeg ville gerne have en indflydelse, men ikke en al for stor indflydelse, for så blev min far og mor måske kede af det eller for glade.”

I tilfælde, hvor barnets ønsker følges, fortælles *”det var anderledes på den gode måde, at min mening også talte med”*, mens det i et tilfælde, hvor afgørelsen ikke fulgte barnets ønsker, siges om det at blive inddraget og fortælle sin mening: *”Altså, jeg er ikke så vild med det. Jeg har jo prøvet det, og der skete noget, der ikke rigtig skulle ske”*. Det pågældende barn synes, at det var rart at være inde til samtalen, men har ikke efterfølgende en oplevelse af at være blevet hørt. Det skal også ses i sammenhæng med, at barnet ikke var blevet oplyst om, at dets udtalelser ikke alene er bestemmende for afgørelsen. Som påpeget af Udvalget om forældremyndighed og samvær, fremstår en formidling til barnet således særlig vigtig, når afgørelsen går helt eller delvist imod barnets ønsker. I tillæg hertil kan vigtigheden af, at barnet ved samtalen orienteres om, at dets udtalelser ikke alene er bestemmende for afgørelsen, påpeges.

Et par af børnene har deltaget i flere samtaler og finder ikke dette problematisk: *”Det var okay”* og *”Det er fint nok, for de tager udgangspunkt i, hvad jeg gerne vil, og hvordan jeg har det”*.

Blandt børnenes forslag til forbedringer hører lokalerne. De børn, der har oplevet *”for mange hvide vægge”* giver udtryk for, at lokalerne bør være børnevenlige.

Også bedre oplysning om samtalen på forhånd kommer flere – og særligt de ældre – børn med forslag til, jf. det tidligere.

Der er delte meninger om, hvorvidt der bør være en direkte formidling af afgørelsen/aftalen til barnet. De fleste ønsker denne formidling fra forældrenes side, men et par af de større børn synes, at det ville være en forbedring med enten en opfølgende samtale med den børnesagkyndige eller et brev med en forklaring til barnet. De børn, der har erfaringer med et sådant brev, er dog ikke entydigt glade herfor.

En forælder understreger i en mail, at det desuden havde været en fordel, hvis barnet efter samtalen havde telefonnumre, mailadresser eller foldere til at afklare spørgsmål samt assistere med hjælp. Pågældende forklarer, at barnet *”blev efterladt meget alene.”*

I relation til den efterfølgende situation fortæller det barn, der har oplevet at blive ”forhørt” af den ene forælder – *”også selvom der stod i brevet, at de ikke skulle spørge til det”* – at det ville have været en fordel at vide, hvad *”man skal sige og gøre.”*

6.7 Om børnegrupper

I flere af statsforvaltningerne er der tilbud om børnegrupper. Disse består i grupper af jævnaldrende, hvis forældre er gået fra hinanden. De mødes i et forløb bestående af typisk 6-8 møder med henblik på at drøfte problematiske sider ved deres situation. Der deltager børnesagkyndige ved møderne. Børnegrupperne er dermed en støttende foranstaltning, der i mindre grad angår inddragelsen af barnets perspektiv i sagens proces, som er fokuspunkt for denne evaluering. Eftersom de fleste af børnene i undersøgelsen er interviewet på tidspunktet for et møde i børnegruppen, er der også spurgt til deres erfaringer med disse grupper.

Det virker til, at børnene sætter meget stor pris på at komme til børnegruppemøderne. Børnene fortæller, at de glæder sig til at komme. Også her nævnes fordelene ved at tale med nogen uden for familien:

”Man får sådan snakket ud om nogle ting, som man nok ikke ville snakke med sine forældre om.”

Navnlig det at være sammen med andre børn i samme situation værdsættes:

”Man kan godt se, at de andre har det på en måde, der minder lidt om, sådan jeg har det. Det er godt at vide, at man ikke er den eneste i verden, der har det svært eller sådan.”

”Du kan egentlig lære meget af at høre de andres historier – få lidt mere viden. Man kan høre, det ikke kun er mig, det går ud over, eller det ikke kun er mig, der har de problemer, det er også andre, og hvordan de så har gjort det.”

Den positive indvirkning af de andre børns fortællinger ses også ved, at disse kan bruges til at kommunikere svære forhold til forældrene:

”Nu er mine forældre begyndt at lytte efter – altså fordi jeg fortæller om de andres historier – og gøre det bedre for mig.”

Børnene understreger, at det er væsentligt, at de ikke på forhånd kender øvrige børn i børnegruppen. Hvis det var tilfældet, ville det ifølge børnene indebære, at snakken ville blive mere falsk, useriøs og pjattende, samt at oplysninger ville blive tilbageholdt:

”Det er vigtigt, det er fremmede, som ikke kan sige det videre til nogen, der ikke skal have det at vide.”

Flere fortæller, at de ved første møde var bange for, om der skulle dukke nogen op fra skolen eller lignende.

Det opleves som rart, at de voksne (børnesagkyndige) også deltager i møderne, så de kan være med til at fremme og styre samtalen. Dog er dette en balance, da de voksne, ifølge børnene, også skal passe på, at de ikke kommer til at fylde for meget:

”Men nogle gange er der måske det problem, at så får man ikke snakket så meget sammen med de andre børn. Når de [børnesagkyndige] spørger, så kigger man sådan på dem og fortæller, og ikke så meget på de andre børn. Det gør vi så i pausen.”

Børnene er tilfredse med den afsatte tid og lokalet, som børnegruppemøderne foregår i. Nogle peger dog i lighed med lokalet for børnesamtalen på, at lokalet er noget sterilt, og at det ville være rart med lidt flere farver på væggen.

SAMLET OPSUMMERING

Samlet set peges i undersøgelsen på, at belysning af barnets perspektiv og inddragelse af barnet står centralt i forældreansvarsloven. I forlængelse heraf gives der udtryk for, at der efter lovens ikrafttræden gøres flere bestræbelser på at få belyst barnets perspektiv i sager om forældremyndighed, bopæl og samvær. Denne del af forældreansvarsloven betragtes generelt som et fremskridt, hvilket skal ses i sammenhæng med holdningen til at inddrage børnene, som er, at det er væsentligt, og at det forbedrer afgørelserne/aftalerne. Også børnene giver udtryk for, at det er vigtigt at blive inddraget og få medindflydelse.

Såvel medarbejderne i statsforvaltningerne, dommerne som børnene er enige om, at inddragelsen af barnet i form af en samtale generelt foregår på en ordentlig og nænsom måde. Medarbejderne i statsforvaltningerne og dommerne vurderer desuden, at børnene oplever af at være til en samtale for de flestes vedkommende er positiv. Dette billede bekræftes af børnene, som fortæller, at det kræver overvejelser, men samtidig finder de det rart og lettende. Det skal her påpeges, at børnene i denne undersøgelse formodentlig ikke har gennemgået meget belastende forløb.

Dette er hovedindtrykket fra undersøgelsen. Det nævnes dog også, at det i særlige sager, fx i meget konfliktfyldte forhold eller socialt tunge sager, hvor der samtidig er mange andre problematikker, kan være vanskeligere for barnet at komme til en samtale. I disse sager vurderes det at være relevant med en bisidder. Dog understreges vigtigheden af, at en sådan person forholder sig objektivt og uvildigt til sagen. Brugen af bisiddere findes ikke relevant eller ønskværdig i øvrige sager.

Et hovedindtryk fra undersøgelsen er også, at de professionelle er meget opmærksomme på de forskellige risici ved samtalen, og at man derfor bestræber sig på at undgå, at barnet gøres ansvarligt for sagens udfald, at det bringes i en situation, som det ikke kan overskue, eller at barnets loyalitetskonflikt forstærkes. Der er forskellige opfattelser af, hvorvidt dette altid lykkes i praksis. Derfor understreges i undersøgelsen vigtigheden af, at barnet altid gøres præmissernes for inddragelsen klart, herunder ikke mindst at sagens afgørelse ikke alene beror på barnets udtalelser, samt at videformidlingen af barnets udsagn sker med omhu. Erfaringer blandt børnene bestyrker vigtigheden heraf.

Med hensyn til kriterierne for at inddrage et barn til en samtale er der delte meninger om hensigtsmæssigheden og værdien af at inddrage de meget små børn. Der tales både for og imod dette. Det diskuteres desuden, om kriterierne for at unklade en samtale er for snævre, eller om det måske nærmere er et spørgsmål om, hvordan loven forvaltes.

Selv om der overordnet er et positivt indtryk af statsforvaltningernes og retternes belysning af barnets perspektiv, navnlig spørgsmålet om inddragelse af barnet i form af en samtale, peges i undersøgelsen på flere forhold, der kan forbedres.

Forberedelse af forældrene på samtalen med barnet er et område, der kan forbedres, fx i form af en informationsfolder eller mundtligt på et indledende møde med forældre. Denne forberedelse anses for at være væsentlig med henblik på at øge forældrenes tryghed og tillid til samtalen med barnet. Det fremstår meget forskelligt, i hvilken udstrækning forældrene forberedes på samtalen med barnet.

En mere omfattende forberedelse af forældrene kan også forbedre *barnets forberedelse*, da denne i høj grad er overladt til forældrene. I forlængelse heraf nævnes også muligheden for en pjece til de ældre børn. De ældre børn giver også selv udtryk for, at de gerne ville have vidst mere på forhånd, bl.a. at samtalen er frivillig, at der laves et notat, men at det er muligt at få indflydelse på udformningen heraf, at barnets synspunkter ikke alene er bestemmende for afgørelsen samt mere om, hvad samtalen drejer sig om.

Blandt medarbejdere i statsforvaltningerne er der et ønske om flere ressourcer til afholdelse af *tværfaglige møder*, hvor en børnesagkyndig også deltager. Disse møder vurderes som betydningsfulde, ikke mindst i forhold til forældrenes forberedelse på en eventuel samtale med barnet. Desuden menes møderne at forbedre forligsmulighederne, ligesom der er en opfattelse af, at de kan medvirke til at gøre de indgåede aftaler mere holdbare. Muligheden for at afholde et tværfagligt møde er efter det oplyste begrænset af økonomiske grunde.

Blandt dommerne er der et ønske om *bedre oplyste sager*, når disse sendes fra statsforvaltningerne. Det vil kunne forkorte sagsbehandlingstiden og modvirke dobbeltarbejde i bestræbelserne på at belyse barnets perspektiv. At der er få oplysninger i sagen, når denne oversendes fra statsforvaltningerne, skyldes formodentlig ofte, at sagen er hurtigt afsluttet i statsforvaltningerne. Dommerne har dog også erfaret, at de oplysninger, der findes i sagen, ikke i alle tilfælde medsendes.

Berammelsestider for sagerne ved retterne nævnes også som et forhold, der burdes forbedres, da ventetiden anses for at være en belastning, ikke mindst for børnene.

Der er også et ønske om deltagelse i *kurser om samtalen med barnet* med henblik på at øge kompetenceniveauet og få opdateret viden på området. Dette ønske fremsættes både af børnesagkyndige, jurister og dommere.

Børnevenlige lokaler til at afholde samtalen i ses mange, men ikke alle, steder. Dette efterlyses af nogle af dem, der afholder samtalen under forhold, der ikke er indrettet på børns præmisser. Børne-

ne selv er opmærksomme på lokalet, som samtalen finder sted i, og ønsker, at dette skal være børnevenligt.

Det er også forhold ved *notatet om indholdet af samtalen*, som foreslås forbedret eller i hvert fald diskuteret. Det efterlyses, at der tages klarere stilling til det dilemma, det er, at samtalen på den ene side er en retssikkerhed for barnet, hvorfor det bør kunne udtale sig frit og uden at blive belastet af sine udtalelser, mens barnets perspektiv på den anden side vægtes i afgørelserne, hvorfor forældrene har krav på indsigt i grundlaget. Der gives dog ikke et entydigt løsningsforslag på dette. Blandt børnene er der en klar holdning til, at det skal være muligt for barnet at bestemme, hvad der videregives i notatet.

Blandt medarbejderne i statsforvaltningerne er der et ønske om flere ressourcer til *opfølgende møder* med forældrene efter samtalen med barnet. Det vurderes, at disse møder øger forældrenes tillid til samtalen samt forståelsen og accepten af barnets udsagn. Møderne menes også at kunne forbedre forligsmulighederne, øge holdbarheden af aftaler/afgørelser og mindske risikoen for, at forældrene senere ”forhører” børnene om samtalen. Netop de forældrereaktioner, samtalerne afstedkommer, nævnes også som et område, hvor der savnes fokus. I praksis er det meget varierende, i hvilken udstrækning opfølgende møder finder sted, men flere nævner, at muligheden er begrænset på grund af mangel på ressourcer.

Behovet for at opnå forældrenes tillid og accept understreges af, at det hovedsageligt er dem, der formidler afgørelsen eller aftalen til barnet. Der er ikke enighed om, hvorvidt en *direkte opfølgning til barnet* efter samtalen ville være en god idé, men der peges både blandt medarbejdere og børn på, at et brev til de ældre børn i visse sager kan være fordelagtigt, særligt i tilfælde hvor afgørelsen går imod barnets ønsker. I øvrigt giver de fleste af børnene udtryk for, at de helst ser, at forældrene varetager formidlingen, men peger samtidig på væsentligheden af, at forældrene kan håndtere denne opgave.

Endelig anbefales det af såvel medarbejdere i statsforvaltningerne som af dommere, at der indføres en *spærreregulering eller en karenstid*, så det ikke er muligt at anlægge en ny sag umiddelbart efter en afgørelse, blandt andet for at skåne børnene for gentagen inddragelse.

BØRNERÅDETS **BØRNE- OG UNGEPANEL**

Panelrapport nr. 1 / juni 2011

Familieformer og skilsmisse

– der er ikke noget bedre end at have den hele og rigtige familie

ALLE BØRN HAR RETTIGHEDER

BØRNERÅDETS
**BØRNE- OG
UNGEPANEL**

Familieformer og skilsmisse

– der er ikke noget bedre end at
have den hele og rigtige familie

BØRNE- OG UNGEPANEL

Familieformer og skilsmisse

Redaktion

Professor Hanne Warming,
Institut for Samfund & Globalisering,
RUC & medlem af Børnerådet

Tekst og analyse

Trine Krab Nyby,
Børnerådets sekretariat

Kvalitative interviews

Trine Krab Nyby og Stine Lindberg,
Børnerådets sekretariat

Udgiver

Børnerådet
Vesterbrogade 35 A
1620 København V
Tlf. 33 78 33 00

Grafisk design

Oktan, Peter Waldorph

Tryk

Socialministeriet og
Rosendahls Schultz Grafisk

ISBN: 87-90946-56-1

1. oplag juni 2011
400 eksemplarer

Rapporten kan downloades
eller bestilles via www.brd.dk.
Rapporten er gratis. Dog betales
ved forsendelse et ekspeditions-
gebyr på 25 kr. og porto, hvis
forsendelsen overstiger 16,50 kr.

Indhold

Forord / 5

Sammenfatning / 7

Introduktion til undersøgelsen / 11

Familieliv / 13

Familiens mange former / 15

En 'rigtig' familie / 21

En anderledes familie / 25

Forestillinger om skilsmisse / 29

Skilsmisshedilemmaer / 35

Børn i skilsmissefamilier / 41

Afrunding / 47

Metodeappendiks / 49

Forord

Med denne rapport sætter Børnerådet fokus på børns perspektiver på familielivet i alle dets former, herunder også i forbindelse med skilsmisse. Undersøgelsen indgår som en del af Familiestyrelsens evaluering af forældreansvarsloven, der trådte i kraft i 2007. Jeg er glad for, at Børnerådet har fået mulighed for at give børnene en stemme i debatten om den omstridte lov.

Undersøgelsen bidrager med en række væsentlige indsigter. Det står således klart, at børnene har et stort ønske om at blive taget med på råd, når der bliver truffet beslutninger i forbindelse med skilsmisserne. Børnene vil høres, og de ønsker, at deres synspunkter skal vægtes i en skilsmisseyag. Men alt for mange af skilsmissebørnene – op mod hver femte – oplever, at de slet ikke er blevet hørt, eller at deres meninger ikke er blevet taget alvorligt under skilsmissen.

Vi skal altså gøre os umage for at få børnene mere – ikke mindre – med ind i beslutningerne, men med respekt for den sårbare situation, de ofte befinder sig i.

Undersøgelsen fortæller også, at forældrenes indbyrdes forhold er altafgørende for, hvordan man trives som barn. Det er de voksnes skænderier, der står som det værste for skilsmissebørnene. Og her har rigtig mange danske skilsmisseforældre brug for en alvorlig opsang. Mere end hvert sjette skilsmissebarn fortæller nemlig, at deres forældre er uvenner. Og mere end hver 10. kunne hverken tale med deres mor eller far om deres egen situation under skilsmissen. Disse børn har brug for hjælp, når nu forældrene ikke kan støtte dem.

Jeg håber, at forældre vil blive bedre til at forstå, hvor stor en omvæltning, en skilsmisse kan være for de involverede børn. Vores undersøgelse viser, at en betydelig gruppe børn vil have gavn af mere omsorgsfulde skilsmisseforældre – fx i forhold til børnenes fremtidige bopæl. Det betyder umådeligt meget for børn at kunne bevare tilknytningen til skole og venner. Det er en alvorlig bekymring hos to ud af tre børn, der indgår i undersøgelsen.

Også når det gælder stedforældre og -søskende er der mange børn, der kunne have bedre oplevelser af tingenes nye tilstand. En tredjedel af de børn, der bor med stedforældre, er kun 'nogle gange' glade for de nye familiemedlemmer. Og op mod 8 pct. af børnene fortæller os, at de aldrig er glade for deres stedforældre. Det vidner om børn i nogle meget svære situationer, som forældrene ikke har formået at tage ansvar for.

Et andet centralt resultat af undersøgelsen handler om børnenes familieideal. Kernefamilien er børnenes klare billede af en rigtig familie. Det viser os, at vi alle må arbejde på at udvide og nuancere børns forståelse og respekt for de mange former, samlivet kan have. Jeg tror, at dette arbejde i høj grad starter hos os selv – vi kan ikke forlange, at vores børn er mindre fordømmende, eller mere anerkendende, end vi selv er.

En stor tak til alle de børn, der har bidraget til undersøgelsen og delt deres oplevelser, meninger og erfaringer med os. Og til deres lærere for det gode samarbejde. Vi har nu fulgt børnene gennem 4. og 5. klasse, og vi glæder os til at lære dem endnu bedre at kende ved at følge dem i 6. klasse også.

Tak også til den følgegruppe af eksperter, der tidligt i forløbet bidrog med gode råd og input: Rådgivningschef Bente Boserup, Børns Vilkår, psykolog Renée Helmig Toft Simonsen, lektor Allan Westerling, RUC, seniorforsker Mai Heide Ottosen, SFI, kontorchef Malene Vestergaard, Familiestyrelsen, souschef Henriette Braad Olesen, Familiestyrelsen, børnesagkyndig rådgiver Ingrid Bové Jakobsen, Statsforvaltningen samt forfatter og debattør Tine Bryld.

Endelig vil jeg sige tak til Familiestyrelsen, der har udvist stor forståelse for at få børns oplevelser belyst som led i evalueringen af forældreansvarsloven.

Lisbeth Zornig Andersen
Børnerådets formand

Sammenfatning

Denne rapport bygger på en spørgeskemaundersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel, som på tidspunktet for undersøgelsen, oktober 2010, bestod af 1873 børn i 91 femteklasser i hele landet. 1324 børn fra 69 skoler besvarede spørgeskemaet, hvilket giver en tilfredsstillende svarprocent på 71. Spørgeskemaet handlede om børnenes oplevelser og forståelse af forskellige familieformer og deres syn på skilsmisse. 372 af børnene lever selv i skilsmisseg familier og har besvaret spørgsmålene om deres oplevelser under og efter skilsmissen.

Spørgeskemaundersøgelsens resultater er suppleret og uddybet via interview med 11 elever fra 5. klasse på to forskellige skoler.

Familieliv

Familien er meget betydningsfuld for samtlige børn i 5. klasse, og når de fortæller om det bedste ved deres familier, er tid, samvær, kærlighed, omsorg og humor de forhold, der oftest går igen. Mange af børnene kunne slet ikke tænke sig at ændre noget ved deres familie, mens en del børn bl.a. har ønsker om bedre økonomi, forældre, der arbejder og stresser mindre, mere tid og flere aktiviteter med forældrene samt flere eller bedre søskenderelationer. Forældre med gode indbyrdes relationer og familier, der ikke er skilt eller adskiller sig fra andre familier, er dog det, der fylder mest i børnenes svar på, hvad de gerne ville ændre i familien, hvis de kunne.

Familieformer og familiære relationer

Syv ud af 10 børn i 5. klasse bor i kernefamilier, og 28 pct. af børnene har forældre, der er skilt. Hver fjerde af alle børnene bor skiftevis med deres mor og far og har dermed to hjem. Mere end hvert sjette bor med en eller to stedforældre.

Hver fjerde af børnene er enige i, at en stedforælder kan være lige så vigtig i et barns liv som en biologisk forælder, mens næsten halvdelen af børnene kun er lidt enige. Dette peger i retning af, at det er muligt for en stedforælder at spille en essentiel rolle i et barns liv, og at det ikke er utænkeligt for et barn at få en ny betydningsfuld forælder.

Dog ser vi også, at mere end hver fjerde af de børn, der selv har stedforældre, er uenige og dermed på baggrund af *egen erfaring* giver udtryk for, at en stedforælder ikke kan have samme betydning som den biologiske forælder. Børnene vurderer i tråd hermed deres biologiske forældre markant mere positivt end deres stedforældre. En anseelig andel af børnene, hhv. fire og otte pct., er aldrig glade for deres stedfar eller stedmor.

82 pct. af børnene har helsøskende, 23 pct. har halvsøskende og 13 pct. har papsøskende, mens kun 6 pct. af børnene slet ingen søskende har. Ca. hvert sjette barn har to forskellige

typer af søskende, og ganske få (3 pct.) har alle tre søskendetyper. Halvdelen af børnene mener, man kan være lige så tæt med halv- og papsøskende, som man kan med helsøskende.

73 pct. af børnene er for det meste glade for deres hel- og halvsøskende, mens andelen er mindre (59 pct.), når vi spørger til papsøskende. Det er med andre ord sværere for børnene at have en positiv relation til deres papsøskende end til hel- og halvsøskende. De interviewede børns bud på dette er, at man ikke kender hinanden særlig godt, måske ikke har samme interesser, ikke ligner hinanden og ikke har de samme forældre.

En rigtig familie

Vi har spurgt børnene om deres forståelse af 'en familie', og overraskende mange børn (51-69 pct.) anerkender ikke en række af de listede familieformer. Dette gælder bl.a. sammenbragte familier, familier med kun én voksen, storfamilier og homoseksuelle par med børn. Dette er overraskende i lyset af, hvor udbredte nogle af disse familietyper er, men må også ses i lyset af, at kernefamilien endnu er den familietype, som børn i dag typisk præsenteres for som normalen, hvad enten det er gennem reklamer, bøger eller andre medier.

77 pct. af børnene er enige i, at det er bedst for børn at vokse op med begge sine forældre, og yderligere 18 pct. er delvist enige heri. 16 pct. af børnene er enige i, at det faktisk kan være godt for børn at have to hjem, mens mere end halvdelen modsat er direkte uenige heri.

For børnene står kernefamilien ubetinget som billede på en rigtig familie. Dog tyder det på, at dette ikke nødvendigvis hænger sammen med oplevelsen af det gode familieliv men lige såvel fortæller noget om børnenes normalitetsforståelse og oplevelser af familien *i forhold til* andre familier. På spørgsmålet om, hvad der er vigtigt for at have en *god* familie, fortæller børnene nemlig om de værdier og aktiviteter, man er fælles om i familien; gode oplevelser, kærlighed, humor, omsorg osv. Ligesom 66 pct. af børnene erklærer sig enige i, at det ikke gør så meget, hvordan familien er sammensat, hvis bare man er glade sammen.

Halvdelen af børnene i undersøgelsen oplever deres familie som anderledes. Dette gælder i særlig grad børn, der bor i andre familieformer end kernefamilien, børn, der vurderer familiens økonomi som særlig god eller særlig dårlig, samt børn med anden etnisk baggrund end dansk. Vi har bedt børnene begrunde, *hvorfor* de oplever deres familie som anderledes, og skilsmisser samt familieformer, der adskiller sig fra kernefamilien, fylder meget i børnenes beskrivelser. Etnicitet, religion og økonomi er ligeledes forhold, der ifølge børnene blandt andre giver anledning til at opleve sin familie som anderledes. Men børnene fortæller også om mange positive forhold, fx en særlig humor eller familiehobby, og i det hele taget er det tydeligt ud fra børnenes forklaringer, at det at være anderledes langt fra *kun* forstås som noget negativt. Det forstås af mange børn som at være unik eller noget særligt.

Forestillinger om skilsmisse

I undersøgelsen har vi bedt om børnenes bud på en skilsmisses konsekvenser og udfordringer for børn generelt. Det viser sig, at forældre, der ikke kan enes, samt risikoen for at komme til at stå mellem forældrene og nødtvungent skulle vælge parti (en loyalitetskonflikt), er noget af det, børnene forestiller sig som det sværeste ved en skilsmisse. De peger også på det, at blive adskilt fra venner og skole, og have forældre, der bor langt fra hinanden.

Når børnene derimod skal pege på eventuelle positive konsekvenser ved en skilsmisse, er dette ubetinget muligheden for at få en mere glad familie samt at slippe for forældrenes skænderier.

De børn, der selv har skilsmissee erfaringer, er mere tilbøjelige end de resterende børn til at pege på det at flytte skole, at flytte til et andet hjem, at have forældre, der bor langt fra hinanden, og ikke at have indflydelse på, hvor man vil bo, som det sværeste. Omvendt synes færre skilsmissebørn, at det sværeste er at skulle vælge, hvem af sine forældre man vil bo hos. Det tyder altså på, at forestillingen om at skulle vælge hvor man vil bo, er værre, når man ikke selv har oplevet en skilsmisse, mens *ikke at blive inddraget* i beslutningen derimod synes værre, når man har oplevet en skilsmisse.

Samtidig er børn med skilsmissee erfaring mere tilbøjelige end de resterende børn til at se positivt på en række af de mere praktiske konsekvenser af en skilsmisse, såsom at få to hjem og at fejre jul flere gange.

Analyserne viser en række forskelle på piger og drenges vurderinger af en skilsmisses konsekvenser for børn. Drengene er således mere fokuserede på de praktiske og materielle forhold, mens pigerne i højere grad peger på de mere følelsesprægede forhold. Disse noget stereotype kønsforskelle kan tænkes at afspejle forskelle i piger og drenges strategier og måder at håndtere og snakke (med hinanden og andre) om skilsmisse, hvilket kan være vigtig indsigt for voksne omkring børn i skilsmissesituationer.

Skilsmisshistorier

I undersøgelsen har vi præsenteret børnene for fire små historier om børn i forskellige skilsmisshedlemmer, som alle er relevante i forhold til den forestående evaluering af forældreansvarsloven.

Børnenes svar på de tilhørende spørgsmål, fortæller os, at det *ud fra et børneperspektiv*:

- er godt med et tilbud om en børnesamtale, da det kan hjælpe barnet.
- er i orden, at den børnesagkyndige fortæller barnets ytringer videre til forældrene.
- er vigtigt for børn at kunne blive i deres vante omgivelser og bevare tilknytning til skole, venner mv.
- er afgørende, at børn på denne alder er med i beslutningen om, hvor de skal bo.
- er vigtigt, at barnets perspektiv vægtes i en skilsmisssesag.
- er bedst, hvis beskeden om den endelige afgørelse kommer fra forældrene.
- er oplagt, hvis barnet kan bruge en lærer som samtalepartner i en skilsmisssesituation.
- er en mulighed, at skilsmisse tages op i klassen som emne, når det er aktuelt for en af eleverne.

Skolen og familien

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt børnene mere ind til skolen og lærerens rolle i forbindelse med skilsmisse og familieproblemer.

Hvert 10. barn fortæller, at der slet ikke er nogen af deres lærere, de kan tale med, hvis de er kede af noget i deres familie. Det tyder på, at en del lærere med fordel kunne tage en mere

aktiv rolle over for børn, der har det svært hjemme, fx i forbindelse med skilsmisse.

Forskellige familieformer er – lige så vel som skilsmisse – ikke ubetinget et tema, børnene ønsker at tale om i klassen. Børnenes budskab er, at skolen ikke er et sted, man har lyst til at udstille sig selv og sin familie. Men det er ikke ensbetydende med, at man ikke ønsker at tale med en lærer eller en kammerat, eller at tale om familien som emne i klassen. Men det skal være ved behov og under hensyn til dem, der aktuelt er berørt af forhold i familien.

Børn i skilsmisser

372 af børnene i undersøgelsen (28 pct.) har forældre, der er skilt.

- 83 pct. fungerer i en form for deleordning (den største andel bor mest hos moren).
- 10 pct. er slet ikke glade for deres deleordning, og halvdelen (49 pct.) er kun lidt glade for den.
- Hver 10. (af alle skilsmissebørnene) oplevede slet ikke, at de blev hørt og taget alvorligt, da forældrene blev skilt, og yderligere 12 pct. synes ikke, at de blev hørt nok.
- 12 pct. oplevede, at de hverken kunne tale med deres mor eller far, om hvordan de havde det, da forældrene blev skilt.

Langt de fleste børn fortæller, at de havde nogen at tale med, da forældrene blev skilt, og at de også i dag har nogen at tale med, om hvordan det er at være skilsmissebarn. Men der er desværre også betydelige andele af børnene, der fortæller, at de ikke havde – eller har – nogen at tale med, og det skyldes ikke, at de ikke har lyst eller behov for det:

- 16 pct. havde ikke nogen voksne at tale fortroligt med, da deres forældre blev skilt.
- 10 pct. har ikke nogen voksne, som de kan tale fortroligt med nu.
- 12 pct. havde ingen venner eller søskende, som de kunne tale med under skilsmissen.
- 11 pct. kender ikke andre børn, som de kan tale med, om hvordan det er at være skilsmissebarn.

Meget ofte er det de samme børn, der ikke har eller har haft nogen at tale med – og som også fortæller, at de ikke kunne tale med deres forældre om deres egen situation under skilsmissen.

Hovedparten af børnene vurderer selv, at deres relationer til både andre børn og voksne samt til deres forældre er uforandrede efter forældrenes skilsmisse, mens en del oplever, at især relationerne til deres forældre er blevet bedre.

Omvendt har godt hver 10. oplevet, at forholdet til deres forældre, søskende eller lærere er blevet dårligere.

Næsten halvdelen af børnene karakteriserer deres forældres forhold i dag som godt. Men der er også 9 pct. af børnene, der fortæller, at deres mor og far er uvenner og ikke taler sammen. Yderligere 8 pct. fortæller, at forældrene er uvenner, men dog godt kan tale sammen.

Samlet set er der altså tale om betydelige andele af skilsmissebørnene, der oplever forskellige alvorlige udfordringer.

Introduktion til undersøgelsen

Denne rapport bygger på en spørgeskemaundersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel, som på tidspunktet for undersøgelsen, oktober 2010, bestod af 1873 børn i 91 femteklasser i hele landet. 1324 børn fra 69 skoler besvarede spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 71. Spørgeskemaet handlede om børnenes oplevelser og forståelse af forskellige familieformer og skilsmisse. 372 af børnene lever selv i skilsmissec familier og har besvaret spørgsmål om deres oplevelser under og efter skilsmissen.

Spørgeskemaundersøgelsens resultater er suppleret og uddybet via interview med 11 elever fra 5. klasse på to forskellige skoler. Se i øvrigt metodeappendiks.

Baggrundsplysninger fra den kvantitative undersøgelse

- Køn:** Lidt flere piger (53 pct.) end drenge (47 pct.).
- Etnicitet:** Børnenes etniske baggrund er fundet ved spørgsmål om det *mest talte sprog* i hjemmet. 90 pct. af børnene kommer fra hjem, hvor der mest tales dansk, mens 10 pct. angiver et andet sprog.
- Økonomi:** Familiens økonomiske situation er fundet ved spørgsmål om *børnenes vurdering* af familiens penge i forhold til pengene i klassekammeraternes familier¹. Lidt over halvdelen af børnene synes, deres familie har lige så mange penge som de andre børns familier, mens hhv. 9 og 8 pct. vurderer, at de har flere eller færre penge end de andre familier. En stor gruppe af børnene (27 pct.) har svaret 'ved ikke'.

Den kvalitative undersøgelse

- Skole 1** Fokusgruppeinterview med Magnus og Frederik²
Fokusgruppeinterview med Maria og Laura
Fokusgruppeinterview med Mikkel og Anders
- Skole 2** Fokusgruppeinterview med Adem og Hassan
Fokusgruppeinterview med Freja, Simone og Louise

1 Hvis du tænker på pengene hjemme hos dig, synes du så, I har I) flere end de fleste andre i klassen II), lige så mange som de fleste andre i klassen, III) færre end de fleste andre i klassen, IV) ved ikke.

2 De interviewede børn optræder i rapporten med fiktive navne.

De to skoler er meget forskellige. Skole 1 har fortrinsvis børn fra socioøkonomisk ressourcestærke familier og meget få børn med anden etnisk baggrund end dansk. Skole 2 har færre børn fra socioøkonomisk ressourcestærke familier og mange børn med anden etnisk baggrund end dansk.

Familieliv

Fra tidligere undersøgelser i Børne- og Ungepanelet ved vi, at familien spiller en meget stor rolle og er en vigtig base i livet for børn i aldersgruppen. Vi ved også, at familien udgør en afgørende del af børnenes sociale identitet³. Dette billede bekræftes i denne undersøgelse, hvor stort set alle børnene fortæller, at familien er meget betydningsfuld for dem⁴, og at forældrenes meninger om så afgørende ting, som hvad man skal gå til i fritiden, hvilken slags tøj man skal købe, og hvem man skal invitere med til sin fødselsdag, betyder mere end vennernes meninger om det samme⁵.

Når vi beder børnene fortælle om det *bedste* ved deres familie, er tid, samvær, kærlighed, omsorg og humor nogle af de forhold, der oftest går igen. Børnene svarer fx:

At vi er meget sammen, det betyder meget.

Jeg synes, det bedste ved min familie er, at vi er gode til at samarbejde, og at vi alle er glade for hinanden. Jeg elsker min familie meget højt, og jeg ved, at vi kan klare alt sammen.

De holder af mig og passer på mig og støtter mig i, hvad jeg gør.

De er søde, og de hjælper mig, hvis jeg har problemer.

At de altid hjælper en, når man har slået sig. Og at de altid siger godnat til én. De vil altid gøre noget for én.

At jeg kan få nogle gode grin med dem.

Vi har også spurgt børnene, hvad de kunne tænke sig at *ændre* ved deres familie, hvis de kunne. Ganske glædeligt fortæller rigtig mange af børnene, at de slet ikke har lyst til at ændre noget ved deres familie, at den er præcis, som den skal være, og ikke kunne være bedre. De skriver fx:

Ikke noget, jeg synes, at vi har det mega godt.

Ikke noget, mit liv er perfekt.

Jeg ville ikke ændre noget, for jeg elsker det, jeg har.

Men hovedparten af børnene nævner dog forskellige ting, de ville ændre, hvis de kunne. På ønskelisten hos en hel del børn står bl.a. (prioriteret efter emnernes hyppighed i besvarelserne):

³ Se fx *Portræt af 4. klasse 2010*. En undersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel.

⁴ Kun 1 pct. fortæller, at deres familie ikke betyder så meget for dem.

⁵ Mellem 38 og 41 pct. fortæller, at forældrenes meninger betyder mest, og mellem 6 og 12 pct. fortæller, at deres venners mening betyder mest.

- Bedre økonomi til familien
- Forældre, der arbejder mindre og ikke er stressede
- Mere tid og flere aktiviteter med forældre
- Flere, andre eller sødere søskende
- Mere medbestemmelse – i forhold til venner, fritid osv.
- Mere sundhed – fx sund livsstil og en familie uden sygdom og misbrug.

Eksempelvis skriver børnene:

At mine forældre ikke er så lang tid på arbejde.

At vi skulle lidt mindre, når vi endelig havde fri og bare kunne hygge.

Min mor har en kronisk sygdom, så hvis jeg skulle ændre noget, var det, at hun ikke er syg.

At min mor og søster ikke skændes, når jeg er der. At de stoppede med at ryge, og min bror

stoppede med at ryge hash, og min mor ikke blev så sur hele tiden, og vi havde lidt flere penge.

At min far ikke drikker mere.

Glade forældre – et udbredt ønske

Noget af det, der fylder aller mest i børnenes beskrivelser af, hvad de gerne vil ændre i familien, omhandler imidlertid forældrenes indbyrdes relationer. Mange børn fortæller, at de ville ønske, deres forældre ikke skændtes så meget, at de kunne finde ud af at tale sammen, ikke var uvenner eller råbte af hinanden. Og endnu flere børn udtrykker ønsker om, at deres forældre ikke var blevet skilt, at de blev kærester, og at de flyttede sammen igen. En del efterspørger en helt 'almindelig' familie, hvor mor og far er sammen, og alle bor samme sted. Børnene skriver fx:

At min mor og far ikke var skilt.

At min far og mor stadig elskede hinanden, og de begge to havde lidt flere penge.

At det hele var lige som før, og at min far og min mor elskede hinanden.

At min far og mor ikke var skilt, og jeg ikke havde papsøskende.

At mine forældre var kærester, og at min mor ikke rejste så meget.

At måske min mor og far var sammen, men at jeg stadig havde min papmor og papfar, elsker nemlig dem lige så højt som min far og mor.

At jeg havde en far, og at min familie var mere normal.

At min mor og far ikke boede så langt fra hinanden.

At min far og mor kunne enes, og at min mor ville acceptere min mening om, at jeg vil bo hos far.

Enkelte børn fortæller, at de ville ønske, deres forældre ville lade sig skille, mens et barn selv virker overrasket over *ikke* at ønske forældrenes skilsmisse omgjort:

At min mor og far bliver skilt, eller min far ikke drikker mere

Det ved jeg ikke, men det er faktisk dejligt, at de er skilt

I de følgende afsnit ser vi nærmere på forskellige familieformer og -relationer, samt hvad børnene forstår ved en almindelig eller 'rigtig' familie.

Familiens mange former

Familiebegrebet har udviklet sig meget de sidste tre-fire årtier, og kernefamilien med en mor, en far og et eller flere fælles børn er ikke længere den eneste udbredte familieform. Eksempelvis opererer Danmarks Statistik med hele 37 forskellige familietyper som alternativ til kernefamilien⁶.

I dette afsnit ser vi nærmere på børnenes familierelationer samt på deres syn på en række familietyper.

Forældre og stedforældre

70 pct. af børnene bor i kernefamilier. De 30 pct., der bor i andre familieformer, hvoraf stort set alle har forældre, der er skilt (28 pct.), fordeler sig med 6 pct., der kun bor hos den ene forælder og 24 pct., der bor skiftevis hos begge forældre.

TABEL 1: FORÆLDRE, BØRNENE BOR SAMMEN MED

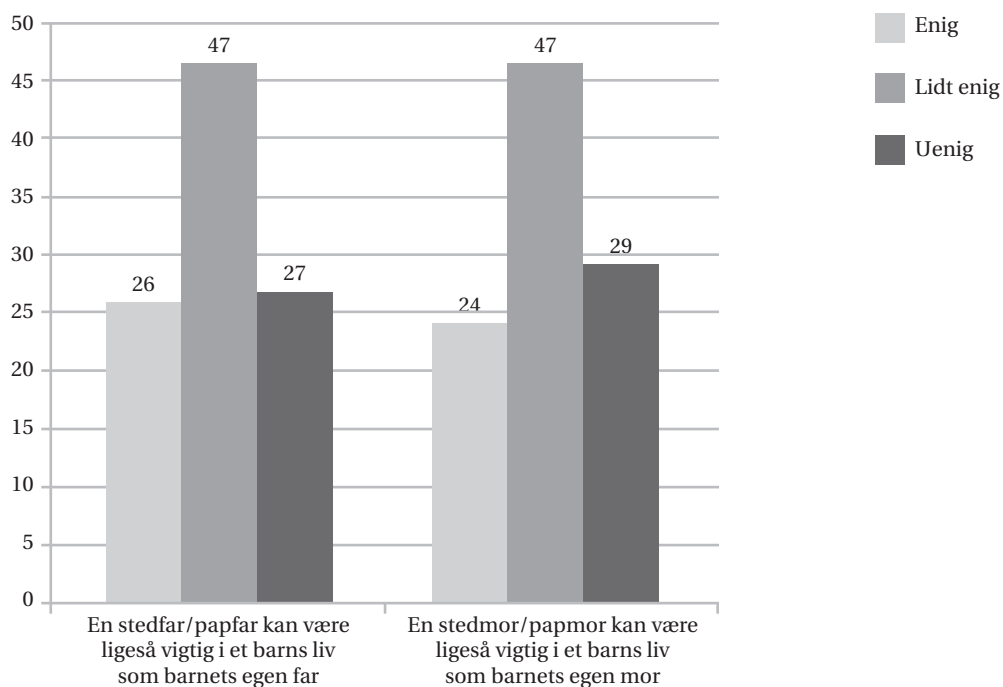
Kernefamilie	70 %
Bor mest med moren	15 %
Bor skiftevis lige meget med begge forældre	7 %
Bor kun med moren	5 %
Bor mest med faren	2 %
Bor kun med faren	1 %

60 pct. af de børn, der bor i andre familieformer end kernefamilien, bor også sammen med stedforældre/forældres kærester. 15 pct. bor skiftevis både med en stedmor og en stedfar. Samlet set er det mere end hvert sjette barn i 5. klasse, der bor med en eller to stedforældre.

For at finde ud af, hvordan børnene oplever den rolle, stedforældre kan spille i et barns liv, har vi spurgt børnene, hvorvidt stedforældre kan være lige så vigtige for et barn som barnets biologiske forældre. Svarene er illustreret i figur 1.

⁶ Nyt fra Danmarks Statistik. Nr. 65, 8. april 2011. *Børnefamilier 1. januar 2011*

FIGUR 1: BØRNEENS VURDERING AF STEDFORÆLDRES ROLLE

Som det ses, mener ca. hver fjerde, at en stedforælder kan indtage en lige så central position i et barns liv som en biologisk forælder, mens næsten halvdelen af børnene giver udtryk for, at det måske er muligt (er lidt enige). I disse børns øjne er det altså ikke umuligt for et barn at få en ny betydningsfuld forælder og dermed for en voksen at indtage en forælderrolle for et ikke-biologisk barn.

Det er imidlertid sådan, at de børn, der selv bor med stedforældre, ikke adskiller sig fra børn uden stedforældre på dette punkt. De er altså hverken mere eller mere uenige med de andre børn, uagtet at de selv har erfaringer med stedforældre. Hhv. 28 og 32 pct. af disse børn er direkte uenige i, at en stedfar og en stedmor kan være lige så vigtig i et barns liv, hvilket må siges at være rigtig mange. Børnene fortæller på baggrund af *egne erfaringer*, at det ikke lader sig gøre for en ny forælder at erstatte eller være lige så betydningsfuld som en biologisk forælder, mens en endnu større gruppe fortæller, at det kun måske eller delvist lader sig gøre (er lidt enige).

De børn, der selv har stedforældre, har vi spurgt, hvorvidt de er glade for disse. Til sammenligning har vi stillet samme spørgsmål om børnenes biologiske mor og far. Nedenstående tabel viser deres svar.

TABEL 2: ER DU GLAD FOR:

	Ja, for det meste	Ja, nogle gange	Nej, aldrig	Antal besvarelser (100%)
Din fars kæreste/kone?	57 %	35 %	8 %	167
Din mors kæreste/mand?	63 %	33 %	4 %	175
Din far	90 %	7 %	3 %	218
Din mor	97 %	3 %	-	223

Som det fremgår, er børnene ikke nær så positive i deres vurdering af stedforældrene som af deres biologiske forældre. Det er en anselig andel (ca. hver tredje), der kun nogle gange er glade for deres stedforældre, mens hhv. fire og otte pct. af børnene ligefrem *aldrig* er glade for deres mors eller fars kærester.

I de kvalitative interviews har vi spurgt børnene, hvorfor det mon forholder sig således, at mange børn har det bedre med biologiske forældre end med stedforældre. Vi bad dem forklare, hvad der evt. kan være svært i relationen til stedforældre. Hassan fortæller:

Stedforældre kan ikke være lige så vigtige i ens liv. Fordi det er jo en helt ny person. Man har jo kendt sin mor altid, og så får man en ny mor. Altså, man hænger jo stadig fast i ens gamle mor. Man kan godt have det godt med personen, men man ved godt, at det ikke er ens mor.

Freja fortæller ligeledes om det helt særlige bånd til biologiske forældre:

Ens forældre er jo ens rigtige. Man har sådan et specielt forhold til dem, man kan bare ikke lade være med at elske dem. Det er jo ens forældre, der har født en.

De tre piger fra skole 2 er enige om, at man ikke kan være lige så åben og på samme måde være sig selv over for en stedfar, som man kan over for ens egen far. Maria har også følt sig usikker i forhold til sin stedfar, men hun fortæller, at det ændrede sig med tiden:

Jeg var ligesom meget bange for – ligesom hvis det var en venindes far – bange for, at han blev sur på mig og sådan. Jeg var sådan lidt bange for ham. Man skulle lige lære ham at kende ordentligt. Nu er han lige som min far.

En relation til en stedforælder er altså noget, der skal opbygges over tid, og kan med tiden blive en naturlig forælder-barn-relation. Men der kan også være andre essentielle ting på spil i starten, hvilket kommer frem i interviewene med Magnus og Laura, som begge har stedforældre:

Magnus: *Jeg har det helt fint med min fars kæreste, men jeg ville selvfølgelig helst have, at hun bare skred.*

Interviewer: *Hvorfor?*

Magnus: *Jeg kan ikke lide hende. Jeg tænker, at alle må da have det sådan, at det nok ikke lige er det fedeste, hvis man kan lide sin mor og lide sin far, og så ens far lige pludselig får én, som han bedre kan lide end ens mor.*

Dette viser meget tydeligt, hvordan det for et barn kan opleves som helt forkert at få en relation til en stedforælder, og omvendt hvorfor det kan være utroligt svært for stedforældre at få en rolle i et stedbarns liv. I barnets øjne overtager en stedforælder pladsen fra den, der i virkeligheden skulle have den, og er den, der står i vejen for, at forældrene kan finde sammen igen. Magnus' forklaring er et meget typisk eksempel på skilsmissebørns oplevelser af at stå mellem på den ene side drømmen og håbet om den 'rigtige' familie og på den anden side muligheden for at skabe en ny familierelation.

I interviewet med Laura fortæller hun om en anden også meget typisk problematik, nemlig oplevelsen af at en stedforælder bryder ind i ens liv og tager noget fra én:

Jeg tror meget, det er sådan tanken om, at det er morens nye kæreste, og om han skal tage over og altså bestemme. Og få hende, sådan at man ikke har hende så meget mere. Det har ikke så meget med ham at gøre.

Hvis man som skilsmissebarn har været vant til at have en forælder for sig selv og har været meget sammen, kan det at få en ny voksen ind i familien opleves som at skulle give afkald.

Børnenes egne bud på, hvorfor det kan være svært at få en ny voksen ind i familien, er altså bl.a., at man pr. definition vil være fremmed over for hinanden i starten, at man kan føle sig tilsidesat, blive jalousi og opleve, at man skal kæmpe om opmærksomheden fra den biologiske forælder eller måske ligefrem give afkald. Ligesom man kan føle, at et nyt kærlighedsforhold grundlæggende er forkert i forhold til den anden biologiske forælder.

Endelig fortæller Magnus også, hvor svært det kan være at snakke med forældrene om de 'nye' familiemedlemmer, bl.a. fordi man kan være bange for at skuffe dem:

Der er nogle ting, som jeg helst ikke vil snakke med min mor og far om. Jeg vil fx ikke snakke med min far om hans nye kæreste. Fordi jeg vil nødig sige, at jeg ikke kan lide hende, for så bliver han sikkert bare skuffet eller ærgerlig eller ked af det. Jeg snakker ikke så meget med min far om hende, men nogle gange så spørger han mig selvfølgelig, hvad jeg synes, og så plejer jeg bare at svare det der 'fint, ja det var meget hyggeligt' eller sådan.

Søskende

94 pct. af børnene har søskende, men da søskende dækker over flere forskellige typer af relationer – hel-, halv- og papsøskende – har vi spurgt nærmere ind til, hvilke søskendetyper børnene i spørgeskemaundersøgelsen har. Det viser sig, at 82 pct. af børnene har helsøskende, 23 pct. har halvsøskende, mens 13 pct. har papsøskende⁷. Ca. hver sjette (17 pct.) har to forskellige typer af søskende, mens kun 3 pct. af børnene har alle tre søskendetyper.

⁷ Forklaret som 'søskende, der hverken har samme far eller samme mor som dig'

Halvdelen af børnene i spørgeskemaundersøgelsen mener, at man kan være lige så tæt med/have det lige så godt med papsøskende og halvsøskende, som man kan med helsøskende⁸.

Markant flere af de børn, der selv har halvsøskende (71 pct.), og flere af dem, der ikke selv har helsøskende (62 pct.), er helt enige i, at papsøskende og halvsøskende kan indtage samme rolle som helsøskende.

Vi har spurgt børnene, om de er glade for deres søskende, og deres svar fremgår af nedenstående tabel 3.

TABEL 3: ER DU GLAD FOR:

	Ja, for det meste	Ja, nogle gange	Nej, aldrig	Antal besvarelser (100%)
Dine helsøskende?	73 %	26 %	1 %	1093
Dine halvsøskende?	73 %	25 %	2 %	347
Dine papsøskende?	59 %	36 %	5 %	198

Som det fremgår, er papsøskende (eller 'bonussøskende' som en del af de interviewede børn også kalder dem) tilsyneladende sværere for børnene at have en relation til end hel- og halvsøskende. I interviewene fortæller børnene, at det kan hænge sammen med, at man ikke er helt så tætte, ikke kender dem nær så godt, ikke har ('er lavet af') de samme forældre, måske ikke har de samme interesser og ikke ligner hinanden. Eller som Freja forklarer det:

Fordi de ikke er rigtigt i familie med én.

Som det fremgår, er der meget store variationer i den måde, børnenes familier er sammensat på. Og det er langt fra ualmindeligt, at børn har flere og forskelligartede forælder- og søskenderelationer.

I det følgende afsnit ser vi nærmere på, hvad børn i 5. klasse forstår ved en 'rigtig' familie.

⁸ Spørgsmålet er formuleret som et udsagn, som 51 pct. er enige i, 36 pct. er lidt enige i, og 13 pct. er uenige i.

En 'rigtig' familie

Om end kernefamilien er den mest udbredte familieform, er der mange af børnene i 5. klasse, der bor på andre måder. I dette afsnit ser vi nærmere på, hvordan børnene forstår og vurderer forskellige familieformer.

For at få et indtryk af, hvor åbne børn i aldersgruppen er for forskellige familieformer, og dermed hvad der i deres øjne kan forstås som en 'rigtig' familie, har vi opstillet en række familietyper og spurgt børnene, hvorvidt de synes, man kan bruge betegnelsen 'en familie' om dem. Nedenfor ses deres svar⁹.

TABEL 4: HVAD SYNES DU, MAN KAN KALDE 'EN FAMILIE'?

	Det kan man kalde 'en familie'	Det kan man ikke kalde 'en familie'
Storfamilier	76 %	24 %
Én voksen med børn	49 %	51 %
Sammenbragte familier m. stedsøskende	48 %	52 %
Par uden børn	37 %	63 %
Bofællesskab/kollektiv	35 %	65 %
Homoseksuelle par m. børn	31 %	69 %

Børnenes svar på disse spørgsmål er ganske overraskende. Som det fremgår, er der – ud over storfamilien – ikke rigtig nogen af de opstillede familieformer, som hovedparten af børnene anerkender. Dette er overraskende, idet mange af disse familieformer som allerede nævnt er ganske udbredte, særligt sammenbragte familier og familier med kun én voksen. På den anden side kan man indvende, at om end andre familieformer end kernefamilien er udbredte, er det denne familieform, børnene typisk præsenteres for, og som der refereres til – i medierne, skolen, litteraturen osv. Og ikke mindst er det kernefamilien, som hovedparten af børnene selv bor i.

I interviewene har vi bedt børnene forklare, hvorfor de tror, at så mange børn ikke betragter konstellationen 'én forælder med et eller flere børn' som en egentlig familie. Magnus fortæller:

⁹ De forskellige familieformer blev beskrevet mere uddybende for børnene i spørgeskemaet.

Jeg tror, at en rigtig familie, det skal være sådan en samlet én, der passer på hinanden og bor det samme sted og har det godt med hinanden. Altså, jeg vil ikke sige, at en familie er en mor og en lillebror og en storebror, der bor sammen. Det ville jeg ikke rigtig mene, var en familie. Det passer ikke sammen. Der mangler ligesom noget, der mangler en far også. Der skal være en far og en mor og børn, så er det en familie. Det skal ligesom være alt sammen, ellers så fungerer det bare ikke.

Som det fremgår, har Magnus et helt klart billede af, hvad en rigtig familie er, nemlig mor, far og børn i samme hjem. Og han er langt fra ene om denne forståelse. Mange af de andre interviewede børn refererer til samme familieforståelse:

Interviewer: *Hvad er en rigtig familie?*

Louise: *De kan godt skændes, men holder stadig sammen. Familier kan også godt skilles, men så er det så ikke en rigtig familie, synes jeg ikke. Jeg tænker far, mor og børn, der holder sammen og elsker hinanden.*

Freja: *Jeg synes, en rigtig familie er én med to forældre, der bor sammen. Man skal have et godt familiesammenhold, og så skal man selvfølgelig have nogle børn. Og måske også et kæledyr.*

Hassan: *Mor og far og børn. Altså, det går jo ikke, at de er skilt.*

Interviewer: *Hvorfor?*

Hassan: *Fordi man tænker jo, at hvis de elsker hinanden, så får man en bedre familie. Så har man faktisk lyst til at være i den familie. Hvis man faktisk elsker hinanden, så har man lyst til at være der. Hvis de bare skændes hele tiden, så har man bare lyst til at gå væk og lukke døren til sit værelse.*

77 pct. af børnene mener, at det er bedst for børn at vokse op med begge sine forældre sammen¹⁰. Kun 16 pct. af børnene mener, at det kan være godt for børn at have to hjem. 52 pct. mener modsat ikke, det kan være godt for børn at have to hjem¹¹.

Som det ses af tabel 4, er også homoseksuelle par med børn en konstellation, som mange børn har svært ved at godkende i kategorien 'en familie'. Det har vi også snakket med de interviewede børn om:

Louise: *Det synes jeg ikke, er en rigtig familie. Jo, det kan godt være, det kommer an på, hvordan man har det med familie. Men jeg synes det ikke.*

Simone: *Det kan man godt kalde det, men det vil måske være lidt mærkeligt for barnet at vokse op med to mødre og ikke en far og en mor.*

Freja: *En lille smule kan man godt sige, det er en rigtig familie.*

Louise: *En lille smule, jeg synes bare familien virker som sådan med far, mor og børn, det kan også være adopterede børn. Når to personer godt kan lide hinanden, og der er nogen børn...*

Freja: *Så skal de have lov til at være familie, hvis de godt kan lide hinanden.*

¹⁰ Spørgsmålet er formuleret som et udsagn, som 77 pct. er enige i, 18 pct. er lidt enige i, og 5 pct. er uenige i.

¹¹ Spørgsmålet er formuleret som et udsagn, som 16 pct. er enige i, 32 pct. er lidt enige i, og 52 pct. er uenige i.

Ligesom pigerne kommer også drengene frem til, at det egentlig er okay med denne familieform, selvom det ikke ville være helt 'almindeligt' og nok heller ikke den foretrukne familieform for dem.

Mikkel: *Jeg ville ikke have noget i mod det.*

Anders: *Men det ville nok føles lidt mere rigtigt, hvis de ikke var samme køn.*

Frederik: *Hvis min mor var lesbisk, og de fx havde adopteret mig, så ville jeg have det fint med det.*

Magnus: *Det ville jeg også, men jeg ville nok foretrække det, som det er.*

Adam oplever tydeligvis denne familieform som meget fremmed og påpeger, at det ligefrem kunne være mobbegrundlag:

Det er klamt, og man kan også blive drillet i skolen med det.

Som det fremgår, forsøger de fleste børn i interviewene faktisk at være tolerante over for denne familieform, men det fremgår også, at de har meget svært ved at forestille sig *selv* at skulle have to forældre af samme køn.

Generelt synes der altså at være en udbredt forestilling blandt børn i denne aldersgruppe om familien som en typisk kernefamilie. Det tyder endda på, at børnene har et noget stereotypt familie billede, hvor normalitetsforståelsen går i retning af det typiske reklamebillede af familien som 'hele pakken' – altså villa, vovse og Volvo.

En god familie

Når vi imidlertid spørger børnene, hvad der er det vigtigste ved en *god* familie, peger de på de værdier og aktiviteter, man som familie er fælles om: Gode oplevelser, kærlighed, humor og omsorg.

TABEL 5. HVAD, SYNES DU, ER DET VIGTIGSTE VED EN GOD FAMILIE?

At man har gode oplevelser sammen	69 %
At man holder af hinanden	68 %
At man har det godt/sjovt sammen	66 %
At man passer på hinanden	65 %
At man er sammen i hverdagen	51 %
At man bor sammen	40 %
At man er af samme blod	9 %

Procenterne summer ikke til 100, idet det var muligt at sætte flere kryds.

Dette billede underbygges af børnenes beskrivelser af det bedste ved deres egne familier, nemlig tid, samvær, kærlighed, omsorg og humor (som beskrevet i rapportens første afsnit 'Familieliv').

66 pct. af børnene mener ikke, det gør så meget, hvordan familien er sammensat, hvis bare man er glade sammen¹².

Det er interessant, at børnene i vurderingen af en god familie ikke er så optagede af biologiske bånd, og hvorvidt man bor sammen eller ej, som når det handler om en 'rigtig' eller 'normal' familie. Det tyder på, at der for børnene er forskel på, hvad der er betydningsfuldt, alt efter om de kigger på familien udefra og i forhold til andre familier, eller om de kigger indad på familielivet. Når børnene svarer på, hvad der er afgørende for en god familie, er det ud fra, hvad de selv oplever som afgørende og vigtigt for det gode familieliv – altså et kig indad i familielivet. I modsætning hertil står det billede, der tegner sig, når de svarer på spørgsmål om den almindelige eller mest 'rigtige' familie. Her svarer børnene på baggrund af, hvad de tænker om andre familier og forestillingerne om, hvordan det ser ud, når andre kigger på ens familie. Det er altså et kig på familien udadtil og dermed en vurdering i forhold til en normalitetsforståelse¹³.

Sat lidt på spidsen kan dette vidne om, at selv om børnene oplever det som rart og uproblematisk at bo i andre familieformer end kernefamilien, kan det i relation til andre – børn og familier – være svært og, som undersøgelsen også viser, give anledning til en følelse af at være anderledes.

I det følgende afsnit ser vi nærmere på børnenes forståelser og oplevelser af have en anderledes familie.

¹² Spørgsmålet er formuleret som et udsagn, som 66 pct. er enige i, 26 pct. er lidt enige i, og 8 pct. er uenige i.

¹³ Det kan naturligvis også afspejle, at børnene svarer ud fra en hyppighedsbetragtning, hvor definitionen af en rigtig familie naturligt vil være en kernefamilie, idet den er mest udbredt.

En anderledes familie

Med en udbredt forståelse af den 'normale' familie som en typisk kernefamilie er det ikke overraskende, at andre familietyper end kernefamilien kan give anledning til en oplevelse af at være anderledes.

For nogle børn kan det fx virke kompliceret og dermed anderledes at have forskellige søskendetyper. Som Freja, der har en papbror og en biologisk søster, fortæller:

Jeg synes måske, min familie er anderledes, fordi den er så rodet. Altså indviklet. Det der med halv- og rigtige og helsøskende. Når man skal forklare andre folk, om vi egentlig er rigtige søskende, eller om vi ikke er.

Det er meget tydeligt, at Freja har en oplevelse af ikke at være ligesom de andre. Og endvidere at det at føle sig anderledes kan hænge sammen med oplevelsen af ikke at blive forstået, og at ens situation ikke bliver genkendt af de andre børn. At det er besværligt, når de andre ikke kan forstå, hvordan det hele hænger sammen, og gang på gang at skulle forklare alting, fordi der altid er noget, der ikke vækker genklang. Der er altså tale om en manglende fælles referenceramme.

Halvdelen af børnene i spørgeskemaundersøgelsen (51 pct.) oplever deres egen familie som anderledes¹⁴. Vi har bedt dem fortælle, hvorfor de synes dette.

At være anderledes er mange ting

Det er tydeligt ud fra børnenes svar, at anderledeshed ikke nødvendigvis er noget negativt. Anderledes kan også opfattes som 'unik' eller 'speciel'. En del børn fortæller nemlig, at deres familie er anderledes, fordi de er særligt søde, omsorgsfulde, opmærksomme og passer ekstra meget på hinanden. Eller simpelthen bare fordi de er noget særligt, eller fordi de er 'mine'.

Jeg synes, min familie er anderledes, fordi at i mit hoved er de jo bare mine helte.

Fordi de er noget helt specielt.

Fordi de er mine, og de er rigtig gode forældre.

Fordi at de føles mere som bedre forældre end de andre. Og de er gift, det betyder også en del.

Jeg tror, min familie gør lidt mere for mig end andre familier.

Rigtig mange børn kan ikke helt forklare, hvorfor deres familie er anderledes. Det er bare noget, de fornemmer eller føler, uden at kunne forklare hvorfor. Og en del børn skriver også, at alle familier jo er forskellige.

¹⁴ 8 pct. meget og 43 pct. lidt.

Det ved jeg egentlig ikke, jeg føler bare, at der er noget anderledes.

Fordi at der er jo aldrig nogen familier, der er ens, de er jo altid forskellige, og så elsker jeg jo også bare min familie, som de er.

At have det sjovt sammen er noget, rigtig mange børn oplever som noget positivt anderledes – at fjolle sammen, være skøre og grine. En del børn oplever tydeligvis, at de har en helt særlig humor tilfælles i familien, hvilket gør familien til noget specielt (og derved anderledes).

Det ved jeg ikke helt, vi er måske lidt skøre, på den sjove måde.

Vi har god humor, og vi er lidt skøre!

De laver anderledes sjov med hinanden.

De laver mega meget sjov.

Ikke-kernefamilier

Skilsmisse og familieformer, der adskiller sig fra kernefamilien, er dog det, der fylder mest i børnenes svar på, hvorfor de oplever deres familie som anderledes. Det kan fx være ikke at have en far, at bo i storfamilie, at være plejebarn, at have en svensk stedfar, at ens far er død, at have to mødre, at have pap-, bonus- og halvsøskende eller at bo skiftevis hos ens mor og far.

Fordi jeg har tre fædre og måske en hel masse søskende, som jeg ikke kender, og så holder jeg heller ikke kontakten med min papfar mere.

Fordi den ene uge er jeg hos min far, og den anden uge er jeg hos min mor. I de fleste andre skilsmisseg familier gør de ikke sådan.

Min mor er kæreste med en kvinde.

Fordi at alle de andre i min klasse ser begge sine forældre, jeg ser kun min mor.

Nok fordi at jeg har flere familier end nogen andre, pga. mine forældre er skilt, og fordi at jeg er den eneste i min klasse, der skal så langt, når jeg skal ned til min far.

Det er fordi, at jeg ikke bor hos min rigtige mor, og jeg har næsten ikke set min rigtige far.

At det ikke er min rigtige familie, for jeg er adopteret.

Fordi min mor ikke elsker mig på en eller anden måde, og så er min far og mor skilt, og så behandler min mor heller ikke min far ordentligt.

Fordi de er skilt men bor sammen igen.

Mine forældre er skilt, og så er Emmas mor fra min klasse blevet kærester med min far, så jeg er halvsøster med Emma fra min klasse.

Det er fordi, at min far vælger sin kæreste i stedet for sine børn.

Etnicitet, religion, økonomi og andre forhold, der gør familien anderledes

Noget, der for mange børn giver anledning til at opleve familien som anderledes, er etnicitet og religion. At en eller begge forældre – eller hele familien – kommer fra et andet land, taler et andet sprog, tilhører en anden religion end kristendommen og evt. har andre skikke.

Fordi min far kommer fra Japan.

Fordi vi ikke spiser gris.

Fordi på en måde er vores religion og regler forskellige fra de andres.

Danskere er meget anderledes, og vi er fra udlandet, så vi har en traditionel opførsel.

Fordi at dem i min familie kommer fra så mange steder.

Fordi vi kommer for et andet land og har en anden hudfarve og andre traditioner.

At særligt etnicitet giver anledning til at føle sig anderledes, kendes også fra andre undersøgelser. De viser bl.a., at børn med anden etnisk baggrund end dansk ofte finder sammen og vælger at lege med hinanden, da de oplever det som meget nemmere, fordi de derved undgår at skulle forklare sig og legitimere adfærd, holdninger osv.¹⁵.

I spørgeskemaundersøgelsen ser vi, at også anderledes holdninger, meninger, interesser og adfærd er noget, mange børn skriver om – især positivt. Fx at de har andre hobbyer, dyrker mere sport end andre, synger meget, tænker meget på miljøet osv. Nogle børn oplever, at de i deres familie laver nogle bestemte ting eller laver mere sammen end andre, hvilket gør deres familie anderledes.

Vi er måske mere sammen og laver andre ting end de andre. Ingen er jo ens.

Min far samler på fyldepenne.

Min mor og mormor spiller meget computer.

Vi spiser for det meste økologisk.

Fordi de har en anden mening, end andre familier har.

Fordi de gider noget, andre familier ikke gider.

Min mor er meget sådan en, der tror meget på urter og olie. Men min far er normal.

En del børn oplever, at deres familie og særligt forældre er mærkelige, pinlige, sære, underlige og 'ikke normale'. Og andre oplever, at de har anderledes regler i deres familier, og at de må/ har lov til meget mindre end deres kammerater.

Forbrug og velstand samt forældrenes arbejde er yderligere to forhold, der skiller sig ud i børnenes besvarelser. En del børn oplever, at de har færre penge i familien, og at de får meget mindre end andre børn. Eller blot at de i deres familie bruger penge på andre ting, end de gør i andre familier. Omvendt er velstand, et stort forbrug (fx på rejser og ting) og forkælelse også noget, der får nogle børn til at opleve deres familie som anderledes. Forældrenes arbejde omhandler særligt den tid, de bruger på arbejde og dermed ikke er hjemme. At de kommer sent hjem, går til mange møder eller rejser meget. Det kan dog også være det ikke at have et arbejde eller at have et anderledes arbejde.

At vi ikke har så mange penge og ikke har råd til at rejse og få nye ting og lidt dyre ting til vores fødselsdag.

Fordi alle er mere forkælet end mig – slik legetøj og lidt med kærlighed.

Fordi min mor og min far kommer sent hjem.

Min far rejser hele tiden, og min mor er også meget på arbejde.

Af andre ting, som lidt færre børn skriver om, kan nævnes sygdom i familien, udseende (fx højde) og alder, alkoholmisbrug, usund livsstil, forældre, der ryger, fædre i fængsel, familiemedlemmer, der er døde, anderledes boformer (fx på landet, på en gård mv.), at have kendte i familien eller være flyttet meget. Ofte remser børnene flere forhold op, som alle sammen eller tilsammen gør familien anderledes.

Fordi vi er mange, og min mor er lidt fed, så hun træner meget, så jeg ser hende ikke så tit.

Fordi at jeg har en pony, det er der ret mange, der ikke har, og jeg har også en svensk stedfar.

¹⁵ Se evt. *Portræt af 4. klasse*. En undersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel 2010.

Det er naturligvis glædeligt, at kun få børn skriver om mange og især alvorlige ting, som fx misbrug og sorg. På den anden side er der til dels tale om tunge og komplekse sociale problemer (fx forældres misbrug og vold), som vidner om børn, der på forskellig vis er alvorligt udsatte og mistrives.

Sammenhænge

Som det fremgår, kan der for børnene være mange forskellige måder at opleve sin familie som anderledes. Analyserne viser dog også forskelle på svarene fra børnene på baggrund af en række forhold i familien, såsom familieform.

TABEL 6: OPLEVER FAMILIEN SOM ANDERLEDES OPGJORT EFTER FAMILIEFORM

	Meget	Lidt	Slet ikke
Børn i kernefamilier	7 %	40 %	53 %
Børn i andre familieformer	10 %	50 %	40 %

Ligeledes er familiens økonomi noget, der hænger sammen med børnenes oplevelser af at have en anderledes familie. De børn, der vurderer familiens økonomi som enten bedre eller dårligere end de andre i klassen, oplever i meget højere grad, at deres familie er anderledes.

TABEL 7: OPLEVER FAMILIEN SOM ANDERLEDES OPGJORT EFTER ØKONOMI

	Meget	Lidt	Slet ikke
Flere penge	15 %	53 %	32 %
Lige så mange	4 %	45 %	51 %
Færre penge	22 %	54 %	24 %

Endelig er etnicitet også en faktor, der har betydning. Børn med anden etnisk baggrund end dansk er mere tilbøjelige end etnisk danske børn til at opleve deres familie som anderledes¹⁶.

Igen er det vigtigt at pointere, at det at være anderledes langt fra kun skal forstås som noget negativt. I de kvalitative interview sætter Mikkel og Anders dette på spidsen:

Mikkel: *Det ville jo være kedeligt at have en normal familie.*

Anders: *Der er jo ikke rigtig nogen normale familier. For hvad er gennemsnitligt egentlig?*

¹⁶ Tabel 8: Oplever familien som anderledes opgjort efter etnicitet

	Meget	Lidt	Slet ikke
Etniske danske børn	7 %	45 %	48 %
Børn med anden etnisk baggrund	15 %	32 %	53 %

Forestillinger om skilsmisse

Alle børn ved, at forældre, der bor sammen, kan vælge at lade sig skille. Som Mikkel, hvis forældre ikke er skilt, fortæller:

Man overvejer risikoen. Men der er jo ikke mange, der tror, det sker. De fleste håber jo bare på, det ikke sker. Jeg tror, alle børn har tænkt over det – altså at 'tænk nu hvis det sker'.

I dette afsnit ser vi nærmere på, hvilke forestillinger børn har om skilsmisse. Om dens konsekvenser – positive som negative – for børn generelt, og om de situationer og dilemmaer en skilsmisse kan bringe et barn i. Selv om vi spørger til skilsmisse sådan helt generelt og dens betydninger for børn bredt set, vil det naturligvis være sådan, at børnene svarer ud fra deres egen livssituation og erfaringer. Derfor ser vi også på de forskelle, der er i besvarelserne fra børn med og uden skilsmisseerfaringer.

Det sværeste

For at få bud på, hvad børnene betragter som de sværeste udfordringer eller mest negative konsekvenser for børn i forbindelse med skilsmisse, har vi i spørgeskemaundersøgelsen spurgt, hvad de tror, der er det *sværeste for børn, når forældre vil skilles*. De to forhold, som flest børn samlet set peger på, er hvis *forældrene er uvenner* og man skal *flytte fra sine venner*. Se tabel 9.

TABEL 9: DET SVÆRESTE FOR BØRN, NÅR FORÆLDRE VIL SKILLES

	Børn med skilsmisseerfaring	Børn uden skilsmisseerfaring	I alt
Hvis man skal flytte fra sine venner	64 %	68 %	67 %
Hvis forældrene ikke kan tale sammen eller er uvenner	64 %	67 %	66 %
Hvis man skal flytte skole*	57 %	46 %	49 %
Hvis man skal vælge, hvem af sine forældre man vil bo hos*	55 %	62 %	60 %
Hvis forældrene vil bo langt fra hinanden	47 %	47 %	47 %
Hvis man skal flytte til et andet hjem*	43 %	35 %	37 %
Hvis man ikke må være med til at bestemme, hvor man vil bo*	39 %	32 %	34 %

Procenterne summer ikke til 100, idet det var muligt at sætte op til tre kryds.

*Forskellen er statistisk signifikant ($p < 0,05$).

Som det ses, er *de børn, der selv har oplevet skilsmisse*, mere tilbøjelige end de resterende børn til at pege på det at flytte skole, at flytte til et andet hjem og ikke at må være med til at bestemme, hvor man vil bo, som det *sværeste*. Omvendt synes færre skilsmissebørn, at det sværeste er at skulle vælge, hvem af sine forældre man vil bo hos. Det tyder altså på, at det forekommer værre at skulle vælge, hvor man vil bo, når man ikke selv har oplevet en skilsmisse, mens *ikke at blive inddraget* i beslutningen, derimod synes værre, når man *har* oplevet en skilsmisse. Disse forskelle må ses i lyset af, at børnene naturligvis svarer med udgangspunkt i deres egen livssituation, hvor fx et valg mellem to forældre måske forekommer særligt voldsomt for de børn, der ikke selv har stået i situationen.

7 pct. af børnene mener ikke, der er noget, der er særlig svært for børn, når forældre skal skilles, mens 5 pct. har skrevet andre ting end de listede. De skriver bl.a.:

Når man ser, de ikke er sammen mere
Når man savner den ene
At de finder andre
At se dem flytte
At man ikke kan hygge sig med dem på samme tid
At vennerne er ligeglade
At forældrene aldrig gider se hinanden
At få en papmor eller papfar
Hvis ens far svigter en
At cykle frem og tilbage mellem mor og far
At man ikke må komme hjem til en af dem
At komme ud med sine følelser
Hvis ens papfar ikke behandler ens mor godt
At man føler sig svigtet af far og mor
Hvis man bliver uvenner med sine forældre
At sige farvel til den forælder, man ikke skal bo hos
Hvis man skal vælge mellem sine venner
Hvis alle taler om én
At de sætter for høje forventninger til, hvad barnet synes
At gøre forældrene kede af det, hvis man kommer til at sige en 'halv-agtig-mening'
At der ikke er nogen glad stemning mere ved forældrene
Hvis han vælger mor, bliver faren ked af det, og hvis han vælger faren, er det omvendt
Ikke at gøre nogen kede af det, hvis man vil bo hos en bestemt af sine forældre

Eller som et barn meget sigende skriver:

Det er bare svært for os børn!

Vi har også spurgt børnene, hvad de tror, er det *sværeste ved at bo i en skilsmissecfamilie* – altså ikke lige når det sker, men det *at være skilsmissebarn*. Ifølge børnene er det sværeste først og fremmest *hvis forældrene er uvenner*, og hvis man oplever, at man skal *vælge mellem sine forældre* (en loyalitetskonflikt). Se tabel 10.

TABEL 10: DET SVÆRESTE VED AT VÆRE SKILSMISSEBARN

	Børn med skilsmisseerfaring	Børn uden skilsmisseerfaring	I alt
Hvis forældrene ikke kan tale sammen eller er uvenner	58 %	59 %	59 %
Hvis man oplever, at man skal vælge mellem sine forældre	54 %	56 %	55 %
Hvis forældrene bor langt fra hinanden*	52 %	45 %	47 %
Hvis man har mistet kontakten til dele af familien	40 %	44 %	43 %
Hvis man skal holde jul og ferie på skift*	40 %	47 %	45 %
Hvis man skal flytte tit og pakke taske frem og tilbage	39 %	37 %	37 %
Hvis ens mor eller far får en ny kæreste*	31 %	38 %	36 %
At man ikke kan være sammen med begge sine forældre hele tiden*	27 %	34 %	32 %
Hvis man får papsøskende	15 %	14 %	14 %

Procenterne summer ikke til 100, idet det var muligt at sætte op til tre kryds.

*Forskellen er statistisk signifikant ($p < 0,05$).

Som vi ser, er *de børn, der selv har oplevet skilsmisse*, mere tilbøjelige end de resterende børn til at vurdere, at det *sværeste* ved at bo i en skilsmissefamilie er at have forældre, der bor langt fra hinanden. Omvendt synes færre skilsmissebørn, at det sværeste er at holde jul og ferie på skift, at man ikke kan se sine forældre på samme tid, og hvis ens mor eller far får nye kærester.

Samlet set er forældrenes indbyrdes forhold samt risikoen for at komme til at stå mellem forældrene og nødtvungent skal vælge parti således noget af det, børnene forestiller sig som det sværeste ved en skilsmisse – både under og i tiden efter. Sammen med det at blive adskilt fra venner og skole og have forældre, der bor langt fra hinanden.

Fordelene

Selv om en skilsmisse uundgåeligt er en svær situation for børn, og det ikke altid er lige let at bo i en skilsmissefamilie, kan der også være positive ting forbundet med situationen. For at få børnenes bud på, hvilke positive elementer, der kan være i en skilsmisse, har vi spurgt dem, hvad de tror, der er *det bedste for børn, når forældre skal skilles* eller er skilt.

De fleste børn peger på to forhold, nemlig hvis man får *en mere glad familie*, og hvis man *slipper for forældrenes skænderier*. Se tabel 11.

TABEL 11: DET BEDSTE FOR BØRN VED SKILSMISSE

	Børn med skilsmisse-erfaring	Børn uden skilsmisse-erfaring	I alt
Hvis man får en mere glad familie	60 %	63 %	62 %
Hvis man slipper for forældrenes skænderier*	47 %	58 %	55 %
Hvis man får ting, penge og gaver fra både mor og far og måske nye bedsteforældre	40 %	38 %	38 %
Hvis man kommer på flere ferier	35 %	31 %	32 %
Hvis man får en større familie	33 %	28 %	29 %
Hvis man fejrer fødselsdag flere gange	30 %	25 %	27 %
Hvis man fejrer jul flere gange*	27 %	21 %	23 %
Hvis man bliver mere forkælet	24 %	24 %	24 %
Hvis man får to hjem*	23 %	13 %	16 %

Procenterne summer ikke til 100, idet det var muligt at sætte op til tre kryds.

*Forskellen er statistisk signifikant ($p < 0,05$).

18 pct. af børnene mener ikke, der er noget særlig godt for børn ved skilsmisser, mens 4 pct. har skrevet andre ting end de listede. De skriver bl.a.:

Hvis forældrene kan snakke sammen igen

Mere kærlighed

Hvis man har det godt sammen med papforældre og papsøskende

Man bliver stærkere

Man er sammen med nogle flere mennesker

Man får nye venner

Hvis man har det bedre i den nye familie

Hvis forældrene tager sig sammen og bliver gode venner

Hvis ens papforældre elsker en

Hvis man får gode venner begge steder

At man har det sjovt med dem

At man ikke skal høre på deres skænderier hele tiden og hele tiden frygte, at de bliver skilt

Hvis ens forældre bliver lykkelige med en anden, fx en ny mor eller far

Som det ses, vurderer en større andel af *de børn, der selv har oplevet skilsmisse*, at det *bedste* ved skilsmisser kan være at få to hjem og fejre jul flere gange. Omvendt synes færre, at fravær af forældrenes skænderier er det bedste. Sidstnævnte forskel kan måske tolkes i retning af, at børnene selv kan have erfaret, at en skilsmisse langt fra er en garanti for fravær af forældrenes skænderier.

Kønsforskelle

Analyserne viser en række forskelle på piger og drenges vurderinger af en skilsmisses konsekvenser for børn. Drengene vurderer i højere grad end pigerne, at det sværeste er at flytte fra venner og at holde jul og ferier på skift, mens de er mere tilbøjelige til at se noget positivt i at få to hjem og at få flere ting, penge og gaver. De synes således mere fokuserede på de praktiske og materielle forhold.

Pigerne derimod peger i højere grad på mere følelsesprægede forhold. De svarer oftere end drengene, at det sværeste er, hvis forældrene ikke kan tale sammen, og hvis man skal vælge mellem forældrene. Det at slippe for forældrenes skænderier vurderes af markant flere piger end drenge som en mulig positiv konsekvens. Samtidig er pigerne mere orienterede mod konsekvenserne for det familiære samvær, idet de oftere end drengene vurderer det som svært, hvis man mister kontakten til dele af familien, hvis en af forældrene får en ny kæreste, hvis forældrene vil bo langt fra hinanden¹⁷, og hvis man ikke kan være sammen med begge forældre hele tiden.

Det er vigtigt at holde sig for øje, at disse meget typiske og noget stereotype kønsforskelle ikke nødvendigvis afspejler forskelle i børnenes reelle oplevelser, idet de lige såvel kan tænkes at afspejle forskelle i de to køns måder at håndtere og snakke (med hinanden og andre) om disse ting på. Kønsvariationerne kan således være et udtryk for to forskellige strategier, som det er absolut givtigt at have indblik i, hvis man som forælder eller professionel voksen skal hjælpe et barn med at håndtere en skilsmisse.

¹⁷ Dette kan naturligvis også ses som et praktisk forhold.

Skilsmisledilemmaer

I forbindelse med den aktuelle evaluering af forældreansvarsloven¹⁸ – og ligeledes den generelle debat om barnets tarv og ret i skilsmisssager – bidrager Børnerådet med input i form af barnets stemme.

Med forældreansvarsloven fra 2007 er der kommet øget fokus på inddragelse af barnet i sager om forældremyndighed, bopæl og samvær samt øget fokus på barnets ret og forældrenes fælles ansvar. Blandt de elementer af lovgivningen, der nu evalueres, og som vi ønsker at bidrage med børnenes perspektiv på, er *børneinddragelse* og herunder brug af *børnesagkyndige* og *børnesamtaler*.

For at få børnenes perspektiver på disse forhold præsenterede vi børnene i spørge-skemaundersøgelsen for fire små historier (cases), som alle omhandler et aktuelt dilemma for et jævnaldrende barn i en skilsmisssag¹⁹. Efter hver historie blev børnene spurgt om, hvad de synes, børnene i historierne skulle gøre, eller hvad de tror, der ville være det bedste for dem.

Igen er det vigtigt at holde sig for øje, at børnene naturligvis svarer ud fra deres egen kontekst og livssituation. De udtaler sig ud fra den viden, de har om deres egne forældre, som typisk adskiller sig markant fra de forældre, casene omhandler. Børn i højkonfliktskilsmisser eller børn fra udsatte familier ville måske fortælle noget andet. De få steder, analyserne har vist forskelle på baggrund af børnenes egne skilsmisseeferinger, fremgår disse.

Case 1: Samvær og brug af børnesamtale

Hvor meget skal Caroline være hos sin mor

Caroline er 9 år, og hendes mor og far blev skilt for et år siden. Hun bor hos sin mor, og er hos sin far hver anden weekend og hver tirsdag. Carolines far vil gerne have, at hun skal være mere hos ham, men hendes mor synes, det skal fortsætte som nu. Caroline er meget glad for både sin mor og far, og hun vil gerne være sammen med begge og ikke gøre nogen kede af det. Caroline kan få lov til at tale med en særlig voksen, som arbejder med at tale med børn om skilsmisser. Caroline må selv bestemme, om hun vil tale med den voksne.

¹⁸ Evalueringen forestås af Familiestyrelsen og forventes afsluttet efterår 2011.

¹⁹ Casene er udarbejdet i samarbejde med Familiestyrelsen.

Næsten alle børnene (93 pct.) tror, det vil hjælpe Caroline at tale med den voksne om sine tanker om sin mors og fars uenighed²⁰, og mere end tre ud af fire af børnene tror også, at det vil hjælpe Caroline, at den voksne fortæller hendes mor og far, hvad Caroline tænker. Omvendt tror et mindretal på kun seks pct. af børnene, at det vil gøre det sværere for Caroline, hvis den voksne fortæller noget videre til forældrene.

I forhold til den gældende lovgivning og praksis er der ingen tvivl om børnenes budskab: Det er godt med et tilbud om en børnesamtale, da det kan hjælpe barnet. Og det er okay, at den børnesagkyndige fortæller barnets perspektiv videre til forældrene, for det gør det nemmere for barnet.

Case 2: Bopæl og medbestemmelse

Far flytter langt væk

Josefine er 11 år. Hun bor hos sin far i det hus, hvor hun altid har boet. Hendes mor flyttede for tre år siden. Det tager to minutter at cykle over til hende. Farens nye kæreste og Josefines halvbror bor sammen med Josefine og faren. Josefine er meget glad for sin 'nye' familie, men lige så glad for sin mor, som hun tit tager over til. Josefine er glad for sin skole, og hun har mange venner. I sin fritid går hun til håndbold og kor.

Nu har Josefines far fået et nyt arbejde langt væk – så langt væk, at de skal flytte. Det er tre timer væk. Faren går ud fra, at Josefine flytter med ham, men moren vil gerne have, at Josefine bliver hos hende, der hvor Josefine også har sine venner, skole og sport. De voksne synes, at Josefine skal være med til at bestemme, hvor hun skal bo.

Langt de fleste børn (89 pct.) synes, at Josefine skal flytte over til sin mor, så hun bliver i sin skole, hos sine venner og sine fritidsaktiviteter, mens 11 pct. synes, at Josefine skal flytte med sin far, som hun altid har boet med. Stort set alle børnene (96 pct.) er enige i, at Josefine skal være med til at bestemme, hvor hun skal bo²¹.

I forhold til gældende lovgivning og praksis er budskabet fra børnene igen entydigt: Det er vigtigt for børn at kunne blive i deres vante omgivelser og bevare tilknytning til skole, venner mv. Og børn på denne alder skal uden tvivl være med i beslutningen om, hvor de skal bo.

Case 3: Vægten af barnets perspektiv

Når andre skal bestemme

Mathias' forældre har i lang tid været uenige om, hvor Mathias skal bo. Mathias har boet skiftevis hos sin mor og sin far. Forældrene er så uenige, at de har bedt nogle andre om at bestemme det for dem. Mathias har fået lov til at tale med en voksen om forældrenes uenighed, og hvordan han har det. Den voksne er ikke en, Matthias kender, og heller ikke en af hans mors eller fars venner, men en der arbejder med at tale med børn om skilsmisser.

²⁰ 40 pct. tror, det vil hjælpe 'meget', mens 53 pct. tror, det vil hjælpe 'lidt'.

²¹ 75 pct. svarer 'ja, helt sikkert' og 21 pct. svarer 'ja, måske'.

81 pct. af børnene tror, det vil være bedst for Matthias, at den voksne fortæller om hans ønsker og følelser til dem, som skal bestemme, hvor han skal bo. De resterende 19 pct. mener modsat ikke, at den voksne skal fortælle noget videre. Når afgørelsen om, hvor Matthias skal bo, er truffet, er det ifølge størstedelen af børnene (72 pct.) bedst for Matthias, at det er hans forældre, der fortæller ham om den. De resterende 28 pct. tror modsat, det vil være bedst for ham, at den voksne, han har talt med, fortæller ham det. Ser vi på skilsmissebørnene alene, er denne andel dog lidt større.

I forhold til gældende lovgivning og praksis er det her afgørende, at hovedparten af børnene umiddelbart giver grønt lys for, at den børnesagkyndige videregiver barnets ytringer til den myndighed, der skal træffe afgørelsen. Barnets perspektiv skal vægtes i den endelige afgørelse.

Meldingen om, hvor barnet skal høre om den endelige afgørelse, er dog ikke helt entydig. Den største andel (mere end to ud af tre) vurderer, at beskeden skal komme fra forældrene, men vi ser samtidig, at børnenes egen erfaring har betydning for deres vurdering. At lidt flere af skilsmissebørnene synes, at den børnesagkyndige frem for forældrene skal overbringe beskeden, kan tolkes i retning af, at børnene i varierende grad har oplevet det som ubehageligt at stå mellem forældrene. Og at de måske har større forståelse for nødvendigheden af, at svære beslutninger af og til løftes ud af familien og over i andre instanser. Dette er dog kun et bud, som det vil kræve mere dybdegående interview at underbygge.

Case 4: Skolen og lærerens rolle

I gennemgangen af denne case inddrages andre resultater fra spørgeskemaundersøgelsen samt uddybninger fra de kvalitative interviews.

Nogen at tale med

Jonathan er 10 år. Han har lige fået at vide, at hans mor og far skal skilles. De har ikke fortalt ham noget om, hvem der flytter, hvornår det sker, og hvad han skal. Jonathan bliver meget ked af det og bange, og han ved ikke, hvad det vil betyde for ham. Jonathan kender ikke andre børn, hvor forældrene er blevet skilt. Han er meget forvirret, og han tænker også på, om hans familie nu er anderledes end andre børns familier.

Stort set alle børnene i undersøgelsen synes, det helt sikkert eller måske vil være en god ide, at Jonathans lærer taler med Jonathan om hans situation²². Kun 6. pct. synes ikke, det vil være en god ide.

Børnene peger altså på læreren som en mulig og oplagt samtalepartner for barnet. At så mange børn dog svarer, at læreren kun *måske* skal tage en snak med et barn, der står i en skilsmissesituation, kunne være et udtryk for, at læreren først skal vurdere, om barnet har lyst til det eller brug for det. Når vi spørger børnene, om de selv kan tale med deres lærere, hvis de er kede af det over noget med familien, fortæller ca. hver tredje nemlig, at de ikke har haft behov for det eller lyst til det.

²² 47 pct. svarer 'ja, helt sikkert' og en lige så stor andel svarer 'ja, måske'.

I interviewet forklarer Hassan, hvorfor han ikke synes, det er oplagt at tale med en lærer om familien:

Læreren kan fortælle videre, det gør venner ikke.

Omvendt fortæller Laura, at det hjalp hende at tale med en lærer, da hendes forældre blev skilt:

Læreren snakkede med mig, hvis hun kunne se, jeg blev ked af det. Og hjalp mig.

Men beklageligvis fortæller 10 pct. af børnene i spørgeskemaundersøgelsen, at de slet ikke kan tale med nogen af lærerne, hvis de er kede af noget i deres familie. Det tyder på, at en del lærere med fordel kunne tage en mere aktiv rolle over for børn, der har det svært hjemme, fx i forbindelse med skilsmisse.

Vender vi igen tilbage til casen om Jonathan, viser det sig, at hver femte endvidere synes, at det *helt sikkert* vil være en god ide, at de i Jonathans klasse taler om, hvordan det er, når ens forældre bliver skilt. Næsten hver anden synes *måske*, det vil være en god ide, mens en betydelig andel, en tredjedel, slet ikke synes om ideen.

Hvorvidt skilsmisse skal tages op i klassen som emne, er der altså ikke samme enighed om, som at læreren kan spille en rolle. De fleste børn er åbne for ideen, men en tredjedel afviser den helt. Ser vi kun på svarene fra skilsmissebørnene, er andelen af børn, der er åbne for at snakke om skilsmisse i klassen dog noget større. Hele 27 pct. af skilsmissebørnene synes helt sikkert, det vil være en god ide, mod kun 19 pct. af de resterende børn. Dette kunne indikere et behov for en sådan snak på klassebasis. Og det underbygges af, at flere skilsmissebørn oplever, at det ikke er noget, de snakker om i deres klasse²³.

Vi har også spurgt børnene, om de kunne tænke sig, at de i klassen snakkede mere om, at der er forskellige typer af familier – altså ikke nødvendigvis om skilsmisse og aktuelle familiesituationer, men om mangfoldigheden i familietyperne. Men også her er der langt fra ubetinget opbakning fra børnene. Hovedparten af børnene (56 pct.) svarer blankt nej, mens kun 5 pct. helt sikkert gerne vil snakke mere om den slags²⁴.

I interviewene har vi spurgt børnene, hvorfor de tror, at så mange børn ikke er interesserede i at snakke om forskellige familieformer og skilsmisse i klassen. Det fremgår tydeligt, at det med familien ikke rigtig er noget, børnene synes, hører til i skolen eller blandt samtlige børn i klassen. Snarere er det noget, de kan dele med en enkelt eller få fortrolige. Børnene reflekterer alle over spørgsmålene ved at tænke det som noget meget individuelt og typisk i forhold til skilsmisse, hvilket tyder på, at det ikke ligger lige for at forestille sig dette som et generelt tema.

23 Mere end halvdelen af børnene fortæller, at de snakker om det i hele klassen, hvis forældrene til et af børnene i klassen skal skilles eller flytte fra hinanden. Men der er også mange (25 pct.), der oplever, at det slet ikke er noget, de taler om i klassen, og denne andel er endnu større blandt de børn, der selv har oplevet skilsmisse. For 14 pct. har det ikke været aktuelt.

24 39 pct. svarer 'ja, måske'.

Freja: *Jeg synes, det kunne være meget spændende at høre om, men nogen gange så tænker man også, hvorfor kommer det egentlig os ved, hvordan de har det derhjemme.*

Mikkel: *Jeg synes på en måde ikke, det rager folk, hvordan de har det.*

Anders: *Måske én, altså en bedste ven.*

Mikkel: *Jeg synes ikke, hele klassen skal have af vide, at der sker et eller andet hjemme hos dem. Det synes jeg, man skal holde til de tætteste, man kender.*

Laura: *Der er ikke særlig mange – i hvert fald ikke i vores klasse – der vil snakke om det. Det er mest noget, man snakker sådan to og to om. Ikke sådan mange.*

Mikkel, som selv bor i kernefamilie, fortæller, at han faktisk godt kunne tænke sig at høre mere om, hvordan det fx er at have to hjem.

Mikkel: *Jeg tror ikke, det sådan noget, man har lyst til at snakke om. Det er noget, man bare vil holde for sig selv, tror jeg.*

Interviewer: *Er det heller ikke noget, man gerne vil høre om?*

Mikkel: *Altså, vi vil gerne høre om det og snakke med dem om det, men det er jo ikke noget, man sådan skal spørge om.*

Magnus: *Jeg har ikke rigtig lyst til at tale om det i skolen. I skolen vil jeg helst bare lave det, jeg plejer at lave*

Budskabet fra børnene er altså ikke til at tage fejl af: Skolen er ikke et sted, man har lyst til at udstille sig selv og sin familie. Der er ingen, der er interesserede i at krænge sin sjæl ud. Men det er ikke ensbetydende med, at man ikke ønsker at tale med nogen eller at tale om familien som emne mere generelt, men det skal være ved behov og under hensyn til dem, der eventuelt er berørte.

Og det kan også være sådan, at børnene, som Magnus, gerne vil have skolen som et frirum fra familien – eller tankerne om familien – og dermed et sted, hvor man kan have sit 'gamle' normale liv. Også her ligger der en vigtig rolle for lærerne i at forstå og imødekomme dette ønske.

I næste afsnit ser vi bl.a. nærmere på behovet for at have nogen at tale med som skilsmissebarn.

Børn i skilsmissecfamilier

372 af børnene i undersøgelsen (28 pct.) har selv forældre, der er skilt, og vi har spurgt om deres oplevelser under og efter deres forældre skilsmisse.

Mens nogle børn har oplevet deres forældres skilsmisse for nylig, har andre været så små, da det skete, at de ikke husker særlig meget. Ved disse spørgsmål har børnene derfor haft mulighed for at svare, at de ikke kan huske det, hvilket rigtig mange af børnene har gjort (mellem 17 og 38 pct. ved de forskellige spørgsmål)²⁵. Ved en del af spørgsmålene har også de børn, der har været 10 år eller mere ved forældrenes skilsmisse, imidlertid valgt at svare, at de ikke husker det, hvilket kan undre. Eksempelvis svarer 25 pct. af disse børn, at de ikke husker, hvordan deres kommunikation med forældrene var under skilsmissen. Det kunne tyde på, at nogle af emnerne er svære for børnene at forholde sig til, evt. at det ligefrem for nogle vækker tanker og minder, som de ikke ønsker at beskæftige sig med.

At blive hørt og inddraget

Hovedparten af skilsmissebørnene (83 pct.) fungerer i en form for deleordning²⁶, men hver 10. af dem er slet ikke glade for denne ordning. Yderligere 49 pct. er kun lidt glade for den.

Dette kan hænge sammen med, at børnene ikke er blevet inddraget nok i beslutningerne. Det er nemlig typisk de samme børn, der ikke er rigtig glade for deleordningen, som heller ikke oplevede, at deres meninger og ønsker (fx om hvor de gerne ville bo) blev hørt og taget alvorligt i skilsmissen. Af alle skilsmissebørnene er det hver 10., der slet ikke oplevede, at de blev hørt og taget alvorligt, da forældrene blev skilt, mens yderligere 12 pct. ikke synes, at de blev hørt nok.

I interviewet giver Maria og Laura et bud på, hvorfor børn måske ikke bliver hørt nok i skilsmissecasus:

Maria: *Måske tror de voksne, at de ved, at der er noget, der er bedre for børnene, og så er det slet ikke.*

Laura: *Måske voksne som ikke selv har prøvet at blive skilt. Som ikke helt forstår det.*

Men er det svært for børnene, at få deres forældre til at se på situationen fra deres perspektiv og snakke med dem om, hvad skilsmissen betyder for dem? Det har vi spurgt børnene om i spørgeskemaundersøgelsen.

²⁵ Børnenes alder ved skilsmissen kan naturligvis have indflydelse på, hvordan de oplevede og husker skilsmissen samt på deres vurdering af situationen i dag. Desværre er datamaterialet dog ikke stort nok til at undersøge denne betydning nærmere.

²⁶ Godt halvdelen af skilsmissebørnene (53 pct.) bor mest sammen med deres mor, mens hver fjerde bor skiftevis lige meget hos deres forældre, og 6 pct. mest hos deres far. 15 pct. bor kun med moren, og 2 pct. bor kun med faren.

Mere end halvdelen af skilsmissebørnene (56 pct.) oplevede, at de kunne tale godt med en eller begge forældre om *deres egen* situation, da forældrene blev skilt. Men en betydelig andel på 12 pct. fortæller, at de ikke kunne tale med nogen af forældrene, hvilket betyder, at de kom igennem skilsmissen uden en løbende dialog med minimum én forælder om, hvordan de selv havde det.

I interviewene bliver det tydeligt, at børnene oplever det som rigtig svært at snakke med forældrene om, hvordan de egentlig har det og oplever tingene som barn i en skilsmissefamilie.

Interviewer: *Snakker de med jer om, hvordan I har det med det?*

Magnus: *Ja, de spørger tit, men det er samme svar hver gang, 'ja det er fint nok'.*

Interviewer: *Ville du sige det, hvis du ikke syntes, det gik godt?*

Magnus: *Nej jeg ville ikke brage ind med, hvad jeg følte, jeg ville bare lade det gå sin gang.*

Interviewer: *Er det svært at sige, hvordan du har det?*

Magnus: *Ja, det synes jeg, men jeg er blevet bedre til at sige min mening.*

Laura: *Det er svært fordi... altså man vil helst ikke sige, hvis nu man synes, det er ubehageligt at være henne ved moren, fordi det er meget anderledes, end det var før. Det er svært at sige til hende.*

Interviewer: *Kunne man så sige det til faren?*

Laura: *Nej, for så ville min far ringe til min mor, og så ville de skændes om det og blive uenige.*

Interviewer: *Er man nogen gange bange for at skuffe sine forældre?*

Magnus og

Frederik: *Ja, meget.*

Som det fremgår af interviewene med Magnus og Laura, kan man som skilsmissebarn have svært ved at gøre opmærksom på egne følelser og behov. Måske fordi man oplever, man gør det endnu sværere for forældrene, at man gør dem kede af det eller bekymrede eller måske ligefrem skaber flere konflikter. Men der er ingen tvivl om, at det er vigtigt at have nogen at tale med. Ikke mindst om de mange tanker om alt det nye og evt. bekymringer om, hvad der kommer til at ske. Flere af de interviewede børn fortæller da også, at det kan være rart at have andre voksne – og børn – at tale med:

Laura: *Det betyder meget, at man har nogen at snakke med. Fordi det er nogle gange sådan lidt svært at snakke med sin far om, hvordan man har det med sin mor og omvendt. Så kan det være meget dejligt fx at snakke med mormor, farmor eller gode venner. Eller veninder. Som man kan snakke med ordentligt. Sådan uden at skulle sørge for, at der er nogen, der ikke bliver kede af det.*

Interviewer: *Hvem er det lettest at snakke med?*

Laura: *En rigtig god veninde eller en farmor. Det er svært med ens forældre. Det er godt at snakke med nogen, man er gode venner med og kan lide rigtig godt og er i familie med.*

Nogen at tale med

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt børnene, om de har haft nogen at tale med – børn og voksne – både under og efter skilsmissen.

Heldigvis fortæller langt de fleste børn, at de både havde nogen at tale med, da forældrene blev skilt og også i dag, om hvordan det er at være skilsmissebarn. Men der er desværre også en betydelig andel af børnene, hvor dette ikke er tilfældet²⁷.

16 pct. af børnene fortæller, at de ikke havde nogen voksne at tale fortroligt med, da deres forældre blev skilt. Lidt færre (ca. hver 10.) har ikke nogen voksne, som de kan tale fortroligt med nu, om hvordan det er, når ens forældre er skilt.

En betydelig andel af skilsmissebørnene har heller ingen jævnaldrende børn, som de kan være fortrolige med. 12 pct. af børnene fortæller, at de ikke havde nogen venner eller søskende, som de kunne tale med om skilsmissen. Og lige så mange (11 pct.) fortæller, at de ikke kender andre børn i dag, som de kan tale med, om hvordan det er at have forældre, der er skilt.

Meget ofte er det de samme børn, der ikke har og har haft nogen at tale med – og som også fortæller, at de ikke kunne tale med deres forældre om deres egen situation under skilsmissen. Dette viser meget tydeligt, at der er et spillerum for lærere, pædagoger og andre voksne omkring en del skilsmissebørn.

Lidt overraskende fortæller mange børn, at de ikke har (eller havde) lyst til eller behov for at tale med andre børn og voksne (mellem 17 og 38 pct.). I interviewet spurgte vi børnene om et bud på årsagen hertil:

Interviewer: *Hvorfor tror I, så mange børn ikke har lyst eller behov for at snakke med andre børn og voksne om, hvordan det er?*

Magnus: *Måske vil de helst bare glemme det.*

Frederik: *Og man er blevet vant til det, og derfor ikke tænker så meget over det.*

Magnus: *Måske er det også sådan, at nogle børn synes, at det er pinligt, at deres forældre er skilt.*

Maria: *I starten er man måske meget ked af det, og vil ikke snakke med de andre, for man tror ikke, man har brug for det. Jeg tror, de siger det, men ikke rigtig ved, at det faktisk er godt for dem at få snakket ud.*

Interviewer: *Tror du, de er bange for, hvad der kan ske?*

Maria: *Ja, det var jeg i hvert fald i starten. Jeg syntes ikke, det var rart.*

Flere af børnene gør opmærksom på, at det kan være rigtig svært at snakke om det i starten, men også meget nyttigt, mens det er nemmere senere, hvor behovet dog er mindre.

Maria: *Jeg har ikke lyst til at tale med venner om det. Jeg taler ikke så tit med venner om sådan noget.*

Laura: *I starten talte jeg meget med mine venner, men det gør jeg ikke mere.*

²⁷ Børnene har også haft mulighed for at svare, at de ikke har eller havde lyst til eller behov for at tale med andre, så disse andele afspejler ikke mangel på lyst eller behov.

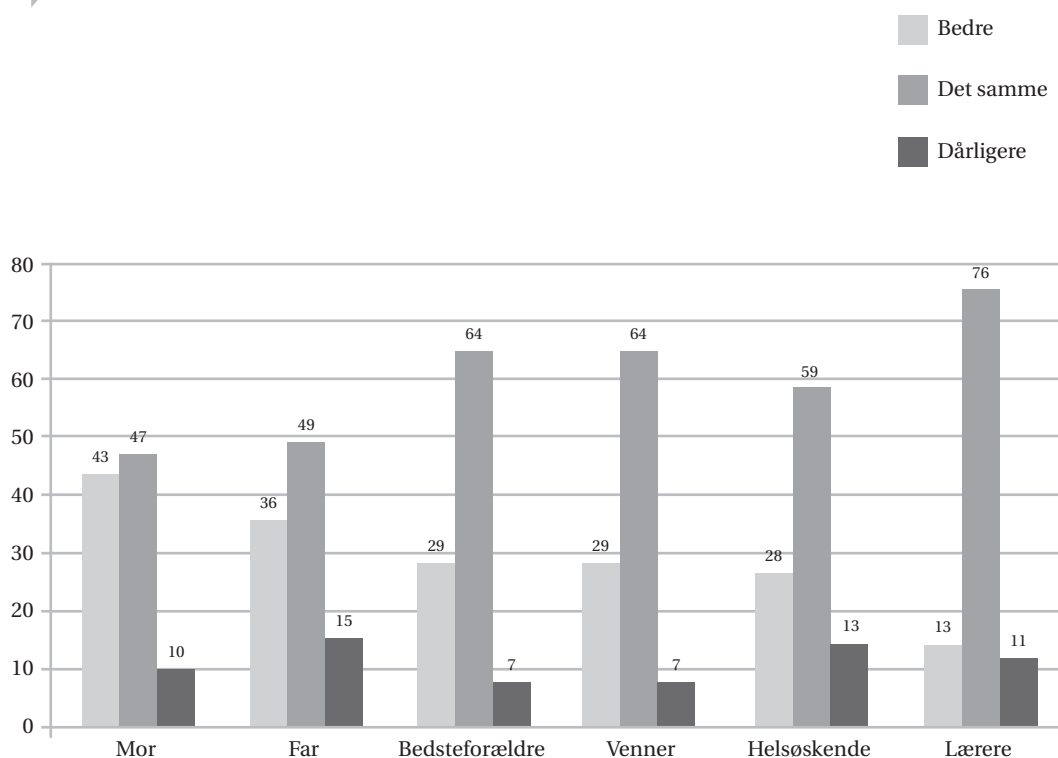
Som det fremgår, kan det være meget forskelligt, med hvem og hvornår børnene gerne vil snakke om forældrenes skilsmisse. Ligesom der kan være flere årsager til, at en del børn slet ikke ønsker at tale om det. Nogle af disse årsager – at det er pinligt, at man bare gerne vil glemme, og at man er bange for konsekvenserne – underbygger dog muligheden for, at professionelle voksne omkring børnene i højere grad er der for børnene, ikke bare som en mulighed men somme tider ved at gøre noget aktivt og på eget initiativ. Ligesom det understreger vigtigheden af, at voksne omkring børnene er i stand til og gør en indsats for at læse børnene.

Relationer efter skilsmisse

En skilsmisse kan medføre store omvæltninger i et barns liv og kan påvirke barnets relationer til andre, både børn og voksne. Vi har set nærmere på, hvordan børnene selv oplever skilsmisens betydning for deres sociale relationer.

Hovedparten af børnene vurderer selv, at deres relationer til både andre børn og voksne samt til deres forældre er uforandrede, mens en del oplever, at de er blevet bedre efter forældrenes skilsmisse.

FIGUR 2: BØRNEKARAKTERISTIK AF RELATIONER EFTER SKILSMISSE

Som det ses, er det især forholdet til far og mor, som en hel del børn (hvv. 36 og 43 pct.) oplever som forbedrede efter skilsmissen, og i interviewet med Laura forklarer hun, hvad der fx kan ændre sig positivt efter en skilsmisse:

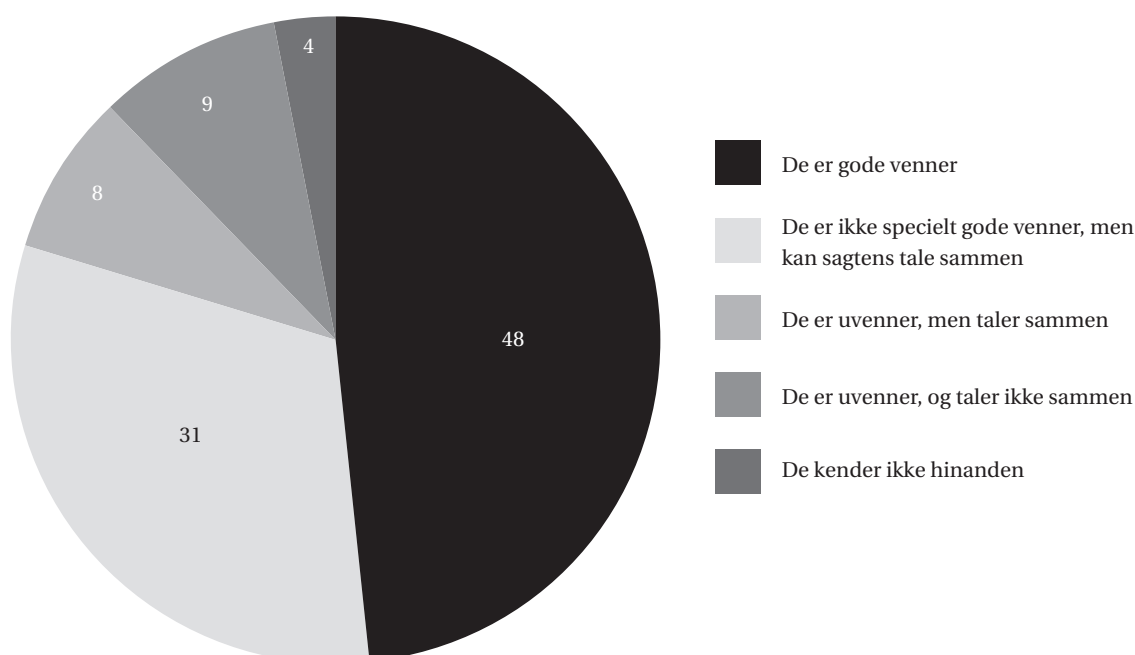
Det er lidt svært at forklare, men når man er sammen med sin mor, så laver man ting, som mor og datter godt kan lide at gøre. Og når man er sammen med sin far, laver man andre ting. Før lavede vi ikke så mange ting sammen, for der var ikke så meget, vi gad sammen.

Men der er også børn, som har oplevet, at nogle af deres relationer er blevet dårligere. Som det ses af figur 2, har godt hvert 10. af børnene oplevet, at forholdet til deres forældre, søskende eller lærere er blevet dårligere. Lidt færre oplever, at forholdet til bedsteforældre og venner er blevet dårligere.

I rapportens tidligere afsnit ('Forestillinger om skilsmisse') så vi, at børnene generelt betragter det som noget af det værste for børn i skilsmisser, hvis forældrene er uvenner og ikke kan tale sammen. Ligesom det at slippe for forældres skænderier eller at få en gladere familie omvendt kan være noget af det positive ved en skilsmisse.

Vi har spurgt skilsmissebørnene, hvordan de vil karakterisere deres forældres forhold i dag, og hele 17 pct. fortæller om forældre, der er uvenner. 9 pct. af børnene fortæller, at deres mor og far i dag er uvenner og ikke taler sammen. Yderligere 8 pct. fortæller, at forældrene er uvenner, men dog godt kan tale sammen. Modsat oplever næsten halvdelen af børnene, at deres forældre er gode venner. Se figur 3:

FIGUR 3: BØRNEGENES VURDERING AF FORÆLDRENE FORHOLD I DAG

I interviewet med Laura fortæller hun, hvordan det kan opleves, når skilsmisseforældre ikke er så gode til at kommunikere med hinanden:

Det er ikke så rart at skulle frem og tilbage og så vide, at de ikke er gode venner og kan snakke sammen. Og de skal også planlægge ting sammen. Og så skændes de, og det er ikke særlig rart.

Og i spørgeskemaundersøgelsen skriver et barn som svar på spørgsmålet om, hvad der er svært som skilsmissebarn:

Hvis mine forældre har talt sammen, og de så har skændtes, så går det ud over mig.

Samlet set kan man sige, at der er betydelige andele af skilsmissebørnene, der oplever forskellige alvorlige udfordringer, såsom ikke at have nogen at tale med om forældrenes skilsmisse eller om hverdagen som skilsmissebarn, at forældrene har et problematisk forhold (er direkte uvenner), eller at skilsmissen har ført til en forringelse af deres eget forhold til en eller begge forældre.

Afrunding

Børnenes besvarelser og perspektiver i denne undersøgelse bidrager med viden og ny indsigt i mange facetter af både familieliv og skilsmisser set fra et børneperspektiv.

Vi ser, at familien er særdeles betydningsfuld for børnene, og at den har mange funktioner, især som rum for kærlighed, omsorg, humor og nærvær. Familien har også mange former, og de familiære relationer mange variationer. Men det er kernefamilien, der er mest udbredt, og også den familieform, der ubetinget står som børnenes ideal. Det er kernefamilien, børnene anser som det mest rigtige og bedste for børn at vokse op i. Ligesom adskillelser fra kernefamilien for mange børn giver anledning til oplevelser af at være anderledes.

En mindst lige så vigtig indsigt er dog, at familieformen ikke nødvendigvis er en afgørende faktor i forhold til det gode familieliv. Dette handler typisk om gode oplevelser, sammenhold, kærlighed osv. Idealet om kernefamilien synes lige så vel at knytte sig til en særlig normalitetsforståelse blandt børnene som til oplevelsen af kvalitet i familielivet. Men dette gør ikke behovet for at imødekomme børnenes ønsker om kernefamilien og eventuelle oplevelser af at være anderledes mindre. Tværtimod stiller det store krav til alle os voksne. Der er tydeligvis behov for generelt at gøre mangfoldighederne tydeligere og bryde med forestillingerne om, hvad der er normalt. Særligt forældre og andre voksne omkring børnene har et ansvar for at bidrage til at udvide og nuancere normalitetsforståelsen.

En af de måder dette også kan imødekommes på, er ved at skabe større åbenhed om familien i skolen. Børnene fortæller dog også, at de ikke ønsker, at skolen og klassen skal være et alt for intimt rum. De ønsker respekt for det, der er privat, og mindst af alt er de interesserede i at udstille egne adskillelser fra normen. Derfor er budskabet, at der er god fornuft i at arbejde med normen i skolen og klassen, men på andre måder end med udgangspunkt i den enkeltes situation og oplevelser.

Et særdeles vigtigt budskab fra børnene er, at de ønsker sig glade forældre, der har det godt sammen. Skilsmisse er ikke nødvendigvis en hindring herfor. Børnene fortæller os, at de faktisk mener, at en skilsmisse nogle gange kan medføre en gladere familie og fx færre skænderier. Ligeledes ser vi, at hovedparten af skilsmissebørnene har et uændret eller bedre forhold til deres far og mor efter en skilsmisse. Skilsmisse er med andre ord ikke per se et onde for børn. Og dette må uundgåeligt anses som et positivt budskab for forældre i skilsmisse. Det kan faktisk føre noget godt med sig for børnene.

Men der er bestemt også forhold i forbindelse med en skilsmisse og i hverdagen derefter, der er særligt vanskelige og udfordrende set i børnenes perspektiv: Forholdet til stedforældre og stedsøskende, forældre der er uvenner, loyalitetskonflikter og ikke mindst brud med skole,

venner og de nære omgivelser. Det er forhold som disse, vi skal være særligt opmærksomme på, og som vi er forpligtede til at sikre, at såvel lovgivning som praksis og de hverdagslige forståelser af børnenes situation er gearret til at håndtere og rumme.

Til myndighederne er børnenes budskaber klare: De vil gerne tilbydes hjælp, når situationen bliver svær, og de vil høres og inddrages i beslutningerne. Ligesom de vurderer, at barnets synspunkter skal vægtes i en skilsmisssag.

Budskabet til forældrene kunne ikke være mere tydeligt. Det er i første omgang deres ansvar at arbejde for venskab trods uenighed samt at sørge for at tilgodese børnenes behov for konsensus, medindflydelse og ikke mindst stabilitet i forhold til de nære omgivelser. Det absolut værste ved en skilsmisse set i et børneperspektiv er forældre, der ikke kan enes, men mange oplever ikke desto mindre dette.

Hertil kommer det billede, der tegner sig af en forholdsvis stor gruppe af børn, der mangler nogen at tale med – både under og efter forældrenes skilsmisse. Nogle børn kan hverken tale med deres mor eller far om deres egen situation, andre har ingen jævnaldrende at dele oplevelserne med, og en del børn føler slet ikke, de har nogen voksne, de kan vende sig mod. Ofte er det de samme børn, der er tale om, hvilket understreger de professionelle voksnes forpligtelse og ansvar for at indtage en aktiv og opsøgende position i forhold til børn i sådanne situationer. Undersøgelsen viser specifikt, at der er et spillerum for lærerne i skolen. Men den viser også, at de ikke kan forvente, at børnene altid selv siger til. Nogle af børnene er i krise under eller lige efter en skilsmisse, og disse børn skal have en hjælpende hånd.

I den forbindelse kommer børnene med et andet vigtigt budskab, nemlig at de, som allerede nævnt, ønsker respekt for det private og intime. De voksnes rolle skal nøje vurderes, og hjælpen skal være efter behov. Vores vigtigste opgave som voksne omkring børn i skilsmisser er med andre ord at se og lytte til børnene, for derved at kunne vurdere om de vil tale og har brug for hjælp.

Forældrene er naturligvis ikke undtaget, men de er ikke altid de mest egnede i den konkrete situation. Derfor kan et andet budskab til forældre i skilsmisse være, at de med fordel kan opfordre børnene til at tale med andre voksne. Det kan være godt at have fået lov af sine forældre.

Slutteligt er der også vigtige budskaber til og om stedforældre. For det første står det klart, at det kan være svært for børnene at få en 'ny forælder'. Det er vigtigt at se situationen fra barnets perspektiv og lytte til dets oplevelser og behov. Og som stedforælder kan det være givtigt at vide, at det ikke nødvendigvis forventes eller ønskes, at de indtager samme rolle i børnenes liv som de biologiske forældre. Hvis det er svært, er det altså ikke unormalt, og man kan med fordel sætte forventningerne ned og ikke mindst give det tid.

Metodeappendiks

Den kvantitative del af undersøgelsen

Børnerådet har ved hjælp af skiftende Børne- og Ungepaneler foretaget kvantitative undersøgelser med børn som respondenter siden 1998. Panelet består af skoleklasser på samme klassetrin, der udvælges og følges i en periode på tre år. Der oprettes således et nyt panel hvert 3. år, og panelet består altid udelukkende af klasser på samme klassetrin. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole (DPU) udtrækker panelklasserne ved simpel randomiseret stikprøve, således at panelet udgør et repræsentativt udsnit af børn på det pågældende klassetrin.

Panelet besvarer internetbaserede spørgeskemaer tre til fire gange årligt og bidrager herigennem til at give Børnerådet børnenes perspektiv på forskellige emner. Børnene benytter sig af et kodeord, hvorfor kun én besvarelse er mulig. Det er ikke muligt at identificere de enkelte børn, og deres besvarelser er fuldstændigt anonyme.

Det nuværende panel blev oprettet i sommeren 2009 og bestod på dataindsamlings tidspunktet af 1873 børn fra 91 fjerdeklasser. Børnerådet følger dette panel til og med sommeren 2012, hvor børnene afslutter 6. klasse.

I oktober 2010 besvarede panelet spørgeskemaet 'Familiens mange former – og skilsmisse' om familieliv, søskenderelationer, forskellige familieformer og skilsmisse. Denne rapport er baseret på resultaterne heraf.

Spørgeskemaets kvalitet og relevans er sikret via eksplorative fokusgruppeinterview med i alt otte børn i to forskellige 5. klasser og efterfølgende test af skemaet i en hel 5. klasse.

Statistiske test

Panelets spørgeskemabesvarelser er bearbejdet statistisk. Sammenhænge er testet ved hjælp af χ^2 eller γ -test, og kun signifikante sammenhænge ($p < 0,05$) indgår i rapporten.

Bortfald og repræsentativitet

1324 børn har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en tilfredsstillende svarprocent på 71. I en undersøgelse af om bortfaldet er skævt, har det kun været muligt at kontrollere dette med hensyn til køn, da der for det første ikke indgår mange baggrundsoplysninger i denne undersøgelse, og for det andet da de øvrige spørgsmål, fx spørgsmål om familietype og etnicitet²⁸, er opdelt på anden vis end hos Danmarks Statistik.

Det viser sig, at der er signifikant forskel på kønsfordelingen i vores undersøgelse og i populationen. Piger er således en anelse overrepræsenteret i denne undersøgelse, hvilket kan

²⁸ Fx opererer Danmarks Statistik med tre herkomst-kategorier, som er baseret på oplysninger om eget og forældres fødeland og statsborgerskab. Det kan oplyses, at i 10- og 11-årsalderen fordeler herkomstgrupperne i 2009 sig således: 3 pct. indvandrere, 7 pct. efterkommere og 90 pct. dansk oprindelse.

have betydning for visse af resultaterne. Det er derfor vigtigt at have dette for øje i fortolkningen af de resultater, hvor børnenes køn har vist sig at have betydning.

Ikke alle 1324 respondenter har besvaret samtlige spørgsmål i spørgeskemaet, dvs. at der er et partielt bortfald. Ser man bort fra skrivevariable, er det partielle bortfald af meget begrænset omfang. Bortfaldet stiger langsomt i spørgeskemaet og ender ved de sidste spørgsmål på 4 pct.

Kvalitativ undersøgelse

Den kvantitative undersøgelse er suppleret med en kvalitativ del i form af interview med 11 5. klasseelever fra to forskellige skoler. Børnene blev udvalgt af klassernes lærere, således at der blandt de interviewede både er børn fra kernefamilier, skilsmissefamilier og sammenbragte familier. Interviewene foregik som fokusgruppeinterview, varede knap en lektion og var semi-strukturerede. Interviewene fokuserede på børnenes forståelse af familieformer, skilsmisse og relationer til forældre og søskende samt en generel uddybning af spørgeskemaundersøgelsens resultater. Børnene er anonymiserede og indgår i rapporten under fiktive navne.

Tidligere Børne- og Ungepaneler

Børnerådet har siden 1998 haft tilknyttet skiftende paneler af børn eller unge.

Fra 1998 til 2000 fulgte vi klasser, mens de gik i 5. og 6. klasse.

Fra 2000 til 2003 fulgte vi klasser, mens de gik i 5., 6. og 7. klasse.

Fra 2003 til 2006 fulgte vi klasser, mens de gik i 7., 8. og 9. klasse.

Fra 2006 til 2009 fulgte vi klasser, mens de gik i 5., 6. og 7. klasse.

Panelrapporterne kan bestilles eller downloades fra Børnerådets hjemmeside www.brd.dk

Kun et begrænset udvalg af undersøgelsesnes datamateriale gengives i tabelform eller refereres i rapporter. Data- og tabeloplysninger kan fås ved henvendelse til Børnerådets sekretariat.

Børnerådet

Vesterbrogade 35A

1620 København V

Telefon: 3378 3300

E-mail: brd@brd.dk

www.brd.dk

**STATISTIK OM
FORÆLDREANSVARSLovens
EFFEKT I DE SAGER, DER
BEHANDLES I
STATSFORVALTNINGERNE
OPLYSNINGER INDSAMLET I PERIODEN
1. FEBRUAR 2010 TIL 31. JANUAR 2011**

2011

**JUSTITSMINISTERIET
FAMILIESTYRELSEN**

INDHOLD

1. BAGGRUND	3
2. KORT OM STATISTIKKEN	3
3. STATISTISKE OPLYSNINGER FOR DET FØRSTE ÅR	4
4. FORÆLDREMYNDIGHED OG BARNETS BOPÆL	5
5. SAMVÆR	7
6. BARNETS PERSPEKTIV	10

1. BAGGRUND

Ved vedtagelsen af forældreansvarsloven, der trådte i kraft den 1. oktober 2007, var der mellem aftalepartierne enighed om, at:

”der er behov for at følge lovens anvendelse og implementering særligt for så vidt angår effekten af de nye muligheder i loven. Ministeriet iværksætter derfor et forskningsprojekt, der ca. 3 år efter lovens ikrafttræden skal afgive en evalueringsrapport. Den skal bl.a. belyse omfanget og virkningen af afgørelser om fælles forældremyndighed, betydningen af fokus på barnets perspektiv og inddragelse af barnet samt virkningerne af forældrenes fælles ansvar for barnet. Samtidig skal eksisterende statistikker udbygges, så der tilvejebringes løbende oplysninger om børns familieforhold.”

De afgørelser, som statsforvaltningerne træffer efter loven, og den sagsbehandling, som foregår i statsforvaltningerne på lovens område, belyses af indsamlingen af statistiske oplysninger fra statsforvaltningerne.

Indsamlingen af disse oplysninger blev iværksat den 1. februar 2010. Familiestyrelsen behandlede i forsommeren 2010 indsamlede data for perioden 1. februar til 30. april 2010. Der er udarbejdet en rapport herom, som kan findes på styrelsens hjemmeside.

I denne rapport behandles data for 1 år. De behandlede oplysninger er indsamlet i perioden 1. februar 2010 til 31. januar 2011.

2. KORT OM STATISTIKKEN¹

Indsamlingen af oplysningerne om lovens virkninger på statsforvaltningens område har et overordnet, kvantitativt og kvalitativt sigte. Det har således ikke været hensigten at gøre det muligt at belyse det fulde sagsforløb i hvert enkelt tilfælde, ligesom statistikken ikke siger noget om statsforvaltningernes ressourceforbrug på lovens område.

Statistikken dækker alle ansøgninger vedrørende forældremyndighed, barnets bopæl og samvær, som afsluttes i statsforvaltningerne, og tegner dermed det samlede billede af, hvilke ansøgninger – og altså også hvilke typer uenighed mellem forældrene – statsforvaltningerne behandler. Statistikken indeholder ikke oplysninger om retternes behandling af sager efter loven, og den har hovedsagligt et kvantita-

1 Det system, der bruges til indsamlingen af de relevante oplysninger, er udviklet i samarbejde med Danmarks Statistik. Statsforvaltningerne indrapporterer oplysningerne direkte til Danmarks Statistik, som overfører oplysningerne til en statistikbank, som Familiestyrelsen har adgang til.

tivt sigte i forhold til sagerne om forældremyndighed og barnets bopæl, hvor statsforvaltningerne ikke har den endelige kompetence.

Med statistikken kan der bl.a. redegøres for, hvor mange ansøgninger om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær statsforvaltningerne afslutter, og hvad ansøgningerne vedrører. Statistikken vil også kunne afdække, i hvor stort omfang forældrene selv finder egne løsninger på deres uenighed, eller om sagen henholdsvis sendes i retten eller afsluttes med en afgørelse fra statsforvaltningen. Indholdet af en aftale eller en afgørelse vil også fremgå af de statistiske oplysninger. Særligt i forhold til samværsagerne, hvor statsforvaltningerne har kompetence til at træffe endelig afgørelse, vil det være muligt at redegøre mere detaljeret for sagernes indhold.

For så vidt angår belysningen af sagsbehandlingen i statsforvaltningen vil de indhentede oplysninger kunne belyse, hvilke mødeformer eller forligsbestræbelser der har været anvendt i tilfælde, hvor forældrene bliver enige. Samtidig er også oplysninger om belysningen af barnets perspektiv centralt for indsamlingen af oplysninger.

3. STATISTISKE OPLYSNINGER FOR DET FØRSTE ÅR

Indsamlingen af oplysninger fra statsforvaltningerne blev iværksat den 1. februar 2010 med henblik på, at der kan foreligge data for et år, når loven i år skal evalueres. Denne afrapportering sker derfor som et led i belysningen af evalueringens temaer og for at understøtte de kommende politiske drøftelser af loven.

Statsforvaltningerne har i perioden fra den 1. februar 2010 til den 31. januar 2011 afsluttet i alt ca. 20.000 ansøgninger (herefter ”sager”). Disse ca. 20.000 sager dækker over afslutningen af ca. 8.000 ansøgninger om forældremyndighed og barnets bopæl, og afslutningen af ca. 14.500 ansøgninger om samvær. Det bemærkes i den forbindelse, at der både er afsluttet rene samværs-, forældremyndigheds- og bopælssager, men at der også er afsluttet en et antal sager, hvor disse spørgsmål er behandlet i forskellig kombination.

Det samlede antal ansøgninger omfattede i alt ca. 28.500 børn. I ca. 2/3 af tilfældene var der tale om sager vedrørende 1 barn, mens der i godt 1/4 af tilfældene var tale om sager, der vedrørte 2 børn.

4. FORÆLDREMYNDIGHED OG BARNETS BOPÆL

Ud af de ca. 8.000 sager om forældremyndighed og barnets bopæl indgik forældrene en aftale i ca. 28 pct. af sagerne.

Derudover blev ca. 22 pct. af sagerne afsluttet efter, at statsforvaltningerne havde afholdt møde med forældrene eller gennemført andre forligsbestræbelser, uden at forældrene i den forbindelse nåede frem til en aftale. Det kan dog med nogen forsigtighed antages, at den ansøgende forælder i disse sager i et vist omfang har frafaldet sin ansøgning, eller at forældrene har nået en eller anden form for enighed om eller accept af situationen. Det bemærkes i forlængelse heraf, at ud af de ca. 8.000 afsluttede sager har statsforvaltningerne afsluttet ca. 7 pct. ved at sende dem direkte i retten, fordi der tidligere har været afholdt møde eller udfoldet forligsbestræbelser, uden at forældrene nåede frem til en egentlig aftale i statsforvaltningen.

Endelig kan det fremhæves, at ca. 18 pct. af sagerne blev ”henlagt af andre grunde”, hvilket bl.a. dækker over, at ansøgeren tilbagekalder sin ansøgning eller forholder sig passiv, inden der har været afholdt møde i statsforvaltningen.

Fordelingen af måderne, hvorpå de ca. 8.000 sager er afsluttet, fremgår nedenfor af fig. 1.

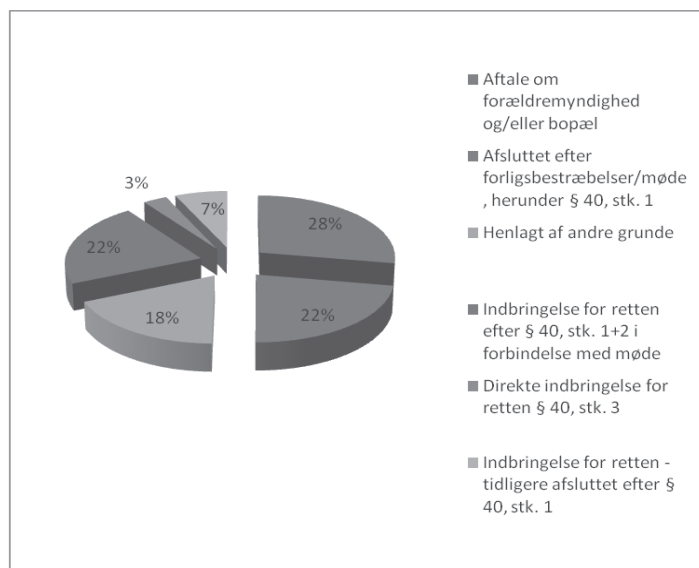

Fig. 1

Særligt om forældrenes aftaler, så viser de indsamlede data, at forældrene i de tilfælde, hvor der var en påstand om ophævelse af den fælles forældremyndighed, indgik en aftale om fortsat fælles forældremyndighed i ca. 66 pct. af tilfældene, og i ca. 29 pct. af tilfældene aftalte de, at moren skulle have forældremyndigheden alene. Faren fik i disse situationer forældremyndigheden alene efter aftale i ca. 3 pct. af tilfældene. De indsamlede data viser også, at forældrene i ca. 6 pct. af de tilfælde, hvor en forælder havde søgt om at få del i forældremyndigheden, indgik en aftale herom. Det er således fortsat billedet, at forældrene i ganske udstrakt grad er i stand at indgå aftaler om forældremyndighed, herunder også om at fortsætte den fælles forældremyndighed eller etablere en sådan.

For så vidt angår aftaler om barnets bopæl, så har forældrene i ca. 17 pct. af sagerne aftalt, at bopælen skulle flyttes til moren, og de har i samme omfang aftalt, at bopælen skulle flyttes til faren. I ca. 48 pct. af sagerne aftalte de, at bopælen skulle forblive hos moren, mens den i ca. 15 pct. af tilfældene efter aftale fortsat var hos faren.

I omkring 6.000 sager om forældremyndighed og barnets bopæl blev der gennemført forligsbestræbelser i statsforvaltningen. Der blev gennemført et møde med sagsbehandleren alene i ca. 54 pct. af sagerne, mens der blev afholdt tværfagligt møde i ca. 37 pct. af sagerne og givet børnesagkyndig rådgivning i knap 3 pct. Forældrene tog imod et tilbud om konfliktmægling i ca. 30 ud af de 6.000 sager. Hertil kommer nogle sager, hvor det er angivet, at der ikke er afholdt møde.

Forældrene indgik som nævnt ovenfor aftale om forældremyndighed eller barnets bopæl i ca. 28 pct. af alle sager om forældremyndighed og barnets bopæl, svarende til ca. 2.300 sager. Der blev i omkring halvdelen af disse sager afholdt møde med sagsbehandleren alene, mens der blev afholdt tværfagligt møde i ca. 40 pct. af sagerne og givet børnesagkyndig rådgivning i ca. 4 pct. I 11 sager tog forældrene imod et tilbud om konfliktmægling. Hertil kommer nogle sager, hvor det er angivet, at der ikke er afholdt møde. Som det også er nævnt i den tidligere gennemgang af indsamlede oplysninger for de første 3 måneders data, så understøtter tallene, at den tværfaglige metode har en afsmittende virkning på de møder, hvor alene sagsbehandleren deltager. Det tværfaglige arbejde synes at gøre det muligt for sagsbehandleren at inddrage aspekter og viden herfra og derved opnå en højere forligsgrad. Denne metodeafsmittning fra det tværfaglige møde til møder alene med sagsbehandleren var også et af de resultater, som forsøget med tværfaglige samværsmøder i højkonfliktsager ifølge midtvejsevalueringen fra april 2009 kunne fremvise.

Om konfliktniveauet i aftalesagerne fremgår det af de indsamlede oplysninger, at der i ca. 49 pct. af sagerne efter sagsbehandlerens opfattelse var et lavt konfliktniveau, mens konfliktniveauet var højt i ca. 38 pct. af sagerne. Til sammenligning var konfliktniveauet i de sager, der blev indbragt for retten i forbindelse med forligsbestræbelser, lavt i ca. 21 pct. af sagerne og højt i ca. 63 pct.

De forligsbestræbelser, der blev gennemført i forhold til sager, som blev indbragt for retten i forbindelse med et møde, var for ca. 37 pct. vedkommende tværfaglige møder og for ca. 63 pct. vedkommende møder med sagsbehandleren.

Der blev kun truffet midlertidig afgørelse om forældremyndighed og barnets bopæl i ganske få af de ca. 6.000 sager om forældremyndighed og barnets bopæl, hvor statsforvaltningerne gennemførte forligsbestræbelser. Der er således truffet ca. 240 afgørelser om midlertidig forældremyndighed og ca. 180 midlertidige afgørelser om barnets bopæl.

5. SAMVÆR

Statsforvaltningerne afsluttede som nævnt ovenfor ca. 14.500 sager om samvær i perioden. Langt størstedelen blev afsluttet i statsforvaltningen, mens kun et meget lille antal, svarende til ca. 5 pct. af alle sager, blev indbragt for retten sammen med en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl. Fordelingen fremgår nedenfor af fig. 2.

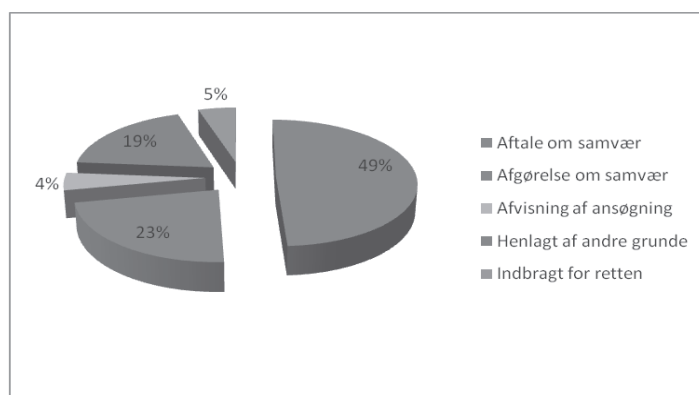

Fig. 2

Forældrene indgik i ca. 49 pct. af sagerne en aftale om samvær, mens statsforvaltningerne traf afgørelse om samværet i ca. 23 pct. af sagerne. Hertil kommer, at statsforvaltningerne afviste at behandle ca. 4 pct. af ansøgningerne, fordi det ikke var godtgjort, at der var sådanne væsentlige forandringer, at samværet burde ændres af hensyn til barnet. Derudover blev ca. 19 pct. ”henlagt af andre grunde”, inden der var afholdt møde i statsforvaltningen, jf. også under pkt. 4 ovenfor.

Forældrenes aftaler om samvær gik i ca. 53 pct. af sagerne ud på fastsættelse af samvær, mens forældrene i ca. 4 pct. af sagerne aftalte, at der ikke skulle være samvær. Derudover aftalte forældrene i ca. 6 pct. af tilfældene, at der skulle være samvær i form af en deleordning.

En ansøgning om samvær vil i udgangspunktet blive behandlet på et møde i statsforvaltningen. Mødet kan være med sagsbehandleren alene, et tværfagligt møde, børnesagkyndig rådgivning. Der kan også være gennemført konfliktmægling i statsforvaltningen. De forskellige mødeformer kan kombineres under hensyn til, hvad der efter statsforvaltningens vurdering er hensigtsmæssigt i det konkrete tilfælde.

Fordelingen af de forligsbestræbelser, som blev gennemført i statsforvaltningerne forud for forældrenes aftale, fremgår nedenfor af fig. 3. Det bemærkes særligt, at den relative fordeling af møder med sagsbehandler og tværfaglige møder ses at være nogenlunde den samme, som i sager om forældremyndighed og barnets bopæl hvor forældrene indgik en aftale i statsforvaltningen.

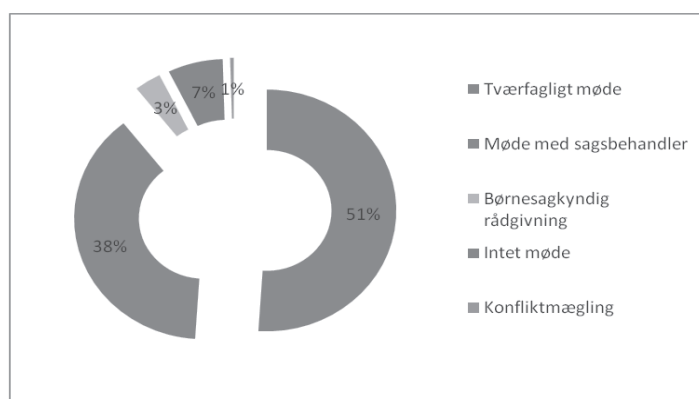

Fig. 3

Sagsbehandlerne oplysninger om forældrenes konfliktniveau viser, at forældrene i aftalesagerne blev vurderet at have et højt konfliktniveau i ca. 38 pct. af sagerne, mens konfliktniveauet i ca. halvdelen af sagerne blev vurderet som lavt.

Statsforvaltningen tog i knap en fjerdedel af sagerne stilling til samværet ved afgørelse, jf. fig. 2 ovenfor. I ca. 26 pct. af disse sager fastsatte statsforvaltningen samvær, mens samvær blev ophævet eller afslået i ca. 23 pct. af sagerne. Statsforvaltningen traf ca. 84 endelige afgørelser om deleordning, svarende til godt 2 pct. af alle afgørelser eller under 1 pct. af alle samværssager. Dertil kommer, at der blev truffet ca. 22 afgørelser om midlertidige deleordninger, svarende til under 1 pct. af alle afgørelser.

Fordelingen af de forligsbestræbelser, som blev gennemført i statsforvaltningerne i forbindelse med de trufne afgørelser, fremgår nedenfor af fig. 4. Det bemærkes, at der blev gennemført konfliktmægling i ca. 18 sager, hvilket udgør mindre end 1 pct. af alle afgørelsessager. Derudover ses det, at billedet af anvendelsen af de forskellige forligsredskaber i afgørelsessagerne i høj grad stemmer overens med aftalesagerne, idet der dog er en klart højere andel af sager, hvor der ikke afholdes møder.

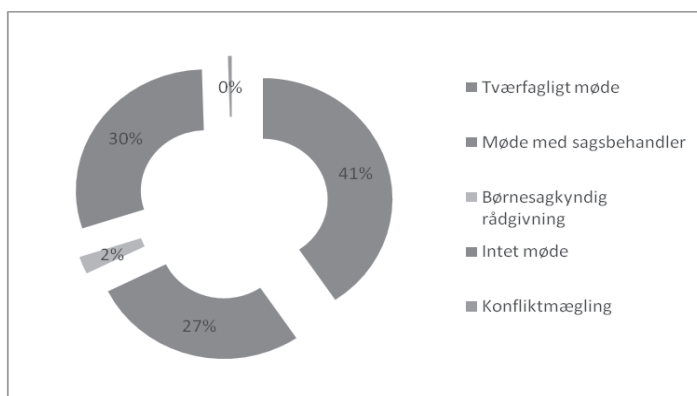

Fig. 4

Om forældrenes konfliktniveau fremgår det af de indhentede data, at det blev vurderet som værende lavt i ca. 19 pct. af afgørelsessagerne og højt i ca. 72 pct. Oplysningerne viser altså ikke overraskende en klart højere forekomst af et højt konfliktniveau mellem forældrene end i forhold til aftalesagerne, hvor ca. 38 pct. af sagerne var kendetegnet ved et højt konfliktniveau.

De indsamlede data indeholder også oplysninger om, hvad statsforvaltningen begrundet en samværsafgørelse med. Det fremgår, at de 84 endelige afgørelser om deleordninger hovedsagligt er begrundet i barnets bedste, barnets alder og mening, samt det hidtidige samvær.

Afgørelserne om at afslå eller ophæve samvær er – udover barnets bedste – hovedsagligt begrundet i de nedenfor anførte begrundelser. Det bemærkes, at en afgørelse kan være begrundet i flere forhold. Begrundelsen for at afskære barnets kontakt var i

- Ca. 22 pct. af afgørelserne **barnets alder**
- Ca. 37 pct. af afgørelserne **barnets mening**
- Ca. 34 pct. af afgørelserne **særlige forhold hos samværsforælderen**
- Ca. 10 pct. af afgørelserne **særlige forhold hos barnet**
- Ca. 14 pct. af afgørelserne **samværsforældrens ustabilitet i forhold til samvær**
- Ca. 15 pct. af afgørelserne **overgreb mod barnet eller andre i barnets bopælsfamilie.**

Nedenfor i fig. 5 ses antallet af afgørelser om at afslå eller ophæve samværet, som er begrundet med det anførte forhold. Der blev i alt truffet 736 afgørelser om at afslå eller ophæve samværet.

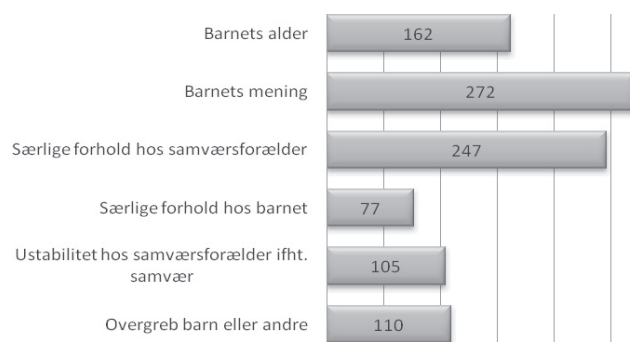

Fig. 5

Særligt om samarbejdsskikene ses det af de indsamlede oplysninger, at samarbejdsskikene blev anført som baggrunden eller en del af baggrunden² for ca. 4 pct. af alle sager om samvær. Videre viser oplysningerne, at ca. 4 pct. af alle afgørelser i samværsager bl.a. var begrundet i samarbejdsskikene, og at eksempelvis under 1 pct. af afgørelser om fastsættelse af samvær var begrundet heri, hvilket også gjorde sig gældende for afgørelser om ophævelse af samvær.

De indsamlede data viser også, at statsforvaltningerne har behandlet ca. 440 sager, hvor der har været påstand om vold eller andre grænseoverskridende handlinger. Disse sager udgør således ca. 3 pct. alle samværsager. Forældrene indgik i ca. 37 pct. af de 440 sager en aftale om samværet – ved 4 ud af 5 af disse aftaler var forældrene enige om, at der skulle være samvær. Statsforvaltningerne traf afgørelse i ca. 63 pct. af de 440 sager, og ved lidt under halvdelen af disse afgørelser blev kontakten mellem barnet og samværsforælderen afskåret, mens der i lidt over halvdelen af sagerne blev truffet afgørelse om, at der skulle være samvær.

Statsforvaltningerne har i perioden behandlet 555 ansøgninger, der kun omhandlede transport, og 34 ansøgninger om samvær med andre.

6. BARNETS PERSPEKTIV

Det følger af forældreansvarsloven, at barnets perspektiv altid belyses og inddrages under en sag om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

Belysningen af barnets perspektiv kan ske på forskellig vis, ligesom belysningen af det enkelte barns perspektiv kan ske på flere forskellige måder i den samme sag. Der kan eksempelvis både være afholdt tværfagligt møde med forældrene, samtale med barnet og foreligge en udtalelse fra institution til brug for behandling af sagen.

² De forhold, som forældrene peger på som årsag eller baggrund for en ansøgning, er anbringendet eller anbringenderne bag ansøgningen.

I de sager om forældremyndighed og barnets bopæl, hvor forældrene har været til et møde eller andet i statsforvaltningen – dvs. der er gennemført forligsbestræbelser, er belysningen af barnets perspektiv sket på følgende måde:

- I ca. 94 pct. af sagerne ved **forældrenes oplysninger**
- I ca. 18 pct. af sagerne ved **forældrenes tidligere aftale**
- I ca. 8 pct. af sagerne ved **udtalelse fra institution/skole**
- I ca. 7 pct. af sagerne ved **udtalelse fra kommune, herunder ved en § 50 undersøgelse og PPR**
- I ca. 3 pct. af sagerne ved **udtalelse fra læge/psykolog m.m.**
- I ca. 7 pct. af sagerne ved en **samtale med barnet**
- I ca. 1 pct. af sagerne ved en **børnesagkyndig undersøgelse**
- I under ca. 1 % af sagerne ved **barnets initiativret eller overvåget samvær.**

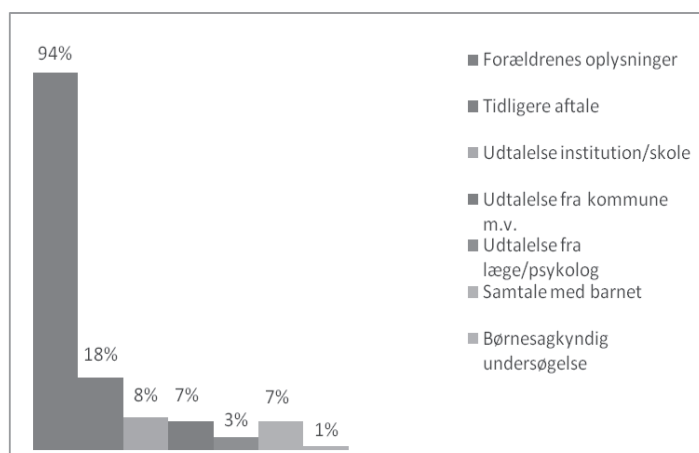

Fig. 6

I sager om samvær, som er realitetsbehandlet af statsforvaltningerne – dvs. forældrene har indgået en aftale om samværet, der er truffet afgørelse herom eller der er gennemført forligsbestræbelser, er barnets perspektiv belyst på følgende måde:

- I ca. 94 pct. af sagerne ved **forældrenes oplysninger**
- I ca. 28 pct. af sagerne ved **forældrenes tidligere aftale**
- I ca. 15 pct. af sagerne ved **udtalelse fra institution/skole**
- I ca. 7 pct. af sagerne ved **udtalelse fra kommune, herunder ved en § 50 undersøgelse og PPR**
- I ca. 5 pct. af sagerne ved **udtalelse fra læge/psykolog m.m.**
- I ca. 14 pct. af sagerne ved **samtale med barnet**
- I ca. 5 pct. af sagerne ved en **børnesagkyndig undersøgelse**
- I ca. 3 pct. af sagerne ved **overvåget samvær**
- I under 1 pct. ved **barnets initiativret.**

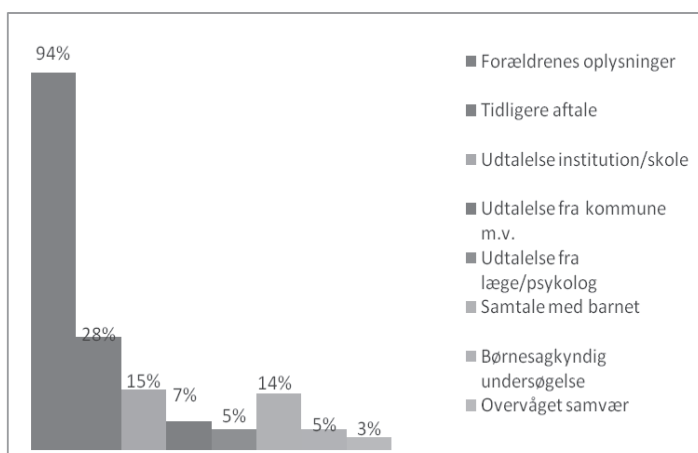

Fig. 7

Særligt for så vidt angår anvendelsen af samtale med barnet viser data, at forældrenes konfliktniveau vurderes at være højt i omkring 70 pct. af de tilfælde, hvor der er gennemført en samtale med henblik på belysning af barnets perspektiv, og lavt i ca. 19 pct. Dette gælder både for sager om forældremyndighed/barnets bopæl og samværsager.

I de sager, hvor der har været afholdt samtale med barnet, er der i ca. 58 pct. af tilfældene også afholdt et tværfagligt møde med forældrene, mens der i 35 pct. er afholdt møde med sagsbehandleren. I ca. 11 pct. af samtalsagerne er der ikke afholdt møde.

GENNEMGANG AF DATA OM SAGER, HVOR DER ER
**PÅSTAND OM VOLD ELLER
ANDRE
GRÆNSEOVERSKRIDENDE
HANDLINGER**

2011

JUSTITSMINISTERIET
FAMILIESTYRELSEN

VOLD OG ANDRE GRÆNSEOVERSKRIDENDE HANDLINGER

I det følgende gennemgås de data, som er indsamlet om statsforvaltningernes behandling af samværssager, hvor der er påstand om vold eller andre grænseoverskridende handlinger, i perioden fra den 1. februar 2010 til 31. januar 2011. Gennemgangen uddyber på dette punkt Familiestyrelsens rapport om de indsamlede oplysninger om forældreansvarslovens effekt i den samlede portefølje af sager, der behandles af statsforvaltningerne.

Statsforvaltningerne har i perioden afsluttet i alt ca. 14.500 samværsansøgninger (sager). Ud af disse har der i ca. 440 sager været påstand om vold eller grænseoverskridende adfærd fra samværsforælders side. Dette svarer til ca. 3 pct. af det samlede antal samværssager.

Knap halvdelen af påstandene har været om overgreb mod barnet, mens godt en tredjedel har været påstande om overgreb mod bopælsforælderen. I knap hver tiende sag er overgrebet ifølge bopælsforælderen begået både i forhold til barnet og denne forælder. Det bemærkes, at begrebet ”overgreb” i denne gennemgang af de indsamlede oplysninger anvendes som et samlebegreb for vold og andre grænseoverskridende handlinger.

Ikke overraskende vurderes der i ca. 82 pct. af sagerne at være et højt konfliktniveau mellem forældrene, mens konfliktniveauet i ca. 11 pct. af sagerne vurderes at være lavt. I lavkonfliktssagerne er det gjort gældende, at der er begået overgreb mod barnet i ca. halvdelen af tilfældene og overgreb mod bopælsforælderen i knap en tredjedel af sagerne.

De ca. 440 sager resulterede ifølge de indsamlede oplysninger i en aftale mellem forældrene i ca. 37 pct. af tilfældene, mens statsforvaltningerne traf afgørelse i de resterende ca. 63 pct. af sagerne.

Trods påstanden om overgreb aftalte forældrene i omkring 4 ud 5 tilfælde, at der skulle være samvær, og omvendt var indholdet af ca. hver femte aftale, at der ikke skulle være samvær. Hertil kommer enkelte aftaler om samvær med andre og transport i forbindelse med samvær.

Statsforvaltningerne bestemte ved ca. 39 pct. af afgørelserne, at der skulle være samvær, og ved ca. 15 pct. at der skal være et midlertidigt samvær. Statsforvaltningerne traf også afgørelse om, at der ikke skulle være samvær – dette var så-

Sager med påstand om vold eller andre grænseoverskridende handlinger udgør ca. 3 pct. af alle samværssager

Forældrene aftaler i 4 ud af 5 tilfælde, at der skal være samvær, selvom det er gjort gældende, at der er begået vold eller andre overgreb

ledes udfaldet af ca. 32 pct. af afgørelserne, mens samværet ved ca. 14 pct. af afgørelserne blev suspenderet.

De indsamlede data indeholder også oplysninger om de begrundelser, der ligger bag statsforvaltningernes afgørelser i samværssager. Ofte vil en afgørelse være begrundet i flere forhold.

Begrundelserne for statsforvaltningernes afgørelser

I de sager, hvor der var påstand om overgreb, og hvor afgørelsen førte til ophævelse af samværet, var afgørelsen i ca. 16 pct. af tilfældene bl.a. begrundet i overgreb mod barnet, i ca. 11 pct. i overgreb mod bopælsforælderen og i ca. 2 pct. i overgreb mod andre i barnets familie. Begrundelsen for at ophæve samværet var således i

- Ca. 25 pct. af afgørelserne **barnets bedste**
- Ca. 13 pct. af afgørelserne **barnets mening**
- Ca. 13 pct. af afgørelserne **særlige forhold hos samværsforælderen**
- Ca. 16 pct. af afgørelserne **overgreb mod barnet**
- Ca. 11 pct. af afgørelserne **overgreb mod bopælsforælderen**
- Ca. 2. pct. af afgørelserne **overgreb mod andre i barnets familie**

Hertil kommer andre begrundelser, som var mindre hyppigt anvendt.

Det bemærkes, at statsforvaltningerne ved ca. 40 afgørelser afslog en ansøgning om at fastsætte samvær, og at en relativt fremtrædende begrundelse for en afgørelse om ”afslag på ansøgningen” (som også dækker over afslag på andre ansøgninger end fastsættelse af samvær) er overgreb mod barnet eller bopælsforælderen. Denne begrundelse er således anvendt i henholdsvis ca. 15 og ca. 21 afgørelser. Det er ikke muligt at udlede, hvilke begrundelser der er givet i de tilfælde, hvor der er givet afslag på en ansøgning om fastsættelse af samvær. Det er således vigtigt at holde sig for øje, at udfaldet af en sag, hvor der gives afslag på ansøgningen er afhængig af ansøgningens indhold.

Ved afgørelser om samvær med overvågning er barnets bedste den hyppigst anvendte begrundelse, idet den anvendes i ca. 26 pct. af sagerne. Dertil kommer barnets alder (ca. 9 pct.) og særlige forhold hos samværsforælderen (13 pct.). Afgørelser om samvær under overvågning er lidt sjældnere begrundet i overgreb mod barnet eller bopælsforælderen end afgørelser om ophævelse af samværet - begrundelserne var således anvendt i henholdsvis ca. 13 pct. og ca. 7 pct. af afgørelserne.

Statsforvaltningen bestemte som nævnt i ca. 54 pct. af deres afgørelser, at der skulle være samvær. Begrundelsen for denne afgørelse var i

- Ca. 13 pct. af afgørelserne **at overgreb ikke var sandsynliggjort/dokumenteret**
- Ca. 23 pct. af afgørelserne **barnets bedste**
- Ca. 12 pct. af afgørelserne **barnets alder**
- Ca. 9 pct. af afgørelserne **barnets mening**

- Ca. 11 pct. af afgørelserne **det hidtidige samvær**
- Ca. 12 pct. af afgørelserne **behovet for faste rammer**

Et anbringende om overgreb kan sandsynliggøres eller dokumenteres på forskellig vis. Nedenfor i fig. 1 vises, hvilke særlige oplysninger der har foreligget i de ca. 440 sager, hvor der har været påstand om overgreb.

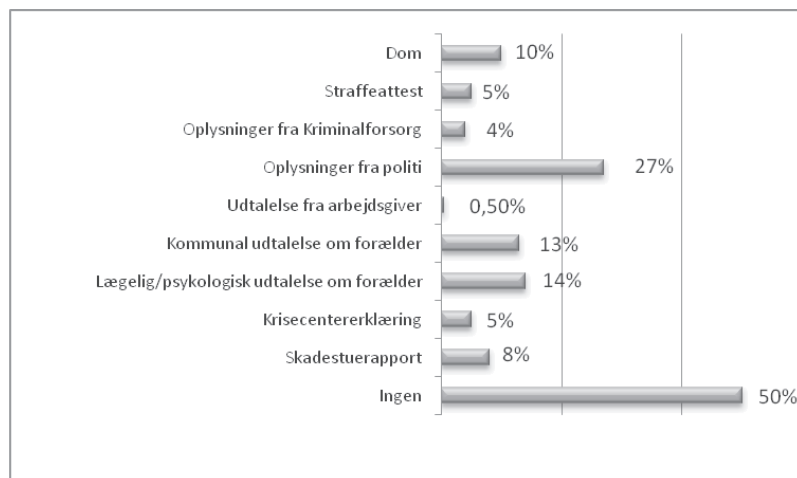

Fig. 1

Behandlingen af en ansøgning indledes som hovedregel med afholdelsen af et vejledningsmøde, hvor forældrene og sagsbehandleren deltager. Statsforvaltningerne har også andre mødetyper og redskaber til oplysning af sagen og gennemførelse af forligsbestræbelser. De indsamlede oplysninger viser, at der i meget vid udstrækning gennemføres tværfaglige møder i sager, hvor der er påstand om overgreb. Der er således gennemført tværfaglige møder i ca. 70 pct. af de ca. 440 sager, mens der til sammenligning er afholdt tværfagligt møde i ca. 41 pct. af alle samværsager. Nedenfor i fig. 2 ses fordelingen af de mødetype/forligsbestræbelser, der er anvendt i sager, hvor der har været påstand om overgreb.

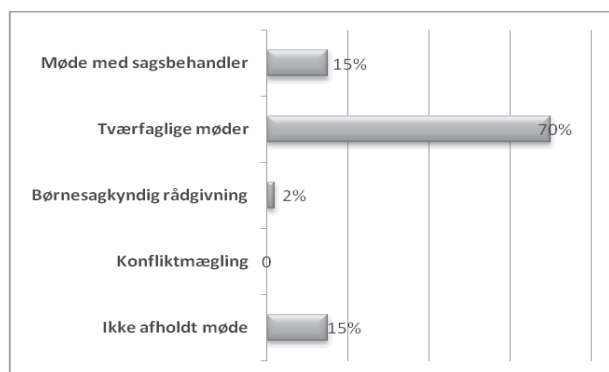

Fig. 2

Barnets perspektiv er ifølge de indsamlede oplysninger først og fremmest belyst gennem forældrenes oplysninger, nemlig i ca. 90 pct. af sagerne, hvilket stemmer overens med det generelle billede i sager efter forældreansvarsloven. I sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær er barnets perspektiv i ca. 94 pct. af sagerne bl.a. belyst ved forældrenes oplysninger. Belysningen af barnets perspektiv adskiller sig i øvrigt fra det generelle billede, idet belysningen i højere grad sker ved udtalelser fra relevante myndigheder og fagpersoner, ligesom der i højere grad gennemføres børnesagkyndige undersøgelser. Data viser, at der er gennemført en børnesagkyndig undersøgelse i ca. 20 pct. af sagerne, hvor dette redskab er anvendt i ca. 1 pct. af forældremyndigheds- og bopælssagerne og i ca. 5 pct. af det samlede antal samværssager. Brugen af udtalelser er mere end dobbelt så hyppig som i sager efter loven generelt set. Nedenfor i fig. 3 gengives de forskellige måder, hvorpå barnets perspektiv er belyst i sager, hvor der er påstand om overgreb.

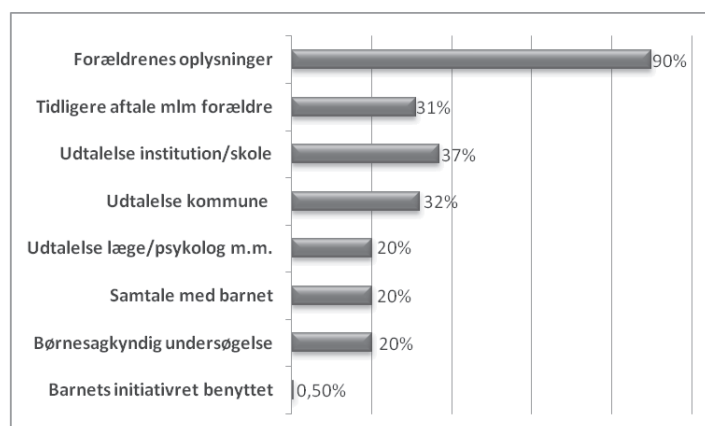

Fig. 3

Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Enhed: koncernøkonomi

Sagsbeh.: cmo/lea

Sags nr.: 1106738

Dok. Nr.: 551900

Dato: 7.juni 2011

Udviklingen 2007-2010 i sager om samvær, forældremyndighed og bopæl

Dette papir viser udviklingen i afsluttede sagsforløb i statsforvaltningerne vedrørende fastsættelse af samvær, forældremyndighed og bopæl fra 2007 til 2010. Data er hentet fra statsforvaltningernes registreringssystem.

Data er korrigeret for kodesanering, som blev gennemført med virkning pr. 1. januar 2010. Ved kodesaneringen blev antallet af koder til registrering af aktiviteter på det familieretlige område reduceret væsentligt, således statsforvaltningernes registreringer nu kan betragtes som en mere "ren" ressourcestatistik, som afspejler antallet af afgørelser/afsluttede sagsforløb.

I det følgende er data fremstillet, således som sagsforløbene er registreret fra 2010 og frem.

Det bemærkes, at der i alle årene er en relativ stor andel af sager, som er afsluttet med registreringen "henlagt pga. passivitet" eller "ansøgning trukket tilbage". I 2010 er de to registreringsmuligheder reduceret til en registreringsmulighed. Statsforvaltningerne oplyser, at et forløb kan afsluttes med koden "ansøgning trukket tilbage", hvis partnerne i forbindelse med mødet og i samråd med sagsbehandler er enige om ikke at foretage sig yderligere.

Dette er en systematisk fejlregistrering, som ISM er ved at undersøge omfanget af. Praksis vil fremadrettet blive ændret, således at situationer som ovenstående – alt efter mødes karakter - registreres som fuld enighed eller afsluttet.

Ved forespørgsler om antallet af afsluttede forløb tager Indenrigs- og Sundhedsministeriet udgangspunkt i de totale antal registreringer, da det angiver aktiviteten for de sagsforløb, som opstartes i statsforvaltningerne.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet følger udviklingen i statsforvaltningernes forligsprocenter samt statsforvaltningernes indsats med at få indkaldt parterne til møde inden 35 dage efter anmodningen via kvartalvise afrapportering af resultatkontrakt. Statsforvaltningernes afrapportering på disse mål er gengivet bagerst i notatet.

Udvikling i antallet af afgørelser vedrørende fastsættelse af samvær

Antallet af afgørelser i 2007 er ikke opgjort på de enkelte samværsområder, da lovændringen der trådte i kraft 1. oktober 2007, medførte ændringer for de registreringsstrukturen på området.

Tabel 1: Antallet af afsluttede sagsforløb vedr. fastsættelse af samvær.

	2007	2008	2009	2010
Antal afsluttede forløb/afgørelser ekskl. henlagt pga. passivitet/ansøgning trukket tilbage	12.214	14.823	15.795	14.281
Antal henlagt pga. passivitet/ ansøgning trukket tilbage	3.761	3.942	3.834	3.672
Antal afsluttede forløb/afgørelser i alt	15.975	18.765	19.629	17.953

Hovedparten af de afsluttede sagsforløb vedrører fastsættelse, ændring eller ophævelse af samvær.

Tabel 2: Antal afsluttede sagsforløb vedr. fastsættelse, ændring eller ophævelse af samværsafgørelser (§21 stk. 1 el. 4)

11504				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	-	7.015	7.447	7.610
Afgørelse (uenighed)	-	4.482	4.747	3.914
I alt	-	11.497	12.194	11.524
Henlagt pga passivitet		869	762	3.336
Ansøgning trukket tilbage	-	2.598	2.647	
I alt	-	14.964	15.603	14.860

Tabel 3 angiver udviklingen i antallet af afgørelser vedrører transport.

Tabel 3: Antal afsluttede sagsforløb vedr. transport og udgifter (§21 stk. 3)

11505				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	-	707	1.049	900
Afgørelse (uenighed)	-	916	729	579
I alt	-	1.623	1.778	1.479
Henlagt pga passivitet		74	46	168
Ansøgning trukket tilbage	-	196	156	
I alt	-	1.893	1.980	1.647

Under et forløb om samvær kan statsforvaltningen træffe afgørelse om midlertidigt samvær eller om anden kontakt, i henhold til §29 og den midlertidige afgørelse kan ændres i henhold til §30. Udviklingen fremgår af tabel 4.

Tabel 4: Antal afsluttede sagsforløb vedr. fastsættelse eller ændring af midlertidigt samvær (§29 og §30)

11507				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	-	444	477	593
Afgørelse (uenighed)	-	550	565	505
I alt	-	994	1.042	1.098
Henlagt pga passivitet		11	10	81
Ansøgning trukket tilbage	-	100	114	
I alt	-	1.105	1.166	1.179

Tabel 5, 6, 7 og 8 viser udviklingen i antallet af afgørelser truffet på mindre sagsområder og vedrører fastsættelse af samvær med andre, anden kontakt med barnet, afvisning af samvær, og udlandsrejser med barnet og fratagelse af orienteringsretten.

Tabel 5: Antal afsluttede sagsforløb vedr. fastsættelse af samvær med andre (§20)

11509				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	-	50	58	37
Afgørelse (uenighed)	-	60	55	50
I alt	-	110	113	87
Henlagt pga passivitet		10	4	42
Ansøgning trukket tilbage	-	54	65	
I alt	-	174	182	129

Tabel 6: Antal afsluttede sagsforløb vedr. anden kontakt med barnet (§22)

11560				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	-	13	12	22
Afgørelse (uenighed)	-	32	28	25
I alt	-	45	40	47
Henlagt pga passivitet		2	1	7
Ansøgning trukket tilbage	-	10	5	
I alt	-	57	46	54

Tabel 7: Antal afsluttede sagsforløb vedr. afvisning af samvær (§39)

	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	-	0	0	-
Afgørelse (uenighed)	-	528	580	388
I alt	-	528	580	388
Henlagt pga passivitet		4	5	-
Ansøgning trukket tilbage	-	6	11	
I alt	-	538	596	388

Tabel 8: Antal afsluttede sagsforløb vedr. udlandsrejser med barnet og frata-gelse af orienteringsretten (§23 stk. 4 og §25)

11561				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	-	0	0	8
Afgørelse (uenighed)	-	26	48	38
I alt	-	26	48	46
Henlagt pga passivitet		2	2	38
Ansøgning trukket tilbage	-	6	6	
I alt	-	34	56	84

Udvikling i antallet af sagsforløb vedrørende forældremyndighed og bopæl

Forældreansvarsloven trådte i kraft 1. oktober 2007. Det betyder, at der kun er opgjort sagsforløb for 4. kvartal af 2007. Udviklingen i samlet antal sagsforløb vedrørende fastsættelse af forældremyndighed og bopæl fremgår af tabel 9.

Tabel 9: Samlet antal forløb vedrørende af forældremyndighed og barnets bopæl

	2007	2008	2009	2010
Antal afsluttede forløb/afgørelser ekskl. henlagt pga. passivitet/ansøgning trukket tilbage	1.120	6.385	7.413	8.533
Antal henlagt pga. passivitet/ ansøgning trukket tilbage	386	2.020	2.091	2.318
Antal afsluttede forløb/afgørelser i alt	1.506	8.405	9.504	10.851

Tabel 10: Antal forløb vedr. ophævelse af fælles forældremyndighed (§11)

11704				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	159	502	761	1.038
Uenighed (afgørelse)	-	-	-	-
Afsluttet	202	1.033	1.622	2.038
I alt	361	1.535	2.383	3.076
Henlagt pga passivitet	34	134	114	1.064
Ansøgning trukket tilbage	142	602	731	
I alt	537	2.271	3.228	4.140

Tabel 11: Antal afsluttede sagsforløb vedr. forældremyndighed efter §14

11705				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	147	816	489	475
Uenighed (afgørelse)	-	-	-	-
Afsluttet	252	1.262	834	711
I alt	399	2.078	1.323	1.186
Henlagt pga passivitet	7	94	35	235
Ansøgning trukket tilbage	79	362	236	
I alt	485	2.534	1.594	1.421

Tabel 12: Antal af afsluttede sagsforløb vedr. overførsel af forældremyndighed §14

11706				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	30	78	66	80
Uenighed (afgørelse)	-	-	-	-
Afsluttet	72	281	229	240
I alt	102	359	295	320
Henlagt pga passivitet	6	33	33	
Ansøgning trukket tilbage	41	118	106	108
I alt	149	510	434	428

Tabel 13: Antal afsluttede sagsforløb vedr. barnets bopæl (§17)

11708				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	44	682	1.050	1.233
Uenighed (afgørelse)	-	-	-	-
Afsluttet	77	1.067	1.500	1.786
I alt	121	1.749	2.550	3.019
Henlagt pga passivitet	4	63	77	
Ansøgning trukket tilbage	44	457	551	691
I alt	169	2.269	3.178	3.710

I tabel 14, 15 og 16 er vist udviklingen i antallet af afgørelser på mindre sagsområder vedrørende forældremyndighed og bopæl.

Tabel 14: Antal afsluttede forløb vedr. forældremyndighed i forbindelse med dødsfald (§15/37)

11707				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	39	132	154	149
Uenighed (afgørelse)	7	52	50	47
Afsluttet	-	-	-	-
I alt	46	184	204	196
Henlagt pga passivitet				2
Ansøgning trukket tilbage	6	31	33	
I alt	52	215	237	198

Tabel 15 viser forløb vedr. ændring af midlertidig bopæl og forældremyndighed i henhold til §26 og §30. Det er ved sammenligning over tid ikke muligt at adskille midlertidig bopæl og midlertidig forældremyndighed efter §30, og det fremstår derfor samlet i nedenstående tabel.

Tabel 15: Antal afsluttede sagsforløb vedr. midlertidig forældremyndighed og bopæl, og ændring af midlertidig bopæl og forældremyndighed (§26/§30)

11743, 11744				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	3	37	46	97
Uenighed (afgørelse)	84	425	562	532
Afsluttet	-	-	-	-
I alt	87	462	608	629
Henlagt pga passivitet		2	1	
Ansøgning trukket tilbage	21	121	152	196
I alt	108	585	761	825

Tabel 16: Antal afsluttede sagsforløb vedr. forhindring §28

11745				
	2007	2008	2009	2010
Fuld enighed	4	11	42	91
Uenighed (afgørelse)	-	7	8	16
Afsluttet	-	-	-	-
I alt	4	18	50	107
Henlagt pga passivitet		1	1	25
Ansøgning trukket tilbage		2	21	
I alt	4	21	72	132

Sager vedrørende forældremyndigheder og bopæl oversendt til retten

Tabel 17. Antal af sager vedr. forældremyndighed og bopæl oversendt til retten

	2007	2008	2009	2010
Antal sager indbragt for retten		3.666	3.519	2.733

Andre registreringer vedrørende sager om samvær, forældremyndighed og bopæl

Tabel 18: Antal gennemførte børnesamtaler

19214				
	2007	2008	2009	2010
Antal gennemførte børnesamtaler		2.708	2.590	2.247

Tabel 19: Antal gennemførte børnesagkyndige undersøgelser

19215				
	2007	2008	2009	2010
Antal gennemførte børnesagkyndige undersøgelser		226	269	446

Tabel 20: Barnets initiativ (§35)

19218				
	2007	2008	2009	2010
Antal gennemførte møder på barnet initiativ		11	20	49

Tabel 21: Antallet af konfliktmæglinger

192101, 1140011 og 114011				
	2007	2008	2009	2010
Antallet af konfliktmæglinger		2.611	3.151	2.453

Tabel 22: Deleordning med afgørelse

195001				
	2007	2008	2009	2010
Deleordning med afgørelse		150	202	197

Forligsprocenter samt afvikling af møder

Følgende opgørelser er hentet fra statsforvaltningernes afrapportering af resultatmål 2007-2010 samt 1. kvartal 2011.

Tabel 23: Andel af møder, som er tilbud afholdt inden 35 dage efter anmodning herom

	2007	2008	2009	2010	2011/I
Hovedstaden	76,9%	71,3%	74,7%	78,8%	95,3%
Sjælland	39,6%	55,2%	60,5%	29,5%	11,1%
Syddanmark	20,5%	45,8%	88,3%	77,0%	79,0%
Midtjylland	64,0%	73,0%	78,0%	54,0%	75,9%
Nordjylland	45,9%	47,5%	57,2%	46,9%	97,8%

Tabel 24: Andel af sager om forældremyndighed og bopæl, hvor parterne er uenige, som afsluttes i statsforvaltningerne (forligsprocenten)

	2007	2008	2009	2010	2011/1
Hovedstaden		80,9%	82,5%	77,6%	68,7%
Sjælland		79,0%	82,0%	71,0%	73,3%
Syddanmark		72,0%	76,0%	73,0%	75,0%
Midtjylland		70,0%	75,0%	78,0%	74,3%
Nordjylland		84,6%	84,5%	70,8%	71,0%

SAGSKATALOG

**TUNGE SAMVÆRSSAGER
(VOLD, GRÆNSEOVERSKRIDENDE HANDLINGER
OG SAMARBEJDSCHIKANE M.V.)**

2011

JUSTITSMINISTERIET
FAMILIESTYRELSEN

Indhold

1. Indledning	4
2. Sammenfatning	5
3. Samværsager med påstand om vold	8
Sag nr. 1: Højt konfliktniveau og fars manglende forståelse for et barn på 5 år førte til afslag på samvær	8
Sag nr. 2: Samvær mellem far og 2½-årigt barn suspenderet på grund af mistanke om vold og grænseoverskridende handlinger. Mor udrejser af landet, og børnesagkyndig undersøgelse kan derfor ikke gennemføres	10
Sag nr. 3: Forældrenes manglende samarbejde og mors påstand om, at far havde udøvet vold, førte ikke til en indskrænkning af samværet mellem far og 6-årigt barn	12
Sag nr. 4: Ophævelse af samvær mellem far og børnene, da konflikten mellem forældrene påvirker børnene for meget	14
4. Samværsager med påstand om grænseoverskridende handlinger	19
Sag nr. 5: Tiltale rejst mod far for blufærdigskrænkelse af mors særbarn fører til midlertidigt overvåget samvær	19
Sag nr. 6: Samvær genetableres trods dom for seksuelt overgreb på et andet barn	21
5. Samværsager med påstand om samarbejdschikane	26
Sag nr. 7: Begrænset samvær uden overnatning mellem far og 3½-årigt barn på grund af forældrenes høje konfliktniveau	26
Sag nr. 8: Samvær ophævet på grund af 5-årigt barns voldsomme reaktioner på samværet og forældrenes høje konfliktniveau	29
Sag nr. 9: Samværet blev ophævet mellem far og 9-årigt barn på grund af fars samarbejdschikane og højt konfliktniveau	32
Sag nr. 10: Fastsættelse af samvær mellem far og tre børn, som er påvirkede af mors krisepregede reaktion på samlivsophævelsen og giver udtryk for ikke at ønske samvær	35
Sag nr. 11: Nødvendigt med overvåget samvær bl.a. på grund af forældrenes høje konfliktniveau og oplysninger i en børnesagkyndig erklæring om mors betydning for barnets identitetsudvikling	38
Sag nr. 12: Højt konfliktniveau og mors bekymring for fars forhold og hendes bekymring for barnets reaktion førte ikke til ophævelse af samvær	42
Sag nr. 13: Højt konfliktniveau og manglende udlevering af barn til samvær førte ikke til ophævelse af samvær	45
Sag nr. 14: Samvær mellem far og 7-årig, som er påvirket af mors modstand mod samvær	50

Sag nr. 15: Samvær med barn på knap 14 år og afslag på samvær med barn på 10 år efter samtaler med børnene, som er påvirkede af forældrenes meget konfliktfyldte forhold	54
Sag nr. 16: Statsforvaltningen afviser at træffe afgørelse om midlertidig forældremyndighed og barnets bopæl. Der er højt konfliktniveau og uoverenstemmelser mellem forældrene om, hvad der er bedst for børnene	57
Sag nr. 17: Samvær mellem far og 6½-årigt barn trods samarbejdsvanskeligheder	60
Sag nr. 18: Samvær mellem far og 11-årigt barn trods chikane fra mor, da barnet selv ønsker samvær med faren	62
6. Andre sager	66
Sag nr. 19: Forældrenes uenighed om bl.a. religion medførte begrænset samvær mellem far og 8-årigt barn	66
Sag nr. 20: Forældrene indgår aftale om fælles forældremyndighed og bopæl hos far på trods af, at far har været voldelig over for mor	69
Sag nr. 21: Mors påstand om højt konfliktniveau var ikke til hinder for en deleordning	71
Sag nr. 22: Fars bortførelse af knap 5-årigt barn til udlandet førte til indskrænkning af overvåget samvær	74
Sag nr. 23: Statsforvaltningen iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse i sag om samvær mellem far og 7-årig på baggrund af massive samarbejdsproblemer mellem forældrene	77
Sag nr. 24: Ikke ændring af afhentningsstedet trods polititilhold	79
Sag nr. 25: Retten fastholder den fælles forældremyndighed og samvær mellem far og 2½-årigt barn, trods morens påstand om psykisk vold og chikane og farens påstand om morens psykiske sygdom	83
Sag nr. 26: Forældrenes uenighed om religion fører til konflikter omkring samværet	87
Sag nr. 27: Forældrenes uenighed om skolevalg fører til sager om forældremyndighed, bopæl og samvær	91
Sag nr. 28: Ikke ændring af samværet mellem far og 5-årig datter på trods af morens påstand om, at faren ikke tager vare på barnet under samværet	95

1. INDLEDNING

Med dette sagskatalog er der fokus på de ”tunge samværssager”, som er kendetegnet ved et højt konfliktniveau, og hvor der eksempelvis er påstande om vold, grænseoverskridende handlinger og samarbejdschikane m.v. Sagerne må betegnes som komplekse på grund af påstandenes karakter og det høje konfliktniveau mellem forældrene.

Det er efter Familiestyrelsens opfattelse af betydning i forhold til disse sager at søge at afdække, om loven og særligt administrationen af den er i overensstemmelse med barnets bedste. Med henblik på en sådan afdækning har vi inddraget en række af de sager, der ligger bag henvendelser til Retsudvalget, ligesom vi har inddraget sager, som Børns Vilkår har kendskab til. Derudover er afdækningen sket på baggrund af samværssager, som Familiestyrelsen har haft under behandling, og som indeholder påstande om vold, grænseoverskridende handlinger, børnebortførelse og samarbejdschikane m.v.

Gennemgangen af sagerne er sket med henblik på at identificere eventuelle problemer eller uhensigtsmæssigheder, men også for at give et indblik i hvordan sagerne bliver behandlet af myndighederne og i sagernes karakter.

Styrelsen har til brug for gennemgangen af sagerne indhentet samtlige sagsakter i statsforvaltningen. Styrelsen har dermed gennemgået alle breve m.m. fra begge forældre og eventuelle andre parter, sagkyndige undersøgelser, notater fra samtaler, mødenotater m.v. Da disse tunge sager oftest er kendetegnet ved at indeholde mange akter og oplysninger, har det ikke været muligt at udarbejde en detaljeret beskrivelse af alle sagens oplysninger. Hertil kommer også hensynet til de involverede parter, som gør, at gengivelsen i nogen grad må være summarisk.

2. SAMMENFATNING

Sagskataloget beskriver sagsforløbene i 28 sager, hvor der er et højt konfliktniveau mellem forældrene og eksempelvis påstande om vold, grænseoverskridende handlinger, børnebortførelse og samarbejdschikane m.v.

Fremstillingen af den enkelte sag indledes med et kort resume, hvor sagens mest centrale elementer angives, og hvor det også fremgår, hvilke oplevelser eller synspunkter der ligger bag en henvendelse til Folketingets Retsudvalg. Fremstillingen af sagen tager afsæt i det seneste sagsforløb på tidspunktet for gennemgangen og beskriver de centrale dele af historikken forud for. Da de 28 sager i udstrakt grad indeholder gentagne henvendelser til myndighederne, hvilket kataloget også vil vise, tages der forbehold for et eventuelt efterfølgende forløb.

Der gengives for hver sag en række faktuelle oplysninger om barnet og forældrene; eksempelvis barnets alder og bopæl samt tidspunktet for forældrenes samlivsophævelse. Fremstillingen indeholder også en oversigt over de afgørelser og domme, der er om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær, ligesom der er en oversigt over møder og andre vigtige sagsskridt i sagen. Det bemærkes i den forbindelse, at ”møde” dækker over et møde med sagsbehandleren i statsforvaltningen, mens ”tværfagligt møde” dækker over et møde med både sagsbehandleren og en børnesagkyndig. Derudover indeholder fremstillingen oplysninger om, hvordan barnets perspektiv er belyst, og hvilke særlige oplysninger sagen i øvrigt måtte indeholde, eksempelvis i form af lægeerklæringer, sagkyndige undersøgelser m.m.

Det er Familiestyrelsens opfattelse, at gennemgangen af sagerne tegner et billede af meget ressourcekrævende sager, hvor det ikke ved en umiddelbar vurdering er muligt at konkludere, hvad der er bedst for barnet i sagen. Behandlingen af sagerne kræver således grundighed i sagsoplysningen og ekspertise for så vidt angår vurderingen af sagens oplysninger.

Gennemgangen viser, at forældrene i disse meget konfliktfyldte sager oftest giver meget forskellige og modsatrettede oplysninger. Det kan være om de faktiske forhold, eksempelvis om, hvor længe de har boet sammen, eller om eventuelle sygdomme m.v. hos den anden. De forskellige oplysninger kan også være i forhold til forældrenes opfattelse af deres indbyrdes forhold og deres forhold til barnet, herunder barnets holdning og tilstand. Forældrene er i sagerne generelt meget uenige om, hvad der er bedst for deres barn.

Både på grund af vanskelighederne ved at få sagen tilstrækkeligt oplyst gennem forældrene, men også på grund af karakteren af de påstande, der fremsættes i en del af sagerne, og på grund af konfliktniveauet, har det i mange af sagerne været nødvendigt at gennemføre en børnesagkyndig undersøgelse, før statsforvaltningen eller retten traf afgørelse. Der er i 18 af de 28 gennemgåede sager gennemført eller

forsøgt gennemført en børnesagkyndig undersøgelse, og i 1 sag afstod statsforvaltningen fra at gennemføre en børnesagkyndig undersøgelse, fordi kommunen gennemførte en § 50-undersøgelse. Supplerende kan det tilføjes, at der er afholdt børnesamtale i 9 af de 15 sager, hvor barnet havde en alder, hvor der som udgangspunkt under hensyn til børnenes alder kan gennemføres en samtale. Det bemærkes, at der er i næsten alle de resterende sager var gennemført en børnesagkyndig undersøgelse eller anden form for særlig belysning af barnets perspektiv.

Sagskataloget viser generelt, at oplysningen af sagen og belysningen af barnets perspektiv bl.a. sker ved indhentelse af udtalelser fra barnets institution og udtalelser fra kommunen, herunder gennem § 50-undersøgelser, som kommunen har gennemført. Det sker også gennem lægeerklæringer, psykologvurderinger, rapporter fra overvågede samvær, underretninger, samtaler med barnet og børnesagkyndige undersøgelser m.v.

At forældrene som anført har en polariseret opfattelse af sagen er med til særligt i disse sager at fremhæve det forhold, at en eller begge forældre måske i højere grad har blik for egne ønsker og krav end for barnets behov. Det er således i flere af sagerne gengivet, at barnet efter en sagkyndig vurdering er i klemme i forældrenes konflikt, herunder også i form af at den ene forælder knytter barnet meget tæt til sig. Der er også gengivet sager, hvor omfanget af ansøgninger og henvendelser til andre myndigheder må anses som et udtryk for, at forælderen ikke formår at se sagen i et bredere perspektiv end sit eget. Gennemgangen af sagerne efterlader et indtryk af, at konflikten mellem forældrene fylder meget i deres liv.

Sagernes kompleksitet og tyngde kommer også til udtryk i det antal møder, der er afholdt i sagerne. Det må på baggrund af gennemgangen af sagerne lægges til grund, at der er i disse sager er afholdt et relativt stort antal møder med henblik på at løse eller afgøre forældrenes uenighed. Sagerne er samtidig kendetegnet ved, at der er afholdt mange tværfaglige møder, hvilket betyder, at en børnesagkyndig deltager for i særlig grad at sikre belysningen af barnets perspektiv og forsøge at flytte forældrenes fokus til barnet.

Antallet af møder og gennemførelsen af andre sagsskridt, som er beskrevet i fremstillingerne, skal også i nogen grad ses som en afledet effekt af forældrenes mange ansøgninger og henvendelser til myndighederne. Der er i sagskataloget flere eksempler på, hvordan disse tunge sager bl.a. på grund af konfliktniveauet kompliceres og bliver meget langvarige som følge af forældrenes gentagne ansøgninger og henvendelser, og hvordan konfliktniveauet dermed også fastholdes. De gennemgåede sager har – med undtagelse af 3 sager – en tidsmæssig udstrækning fra omkring 1½ - 2 år (8 sager) og helt op til ca. 7-8 år (2 sager).

Hvis man ser nærmere på de meget langvarige sagsforløb i sagskataloget, viser disse sager, at der ofte er truffet flere afgørelser af bl.a. både statsforvaltningen og retten; i en sag er der truffet 24 afgørelser i perioden juli 2005 til oktober 2010 og i en anden sag 23 afgørelser i perioden april 2005 til juni 2010. Derudover er der i de meget langvarige sager ofte gennemført en undersøgelse af barnet og dets for-

hold i kommunalt regi. Der vil således kunne være tilfælde, hvor barnet inddrages af flere myndigheder samtidigt.

En række af de beskrevne sager er trods sagens privatretlige karakter hos statsforvaltningen (som en partstvist mellem forældrene) i lige så høj grad udtryk for en sag med tunge socialretlige aspekter. Til støtte herfor kan der henvises til, at sagerne i sagskataloget viser, **at** der er gennemført en § 50-undersøgelse eller anden undersøgelse af barnet i kommunalt regi i 10 sager, **at** kommunerne i 9 sager har afgivet udtalelse, **og at** kommunerne i 1 sag har gennemført en undersøgelse af forældrene. Hertil kommer de udtalelser m.v., som afgives af institutioner og skoler. Derudover viser sagerne også flere eksempler på psykisk dårligt fungerende forældre og forældre med misbrugsproblemer.

Sagskataloget indeholder sager, hvor den ene forælder har gjort gældende, at barnet er blevet udsat for overgreb af den anden forælder. I sådanne sager er det af afgørende betydning at reagere hurtigt på beskyldningerne for at beskytte barnet mod eventuelle overgreb. Imidlertid er vurderingen af påstandens rigtighed ofte vanskelig, og den mødes ikke sjældent af den anden forælder med en forklaring om chikane m.m.

Sagskataloget belyser således også, hvordan myndighederne reagerer på alvorlige påstande om vold, grænseoverskridende handlinger og samarbejdschikane, og giver konkrete eksempler på dette. Eksempelvis beslutter statsforvaltningen i en sag at suspendere samværet umiddelbart efter, at påstanden er fremsat og iværksætter derefter nærmere undersøgelse, og i en anden sag tillægges en forælders påstande ikke betydning. Der er også et eksempel på, at en forælder, som er samværsforælder, tidligt i forløbet anmelder den anden forælder for overgreb til politiet, men at disse anmeldelser ikke fører til yderligere. Endelig viser en sag betydningen af et udstrakt samarbejde med kommunen; i sagen havde den ene forælder anmeldt overgreb på barnet til politiet 4 gange uden at dette førte til sigtelse, og kommunen gennemførte undersøgelser af barn og forældre, ligesom kommunen ydede psykologhjælp til bopælsforælderen, sådan at denne kunne rumme afleveringen af barnet til samvær.

Opsamlende er det på baggrund af gennemgangen af de 28 sager ikke Familiestyrelsens opfattelse, at der kan tales om grundlæggende fejl eller uhensigtsmæssigheder i behandlingen af sagerne. Det kan derimod lægges til grund, at disse komplekse sager rummer udfordringer, som særligt kan tilskrives forældrenes konfliktniveau, og som også synes at følge af det sociale tilsnit, som sagerne har. Netop på grund af kompleksiteten af sagerne, er det vanskeligt at opstille entydige succeskriterier for afgørelsen af en sag, men det vurderes at være af afgørende betydning for barnet, at sagerne løses inden for et regelsæt og i en myndighedsstruktur, der giver mulighed for en nuanceret sagsoplysning og indrømmer mulighed for skøn.

3. SAMVÆRSSAGER MED PÅSTAND OM VOLD

Sag nr. 1: Højt konfliktniveau og fars manglende forståelse for et barn på 5 år førte til afslag på samvær

Resumé: Forældrene har et højt konfliktniveau, og mor oplyser, at far er voldelig. En børnesagkyndig undersøgelse viser, at far mangler indlevelse og forståelse for et barn på 5 år, og der er samtidig usikkerhed om eventuelle misbrugsproblemer hos far. Statsforvaltningen afslår at fastsætte samvær mellem far og det 5-årige barn, hvilket Familiestyrelsen er enig i.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2004.

Samliv: Mor oplyser, at de kortvarigt har boet sammen, mens far oplyser, at de har boet sammen skiftevis i henholdsvis mors og fars bolig.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Juni 2008: Statsforvaltningen afslår at fastsætte midlertidigt samvær.
- Februar 2009: Statsforvaltningen afslår igen at fastsætte midlertidigt samvær.
- Marts 2010: Statsforvaltningen afslår at fastsætte samvær for tiden.
- Juli 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSE:

- Marts 2008: Far søger om samvær.
- April 2008: Statsforvaltningen indkalder til to møder i april 2008, som begge aflyses af forældrene.
- Maj 2008: Statsforvaltningen afholder separate møder med mor og far.
- November 2008: Statsforvaltningen meddeler forældrene, at der skal iværksættes en børnesagkyndig undersøgelse. Statsforvaltningen indkalder forældrene (via deres advokater) til et møde. Der meldes afbud til dette møde.
- Januar 2009: Tværfagligt møde med begge forældre i statsforvaltningen.
- Maj 2009: Statsforvaltningen iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse.
- November 2009: Resultatet af den børnesagkyndige undersøgelse foreligger.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem mor og far er meget konfliktfyldt, og deres opfattelse af de faktiske omstændigheder er meget forskellig.

Mor oplyser, at far er voldelig, har et langvarigt narkotikamisbrug, og at han på grund af en hjerneskade ikke kan tage vare på sig selv. Mor oplyser ligeledes, at far tidligere har været tvangsindlagt. Mor oplyser endelig, at barnet har overværet fars voldelige overfald mod et af mors familiemedlemmer.

Far oplyser, at det ikke er korrekt, at han tager stoffer og er psykisk syg.

Far er dømt for grov vold mod et af mors familiemedlemmer. Mor har en psykiatrisk lidelse.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Aktuelle lægelige oplysninger beskriver fars fysiske og psykiske forhold. Han har behov for stor støtte i offentlige og sociale sammenhænge. Han har tidligere haft et alkohol- og kokainmisbrug, ligesom der aktuelt ses tegn på alkoholmisbrug. Han er restitueret efter en hjerneskade nogle år tidligere og er ikke i medicinsk behandling. Fars egen læge mener ikke, at der er noget, der taler imod samvær.

Barnets perspektiv er bl.a. belyst ved en børnesagkyndig undersøgelse fra 2009 og tidligere udtalelser fra vuggestue og kommune.

Den børnesagkyndige undersøgelse har navnlig på grund af fars forhold været længe undervejs. Af undersøgelsen fremgår det, at der ikke er grund til at tro, at mor vil have vanskeligheder ved at tage vare på barnet alene. Mor har været i behandling for sin psykiatriske lidelse. Den børnesagkyndige vurderer, at far helt synes at mangle forståelse for og indlevelse i, hvad et barn på 5 år har brug for. Det vurderes også, at far må antages at have svært ved at tage vare på et barn i længere tid. På grund af det meget konfliktfyldte forhold mellem mor og far, fars måde at opfatte omgivelserne på og fars manglende forståelse for et barn, frarådes det, at faren og barnet er alene sammen. Det vurderes heller ikke, at der er mulighed for overvåget samvær på nuværende tidspunkt.

Både kommune og vuggestue havde i tidligere udtalelser beskrevet mors psykiske forhold og fars misbrug og (manglende) omsorgsevne.

I 2010 afslår statsforvaltningen at fastsætte samvær. Statsforvaltningen lægger særlig vægt på det meget høje konfliktniveau mellem mor og far, fars personlige forhold, herunder fars manglende indlevelse og forståelse af et barn på 5 år og usikkerheden om fars eventuelle misbrug, det hidtidige begrænsede omfang af samvær og barnets alder. Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.

Sag nr. 2: Samvær mellem far og 2½-årigt barn suspenderet på grund af mistanke om vold og grænseoverskridende handlinger. Mor udrejser af landet, og børnesagkyndig undersøgelse kan derfor ikke gennemføres

Resumé: Mor mener, at far har været voldelig og grænseoverskridende over for deres 2½-årige barn. Statsforvaltningen suspenderer derfor samværet. Efter politiet har frafaldet sigtelsen mod far, fastsætter statsforvaltningen overvåget samvær og beslutter at udarbejde en børnesagkyndig undersøgelse. Mor oplyser over for Retsudvalget, at hun har valgt at flytte til udlandet med barnet for at forhindre samvær, da forældreansvarsloven ikke beskytter børn mod samvær med voldelige forældre. Statsforvaltningen ophæver samværet, da samværet ikke kan gennemføres på grund af morens og barnets flytning til udlandet.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2006.

Samliv: Forældrene har aldrig boet sammen.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Juli 2008: Statsforvaltningen afviser at behandle fars ansøgning om udvidelse af det aftalte samvær.
- Januar 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse. Dog beder Familiestyrelsen statsforvaltningen om at genoptage sagen på grund af den forløbne tid.
- Maj 2009: Statsforvaltningen suspenderer samværet.
- Juli 2009: Statsforvaltningen fastsætter midlertidigt overvåget samvær under en børnesagkyndig undersøgelse.
- Oktober 2009: Statsforvaltningen ophæver samværet.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- December 2007: Far søger om samvær.

- Februar 2008: Tværfagligt møde med begge forældre i statsforvaltningen. Forældrene indgår aftale om samvær. Statsforvaltningen indkalder forældrene til opfølgende tværfagligt møde i juni 2008.
- April 2008: Far søger om udvidelse af samværet.
- Juni 2008: Tværfagligt møde i statsforvaltningen. Forældrene indgår aftale om udvidelse af samværet.
- Februar 2009: Tværfagligt møde i statsforvaltningen, da Familiestyrelsen har bedt statsforvaltningen om at genoptage sagen. Forældrene indgår en ny aftale om udvidelse af samværet med det samme og yderligere optrapning få måneder senere.
- April 2009: Mor søger om suspension af samværet.
- Juni 2009: Tværfagligt møde i statsforvaltningen. Far møder, mor har meldt afbud.
- Juli 2009: Statsforvaltningen beder forældrene om samtykke til at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse.
- August 2009: Far møder til overvåget samvær i statsforvaltningen, men mor møder ikke.
- Oktober-november 2009: Møder om samvær og forældremyndighed aflyses, da mor er taget på et længerevarende studieophold i udlandet.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Efter løbende aftaler om samvær bliver mor i foråret 2009 bekymret for barnet i forbindelse med samværet og søger statsforvaltningen om suspension af samværet. Mor anfører, at far har været voldelig og har krænket barnet seksuelt, og at barnet har været ked af det og har reageret aggressivt efter samvær. Mor oplyser også, at barnet – over for hende og i vuggestuen – giver udtryk for, at far slår hende. Mor anmelder far til politiet, men efterforskningen indstilles, da der ikke er rimelig formodning for, at der er begået et strafbart forhold.

Far oplyser, at barnet er glad hos ham og afviser mors anklager om vold og grænseoverskridende handlinger.

Konfliktniveauet optrappes under sagen, og mor ønsker ingen kontakt med far.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er belyst gennem forældrenes oplysninger til sagen og udtalelser fra vuggestuen. Vuggestuen oplyser, at barnet er glad og positiv, og at der ikke er observeret atypisk opførsel hos hende eller tegn på, at hun har været udsat for overgreb. Hun er glad for at se sin far, når han henter, og vuggestuen oplever ikke vanskeligheder i forbindelse med samvær. Dog beskrives én episode, hvor barnet har sagt, at hun vil ikke hjem til far, fordi han slår.

Statsforvaltningen beslutter, at der skal gennemføres en børnesagkyndig undersøgelse, og at der under udarbejdelsen af denne skal være overvåget samvær. Det overvågede samvær og den børnesagkyndige undersøgelse gennemføres dog ikke,

da moren efter flere ugers ferie med barnet tager til udlandet på et længerevarende studieophold. Statsforvaltningen ophæver herefter samværet, da mor og barnet nu opholder sig i udlandet, og samværet derfor ikke kan gennemføres.

Statsforvaltningens afgørelse om ophævelse af samværet er ikke påklaget til Familiestyrelsen.

Sag nr. 3: Forældrenes manglende samarbejde og mors påstand om, at far havde udøvet vold, førte ikke til en indskrænkning af samværet mellem far og 6-årigt barn

Resumé: Mor oplyser, at far ikke kan tage vare på barnet, og at forældrene ikke kan samarbejde. Hun oplyser også, at far har udøvet vold mod hende under samlivet, og at deres 6-årige barn reagerer negativt efter samvær, herunder at barnet fortæller, at far og hans kæreste skændes og slås. Statsforvaltningen afslår at indskrænke samværet mellem far og barn. Mor oplyser over for Retsudvalget, at far har udsat hende for psykisk terror, vold og seksuelle overgreb. Hun oplyser også, at hun og faren ikke kan samarbejde, at fars chikane og forældrenes konflikter påvirker sønnen negativt, og at sønnen reagerer voldsomt efter samvær.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2003.

Samliv: Forældrene gik fra hinanden i 2004.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Nej.

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- September 2006: Retten tillægger mor eneforældremyndighed.
- December 2006: Statsamtet fastsætter samvær.
- Maj 2008: Retten bestemmer, at forældrene skal have fælles forældremyndighed.
- Juli 2009: Statsforvaltningen afslår at ændre det løbende samvær
- Juli 2009: Familiestyrelsen beder statsforvaltningen om at præcisere det løbende samvær nærmere.
- August 2009: Statsforvaltningen præcisere det løbende samvær, som blev fastsat ved afgørelsen i december 2006.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Februar 2007: Mor søger om indskrænkning af samværet.
- Maj 2007: Møde med forældrene i statsforvaltningen om samvær, hvor det aftales, at forældrene kan bede statsforvaltningen om konfliktmægling, hvis samarbejdet ikke bedres i løbet af en periode på mindst 6 måneder.
- December 2007: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen på baggrund af fars ansøgning om fælles forældremyndighed.
- September 2008: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen om forældremyndighed og barnets bopæl.
- Januar 2009: Mor søger om indskrænkning af samvær.
- Februar 2009: Møde med forældrene i statsforvaltningen.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Mor oplyser, at hun og far ikke kan samarbejde, og at far ikke passer ordentligt på barnet. Hun oplyser også, at far under samlivet har udsat hende for vold, hvilket førte til politianmeldelse og ophold på krisecenter med barnet. Mor oplyser, at barnet reagerer negativt efter samvær, hvor faren og hans kæreste ifølge barnet skændes og slås, hvilket efter morens oplysninger er dokumenteret ved politirapporter. Derudover oplyser hun, at børnehaven har udtalt, at barnet er ked af det i børnehaven. Hun oplyser også, at en § 50-undersøgelse fra kommunen konkluderer, at barnet følelsesmæssigt er bagud.

Far oplyser, at barnet har det dårligt og ofte har mareridt. Han oplyser også, at barnet én gang har overværet en episode, hvor han og hans kæreste skændtes meget kraftigt, og hvor politiet blev involveret. Han bemærker, at barnet har fortalt ham, at mor og mors kæreste skændes foran barnet.

Begge forældre oplyser, at de kommunikerer dårligt, og at barnet er begyndt at holde sig for ørerne og krumme sig, når der kommer høje lyde.

Statsforvaltningen sender i begyndelsen af 2009 en underretning til kommunen, da statsforvaltningen er bekymret for barnets trivsel og adfærd.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

En døgnrapport fra politiet fra 2008 om anmeldelse af husspektakler viser, at politiet afviste fars ekskærestes anmeldelse af far for vold og fars anmeldelse af hans ekskæreste for hærværk, da politiet vurderede, at begge parter var skyld i episoden.

Børnehaven oplyser, at barnet er glad for far og glæder sig til samvær, og at børnehaven ikke har været bekymret for barnets trivsel, når barnet har været hos far. Børnehaven vurderer, at forældrene har forskellige regler og normer, men at barnet

godt har kunnet klare dette. Børnehaven udtaler, at barnet i perioder har det svært, men at det nok skyldes, at barnet er skilsmissebarn.

Kommunen oplyser, at kommunen ikke har kendskab til barnet og barnets forældre.

Statsforvaltningen afslår i juli 2009 at ændre det løbende samvær, der ifølge statsforvaltningen sikrer en hyppig kontakt mellem barn og far, og som har været praktiseret i en årrække. Statsforvaltningen lægger også vægt på børnehavens udtalelse og på, at uenigheden om samværet er forholdsvis begrænset.

I juli 2009 beder Familiestyrelsen statsforvaltningen om at præcisere det løbende samvær for så vidt angår tidspunkter. Sagen har ikke efterfølgende været behandlet af Familiestyrelsen.

Sag nr. 4: Ophævelse af samvær mellem far og børnene, da konflikten mellem forældrene påvirker børnene for meget

Resumé: Forholdet mellem forældrene er meget konfliktfyldt, og de diskuterer deres problemer på adskillige hjemmesider. Konflikten forværres, da mor beskylder faren for at slå børnene, og mor vil pga. børnenes udtalelser ikke længere udlevere børnene til samvær. Mor giver over for Retsudvalget udtryk for, at det ikke kan være rigtigt at tvinge børn til samvær med en far, som børnene tydeligvis ikke ønsker at have samvær med.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: 2 børn født i henholdsvis 2003 og 2005.

Samliv: Forældrene blev skilt i 2007.

Statusoplysninger: Fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder og far er samværforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- 2007: I forbindelse med samlivsophævelsen fastsætter statsforvaltningen samvær mellem børnene og far.
- Februar 2008: Retten træffer afgørelse om fælles forældremyndighed og fastlægger samvær mellem børnene og far.
- August 2008: Statsforvaltningen giver afslag på ferie- og helligdagssamvær.

- December 2008: Statsforvaltningen afviser at behandle fars anmodning om fastsættelse af julesamvær. Familiestyrelsen afviser at behandle klagen, da en stillingtagen ikke vil kunne nås, inden et samvær eventuelt skulle begynde.
- Marts 2009: Statsforvaltningen afslår at suspendere samværet. Statsforvaltningen tager stilling til en klage over sagsbehandlingen.
- Juni 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra marts 2009 om afslag på suspension af samværet.
- Juli 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om weekendssamvær samt ferie- og helligdagssamvær.
- August 2009: Statsforvaltningen suspenderer samværet, fordi faren er anmeldt for at have begået vold mod børnene.
- September 2009: Familiestyrelsen afviser at behandle sagen om suspension igen, da der ikke foreligger nye oplysninger.
- Oktober 2009: Politiet indstiller efterforskningen af anmeldelsen om vold.
- December 2009: Statsforvaltningen fastholder suspension af samvær.
- Januar 2010: Statsadvokaten afviser at rejse sigtelse mod faren og samleveren.
- Februar 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om optrapning af samvær til samvær med overnatning.
- Marts 2010: Familiestyrelsen ændrer statsforvaltningens afgørelse fra februar 2010 til overvåget samvær og beder statsforvaltningen om at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse.
- Maj 2010: Statsforvaltning træffer afgørelse om omfanget af det overvågede samvær.
- Juni 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra maj 2010.
- Juli 2010: Fogedretten pålægger moren at udlevere børnene til overvåget samvær. Det overvågede samvær, som blev fastsat ved statsforvaltningens afgørelse fra maj 2010 har endnu ikke været gennemført.
- August 2010: Statsforvaltningen fastholder i et brev fogedrettens beslutning om, at kun mor må aflevere børnene til det overvågede samvær. Familiestyrelsen vejleder mor om forældreansvarslovens regler.
- September 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om aflysning af det sidste overvågede samvær efter opfordring fra overvågningsstedet. Der fastsættes ikke yderligere overvåget samvær, idet statsforvaltningen afventer den børnesagkyndige undersøgelse.
- Oktober 2010: Familiestyrelsen vejleder mor om forældreansvarsloven.
- November 2010: Statsforvaltningen afslår at fastsætte samvær.
- Marts 2011: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra november 2010.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- December 2007: Der gennemføres en børnesagkyndig undersøgelse.
- Juli 2008: Resultat af en § 50-undersøgelse foreligger.
- November 2008: Far anmoder om fastsættelse af julesamvær.
- December 2008: Far klager over afslag på julesamvær.
- Januar 2009: Mor anmoder om suspension af samvær.

- Marts 2009: Mor klager over statsforvaltningens sagsbehandling og over statsforvaltningens afgørelse fra marts 2009 om ikke at suspendere samværet.
- Juni 2009: Mor beder Familiestyrelsen om at behandle sagen om suspension igen.
- August 2009: Mor anmelder far og hans samleverske for vold mod børnene.
- November 2009: Mor klager til statsadvokaten over politiets afgørelse om indstilling af efterforskning.
- Februar 2010: Statsforvaltningen kontakter kommunen med henblik på eventuel iværksættelse af støtteforanstaltninger i forhold til børnene på baggrund af statsforvaltningens afgørelse fra februar 2010 om reetablering af samværet. Mor klager til Familiestyrelsen over statsforvaltningens afgørelse og over sagsbehandleren. Far sender sine sommerferiesamværsønsker til statsforvaltningen.
- Marts 2010: Mor anmoder om suspension af samvær. Statsforvaltningen rykker kommunen for en udtalelse om, hvorvidt der er blevet iværksat støtteforanstaltninger eller lignende tiltag over for moren og børnene.
- April 2010: Far rykker statsforvaltningen for fastsættelse af tidspunkter for overvåget samvær.
- Maj 2010: Far rykker igen for fastsættelse af tidspunkter for overvåget samvær. Mor klager over statsforvaltningens afgørelse fra maj 2010.
- Juni 2010: Børnesagkyndig undersøgelse iværksættes.
- August 2010: Mor klager over, at statsforvaltningen lægger til grund, at hun personligt skal aflevere børnene til overvåget samvær.
- Oktober 2010: Resultat af den børnesagkyndige undersøgelse foreligger.
- December 2010: Far klager over statsforvaltningens afgørelse fra november 2010.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Der er et meget højt konfliktniveau mellem forældrene, hvilket bl.a. kommer til udtryk gennem deres tilkendegivelser i forskellige fora på internettet.

Mor oplyser, at faren og hans samleverske er voldelige over for børnene, og at samleverskens 8-årige søn har misbrugt det ældste barn seksuelt. Mor mener, at faren chikanerer hende ved at skrive om hende og hendes familie i forskellige fora på internettet. Hun mener, at farens og hans samleverskes hetz mod hende påvirker børnene meget. Børnene fortæller ifølge moren, at faren slår dem, og de siger ifølge moren tydeligt fra i forhold til samvær. Mor mener, at faren lider af post-traumatisk stressyndrom.

Far oplyser, at moren chikanerer ham gennem skriverier om ham og hans familie på forskellige internetsider, og han afviser at hetze hende. Om sin deltagelse i debat på internettet siger han, at diskussionerne foregår uden at oplyse morens identitet, og at han kun gør det for at have nogen at snakke med om sine oplevelser som samværsforælder. Han afviser at være voldelig over for sine børn, ligesom han afviser, at samleverskens søn har gjort børnene fortræd. Far mener, at morens chikane forhindrer samvær, og at det er på grund af hendes påvirkning af børnene, at de ikke ønsker samvær.

Politiet indstiller efterforskningen af morens anmeldelse af faren og samleverken for vold, og en undersøgelse af faren konkluderer, at han ikke lider af posttraumatisk stressyndrom.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Børnenes perspektiv er belyst gennem udtalelser fra børnenes institution, § 50-undersøgelse og 2 børnesagkyndige undersøgelser.

Ifølge den børnesagkyndige undersøgelse, som gennemføres i 2007, komplicerer de spændinger, der er knyttet til samværet, den følelsesmæssige situation for det ældste barn og kan føre til emotionelle reaktioner hos barnet. Det anføres også, at det yngste barn med alderen vil kunne påvirkes. Ifølge undersøgelsen virker morens indstilling til faren hindrende for udviklingen af samarbejdet mellem dem. Den børnesagkyndige påpeger, at børnene nyder kontakten med faren og har behov for kontakt til både moren og faren. Der er således ikke grundlag for at afslå samvær.

Af institutionsudtalelserne fremgår, at der efter skilsmissen er et godt samspil mellem far og børnene, og at børnene trives. Børnenes adfærd ændrer sig dog i forhold til samværet, og særligt det ældste barn viser tydelige stressreaktioner og reagerer meget voldsomt i forhold til at skulle på samvær hos faren.

Kommunen anfører i § 50-undersøgelsen, at forældrenes konflikt overskygger børnenes perspektiv, og kommunen frygter, at børnene kommer i klemme mellem forældrene. Det er kommunens opfattelse, at børnenes reaktion på konflikten på sigt kan give dem problemer både i forhold til mor og far, da det kan være vanskeligt for dem at glædes over at skulle på samvær og over at komme hjem efter samvær og at vise denne glæde. Kommunen anbefaler, at forældrene får tilbudt hjælp for at få genetableret en god kontakt.

Af den børnesagkyndige undersøgelse fra 2010 fremgår, at begge børn er så påvirkede af forældrenes høje konfliktniveau, at de fravælger samværet, og at det vil påvirke deres udvikling og trivsel negativt, hvis de fortsat skal befinde sig i den konfliktfyldte relation. Forældrene vurderes ikke at være i stand til at standse konflikten. Det er den børnesagkyndiges opfattelse, at en eventuel retablering af kontakten mellem far og børn skal ske på anden måde en hidtil, og at inddragelse af fogaedretten vil forstærke børnenes uvilje i forhold til faren. Det forslås som alternativ, at der etableres ”parallel-samvær” på neutral grund, fx i svømmehal eller andet sted, hvor faren kan være til stede samtidig med børnene uden at nærme sig dem. Hvis dette forløber uproblematisk nogle gange, vil der kunne etableres en neutral kontakt mellem de voksne, og yderligere tilnærmelser vil kunne ske efter nogle gange med kontakt mellem de voksne.

I forbindelse med et overvåget samvær siger børnene, at de ikke ønsker samvær, og de holder grædende fast i den voksne, som bringer børnene til samværet. Det er overvågerens opfattelse, at den voksne ikke i tilstrækkelig grad opfordrer børnene til samværet. Der bliver ikke gennemført overvågede samvær, da det på grund af børnenes reaktion er nødvendigt at afbryde forsøgene på at gennemføre samværene.

Statsforvaltningen ophæver samværet under henvisning til den børnesagkyndige undersøgelse og de overvågede samvær, som det ikke er lykkedes at gennemføre. Statsforvaltningen mener ikke, at der realistisk at etablere et fornuftigt samværsforløb til gavn for børnene, hvorfor det vil være til ugunst for børnene på ny at søge etablere et samvær. Familiestyrelsen stadfæster afgørelsen.

4. SAMVÆRSSAGER MED PÅSTAND OM GRÆNSEOVERSKRIDENDE HANDLINGER

Sag nr. 5: Tiltale rejst mod far for blufærdigskrænkelser af mors særbarn fører til midlertidigt overvåget samvær

Resumé: Politiet tiltaler far for blufærdighedskrænkelser af mors særbarn. Familiestyrelsen beslutter derfor, at samværet mellem far og 2-årigt barn skal være overvåget under sagens behandling. Far mener, at mor chikanerer samværet med gentagne aflysninger af samværet, og at tiltalen for blufærdighedskrænkelser også er et udtryk for chikane.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2007.

Samliv: Far har oplyst, at forældrene aldrig har boet sammen.

Statusoplysninger: Der er fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Marts 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om midlertidigt samvær.
- Maj 2009: Familiestyrelsen bestemmer, at det midlertidige samvær skal være overvåget.
- Juni 2009: Familiestyrelsen afviser at genoptage sagen i forhold til afgørelsen fra maj 2009.
- Juli 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om nye overvågede samvær, som fortsættes indtil april 2010.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- December 2007: Far søger om samvær.
- Februar 2008: Forældrene indgår aftale om fælles forældremyndighed.
- Januar 2008-december 2008: På baggrund af fars ansøgninger om samvær deltager forældrene i flere tværfaglige møder i statsforvaltningen. Forældrene indgår flere aftaler om samvær, bl.a. at samværet skal foregå sammen med en person, som barnet kender.
- Februar 2009: Tværfagligt møde i statsforvaltningen. Mor søger om suspension af samværet, alternativt overvåget samvær. Far søger om en midlertidig afgørelse.
- Marts 2010: Far søger om, at barnet skal have bopæl hos ham.
- Marts 2010: Statsforvaltningen aflyser et tværfagligt møde i marts og beder om samtykke til at foretage en børnesagkyndig undersøgelse. Rapporter fra det overvågede samvær sendes i høring, og bopælssagen sendes i retten.
- Maj 2010: Mor meddeler, at hun ikke ønsker at medvirke til en børnesagkyndig undersøgelse, og at hun ønsker samværssagen behandlet i retten.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Mor oplyser i efteråret 2008, at barnet reagerer negativt efter samvær og opfører sig anderledes i institutionen. Barnets reaktion efter samvær forværres ifølge moren i starten af 2009, og moren er utryg ved samvær. Barnet er i øvrigt ifølge mor ofte syg på grund af et dårligt immunforsvar, og barnet har efter morens oplysning astma, som dog ikke er behandlingskrævende. Moren aflyser gentagne gange samværet på grund af sygdom hos barnet.

Kommunen oplyser i efteråret 2008 til politiet, at mors særbarn under samtaler med kommunen har oplyst, at faren har krænket hende seksuelt. Særbarnets skole udtrykker stor bekymring omkring hendes hjemmesituation. Mor søger i februar 2009 statsforvaltningen om suspension af samværet eller overvåget samvær mellem far og barnet, indtil straffesagen er afsluttet.

Far mener, at mor chikanerer med de mange aflysninger af samværet. Far oplyser, at han ikke tror, at barnet reelt er sygt, og han søger samværet gennemført ved fogedrettens hjælp. Far afviser påstanden om seksuelle krænkelser af mors særbarn.

I marts 2009 tildales far for krænkelse af mors særbarn, hvorefter samværet midlertidigt gøres overvåget. Byretten dømmer far for blufærdighedskrænkelse, men han frifindes i starten af 2010 af landsretten, da der ikke findes at være fornødent bevis for domsfældelse.

Begge forældre giver udtryk for, at de ønsker at samarbejde, men samarbejdet vanskeliggøres efter sigtelsen af far. Frem til og med december 2008 indgår forældrene aftaler om samvær, men konfliktniveauet optrappes i forbindelse med straffesagen.

Mor anmelder senere far for at have sendt truende breve til hende, men politiet forfølger ikke sagen.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnet har ifølge lægeudtalelser et svagt immunforsvar og derfor risiko for infektioner, og der foreligger lægeerklæringer som dokumentation for barnets sygdom.

Barnets vuggestue og dagpleje har ingen bekymringer i forhold til barnet, der har det godt og trygt.

Rapporter fra det overvågede samvær i perioden juni 2009 til april 2010 viser, at barnet i starten er meget trykket på grund af konfliktniveauet mellem forældrene, men at barnet med tiden bliver mere trygt og glad under samværene. Om samværene fra januar 2010 og frem til marts 2010 fremgår det, at barnet er i klemme, og et samvær i marts 2010 må stoppes før tid, da barnet reagerer anderledes end normalt. Den børnesagkyndige overvåger formoder, at mor udøver samarbejdschikane, og at dette påvirker barnet. Overvågeren anbefaler en børnesagkyndig undersøgelse.

Statsforvaltningen ønsker at foretage en børnesagkyndig undersøgelse, men mor vil ikke medvirke.

Mor beder i maj 2010 om, at samværssagen sendes i retten, hvor en bopæls sag i verserer. Sagens afslutning er ukendt.

Sag nr. 6: Samvær genetableres trods dom for seksuelt overgreb mod et andet barn

Resumé: Mor flytter fra far, da denne bliver anklaget for blufærdighedskrænkelser af morens mindreårige lillesøster. Efter midlertidig ophævelse af samvær, genetableres samværet som overvåget beskyttet samvær, som med tiden optrappes. Mor har det meget svært med at skulle aflevere barnet til samvær. Mor oplyser over for Retsudvalget, at lovgivningen ikke beskytter barnet nok. Mor mener ikke, at man som forælder skal være tvunget til at udlevere sit barn til samvær, når den anden forælder er dømt for overgreb mod et andet barn.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2004.

Samliv: Forældrene ophævede samlivet i august 2005.

Statusoplysninger: Forældrene har indtil december 2006 fælles forældremyndighed, herefter har mor forældremyndigheden alene. Far har samvær.

Advokatrepræsentation: Ja (begge).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Oktober 2005: Statsforvaltningen henlægger sagen.
- November 2006: Byretten træffer afgørelse om omhævelse af forældremyndighed.
- December 2006: Statsforvaltningen suspenderer midlertidigt samvær mellem far og barnet.
- Januar 2007: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- August 2007: Statsforvaltningen træffer afgørelse om overvåget samvær. Familiestyrelsen ændrer statsforvaltningens afgørelse til beskyttet overvåget samvær.
- September 2007: Familiestyrelsen giver afslag på genoptagelse af sagen.
- December 2007: Statsforvaltningen giver afslag på farmorens ansøgning om samvær.
- Januar 2008: Statsforvaltningen fastsætter erstatningssamvær.
- Februar 2008: Statsforvaltningen giver afslag på farens anmodning om genoptagelsen af samværsdag. Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse af januar 2008 om erstatningssamvær. Statsforvaltningen afviser at behandle sagen om ophævelse af samvær.
- April 2008: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra februar 2008 om afvisning af behandling af mors anmodning om ophævelse af samvær. Yderligere giver Familiestyrelsen afslag på suspension af samvær og beder statsforvaltningen om iværksættelse af nærmere undersøgelse af, hvordan et evt. fremtidig samvær mellem far og barnet skal tilrettelægges og iværksættelse af børnesagkyndig undersøgelse. Statsforvaltningen fastsætter erstatningssamvær.
- Juli 2008: Statsforvaltningen giver faren delvis medhold i hans ansøgning om samvær. Der fastsættes erstatningssamvær og det beskyttede samvær udvides fra en gang om måned til hver 14. dag.
- August 2008: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra december 2007 om afslag på samvær for farmor.
- Oktober 2008: Statsforvaltningen træffer afgørelse om ikke at fratage faren orienteringsretten om barnet.
- November 2008: Statsforvaltningen nedsætter samværet til overvåget "kendesamvær" hver anden måned.
- Januar 2009: Statsforvaltningen afslår morens ansøgning om begrænsning af kendesamværet.
- Februar 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra november 2008.
- August 2009: Statsforvaltning afviser farens anmodning om udvidelse af samvær.
- Februar 2010: Statsforvaltning træffer afgørelse om fortsat overvåget kendesamvær, dog må farmoren deltage, hvis overvågeren vurderer, at det er godt for barnet.
- Juni 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om optrapning af overvåget samvær.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- September 2005: Mor henvender sig til statsforvaltningen og beder om rådgivning om samvær og forældremyndighed. Statsforvaltningen indkalder til børnesagkyndig rådgivning i oktober 2005. Forældrene indgår selv aftale om samvær.
- Oktober 2005: Far ringer og aflyser den børnesagkyndige rådgivning på vegne af begge forældre.
- Maj 2006: Forældrene anmoder om børnesagkyndig rådgivning.
- Juli 2006: Afholdelse af børnesagkyndig rådgivning med begge forældre.
- September 2006: Mor ansøger om fuld forældremyndighed og ophævelse af samvær mellem far og barnet.
- November 2006: Mor anmoder igen om ophævelse af samvær mellem far og barnet.
- December 2006: Far anmoder om udvidelse af samvær. Far klager over statsforvaltningens afgørelse.
- Februar 2007: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i marts 2007, som efter morens anmodning rykkes til april 2007.
- April 2007: Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med begge forældre.
- August 2007: Mor klager over afgørelsen om overvåget samvær.
- Oktober 2007: Farmoren søger om samvær med barnebarnet.
- December 2007: Far søger om erstatningssamvær, da moren udeblev fra 3 fastsatte samværstidspunkter.
- Januar 2008: Farmor klager over statsforvaltningens afslag på samvær. Mor klager over fastsættelse af erstatningssamvær og anmoder om ophævelse af samvær.
- Februar 2008: Far anmoder om genoptagelse af samværsagen. Far klager over afslag på genoptagelse. Mor klager over afvisning af behandling af sagen om ophævelse af samvær.
- April 2008: Statsforvaltningen oplyser, at der efter opfordring fra Familiestyrelsen vil blive iværksat en børnesagkyndig undersøgelse.
- Juni 2008: Statsforvaltningen iværksætter børnesagkyndig undersøgelse. Far søger igen om erstatningssamvær og anmoder om udvidelse af overvåget samvær.
- August 2008: Far søger om midlertidigt samvær med barnet.
- September 2008: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i oktober 2008. Mødet bliver rykket til senere tidspunkt i oktober 2008, hvor mødet afholdes med parterne hver for sig efter morens anmodning. Far søger om erstatningssamvær.
- Oktober 2008: Mor anmoder statsforvaltningen om at fratage faren orienteringsretten. Mor ansøger senere om suspension af samvær, subsidiært indskrænkning af overvåget samvær. Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med begge forældre hver for sig.
- November 2008: Far søger om erstatningssamvær for aflyst samvær i september 2008.
- December 2008: Mor ønsker kortere samvær.
- Januar 2009: Far klager over statsforvaltningens afgørelse fra november 2008 om begrænsning af samvær til ”kendesamvær” hver anden måned. Mor klager over statsforvaltningens afslag på at begrænse omfanget af ”kendesamvær”.

- Juni 2009: Far søger om udvidelse af samvær.
- December 2009: Far søger igen om udvidelse af samvær. Statsforvaltningen indkalder forældrene til et tværfagligt møde i januar 2010.
- Januar 2010: Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med begge forældre hver for sig.
- Maj 2010: Far anmoder om udvidelse af samvær.
- Juni 2010: Mor klager over statsforvaltningens afgørelse.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem forældrene bliver mere og mere konfliktfyldt efter, at faren i byretten og landsretten dømmes for blufærdighedskrænkelser af morens lillesøster, som på tidspunktet for gerningen er 12 år. Det meget konfliktfyldte forhold mellem forældrene, specielt morens modstand mod at samarbejde med faren, medfører, at statsforvaltningen i en længere periode nedsætter samværet til et minimum.

Mor oplyser, at hun ikke har tillid til faren, efter at denne er dømt for blufærdighedskrænkelser af hendes lillesøster. Hun er overbevist om, at han kunne udsætte barnet for lignende krænkelser, da han efter morens mening ikke selv er i stand til at se, at han har gjort noget forkert i forhold til søsteren. Mor mener, at faren har et problem i forhold til unge piger. Han har over for hende oplyst, at han som 30-årig havde et forhold til en 14-årig pige. Mor mener, at far er karakterafvigende og seksuelt afsporet. Han er utilregnelig og ude af stand til at styre sine drifter/impulser. Mor er af den opfattelse, at samværet påvirker barnet negativt. Hun synes, at barnet skal kende til sin far, men mener ikke, at barnet skal have mulighed for at kunne knytte sig til faren.

Far anfører, at han er uskyldig dømt og oplyser, at han aldrig kunne finde på at gøre noget krænkelende over for sit barn. Han oplyser, at barnet er helt trygt hos ham, når de har samvær, og synes, det er ren chikane af moren, at hun ofte ikke afleverer barnet til samvær.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Til belysning af barnets perspektiv blev der i løbet af sagen indhentet udtalelser fra vuggestuen og børnehaven. Der foreligger også en børnesagkyndig undersøgelse og udtalelser fra stedet for det overvågede samvær mellem far og barn.

Vuggestuen og børnehaven udtaler, at barnet trives godt, og at man ikke lægger mærke til, at barnet skulle være påvirket af forældrenes situation. Barnet virker robust, viljestærk og god til at sige fra.

Tilbagemeldingerne fra det overvågede samvær er positive.

Af den børnesagkyndige undersøgelse, som blev foretaget i august 2008, fremgår, at barnet virker tryk, tillidsfuld, og at det er meget aktivt og talende. Det overvåge-

de samvær fungerer godt, og barnet er ikke urolig ved samværet med faren, men overgangene i forbindelse med de overvågede samvær forvirrer barnet, ligesom det kan mærke, at der er særlige og for barnet uforståelige forhold, der gælder, når hun skal være sammen med sin far. Efter den sagkyndiges opfattelse har barnet ikke haft negative erfaringer med sin far. Det største problem er den ydre forvirring, som hun møder, og det forhold, at hun ikke ser ham så tit. Den børnesagkyndige kommer frem til, at der ikke er noget, som peger på, at faren ikke er i stand til at have et ansvarsfuldt forhold til sit barn. Undersøgelsen har ikke vist tegn på, at faren er så personlighedsmæssigt afvigende, at der er sandsynlighed for, at han vil være seksuelt krænkende over for sit barn. Det er således efter den børnesagkyndig rådgivers opfattelse ingen fare for barnet.

Statsforvaltningen optrapper samværet. Dette begrundes med, at der ikke foreligger forhold, der kan begrunde indskrænkning eller ophævelse af samvær.

Statsforvaltningens sidste afgørelse har ikke været forelagt Familiestyrelsen.

5. SAMVÆRSSAGER MED PÅSTAND OM SAMARBEJDS-CHIKANE

Sag nr. 7: Begrænset samvær uden overnatning mellem far og 3½-årigt barn på grund af forældrenes høje konfliktniveau

Resumé: Forældrenes høje konfliktniveau fører til, at statsforvaltningen beslutter, at der skal være begrænset samvær uden overnatning mellem far og 3½-årigt barn. En børnesagkyndig undersøgelse viser, at barnet er stærkt knyttet til sin mor, og at barnet er glad for sin far, men lider under konflikten mellem forældrene. Mor har over for Retsudvalget oplyst, at faren har udøvet psykisk vold mod hende, og at forældreansvarsloven indebærer, at barnet skal have samvær med en far, som barnet er bange for og utryk ved.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2006.

Samliv: Mor oplyser, at de var kærestepar, indtil barnet var 6 måneder gammel, men aldrig har boet sammen. Far oplyser, at de i vidt omfang har boet hos hinanden, indtil barnet var 3 måneder gammel og delvist herefter. Forældrene er uenige om varigheden af farens barselsorlov.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- November 2007: Statsforvaltningen afviser at behandle fars ansøgning om ændring af det aftalte samvær.
- Juni 2008: Statsforvaltningen træffer i overensstemmelse med forældrenes enighed afgørelse om udvidelse af samværet til 6 timer hver anden uge.
- December 2008: Statsforvaltningen træffer bl.a. afgørelse om, at samværet udvides til samvær med overnatning.
- Januar 2009 - marts 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra december 2008.

- April 2009 - juni 2009: Statsforvaltningen træffer midlertidig afgørelse om begrænsning af samværet til 6 timer hver anden uge.
- August 2009 - juli 2010: Statsforvaltningen afslutter forældremyndighedssagen. Byretten giver mor eneforældremyndighed, men landsretten opretholder fælles forældremyndighed.
- Juni 2010: Statsforvaltningen ændrer samværets tilrettelæggelse, men ikke omfanget.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Juni-august 2007: Far søger om fastsættelse af samvær. Møde i statsforvaltningen, hvor forældrene indgår aftale om samvær.
- Oktober 2007: Far søger om ændring af samværet.
- Maj 2008 - juni 2008: Mor søger om ændring af samværet. Forældrene aftaler på et tværfagligt møde i statsforvaltningen en mindre udvidelse af samværet. Statsforvaltningen indkalder til et opfølgende tværfagligt møde i september.
- Juni 2008 - september 2008: Begge forældre søger om ændring af samværet. Mor søger også om suspension. Statsforvaltningen ændrer efter mors anmodning mødetidspunktet for det opfølgende tværfaglige møde til oktober 2008.
- Oktober 2008: Tværfagligt møde i statsforvaltningen. På mødet trækker mor sin anmodning om suspension af samværet tilbage.
- November 2008: Mor søger om ændring af afleveringssted. Far søger om erstatningssamvær.
- December 2008: Statsforvaltningen oplyser, at forældrene vil blive indkaldt til et opfølgende møde i april 2009.
- Februar 2009 - april 2009: Far indbringer sagen for fogedretten. Mor søger om ændring af samværet. Statsforvaltningen meddeler forældrene, at der skal iværksættes en børnesagkyndig undersøgelse.
- April 2009 - september 2009: Far sender 5 ansøgninger om diverse ændringer og udvidelser af samværet. Mor søger om fuld forældremyndighed og suspension af samværet.
- Marts 2010 - april 2010: Statsforvaltningen modtager den børnesagkyndige undersøgelse.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem forældrene er meget konfliktfyldt, og de kommunikerer stort set ikke med hinanden. Forældrenes opfattelse af de faktiske omstændigheder samt af forholdet mellem faren og barnet er meget forskellig.

Mor oplyser, at far har udøvet psykisk vold mod hende, at han mangler indlevelse i barnets behov, og at barnet både i hjemmet og i institutionen viser negative reaktioner på samværet. Hun oplyser også, at far chikanerer og truer både hende og hendes advokat og dennes personale og familie. Mor afviser, at hun har personlige problemer, som påstået af far.

Far oplyser, at mor vanskeliggør afhentnings- og afleveringssituationen ved at holde fast i barnet og ved at angribe far både fysisk og verbalt m.v. Far benægter mors påstande om trusler. Han oplyser, at politiet ikke har gjort yderligere ved sagen. Derudover oplyser far, at mor har forskellige personlige problemer, som bevirker, at hun nærer dyb mistillid til andre mennesker, herunder til ham.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er belyst ved indhentelse af udtalelse fra barnets læge og vuggestue samt aktuelt ved en børnesagkyndig undersøgelse. Mor har herudover indhentet udtalelse fra sundhedsplejerske, underretning fra læge til kommune samt en psykologvurdering af barnet, der er foretaget på mors initiativ.

Af mors indhentede oplysninger fremgår bl.a., at sundhedsplejersken har udtalt, at barnet har en meget stærk tilknytning til mor. Af en af mor indhentet psykologvurdering fremgår, at barnet vurderes som separationsfølsom. Barnets læge oplyser, at der på baggrund af mors oplysninger er mistanke om omsorgssvigt under samvær, men at der ikke er fysiske tegn på omsorgssvigt.

Vuggestuen udtaler, at de ikke har oplevet reaktioner hos barnet i forbindelse med samvær. Vuggestuen oplyser, at mor ofte bruger lang tid på at sige farvel til barnet ved aflevering, og at barnet er i vuggestuen 2-6 timer om dagen.

Den børnesagkyndige undersøgelse viser, at barnet er stærkt knyttet til mor, og at mor har et stort behov for at passe på barnet. Den børnesagkyndige vurderer, at mors indhentede psykologvurdering kun fortæller den halve sandhed om børns udvikling, og at den mest sandsynlige forklaring på barnets kraftige reaktioner på samvær med overnatning er mors negative reaktioner på samværet. Undersøgelsen viser, at barnet er glad for far og hans familie, og at barnet er knyttet til faren, som fremstår som en kompetent far. Den børnesagkyndige observerer ikke under samværet noget, der kan begrunde en eventuel efterreaktion på samværet, men den børnesagkyndige vurderer, at barnet lider under forældrekonflikten. På den baggrund vurderer den børnesagkyndige, at samvær med overnatning først skal etableres, når tilliden mellem forældrene er genetableret og konfliktniveauet normaliseret, alternativt når barnet er 5-6 år.

Statsforvaltningen bestemmer, at der ikke er grundlag for at ændre omfanget af samværet, som er 6 timer hver anden uge. Afgørelsen lægger særlig vægt på det høje konfliktniveau mellem forældrene, på den stærke tilknytning mellem moren og barnet, og at barnet er glad for sin far, men lider under konflikten mellem forældrene. Statsforvaltningen lægger endelig vægt på den børnesagkyndiges vurdering af samværets omfang.

Sag nr. 8: Samvær ophævet på grund af 5-årigt barns voldsomme reaktioner på samværet og forældrenes høje konfliktniveau

Resumé: En 5-årigs voldsomme reaktioner på samværet, forældrenes høje konfliktniveau og mors reaktion på samvær fører til, at statsforvaltningen ophæver samværet mellem faren og barnet, da der er bekymring for barnets videre udvikling. Mor har over for Retsudvalget anført, at myndighederne ikke tager hende alvorligt, at barnet er bange for faren, og at hun kan blive nødt til at flygte for at beskytte barnet.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2005.

Samliv: Forældrene har boet sammen i perioder omkring barnets fødsel. Far oplyser, at forældrene også har boet sammen i længerevarende perioder efter barnets fødsel.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- November 2006: Statsamtet fastsætter midlertidigt dagssamvær hos et af mors familiemedlemmer.
- April 2007: Mor får forældremyndigheden alene ved dom.
- Januar 2009: Statsforvaltningen afslutter forældremyndighedssagen. Far anmoder ikke om, at forældremyndighedssagen indbringes for retten.
- Juli 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om dagssamvær 2 dage i træk hver 14. dag.
- December 2009 - januar 2010: Statsforvaltningen afviser at behandle mors ansøgning om, at samværet ophæves.
- Januar 2010 - februar 2010: Statsforvaltningen genoptager samværsagen. Forældrene indgår i fogedretten forlig om indskrænkning af enkelte samvær.
- Marts 2010: Statsforvaltningen afslår at ophæve samværet.
- April 2010: Fogedretten fastsætter erstatningssamvær. Fogeden bestemmer samtidig, at mor kan pålægges tvangsbøder, hvis hun ikke udleverer barnet til samvær.
- April 2010: Statsforvaltningen afslutter forældremyndighedssagen. Statsforvaltningen træffer afgørelse om suspension af samværet.
- Maj 2010: Statsforvaltningen ophæver samværet.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- December 2008 - januar 2009: Far søger om fastsættelse af samvær og fælles forældremyndighed. Separate møder med forældrene i statsforvaltningen efter anmodning fra mor. Statsforvaltningen afholder mødet med far som et tværfagligt møde.
- Februar 2009 - april 2009: Far søger om fastsættelse af midlertidigt samvær. Statsforvaltningen meddeler forældrene, at der skal iværksættes en børnesagkyndig undersøgelse.
- Maj 2009 - juli 2009: Resultatet fra den børnesagkyndige undersøgelse foreligger. Statsforvaltningen afholder møde samt konfliktmægling med forældrene, uden at enighed om samværet opnås.
- November 2009 - december 2009: Mor søger om ophævelse af samværet.
- Januar 2010 - februar 2010: Far søger om fælles forældremyndighed, ændring af transporten i forbindelse med samværet og erstatningssamvær. Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i februar, hvilket ændres til marts 2010 efter fars anmodning. Mor søger om suspension af samværet.
- Marts 2010 - april 2010: Mor søger igen om suspension af samværet. Mor aflyser mødet i statsforvaltningen på grund af barnets sygdom. Statsforvaltningen afholder det tværfaglige møde med far.
- April 2010: Statsforvaltningen afholder møde med mor, der søger om ophævelse og suspension. Mor ønsker ikke overvåget samvær fastsat eller at medvirke til en supplerende børnesagkyndig undersøgelse. Statsforvaltningen indbringer forældremyndighedssagen for retten.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem forældrene er i vekslende grad konfliktfyldt, og deres opfattelse af de faktiske omstændigheder er meget forskellig.

Mor oplyser, at far er psykisk ustabil, psykopat, og at han har været fysisk og psykisk voldelig over for både hende og andre personer, herunder hendes familie. Mor mener, at far mangler empati og forståelse for barnet og barnets behov, og at han udøver psykisk vold mod barnet og er grænseoverskridende. Mor oplyser, at far kun kortvarigt har været alene med barnet. Mor oplyser også, at barnet har været indlagt på grund af psykosomatiske reaktioner på samværet.

Far benægter mors oplysninger og oplyser, at mor har et voldsomt temperament, og at hun har slået ham. Far oplyser, at han har haft en depression, men at han siden har haft det psykisk godt. Han oplyser, at han har været alene med barnet i op til 5-6 timer ad gangen.

Samværet mellem far og barnet har været ustabilt, begrænset og præget af længerevarende afbrydelser samt fogedrettens involvering. Mor har deltaget i alle samvær bortset fra ét. I længere perioder har der efter aftale været dagligt samvær i morens hjem. Mor melder far til politiet og beder om polititilhold i 2009. Herefter har der efter indgåelse af forlig i fogedretten igen været samvær i en periode.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Forældrene har sendt en række oplysninger til statsforvaltningen. Far har sendt tidligere domme fra en voldtægtssag mod ham (frifundet i landsretten, men dømt for vold mod en ekskæreste og andre forhold).

Moren har bl.a. sendt en række journalark fra en tidligere periode fra sygehus samt tidligere og nyere udtalelser fra sundhedsplejerske, kommune, præst, læge og børnehave. Mor har også indsendt en underretning fra Børns Vilkår til kommunen samt en aktuell § 50-undersøgelse. Mors oplysninger viser, at hun havde psykiske problemer, og at forældrenes forhold var og er præget af uoverensstemmelser, påstande om vold (ikke anmeldt), og at mor aktuelt reagerer med angst i forhold til far, er bekymret for sin og barnets sikkerhed og ikke magter at møde far.

Barnets perspektiv er aktuelt belyst ved en børnesagkyndig undersøgelse, der også bygger på en udtalelse fra børnehaven, hvor børnehaven udtrykker stor bekymring for barnets psykiske trivsel og udvikling.

Om barnet fremgår af den børnesagkyndige undersøgelse, at der ikke er observeret forhold, der giver anledning til bekymring for barnets trivsel og velbefindende. Tilsvarende gælder for så vidt angår fars forhold til barnet. Undersøgelsen viser også, at der ikke har været grundlæggende forskel på barnets samspil med hver af forældrene, og at der ikke udover i overleveringssituationerne har været observeret væsentlig utryghed eller reservation hos barnet. Den børnesagkyndige vurderer, at barnets eventuelle reaktioner i forbindelse med samvær navnlig skyldes forældrenes konfliktniveau.

I kommunens § 50-undersøgelse konkluderes det, at barnet er presset på grund af forældrenes konflikt. Kommunen vurderer, at det på grund af mors utryghed og frygt for far er urealistisk at etablere et konstruktivt samarbejde mellem forældrene. Kommunen anbefaler, at barnet kommer stabilt og kontinuerligt i børnehaven, men vurderer, at iværksættelse af støtteforanstaltninger for barnet vil kunne udsætte barnet for et yderligere pres og skabe større forvirring og uro hos barnet.

Statsforvaltningen ophæver samværet og lægger vægt på, at barnets voldsomme reaktioner på samværet har medført, at børnehaven, kommunen og læge udtrykker stor bekymring for barnets videre udvikling. Statsforvaltningen har også lagt vægt på, at forholdet mellem forældrene er så konfliktfyldt, at det er en belastning for barnet, som er meget påvirket af mors reaktion. Statsforvaltningen mener derfor, at det er bedst for barnet, at der for tiden ikke er samvær.

Afgørelsen er ikke påklaget til Familiestyrelsen.

Sag nr. 9: Samværet blev ophævet mellem far og 9-årigt barn på grund af fars samarbejdschikane og højt konfliktniveau

Resumé: Konfliktniveauet mellem forældrene er meget højt, og far indberetter gentagne gange mor til kommunen. Statsforvaltningen beslutter at ophæve samværet mellem far og 9-årigt barn, fordi mor og datter igennem en årrække har levet under et massivt pres fra far, og at barnet nu har behov for familiebehandling fra kommunen. Statsforvaltningen anser fars mange henvendelser til kommunen som chikane af mor. Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2002.

Samliv: Forældrene har været samboende frem til 2005.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- April 2005: Statsamtet fastsætter midlertidigt samvær.
- Maj 2005: Fogedretten afsiger 2 kendelser om tvangsfuldbyrdelse af samvær.
- Juni 2005 - september 2005: Retten træffer i juni 2005 afgørelse om, at mor får forældremyndigheden. Landsretten stadfæster dommen i september 2005.
- November 2005: Statsamtet træffer afgørelse om samvær.
- December 2007: Statsforvaltningen træffer afgørelse om transport af barnet i forbindelse med samvær.
- Marts 2008: Familiestyrelsen hjemviser samværs sagen til fornyet behandling i statsforvaltningen på baggrund af nye oplysninger.
- April 2008: Statsforvaltningen træffer ny afgørelse om transport af barnet i forbindelse med samvær.
- August 2008: Samværet ændret i retten efter aftale mellem parterne.
- September 2008: Retten træffer afgørelse om, at der ikke skal være fælles forældremyndighed.
- December 2008: Statsforvaltningen ændrer samværet efter forældrenes aftale og afslår at fastsætte erstatningssamvær.
- Januar 2009: Statsforvaltningen afviser at behandle fars ansøgning om ændring af julesamvær.
- Februar 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra april 2008.

- Februar 2009: Statsforvaltningen afslår at ændre afhentning/aflevering ved ferier.
- Marts 2009: Statsforvaltningen giver efter aftale mellem forældrene far tilladelse til at udøve sommerferiesamvær i udlandet
- April 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra februar 2009.
- Oktober 2009: Statsforvaltningen suspenderer samværet.
- November 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse om suspension.
- December 2009: Både statsforvaltningen og Familiestyrelsen afviser at genoptage afgørelsen om suspension.
- Januar 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse om afvisning af at genoptage afgørelsen om suspension.
- April 2010: Statsforvaltningen ophæver samværet. Derudover afslår statsforvaltningen at fastsætte samvær efter forældreansvarslovens § 20 med fars hustru.
- Juni 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse om ophævelse af samværet.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Januar 2007: Mor ønsker møde om ændring af samvær.
- April 2007: Møde med mor i statsforvaltningen. Far melder afbud. Statsforvaltningen indkalder forældrene til børnesagkyndig rådgivning.
- Maj 2007: Begge forældre oplyser, at det ikke er relevant med børnesagkyndig rådgivning, da samarbejdet fungerer bedre efter mødet. Far søger herefter om ændring af samværet.
- Juli 2007: Statsforvaltningen indkalder til møde i september 2007, som begge forældre accepterer. Far aflyser efterfølgende mødet og ønsker skriftlig sagsbehandling på grund af enighed mellem parterne. Mor fastholder ønske om møde. Far beder statsforvaltningen høre mor om fælles forældremyndighed mhp. forældreansvarslovens ikrafttræden 1. oktober 2007.
- Oktober 2007: Statsforvaltningen holder møde med mor. Mor afviser aftale om fælles forældremyndighed. Far søger om fælles forældremyndighed, fælles ansvar for transporten, deleordning og orienteringsret.
- November 2007: Statsforvaltningen holder møde med far. Far ønsker sag om forældremyndighed indbragt for retten og søger samtidig om bopælen.
- December 2007: Statsforvaltningen indbringer forældremyndighedssagen for retten.
- Juli 2008: Mor søger om ændring af samvær.
- November 2008: Far søger om ændring af det samvær, der blev aftalt i retten i august 2008.
- Januar 2009: Far søger om ændring af julesamværet og afhentning/aflevering ved andre ferier.
- Marts 2009: Far søger om tilladelse til at udøve sommerferiesamvær i udlandet.
- September 2009: Far søger statsforvaltningen om ændring af samvær.

- Oktober 2009: Mor søger om ophævelse af samværet, herunder suspension under sagens behandling.
- Januar 2010: Statsforvaltningen beslutter at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse.
- Marts 2010: Statsforvaltningen gennemfører alligevel ikke en børnesagkyndig undersøgelse, da der foreligger en § 50-undersøgelse fra kommunen. Far klager over kommunens § 50-undersøgelse.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem mor og far er meget konfliktfyldt.

Mor oplyser, at ægteskabet har været præget af fysisk og psykisk vold, og at barnet har overværet flere episoder, hvor far slår mor. Mor oplyser ligeledes, at far flere gange har truet med selvmord, og at hun føler sig chikaneret af fars gentagne henvendelser til hende og forskellige myndigheder.

Far oplyser, at mor udøver samarbejdschikane. Derudover oplyser far, at barnet er udsat for vold hos moren. Far henviser ligeledes til, at moren skader barnet, og at barnet udsættes for PAS (forældrefremmedgørelse). Far indberetter under hele forløbet mor gentagne gange til kommunen for misrøgt af barnet. Far beder flere gange om ny sagsbehandler. Far anmelder mor, mors advokat, tidligere samlever m.fl. for injurier. Far retter henvendelse til forskellige offentlige myndigheder om sagen.

I 2009 afviser Folketingets Ombudsmand to gange at tage stilling til fars klage over statsforvaltningen og Familiestyrelsen.

Far klager i 2010 til Psykolognævnet over den børnesagkyndige, som har haft en samtale med barnet i statsforvaltningen. Psykolognævnet finder ikke anledning til at kritisere den børnesagkyndiges virke i sagen.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Sagen og barnets perspektiv er belyst gennem forældrenes oplysninger, en samtale med barnet i statsforvaltningen og ved en § 50-undersøgelse udarbejdet af kommunen, som mor har indsendt til statsforvaltningen.

Af notatet fra samtalen med barnet fremgår, at barnet er grædende og følelsesmæssigt meget påvirket. Mor er på den baggrund og på barnets ønske til stede under samtalen. På grund af barnets tilstand lykkes det ikke at gennemføre samtalen.

I kommunens § 50-undersøgelse vurderes det, at barnet fremstår som meget lukket og eftertænksom i forhold til egne følelser, og det fremgår, at hun har svært ved at tale om sin far. Derudover vurderes det, at barnet ligeledes har svært ved at give udtryk for sine følelser over for sin mor. Det skyldes formentligt, at barnet ikke

føler sig hørt af mor, der til stadighed har sendt barnet på samvær trods barnets protester herimod. Mor begrundes dette med frygten for at skulle i fogedretten. Det vurderes i undersøgelsen, at mor gennem en årrække har været under et stort følelsesmæssigt pres. Det fremgår, at mor oplever psykisk chikane fra faren, og at hun lever i en konstant usikkerhed i forhold til, hvad faren kan finde på. Det fremgår også, at far gentagne gange har underrettet kommunen med beskyldninger om, at mor ikke kan tage vare på barnet, og at beskyldningerne hver gang er blevet undersøgt og afvist. Det fremgår videre, at faren også har fremsat andre beskyldninger mod mor, herunder om socialt bedrageri. Rapporten bygger på udtalelser fra SFO, praktiserende læge og skole. Kommunen tilbyder på baggrund af undersøgelsen familiebehandling med henblik på støtte til barnet.

Statsforvaltningen ophæver samværet og lægger især vægt på, at mor og barn igenem en årrække har levet under et massivt pres fra far, og at dette nu har medført et behov for behandling. Derudover lægger statsforvaltningen vægt på, at fars utalige henvendelser til kommunen må betegnes som chikane.

Familiestyrelsen stadfæster i juni 2010 statsforvaltningens afgørelse.

Sag nr. 10: Fastsættelse af samvær mellem far og tre børn, som er påvirkede af mors kriseprægede reaktion på samlivsophævelsen og giver udtryk for ikke at ønske samvær

Resumé: Tre børn på 15, 12 og 8 år er meget påvirkede af mors vrede og sorg over forældrenes samlivsophævelse. En børnesagkyndig vurderer, at det er direkte skadeligt for børnene, hvis forældrene ikke forsones, og mor støtter op omkring samværet med far. Mor har tidligere forsøgt at begå selvmord, og alle tre børn giver udtryk for, at de ikke vil se deres far. Retten beslutter, at der skal være fælles forældremyndighed, og at der skal være samvær mellem far og børnene.

KORT OM PARTERNE:

Børn: 3 børn født i henholdsvis 1994, 1997 og 2002.

Samliv: Forældrene bliver gift i 1996, og samlivet ophæves i november 2007.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Juli 2008: Statsforvaltningen afslår at fastsætte samvær.
- Januar 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse for så vidt angår det ældste barn. Familiestyrelsen beder samtidig statsforvaltningen om at genoptage sagen og foretage en børnesagkyndig undersøgelse vedrørende de to yngste børn.
- April 2009: Byretten afsiger kendelse om midlertidigt samvær samt iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse.
- Maj 2009: Landsretten vurderer, at der ikke er grundlag for at fastsætte midlertidigt samvær, men stadfæster, at der skal foretages en børnesagkyndig undersøgelse.
- Marts 2010: Byretten afsiger dom om etablering af fælles forældremyndighed samt om fastsættelse af samvær med far.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- December 2007 og januar 2008: Far søger om fastsættelse af samvær.
- Januar 2008: Far trækker sin ansøgning om samvær tilbage. Far overdrager forældremyndigheden til mor alene.
- Marts 2008: Far søger om samvær.
- Maj 2008: Møde med forældrene i statsforvaltningen. Far søger om genetablering af fælles forældremyndighed.
- Maj 2008: Statsforvaltningen indkalder alle tre børn til en samtale.
- Juni 2008: Møde med forældrene i statsforvaltningen om forældremyndighed. Det er kun far, der møder, men det viser sig, at mor ikke er indkaldt via sin advokat. Der indkaldes derfor til et nyt møde.
- Juni 2008: Samtaler med børnene i statsforvaltningen.
- Januar 2009: Retten afholder retsmøde med forældrene med deltagelse af psykolog. Få dage efter holdes nyt møde med børnene samt en børnesagkyndig psykolog.
- August 2009: Mor oplyser, at hun ikke ønsker at deltage i et møde om forældremyndighed. Sagen indbringes for retten.
- Marts 2009: Statsforvaltningen bliver gjort opmærksom på, at retten har iværksat en børnesagkyndig undersøgelse. Statsforvaltningen oplyser herefter forældrene om, at statsforvaltningen vil afvente resultatet af den børnesagkyndige undersøgelse, før der eventuelt foretages yderligere.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Der er ingen kommunikation mellem forældrene. Mor tager stærkt afstand fra far og vil på ingen måde indgå i et samarbejde eller i dialog med ham. Mor nægter nogen form for samvær mellem far og børnene. Mor har efter samlivsophævelsen afskåret al kontakt til familien på såvel farens som sin egen side.

Mor mener, at far har svigtet hende og børnene, og far oplyser, at mor har reageret meget voldsomt på samlivsophævelsen, og at mor lader sin vrede og følelser påvirke børnene. Han oplyser, at han ikke kan få lov til at se børnene.

Mor har i 2007 forsøgt at begå selvmord i børnenes nærvær.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Børnenes perspektiv er belyst gennem en samtale med børnene i statsforvaltningen, en samtale med forældrene og børnene i retten og en aktuel børnesagkyndig undersøgelse i rettens regi. Kommunen har på baggrund af henvendelser fra mors familie overvejet iværksættelse af en § 50-undersøgelse.

De to ældste børn oplyser under samtalen i statsforvaltningen, at de føler sig svigtet af faren i den periode, hvor moren havde det dårligt. De mener, at faren er årsag til familiens problemer. Alle tre børn giver udtryk for, at de ikke ønsker kontakt til deres far.

Rettens psykolog udtaler på baggrund af samtaler med forældrene og børnene i retten, at der er en meget stærk fælles alliance mellem børnene og moren mod faren, og at børnene er ulykkelige over situationen. Den børnesagkyndige finder situationen stærkt bekymrende og vurderer, at det er direkte skadeligt for børnene, hvis der ikke sker forsoning mellem forældrene, og at moren støtter op om et samvær.

I den børnesagkyndige undersøgelse vurderer psykologen, at mor er stærkt krisepræget og udviser tydelige tegn på, at hendes omsorgsevner er mangelfulde og svingende. Den børnesagkyndige finder det usikkert, om mor kan varetage forældremyndigheden over børnene alene på forsvarlig vis. Endelig vurderer den børnesagkyndige, at moren og børnene har behov for særligt kvalificeret psykiatrisk / psykologisk bistand over en længere periode til at få adskilt morens og hver af børnenes tanke- og følelsesliv, så børnene kan få alderssvarende, selvstændige og nuancerede relationer til faren og den øvrige familie.

Det fremgår videre af den børnesagkyndige undersøgelse, at børnene har oplevet, at faren kun prioriterede sit arbejde i årene op til samlivsophævelsen. Det fremgår også, at børnene har følt sig dybt svigtet over at være alene med en mor i alvorlig krise, hvor faren ikke kunne hjælpe. Undersøgelsen viser også, at børnene er fagligt og socialt velfungerende i skolen, og at børnene vurderes at have været en alt for tæt følelsesmæssig relation til moren, som har stået på i al for lang tid. Endelig fremgår det af undersøgelsen, at børnene giver udtryk for ikke at ønske samvær med faren, og at den ældste pige udviser en markant sort/hvid-tænkning, når hun forklarer, at hun ikke vil se sin far.

Retten afsiger dom om etablering af fælles forældremyndighed samt om fastsættelse af samvær mellem far og alle tre børn. Retten lægger afgørende vægt på den børnesagkyndige undersøgelse.

Sag nr. 11: Nødvendigt med overvåget samvær bl.a. på grund af forældrenes høje konfliktniveau og oplysninger i en børnesagkyndig erklæring om mors betydning for barnets identitetsudvikling

Resumé: Forældrene har et højt konfliktniveau. En børnesagkyndig undersøgelse viser, at barnets identitetsudvikling vil blive påvirket af mors begrænsede evne til at tage barnets perspektiv, hvis barnet udleveres til samvær hos mor. Statsforvaltningen vurderer, at barnet i forhold til sin identitetsudvikling vil blive påvirket af ikke at have kontakt til sin mor, men at det er bedst for barnet, at samværet overvåges.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2003.

Samliv: Modstridende oplysninger om forældrenes samliv, som dog har været kortvarigt efter barnets fødsel.

Statusoplysninger: Far har forældremyndigheden. Mor er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (mor).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Oktober 2006: Byretten afsiger kendelse om, at far midlertidigt får forældremyndigheden over barnet.
- November 2006: Forældrene indgår aftale om samvær mellem mor og barn i form af en 5/9-ordning.
- April 2007: Statsforvaltningen træffer midlertidig afgørelse om samvær.
- Maj 2007: Byretten overfører forældremyndigheden til far. Landsretten stadfæster i juli 2007 byrettens afgørelse.
- December 2007: Statsforvaltningen træffer midlertidig afgørelse om samvær. Statsforvaltningen afslår samtidig at overføre forældremyndigheden midlertidigt til mor.
- Januar 2008: Statsforvaltningen afviser at fastsætte telefonisk kontakt mellem mor og barnet.
- Februar 2008: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelser fra december 2007.

- August 2008: Byretten træffer afgørelse om, at far fortsat skal have forældremyndigheden alene. Landsretten stadfæster dommen i december 2008.
- Januar 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om begrænsning af samværet.
- Juli 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- September 2009: Statsforvaltningen suspenderer samværet. Statsforvaltningen træffer afgørelse om, at der ikke skal fastsættes telefonisk kontakt mellem mor og barn.
- Januar 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse om suspension af samvær fra september 2009.
- Februar 2010: Forældrene indgår i fogedretten forlig om overvåget samvær mellem mor og barn 1 gang om ugen i 2 timer, i alt 4 gange.
- Marts 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om, at der ikke fastsættes samvær mellem mor og barn.
- Marts 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om, at mor fratages retten til at deltage i generelle sociale aktiviteter på skolen og i SFO'en, dog sådan at mor fortsat kan deltage i aktiviteter, hvor kun forældrene deltager.
- April 2010: Statsforvaltningen afslår at fastsætte overvåget samvær i statsforvaltningens regi under henvisning til, at kommunen har tilbudt at etablere overvåget samvær en gang om ugen.
- April 2010: Statsforvaltningen afviser at behandle mors ansøgning om fastsættelse af telefonisk kontakt mellem mor og barn.
- April 2010: Byretten træffer afgørelse om, at far fortsat skal have forældremyndigheden alene.
- Maj 2010: Statsforvaltningen afviser at behandle mors ansøgning om samvær.
- Juni 2010: Statsforvaltningen afviser at behandle mors ansøgning om samvær.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Marts 2007: Børnesagkyndig rådgivning med forældrene i statsforvaltningen.
- September 2007: Far søger om ændring af samværet.
- Oktober 2007: Mor søger om at få forældremyndigheden og om samvær, herunder midlertidigt samvær.
- Oktober 2007: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen om forældremyndighed og samvær.
- December 2007: Mor søger om, at der fastsættes telefonisk kontakt mellem mor og barn.
- April 2008: Åben børnesagkyndig rådgivning med forældrene i statsforvaltningen.
- Oktober 2008: Mor søger om udvidelse af samværet.
- Januar 2009: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen om samvær.
- April 2009: Mor søger om udvidelse af samværet og om telefonisk kontakt.
- Maj 2009: Åben børnesagkyndig rådgivning med forældrene i statsforvaltningen.
- August 2009: Far søger om, at samværet ændres til overvåget samvær i samarbejde med kommunen.
- September 2009: Kommunen søger om, at mor fratages retten til at deltage i generelle sociale aktiviteter på skolen og i SFO'en.

- Marts 2010: Mor søger om samvær og om telefonisk kontakt.
- April 2010: Mor søger på ny om samvær, herunder om overvåget samvær i statsforvaltningens regi.
- April 2010: Mor søger igen om samvær.
- Juni 2010: Mor søger om samvær.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem mor og far er meget konfliktfyldt, og forældrenes opfattelse af de faktiske forhold er meget forskellige.

Mor oplyser, at hun i 2004 blev diagnosticeret med personlighedsforstyrrelser, men at diagnosen ikke længere er aktuel, og at hun ikke har været i behandling siden. Mors erhvervsevne er nedsat med 75 % på grund af en kronisk sygdom, og hun er på denne baggrund tilkendt pension.

Mor mener ikke, at der er noget til hinder for samvær (ønsker fælles forældremyndighed og deleordning), at far udøver samværschikane, og at han påvirker barnet til at være bange for hende. Det er hendes opfattelse, at far mangler empati og forældreevne, at han overser sygdomsbilleder hos barnet, og at far har startet mistanken om, at hun skulle lide af Münchhausen by Proxy. Hun mener ikke, at hun er selvmordstruet eller har været det, som påstået af far.

Far mener, at mor lider af en personlighedsforstyrrelse, og at dette er årsagen til det manglende samarbejde. Han mener, at det er for risikabelt for barnet at have samvær med mor uden overvågning. Han oplyser også, at der har været ro omkring barnet i den periode, hvor barnet ikke har haft samvær med mor, og at han og barnet er henvist til et familiecenter ved kommunen for at få værktøjer til at håndtere problematikkerne mellem dem og mor. Far ønsker, at barnet skal have kontakt med mor under ordnede forhold.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Mor har i det tidlige forløb indgivet politianmeldelse mod far for mistanke om seksuel krænkelse af barnet og for vold mod sig. Der er ifølge sagens oplysninger ikke sket yderligere i anledning af disse anmeldelser.

Far har aktuelt søgt om polititilhold, da han ikke ønsker, at mor opsøger ham eller barnet på hans bopæl, eller at hun kontakter, opsøger eller afleverer ting til barnet i skolen. Der indgås aftale mellem mor, far og politiet, og politiet vil herefter følge op på sagen og beslutte, om der skal gives et polititilhold.

Det fremgår af oplysningerne om mors forhold, at hun tidligere har fået diagnosen ”depressiv enkeltepisode af moderat grad” og ”forstyrret personlighedsstruktur uden specifikation”, og at det blev anbefalet, at hun fik behandling hos psykiater. Af en erklæring fra barnets læge fremgår det, at mors adfærd giver mistanke om

diagnosen Münchhausen by Proxy, og at lægen foreslår, at der fastsættes overvåget samvær. Af senere erklæringer fremgår det, at mor ikke frembyder nogen psykiatrisk diagnostik, hverken Münchhausen by Proxy eller anden personlighedsforstyrrelse. I den seneste erklæring fra mors privatpraktiserende læge udtales det, at der ud fra kontaktmønstret og konsultation er mistanke om en mulig psykisk forstyrrelse hos mor, men at der ikke er stillet en diagnose.

Om far fremgår det, at han ikke har en psykiatrisk lidelse, men at han er belastet af sin situation i forhold til samarbejdsvanskelighederne mellem mor og far.

Kommunen har udarbejdet en § 50-undersøgelse samt truffet forskellige beslutninger i forhold til forældrene og barnet. Bl.a. har kommunen begrænset den tid, mor må opholde sig i børnehaven. Kommunen tilbyder, at der kan være overvåget samvær 1 hverdag om ugen af to timers varighed hos mor, hvor barnet vil blive transporteret til og fra samvær af personen fra kommunen.

Barnets perspektiv er både ved domstolene og i statsforvaltningen belyst på forskellig vis, herunder ved en række udtalelser fra barnets børnehave, skole, oplysninger fra kommunen samt børnesagkyndig erklæringer. Der foreligger også udtalelser fra speciallæger om barnet.

Om barnet fremgår det af lægeerklæringer, at barnets trivselsproblem, vægttab og fysiske sygdomstegn må ses på baggrund af en svær psykosocial belastning og en mistanke om Münchhausen by Proxy.

Børnehaven har bl.a. udtalt, at mors besøg påvirker barnets rutiner, og at besøgene kan have en negativ indflydelse på barnet (mor bliver på et tidspunkt fjernet med politiets hjælp). Børnehaven udtaler, at barnet lever i et spændingsfelt mellem forældrene, og at det vurderes som en trussel for barnets trivsel, hvis forældrenes evne til at samarbejde om barnets ve og vel ikke forbedres væsentligt. Børnehaven udtaler, at deres samarbejde med far er præget af tillid, mens deres samarbejde med mor er belastende, tidskrævende og til tider konfliktfyldt.

Skolen har bl.a. udtalt, at barnet giver udtryk for, at hun ikke ønsker, at mor skal komme på skolen. Skolen oplyser videre, at samarbejdet med far er positivt.

Kommunen har sendt en række bekymringskrivelser til statsforvaltningen i forhold til barnets samvær med mor. Kommunen anbefaler, at mors psykiske tilstand og forældreevne undersøges, og at der fortsat tilbydes samtaler med faren i familiecenteret med henblik på at rådgive ham i bl.a. at støtte barnet i en normal udvikling, og at far og barn indgår i et forløb dér.

Af børnesagkyndige erklæringer fremgår det bl.a., at barnets aktuelle, fremtidige og sociale udvikling er truet. Barnets udvikling er præget af den langvarige og markante konflikt mellem forældrene. Barnet er knyttet til begge forældre, men er i en loyalitetskonflikt. Det vurderes, at hvis barnet udleveres til samvær med mor, vil barnets identitetsudvikling blive påvirket af mors begrænsede evne til at tage barnets

perspektiv og af mors mangelfulde registrering af barnets grænser. Det vurderes endelig, at det vil påvirke barnets udvikling ikke at have mulighed for at have kontakt med mor på en aftalt, rolig og ordentlig måde.

Statsforvaltningen afslår at fastsætte samvær mellem mor og barn. Statsforvaltningen lægger vægt på den børnesagkyndige erklæring, og at mor ikke ønsker at deltage i overvåget samvær i kommunens regi.

Statsforvaltningen afslår kort tid efter at fastsætte overvåget samvær i statsforvaltningens regi under henvisning til, at kommunen har tilbudt at etablere overvåget samvær en gang om ugen. Statsforvaltningen mener, at dette bedst varetager barnets tarv.

Statsforvaltningen afslår herefter at (gen)behandle mors ansøgning om samvær ud fra de samme oplysninger.

Sagen verserer fortsat ved statsforvaltningen, idet mor på ny har ansøgt om samvær og oplyst, at hun er indforstået med overvåget samvær. Mor ønsker også en sag om barnets bopæl og samvær indbragt for retten.

Sag nr. 12: Højt konfliktniveau og mors bekymring for fars forhold og hendes bekymring for barnets reaktion førte ikke til ophævelse af samvær

Resumé: Far ansøger statsforvaltningen om at fastsætte samvær med barnet. Gennem sagen er der store uoverensstemmelser om de faktiske omstændigheder, og der er et meget højt konfliktniveau mellem forældrene. Moren mener ikke, at der bør være samvær, fordi far er tilknyttet det kriminelle miljø, og fordi han har været voldelig og truende over for hende. Mor har i perioder ikke udleveret barnet til samvær. Under sagen er der foretaget en børnesagkyndig undersøgelse, som konkluderer, at det fastsatte dagssamvær gradvist bør udvides, sådan at far og barn kan udvikle deres forhold. Statsforvaltningen udvider samværet, sådan at der er vekendsamvær med 1 overnatning hver anden uge. Familiestyrelsen beslutter, at betydningen for barnet af forældrenes konflikt skal undersøges nærmere og hjemviser sagen.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2005.

Samliv: Mor oplyser, at de kortvarigt har boet sammen før barnets fødsel. Far oplyser, at de har boet sammen indtil begyndelsen af 2006.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Begge forældre har tidligere været repræsenteret ved advokater.

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Oktober 2006: Statsamtet afslår at fastsætte midlertidigt samvær, mens samværssagen verserer.
- November 2006: Familiestyrelsen stadfæster statsamtets afgørelse.
- Juni 2007: Statsforvaltningen træffer midlertidig afgørelse om 3 overvågede samvær og herefter 3 uovervågede samvær af 4 timer, hvor aflevering og afhentning skal ske via et overvågningssted. Samværerne er betinget af, at faren afleverer dokumentation for, at han ikke er påvirket af stoffer og alkohol.
- August 2007: Statsforvaltningen træffer midlertidig afgørelse om 3 overvågede samvær. Herefter samvær uden overvågning i først 3 timer og herefter 4 ½ time. Fortsat vilkår om, at faren skal dokumentere, at han ikke er påvirket af stoffer og alkohol. Afgørelsen videreføres ved ny midlertidig afgørelse i december 2007.
- Juli 2008: Statsforvaltningen forlænger det midlertidige samvær og beslutter samtidigt, at vilkåret bortfalder ved afgørelsen.
- Januar 2009: På baggrund af en børnesagkyndig undersøgelse træffer statsforvaltningen en ny midlertidig afgørelse. Omfanget af samværet er uændret i forhold til tidligere midlertidige afgørelser. Statsforvaltningen ønsker at indhente oplysninger fra barnets institution og oplysninger om baggrunden for, at mor har fået overfaldsalarm, før der træffes endelig afgørelse.
- Februar 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra januar 2009.
- April – august 2009: Fogedretten pålægger mor at udlevere barnet til samvær. Hvis ikke barnet udleveres, vil mor blive pålagt tvangsbøder på 8.000 kr.
- Juni 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om samvær og bestemmer, at samvær i begyndelsen skal være fra kl. 10.30 til 17.00 hver anden lørdag. Fra oktober udvides samværet, sådan at der er samvær hver anden uge fra lørdag til søndag.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Juli 2006: Far søger om at få samværet fastsat.
- Oktober 2006: Separate møder i statsamtet med mor og far.
- December 2006: Udarbejdelse af begrænset børnesagkyndig undersøgelse, som skal belyse forholdene hos far.
- April 2008: Møde i statsforvaltningen med far om samvær.
- December 2008: Der udarbejdes en børnesagkyndig undersøgelse, der særligt skal belyse, om der er særlige forhold hos barnet, faren eller moren, der skal tages hensyn til ved fastsættelse af et eventuelt samvær
- Januar 2009: Statsforvaltningen indhenter udtalelser fra barnets institution, fra politiet og om farens boligforhold.

- April 2009: Mor klager til Psykolognævnet over den børnesagkyndige undersøgelse fra december 2008. Psykolognævnet afviser senere at udtale kritik, men bemærker, at erklæringen ville have vundet værdi ved en mere udbygget beskrivelse af psykologens observationer.
- August 2009: Statsforvaltningen foreslår, at en anden voksen person kan stå for afleveringen af barnet i forbindelse med farens samvær.
- September 2009: Statsforvaltningen underretter kommunen om bekymring for barnets trivsel. Der udarbejdes efterfølgende en § 50-undersøgelse i kommunen.
- Januar – juni 2010: Tilbagemeldingerne fra sluseordningsstedet er generelt positive. Morfar deltager som oftest i afleveringssituationerne.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem mor og far er meget konfliktfyldt, og forældrenes opfattelse af de faktiske omstændigheder er meget forskellig.

Mor oplyser, at far ikke har været interesseret i barnet, og at han er meget temperamentsfuld og truende over for hende. Hun oplyser, at faren er en del af det kriminelle miljø, og at han er involveret i salg af stoffer. Hun oplyser, at barnet har det svært i forbindelse med samværene, og at barnet i de perioder, hvor det ikke udleveres til samvær, har fået det bedre.

Far benægter alle mors påstande og oplyser, at hun forsøger at chikanere hans samvær med barnet. Han ønsker at have mere tid sammen med barnet og har derfor bedt om, at samværet udvides. Faren er af den opfattelse, at moren godt ved, at han er en god far, og at hendes modstand mod samvær skyldes hans miljø.

Der er under sagens forløb truffet flere midlertidige afgørelser om samvær, hvor der er fastsat dagssamvær. Afhentning og aflevering er foregået via et overvågningssted.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Statsforvaltningen har under sagen indhentet en kriminalregisterattest på faren hos politiet. Denne viser, at der ikke er registreret noget på hans straffeattest. Politiet har ligeledes oplyst, at der ikke er rejst sigtelser mod faren på baggrund af morens anmeldelser.

I rapportererne fra overvågningsstedet oplyses det, at afleverings- og afhentningssituationen forløber normalt i det omfang, mor møder op. Far kan til tider reagere negativt og lade sine frustrationer gå ud over barnet.

På baggrund af statsforvaltningens underretning til kommunen udarbejdes der en § 50-undersøgelse. Af denne fremgår det, at der ikke er behov for at træffe beslutning om hjælpeforanstaltninger i forhold til barnet.

Barnets perspektiv er belyst ved en børnesagkyndig undersøgelse og ved en udtalelse fra barnets institution. Derudover er det belyst ved forældrenes oplysninger til sagen om barnet.

Af den børnesagkyndige undersøgelse fremgår det, at barnet er alderssvarende, men er usikker og utryk over for nye kontakter. Det er den børnesagkyndiges vurdering, at barnet er tæt knyttet til sin mor og hendes miljø, at mors forhold til far er uafklaret, og at mor ser barnets negative reaktioner som en bekræftelse af hendes egen negative opfattelse af faren.

Den børnesagkyndige vurderer, at barnet oplever det som fint at være sammen med faren, men at samvær opleves som forvirrende, når barnet skal forene det med den negativitet, som fornemmes hos mor. Barnet har således svært ved at forene de to verdener.

Det vurderes, at de forvirrende forhold omkring samværene med faren er uhen-sigtsmæssige for barnet. Den børnesagkyndige mener, at samværet bør ændres og gradvist normaliseres, da barnet ellers ikke vil kunne udvikle et ordentligt forhold til faren og hans familie.

Statsforvaltningen træffer herefter afgørelse om dagssamvær, der senere skal udvides til samvær med en enkelt overnatning.

Familiestyrelsen hjemviser sagen til yderligere belysning af barnets perspektiv, herunder særlig en belysning af hvilken betydning konflikten mellem forældrene har for barnet.

Sag nr. 13: Højt konfliktniveau og manglende udlevering af barn til samvær førte ikke til ophævelse af samvær

Resumé: Konfliktniveauet mellem forældrene er højt, og mor har gennem flere år nægtet at udlevere barnet til samvær – først på baggrund af en påstand om seksuelle krænkelser, siden med påstand om barnets angst for far, og at barnet ikke ønsker samvær. Der er kontinuerligt fastsat overvåget samvær af både statsforvaltningen og fogedretten. Statsforvaltningen fastsætter en optrappingsordning for samværet, som mor ikke overholder. Herefter fastsættes en ny optrappingsordning, som mor heller ikke overholder. Statsforvaltningen afslår nu at fastsætte en ny optrappingsordning. Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2004.

Samliv: Forældrene har aldrig boet sammen.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre)

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Maj 2005: Aftale om samvær.
- Juli 2005: Statsamtet fastsætter samvær uden overnatning.
- September 2005: Familiestyrelsen udvider samværet i forhold til statsamtets afgørelse.
- April 2006: Statsamtet afslår at ophæve samværet.
- April 2006: Familiestyrelsen stadfæster statsamtets afgørelse.
- December 2006: Statsamtet fastsætter to overvågede samvær.
- Marts 2007: Statsforvaltningen fastsætter optrapningssamvær med overnatning.
- Juni 2007: Familiestyrelsen hjemviser samværs sagen til fornyet behandling i statsforvaltningen på baggrund af nye oplysninger.
- September 2007: Statsforvaltningen afslår at ændre samværet.
- Oktober 2007: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- Oktober 2008: Statsforvaltningen afslår at træffe midlertidig afgørelse.
- December 2008: Statsforvaltningen afslår at ophæve samværet. Samtidig ændres samværet til hver anden weekend efter en optrapningsperiode.
- December 2008: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse efter klage fra far og hjemviser samværs sagen til fornyet behandling i statsforvaltningen på baggrund af ny ansøgning om erstatningssamvær.
- Februar 2009: Familiestyrelsen stadfæster igen statsforvaltningens afgørelse efter klage fra mor.
- Februar 2009: Statsforvaltningen afslår at ændre samværet.
- Maj 2009: Statsforvaltningen afslår at suspendere eller ophæve samværet.
- December 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- December 2009: Statsforvaltningen afslutter forældremyndighedssagen.
- December 2009: Statsforvaltningen afviser at tage stilling til mors ansøgning om ophævelse.
- December 2009: Familiestyrelsen afviser at genoptage sagen.
- Februar 2010: Statsforvaltningen fastsætter efter afgørelse fra Familiestyrelsen på ny en optrapningsordning for samværet.
- Marts 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- April 2010: Familiestyrelsen afviser at genoptage sagen.
- Maj 2010: Statsforvaltningen afslår at ændre afgørelsen af februar 2010 for så vidt angår transport. Samtidig afslår statsforvaltningen mors ansøgning om ændring af samværet (ophævelse, overvåget samvær eller ny optrapningsordning).
- Oktober 2010: Familiestyrelsen ændrer statsforvaltningens afgørelse for så vidt angår transport og stadfæster statsforvaltningens afslag på ændring af samværet.

Der har i sagen derudover fra november 2006 været afholdt over 50 retsmøder i fogedretten, hvor far har begæret udlevering af barnet til samvær. Moren har været pålagt tvangsbøder på en størrelsesorden på op til 10.000 kr., og barnet har flere gange været tvangsudleveret med fogedens hjælp.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- November 2005: Mor søger om indskrænkning af samværet. Ansøgningen trækkes tilbage en uge senere.
- Januar 2006: Mor søger om ophævelse af samvær på baggrund af seksuelle krænkelser.
- Februar 2006: Far søger om erstatningssamvær.
- Februar 2006: Udtalelse om barnet fra institution. Barnet er i normal udvikling.
- Februar 2006: Underretning fra Teamet for seksuelt misbrugte børn, Rigshospitalet, der hverken kan be- eller afkræfte, om barnet har været udsat for seksuelle overgreb.
- Februar 2006: Kommunen søger statsamtet om suspension af samvær mellem barn og far.
- Februar 2006: Kommunen anmelder far for seksuelt overgreb.
- Marts 2006: Mor anmelder far for seksuelt overgreb på barnet.
- Marts 2006: Udtalelse om barnet fra institution.
- Marts 2006: Statsamtet oplyser, at man agter at iværksætte en mindre børnesagkyndig undersøgelse.
- Juni 2006: Kommunen har afsluttet § 38-undersøgelse uden at iværksætte foranstaltninger i forhold til barnet.
- Juni 2006: Politiet indstiller efterforskning af anmeldelse om seksuelt overgreb.
- Juli 2006: Mor går under jorden med barnet.
- September 2006: Udtalelse om barnet på baggrund af legeterapi foretaget på vegne af kommunen.
- November 2006: Underretning fra praktiserende læge om seksuelt overgreb.
- November 2006: Mor søger om suspension af samvær samt iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse.
- December 2006: Far søger om erstatningssamvær.
- Januar 2007: Udtalelse om samspelet mellem barn og far fra overvåget samvær i statsforvaltningen.
- Januar 2007: Far søger om udvidelse af samværet.
- Januar 2007: Far opsøger barnet i institution.
- Februar 2007: Forældrekompetenceundersøgelse af begge forældre foretaget på vegne af Lokalcenter Valby.
- Marts 2007: Udtalelse om barnet fra institution.
- April 2007: Mor anmelder far for seksuelt overgreb på barnet.
- Maj 2007: Udtalelse fra institution.
- Juni 2007: Mor søger om ophævelse af samvær.
- Juni 2007: Mor klager over psykologen, som forestod forældrekompetenceundersøgelsen.
- Juli 2007: Udtalelse om bekymring for barnet fra praktiserende læge.
- Juli 2007: Politiet indstiller efterforskning af anmeldelse om seksuelt overgreb.
- Juli 2007: Mor anmelder far for seksuelt overgreb på barnet.
- August 2007: Underretning fra Teamet for seksuelt misbrugte børn, Rigshospitalet, til kommunen på baggrund af henvendelse fra mor.
- August 2007: Far anmelder mor til politiet for afgivelse af urigtige oplysninger.

- September 2007: Politiet oplyser, at der ikke er rejst sigtelse mod far for seksuelt overgreb.
- November 2007: Møde i statsforvaltningen på baggrund af fars ansøgning om del i forældremyndighed. Far møder, mor aflyser.
- December 2007: Møde i statsforvaltningen på baggrund af fars ansøgning om del i forældremyndighed. Far møder, mor aflyser.
- Februar 2008: Notat fra overvåget samvær foranstaltet af fogedretten.
- Marts 2008: Psykolognævnet rejser alvorlig kritik af psykologens virke i forbindelse med forældrekompetenceundersøgelsen af mor.
- Maj 2008: Far søger eneforældremyndighed.
- Juli 2008: Mor søger om ophævelse af samvær, herunder suspension under sagens behandling.
- Juli 2008: Psykologisk undersøgelse af barnet foretaget på vegne af kommunen.
- September 2008: Notat fra 5 overvågede samvær foranstaltet af fogedretten. Intet tegn på seksuelle krænkelser. Tværtimod er barnet ked af at skulle hjem fra samvær.
- September 2008: Udtalelse fra barnets institution. Barnet beskrives som velfungerende.
- September 2008: Møde i statsforvaltningen, hvor begge forældre møder, mor med advokat. Grundet højt konfliktniveau afholdes sidste del af mødet med forældrene hver for sig.
- Oktober 2008: Udtalelse fra kommunen om, at tvangsmæssig gennemførelse af samværet er særdeles belastende for barnet.
- Februar 2009: Mor søger om ophævelse af samvær.
- Marts 2009: Mor søger om ophævelse af samvær.
- Marts 2009: Underretning fra barnets institution på baggrund af episode, hvor fogeden tvangsudleverer barnet til far fra institutionen. Efterfølgende beskrives barnet som værende nervøs og usikker i institutionen.
- April 2009: Mor anmelder far for seksuelt overgreb på barnet.
- April 2009: Mor søger om suspension.
- April 2009: Politiet afviser mors anmeldelse.
- September 2009: Udtalelse fra person, der har støttet samværet mellem barn og far efter anmodning fra fogedretten: Far er for optaget af sagen, fjerner fokus fra barnet, barnet bange for at gå på toilettet hos far.
- Oktober 2009: Far søger om del i forældremyndigheden.
- December 2009: Mor søger om ophævelse af samvær.
- December 2009: Udtalelse om barnet fra praktiserende læge. Bekymret for barnet og beder statsforvaltningen se på sagen igen.
- Maj 2010: Mor søger om ophævelse af samvær, alternativt overvåget samvær og ny optrappingsordning, da ej samvær siden februar 2010.
- Juli 2010: Udtalelse om barnet fra praktiserende læge. Meget bekymret for barnets trivsel.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem mor og far er meget konfliktfyldt.

Mor oplyser, at barnet har været udsat for seksuelle overgreb fra sin far. Mor baserer sine oplysninger på barnets adfærd efter samvær. Derudover er de baseret på barnets udtalelser om sin far.

Far oplyser, at han aldrig har krænket barnet seksuelt. Far oplyser også, at mor krævede en stor sum penge af ham for samvær med barnet. Da far afviser dette, anmelder mor ham for seksuelle krænkelser.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Sagen er – udover nedenstående oplysninger – oplyst gennem forældrenes oplysninger.

Barnets perspektiv er belyst ved en psykologisk undersøgelse af barnet fra 2008. Derudover er barnets perspektiv belyst i form af overvåget samvær fastsat af fogedretten og overvåret af kommunen. Endelig er barnets perspektiv belyst ved en samtale i forbindelse med udkørende fogedforretning, hvor fogeddommeren sammen med to børnesagkyndige taler med barnet.

I den psykologiske undersøgelse af barnet vurderes det, at barnet er 1 år bagud i sin udvikling på det sociale område. Det skyldes barnets ustabile fremmøde i institution på baggrund af mors tilbageholdelse. Derudover vurderes det, at barnets billede af far er meget negativt og sandsynligvis påvirket af moren og mormoren. Det vurderes også, at barnets beskrivelser af seksuelle overgreb fra farens side forekommer opremsende, udetaljerede og noget fabulerende, og at barnet – udover generthed – ikke reagerer følelsesmæssigt, når han fortæller om det. Undersøgelse kan hverken be- eller afkræfte, at barnet skulle have været udsat for seksuelle overgreb fra fars side. Det fremgår dog af undersøgelsen, at muligheden for, at udtalelserne har deres udspring i andet end den reelt erfarede virkelighed, må medtænkes i lyset af det spændingsfelt, som barnet gennem de seneste år har befundet sig i.

Kommunen udtaler i fogedretten i 2009, at de overvågede samvær er forløbet godt. Det er kommunens vurdering, at det er bedst for barnet, at samværet kommer i gang hurtigst muligt. Kommunen oplyser derudover, at barnet får psykologhjælp på grund af forældrenes konflikt, og at mor også får psykologhjælp for at kunne rumme afleveringen af barnet til far. Kommunen vurderer, at samværet ikke er skadeligt for barnet, men at det kan være svært for barnet at komme hos far grundet det lange forløb uden samvær.

I maj 2010 afslår statsforvaltningen at ændre samværet. Statsforvaltningen lægger især vægt på kommunes udtalelse om det overvågede samvær under fogedretsbehandling.

I forbindelse med en begæring om udlevering af barnet i september 2010 til samvær med far møder fogeddommeren op med bl.a. to børnesagkyndige på barnets skole. I den forbindelse har fogeddommeren og de børnesagkyndige en kort samtale med barnet. På baggrund af denne samtale skønner fogeddommeren, at der intet er til hinder for udlevering af barnet til faren. Barnet bliver herefter afleveret til faren, hvilket forløber uden problemer.

Familiestyrelsen stadfæster i oktober 2010 statsforvaltningens afgørelse om samværet.

Sag nr. 14: Samvær mellem far og 7-årig, som er påvirket af mors modstand mod samvær

Resumé: En børnesagkyndig undersøgelse viser, at barnets modstand mod samvær skyldes barnets loyalitet over for mor, og at barnet ønsker samvær med far. Mor har under sagen oplyst, at far er voldelig, har et alkoholmisbrug og psykiske problemer. Far afviser mors påstande og mener, at mor chikanerer samværet. Statsforvaltningen fastsætter samvær mellem far og det 7-årige barn, hvilket Familiestyrelsen er enig i.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2003.

Samliv: Forældrene giver under sagen forskellige oplysninger om deres forudgående samliv. Begge forældre oplyser dog i 2010, at de boede sammen et par år omkring barnets fødsel.

Statusoplysninger: Mor har indtil september 2010 haft forældremyndigheden alene, herefter får forældrene ved dom fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Mor er repræsenteret ved advokat. Far er under dele af sagen repræsenteret ved advokat.

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- December 2006: Statsamtet træffer afgørelse om samvær.
- April 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om samvær.
- Juli 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse, men beder samtidig statsforvaltningen om at tage stilling til sagen igen på grund af nye oplysninger.
- Juni 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om samvær.
- Juli 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Juni 2007: Mor søger om ophævelse af fars samvær.
- August 2007: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde, som mor melder afbud til.
- September 2007: Tværfagligt møde med far i statsforvaltningen. Mor udebliver fra mødet uden afbud. Far fremsætter på mødet ønsker om det fremtidige samvær.
- Januar 2008: Tværfagligt møde i statsforvaltningen med forældrene. Forældrene indgår aftale om samvær.
- Februar 2008: Mor tilbagekalder aftalen om samvær, som blev indgået på mødet i statsforvaltningen i januar 2008. Mor søger om ophævelse af samværet, alternativt inddæmning af samværet.
- Oktober 2008: Tværfagligt møde i statsforvaltningen med forældrene.
- Oktober 2008: Statsforvaltningen iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse.
- September 2009: Mor søger om ophævelse af samværet.
- November 2009: Far søger om fælles forældremyndighed/overførsel af forældremyndigheden.
- December 2009: Tværfagligt møde i statsforvaltningen om forældremyndighed og samvær.
- Marts 2010: Retten bestemmer under behandlingen af forældremyndighedssagen, at der skal udarbejdes en børnesagkyndig erklæring.
- Juli 2010: Mor søger om suspension af samværet.
- September 2010: Statsforvaltningen ophæver samværet.
- September 2010: Retten bestemmer, at forældrene skal have fælles forældremyndighed, og at barnet skal have bopæl hos mor.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem forældrene er meget konfliktfyldt.

Mor oplyser tidligt i forløbet, at samværet er præget af aflysninger og manglende interesse fra far, og at samarbejdet mellem forældrene fungerede godt, før dette begyndte. Mor oplyser, at far har et alkoholmisbrug, at han har et voldsomt temperament, og at han under deres samliv drak meget, var voldelig og har taget kvæler-tag på mor. Mor oplyser også, at far har truet med at slå hende og sig selv ihjel, og at han flere gange har forsøgt at begå selvmord. Mor oplyser, at hun ikke mener, at far drikker under samværet, men oplyser dog senere, at far ikke kan være alene med barnet på grund af sit alkoholmisbrug. Mor oplyser, at far i et tilfælde har været voldelig over for mors kæreste og har stukket et af mors familiemedlemmer med en kniv. Barnet har ifølge mor ikke overværet voldsepisoden. Mor oplyser, at baggrunden for, at far ikke har haft samvær siden voldsepisoden, er, at det ikke har været muligt at lave nye aftaler om samvær med far. Mor oplyser, at barnet ikke ønsker eller tør være sammen med faren. Mor oplyser, at barnet er meget ulykkeligt og tisser i bukserne, og at barnet har truet med selvmord og givet udtryk for at ville slå faren ihjel. Mor oplyser, at far har været indlagt på psykiatrisk afdeling.

Far oplyser tidligt i forløbet, at samværet kun er blevet aflyst et par enkelte gange og efter aftale med mor. Far oplyser dog senere, at hans aflysninger af samvær skyldes, at han har haft fysiske problemer, som gjorde, at han var bange for, at han ikke kunne tage sig af barnet. Herudover afviser far mors påstande – dog bekræfter han, at han har truet med at begå selvmord. Far oplyser, at han kun er blevet dømt for vold mod mors familiemedlem, og at han ikke har overfaldet mors kæreste, men kun har forsvaret sig. Far oplyser, at mor ikke vil udlevere barnet til samvær, og at mor forhindrer en ordentlig kontakt mellem ham og barnet. Far afviser, at barnets problemer skyldes samværet med ham, da der stort set ikke har været samvær.

I 2008 og 2009 er der stort set ikke samvær – fogedretten bestemmer flere gange i 2009, at samværet skal tvangsfuldbyrdes.

Ældre oplysninger fra politiet viser, at far er kendt af politiet for bl.a. selvmordsforsøg, husspektakler og gadeuorden. Politiet oplyser i 2008, at der verserer en straffesag mod far for vold mod morens kæreste og for legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter ved at have stukket mors familiemedlem med en kniv.

Børns Vilkår opfordrer under sagen statsforvaltningen til at indlede et samarbejde med kommunen.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Om fars forhold fremgår det af ældre journaler fra psykiatrisk hospital, at far tidligere har haft kontakt til den psykiatriske skadestue på grund af trusler om selvmord, og at han har været indlagt efter selvmordsforsøg. Det fremgår også, at far i den forbindelse har oplyst, at han har haft et mangeårigt periodisk alkoholforbrug, at han har svært ved at styre sit temperament, og at han har flere selvmordsforsøg bag sig. Nyere oplysninger fra psykiatrisk hospital viser, at faren inden for de seneste par år har henvendt sig i skadestuen med politiet, da han har truet med selvmord i svært beruset tilstand, og at det her blev vurderet, at far opfylder kriterierne for moderat depression. Det fremgår også, at han i denne periode indlægges frivilligt på lukket afdeling i 1 dag, da han vurderes som selvmordstruet.

Om mors forhold fremgår det, at mor er førtidspensionist og har en støtteperson og hjemmevejleder fra kommunen. Det er oplyst, at mor modtager hjælp til at forstå breve fra myndigheder m.v. og til at sætte grænser for sine børn, ligesom barnets institution i perioder har haft samtaler med mor for at hjælpe med vanskeligheder i dagligdagen. I 2010 tildeler kommunen mor støtte til udleveringen af barnet i forbindelse med samvær. Mor ønsker dog ikke at modtage denne støtte.

Om barnet er der oplysninger fra barnets institution, læge, hospital og skole samt fra 2 børnesagkyndige undersøgelser.

Af institutionens oplysninger fremgår, at barnet har nogle særlige behov motorisk og talemæssigt. Institutionen har ikke mødt faren, men udtaler, at barnet uopfordret giver udtryk for, at hun godt kan lide sin far. Institutionen har ikke kunnet konstatere ændringer i barnets adfærd efter besøg hos faren.

Barnets læge udtaler, at barnet har vandladningsproblemer, og at disse problemer er udtryk for, at samværsproblematikken påvirker barnet i udtalt grad. Af en senere udtalelse fra hospitalet fremgår det, at hospitalet ikke kan udtale sig om, hvorvidt vandladningsproblemerne skyldes farens adfærd.

Barnets skole oplyser, at barnet er meget knyttet til mor. Skolen udtaler også, at mor taler meget om, at barnet er utrygt ved at skulle være sammen med far. Barnet har to gange til en pædagog fortalt, at det er hyggeligt og sjovt at være hos faren. Senere oplyser skolen, at far har været på skolen, og at barnet var glad for at se ham.

Af den første børnesagkyndige undersøgelse fremgår, at der under et overvåget samvær hos far er god kontakt mellem far og barnet. Den børnesagkyndige udtaler, at mor er forbeholden over for far, men at hun samarbejder i forbindelse med samværet, og at hun er indstillet på et overvåget samvær. Om samarbejdet mellem forældrene oplyses, at begge forældre er opmærksomme på, at det er barnet, der skal have det godt, og at de begge er indstillet på at "give sig" i forhold til den anden part. Den børnesagkyndige vurderer, at barnet viser tryghed over for begge forældre, men lader sig påvirke af, at det har fået fortalt, at far har slået mors kæreste. Den børnesagkyndige vurderer, at det vil være hensigtsmæssigt at etablere et overvåget samvær til at begynde med, og at forældrene herefter vil være parate til at tale om at udvide samværet, forudsat at det overvågede samvær udvikler sig positivt.

I en senere børnesagkyndig undersøgelse vurderes det, at barnet er alvorligt belastet af, at barnet gerne vil være loyal over for mor, men samtidig er glad for far og gerne vil være sammen med ham. Den børnesagkyndige vurderer, at mor bevidst eller ubevidst formidler en forventning til barnet om, at barnet har modvilje, er bange for faren og ikke vil på samvær hos ham, og at barnet på grund af den tætte alliance med mor aflæser hende og handler loyalt ved at give udtryk for ikke at ville på samvær. Den børnesagkyndige vurderer også, at moren ud fra en dyb indre overbevisning er imod samvær, og at hun undgår samarbejde med faren, fordi det vil føre til samvær. Den børnesagkyndige konkluderer, at samtaler med barnet viser, at barnet uden forbehold har behov for at være sammen med sin far, men ikke udtrykker det og reagerer afvisende af loyalitet over for mor. Det vurderes, at barnet har behov for at møde og være sammen med faren, og at far rummer tilstrækkelig ansvarlighed og vil være i stand til at opretholde den stabilitet, der er nødvendig for at tilgodese et barn.

I juni 2010 træffer statsforvaltningen afgørelse om samvær mellem far og barnet i form af en optrappingsordning, hvor samværet først er dagssamvær en dag hver

anden weekend med gradvis udvidelse med først en overnatning og senere to overnatninger.

Familiestyrelsen stadfæster i juli 2010 statsforvaltningens afgørelse. Styrelsen lægger afgørende vægt på den seneste børnesagkyndige undersøgelse.

Mor søger kort efter om suspension af samværet, da faren er blevet varetægtsfængslet, og barnet ifølge mor reagerer voldsomt på samværet. Statsforvaltningen ophæver i september 2010 samværet for tiden. Statsforvaltningen lægger vægt på, at far er varetægtsfængslet, at der ikke har været samvær i 3-4 måneder, at barnet ifølge det oplyste reagerer voldsomt på samværet, og at far ikke reagerer på statsforvaltningens henvendelser.

Statsforvaltningens afgørelse er ikke blevet påklaget til Familiestyrelsen.

Sag nr. 15: Samvær med barn på knap 14 år og afslag på samvær med barn på 10 år efter samtaler med børnene, som er påvirkede af forældrenes meget konfliktfyldte forhold

Resumé: Efter at have afholdt samtaler med børnene fastsætter statsforvaltningen samvær mellem faren og det ældste barn på knap 14 år, som ønsker samvær, mens der gives afslag på samvær med det yngste barn på 10 år, som ikke ønsker samvær. Oplysninger i sagen viser, at børnene er påvirkede af forældrenes meget konfliktfyldte forhold, og kommunen har udtrykt bekymring for børnene.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: 2 børn født i henholdsvis 1995 og 1999.

Samliv: Forældrene gik fra hinanden i 2006 efter mange års ægteskab.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepresentation: Nej.

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- April 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om samvær mellem far og det ældste barn.
- Oktober 2009: Statsforvaltningen afslår at fastsætte samvær mellem far og det yngste barn.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Marts 2008: Far søger om udvidelse af det aftalte samvær.
- Marts 2008: Møde i statsforvaltningen.
- Juni 2008: Børnesagkyndig rådgivning i statsforvaltningen.
- August 2008: Samtaler med begge børn i statsforvaltningen.
- Oktober 2008: Tværfagligt møde i statsforvaltningen.
- December 2008: Far frafalder ansøgning om samvær med det yngste barn.
- Januar 2009: Samtale med det ældste barn i statsforvaltningen.
- Marts 2009: Far søger om fastsættelse af samvær med det yngste barn.
- September 2009: Samtale med det yngste barn i statsforvaltningen.
- November 2010: Far søger om samvær med det yngste barn.
- December 2010: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde om samvær i januar 2011.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forældrene aftaler efter deres samlivsophævelse, at børnene har samvær med faren hver anden weekend. I efteråret 2008 stopper samværet mellem far og det yngste barn. Forholdet mellem forældrene er meget konfliktfyldt.

Mor oplyser, at hun under forældrenes samliv har været den primære omsorgsperson for børnene på grund af farens arbejde. Hun oplyser, at faren er temperamentsfuld, at han har udsat hende for psykisk vold, og at han kan være meget voldsom, fysisk truende og hårdhændet over for børnene. Hun oplyser, at det ældste barn flere gange har talt om at begå selvmord, herunder i 2006, hvilket førte til flere måneders skolefravær. Mor mener, at samværet er meget konfliktfyldt for børnene, men oplyser i 2008, at børnene har brug for deres far, og at hun ikke vil modsætte sig samvær, hvis børnene ønsker det. Mor oplyser senere, at der i efteråret 2008 har været en voldsom episode, hvor far tog det yngste barn med sig mod barnets vilje, og at det yngste barn nu ikke længere ønsker samvær.

Far mener, at mor sygeliggør børnene, hvilket gør børnene usikre. Han henviser til, at moren fastholder, at det ældste barn har været selvmordstruet, selvom en børnepsykiater har afvist dette. Han oplyser også, at morens mistillid til skole og skolepsykolog har ført til, at det yngste barn er blevet smidt ud af sin skole. Han afviser, at han er voldelig eller har psykopatiske træk og oplyser, at børnene er i en loyalitetskonflikt. Han oplyser også, at han oplever episoden i efteråret 2008 anderledes end mor, og at han og det yngste barn efter episoden havde et hyggeligt samvær. Han mener, at mor har påvirket det yngste barn til ikke at ville have samvær. Han mener, at statsforvaltningens langsomme sagsbehandling forværrer forholdet mellem forældrene og børnene. Far rykker flere gange statsforvaltningen for en afgørelse.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Børnenes perspektiv er belyst gennem samtaler med børnene i statsforvaltningen i 2008 og 2009 og øvrige oplysninger, som forældrene har sendt til statsforvaltningen.

Det ældste barn tilkendegiver under alle samtaler i statsforvaltningen, at barnet trives under samværet. Barnet tilkendegiver først et ønske om en udvidelse af det aftalte samvær, men indskrænker senere sine ønsker til samværet. Dette skyldes i følge barnet, at det yngste barn ikke længere vil på samvær hos faren. Den børnesagkyndige vurderer, at barnet giver udtryk for sine egne ønsker til samværet.

Det yngste barn udtrykker under den første samtale i statsforvaltningen et ønske om at forsøge en udvidelse af samværet, hvilket den børnesagkyndige tolker som et entydigt ønske. Det yngste barn udtaler dog senere over for børnesagkyndige i statsforvaltningen, at barnet ikke ønsker samvær, bl.a. på baggrund af en konkret episode i efteråret 2008. Statsforvaltningens børnesagkyndige vurderer i forbindelse med en samtale i 2009, at barnet aktuelt kan have behov for en mindre pause i samværet, da barnet er fastlåst i sin afvisning af faren, men at det er vigtigt, at faren fortsat kontakter barnet ved sms eller brevkontakt. Det er den børnesagkyndiges indtryk, at barnet savner og har behov for kontakt med faren, men ikke tør vise dette. Den børnesagkyndige vurderer, at der er grund til bekymring for det yngste barns videre udvikling, hvis barnet helt eller delvist mister kontakten til faren og hans familie.

En tidligere udtalelse fra Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center viser, at det ældste barn tidligere har truet med selvmord, men at barnet i den konkrete situation ikke blev vurderet som selvmordstruet. Episoden vurderes som udtryk for de svære belastninger under barnets opvækst, forældrenes konflikter, og at faren kan behandle børnene hårdt. Familien tilbydes familiebehandling og faren individuel psykologisk behandling. En senere udtalelse fra familiecenteret viser, at familien har modtaget familiebehandling, og at børnene har levet i et spændingsfelt under forældrenes samliv, men at der er kommet langt mere ro i familien efter skilsmissen.

Lægelige udtalelser fra 2009, som bygger på samtaler med mor og konsultationer med børnene, viser, at det yngste barn er traumatiseret, har psykosomatiske symptomer og under konsultationen giver udtryk for at være bange for sin far. Af udtalelsen vedrørende det ældste barn fremgår, at barnet er meget belastet og mærket af forældrenes konfliktfyldte forhold og sandsynligvis en far, der har været verbalt og fysisk krænkende. Det vurderes, at begge børn vil have gavn af psykologbehandling.

Kommunen udtrykker bekymring for børnenes samvær med faren, og det yngste barns institution samt det ældste barns skole udtrykker også bekymring for børnene. Kommunen har i 2009 udarbejdet handleplaner på baggrund af gennemførte § 50-undersøgelser. § 50-undersøgelserne konkluderer, at børnene er meget skrøbe-

lige og belastede. Kommunen tilbyder på baggrund heraf psykologsamtaler til børnene og forældrene.

Mødrehjælpen opfordrer under sagens behandling statsforvaltningen til at samarbejde med kommunen. Far vil dog ikke samtykke til, at statsforvaltningen indhenter en udtalelse fra kommunen. Børns Vilkår anmoder om, at der holdes en ny samtale i statsforvaltningen med det yngste barn, da barnet ikke føler sig hørt og forstået.

Statsforvaltningen træffer i april 2009 afgørelse om samvær mellem far og det ældste barn på baggrund af samtalen med det knap 14-årige barn og i overensstemmelse med barnets ønsker.

Statsforvaltningen afslår senere samme år at fastsætte samvær mellem faren og det yngste barn. Statsforvaltningen lægger ved afgørelsen vægt på samtalen med barnet i statsforvaltningen, barnets alder, og på at der er iværksat et forløb i kommunen, hvorfor der ikke findes grundlag for at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse. Statsforvaltningen er indstillet på efter ansøgning at tage sagen op igen, når der er forløbet 6 måneder til 1 år.

I november 2010 beder far om genoptagelse af samværssagen vedrørende det yngste barn. Statsforvaltningen behandler fortsat denne ansøgning.

Sagen har ikke været behandlet af Familiestyrelsen.

Sag nr. 16: Statsforvaltningen afviser at træffe afgørelse om midlertidig forældremyndighed og barnets bopæl. Der er højt konfliktniveau og uoverensstemmelser mellem forældrene om, hvad der er bedst for børnene

Resumé: Far flytter til samme by som mor og børnene med det formål, at der etableres en deleordning. Moren vælger herefter uden forudgående varsel at flytte til en anden by med børnene, da hun ikke ønsker at bo i samme by som faren. Far, der har del i forældremyndigheden, meddeler børnenes kommende skole, at han ikke ønsker at samtykke til, at børnene skal indmeldes i ny skole. Faren anlægger samtidig en sag ved statsforvaltningen om midlertidig forældremyndighed og bopæl. Der verserer efterfølgende samværssager om omfanget og tilrettelæggelsen af samværet, og børnene har været til samtale tre gange i statsforvaltningen. Faren har anlagt ny sag om bopæl, som verserer i statsforvaltningen.

KORT OM PARTERNE:

Børn: 2 børn født i henholdsvis 1999 og 2001.

Samliv: Forældrene bliver separeret i 2007 efter 8 års ægteskab.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- August 2008: Statsforvaltningen træffer afgørelse om ikke at imødekomme farens ansøgning om midlertidig forældremyndighed/bopæl. Statsforvaltningen træffer samtidig afgørelse om ikke at ændre samværet, som forældrene selv har aftalt.
- August 2008: Efter anmodning fra faren sender statsforvaltningen forældremyndighed og samværsagen i retten.
- September 2008: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- December 2008: Udskrift af retsbogen, hvoraf det fremgår, at forældrene er enige om, at der skal være fælles forældremyndighed, og at børnene skal bo hos moren og gå i skole i den by, hvor moren bor. Forældrene indgår også forlig om samvær.
- November 2009: Statsforvaltningen træffer afgørelse om udvidelse af samværet.
- Januar 2010: Statsforvaltningen afviser mors ansøgning om ændring af samværet.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSE:

- April 2008: Såvel far som mor søger om ændring af aftale om samvær indgået i maj 2007.
- Juli 2008: Møde i statsforvaltningen med forældrene.
- August 2008: Samtale med børnene om forældremyndighed og bopæl.
- August 2008: Far søger om midlertidig forældremyndighed, bopæl og samvær, da han ikke er enig i, at en flytning vil være bedst for børnene.
- Februar 2009: Far søger om ændring af transporten i forbindelse med samvær.
- April 2009: Møde i statsforvaltningen med forældrene om fars ansøgning om transport.
- Maj 2009: Samtale med børnene om bl.a. ansøgning om transport.
- Maj 2009: Opfølgende møde med forældrene om samtalen med børnene.
- September 2009: Far søger om udvidelse af samvær.
- Oktober 2009: Forældrene deltager i konfliktmægling i statsforvaltningen og indgår aftale om forbedring af kommunikationen mellem dem, og at børnene ikke skal inddrages af forældrene.

- December 2009: Mor søger om at få ændret statsforvaltningens afgørelse fra november 2009.
- August 2010: Far søger om, at det ældste barn får bopæl hos ham.
- Oktober 2010: Udtalelse fra det ældste barns skole.
- Oktober 2010: Statsforvaltningen afholder møde med forældrene i forhold til uklarheder om samværet.
- November 2010: Samtale med børnene vedrørende fars ansøgning om bopæl.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Sager indledes, da far oplyser, at han flytter tættere på børnene, og at han i den forbindelse ønsker en udvidelse af samværet. Mor vælger uden forudgående varsel at flytte til en anden by med børnene, da hun ikke ønsker at bo i sammen by som faren. Umiddelbart før mors flytning anlægger faren en sag om, at forældremyndigheden og bopælen midlertidigt tillægges ham. Konfliktniveauet mellem forældrene er højt og mor nævner bl.a., at der har været vold i ægteskabet. Dette afviser faren. Der opstår stor usikkerhed om børnenes skoleskift i forbindelse med flytningen, idet faren ikke ønsker at medvirke til dette. Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse om ikke at tillægge faren forældremyndighed og bopælen midlertidigt. Styrelsen bemærker i sin afgørelse, at det ville have været bedst for børnene, hvis de havde bibeholdt deres oprindelige bopæl under sagens behandling i retten. Da børnene allerede er flyttet og begyndt i ny skole, ændres statsforvaltningens afgørelse imidlertid ikke.

De efterfølgende samværssager om transport og udvidelse af samværet og senest fars ansøgning om at få tillagt bopælen over børnene er præget af et højt konfliktniveau og store uenigheder mellem forældrene om, hvad der er bedst for børnene.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er under sagerne belyst ved 3 samtaler med børnene i statsforvaltningen. Af børnesamtalerne fremgår det, at børnene har et meget stort kendskab til forældrenes uoverensstemmelser, og at de aktivt bliver inddraget af begge forældre. Børnene er meget optagede af at bidrage til, at der genskabes en stabil og harmonisk tilstand i deres familie. De udtrykker ønske om, at se faren mere, da de savner ham i deres hverdag.

Det ældste barn udtaler, at det er svært med forældrenes konflikt, og at barnet i perioder ikke har haft lyst til at leve. Den yngste fortæller, at det var en fejl, at hun i den første børnesamtale gav udtryk for, at hun gerne ville skifte skole. Barnet ønsker at komme tilbage til den gamle skole. Børnene udtrykker ønske om at se faren mere, da de savner ham i deres hverdag. På baggrund af børnesamtalen i maj 2009 vælger statsforvaltningen at lave en underretning til børnenes bopælskommune i forhold til deres generelle trivsel. Den børnesagkyndige oplyser også, at det bør overvejes, om børnene skal skånes fra at blive inddraget yderligere.

I oktober 2010 indhentes der en udtalelse om det ældste barn fra barnets skole. Heraf fremgår det bl.a., at barnet generelt trives i skolen, men på det seneste har virket indesluttet og ked af det. Barnet virker gladere de dage, hvor der er samvær med faren. Barnets højeste ønske er, at forældrene kan tale sammen. Skolen laver også en underretning om den ældste af børnene, idet skolen er bekymret for barnets trivsel.

Sag nr. 17: Samvær mellem far og 6½-årigt barn trods samarbejdsvanskeligheder

Resumé: Et tiltagende konfliktfyldt forhold mellem mor og far fører til, at mor søger den fælles forældremyndighed ophævet, og at hun er bekymret for det aftalte samvær. Hun beskriver, at samværet på grund af fars adfærd påvirker barnet negativt. Over for Retsudvalget beskriver mor fars adfærd som voldelig, manipulerende og oplyser, at han mangler forældreevne. Hun mener, at forældreansvarsloven indebærer, at hun tvinges til fælles forældremyndighed og samarbejde, selvom dette ikke er muligt. En børnesagkyndig undersøgelse anbefaler samvær.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2003.

Samliv: Forældrene gik fra hinanden i 2004.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: ja (kun moren).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Frem til marts 2009: Forældrene har selv aftalt samvær.
- November 2009: Statsforvaltningen afslår fars anmodning om samvær, da sagen er indbragt for retten.
- Maj 2010: Retten mægler forlig mellem forældrene, og der fastsættes tidspunkter for samvær mellem far og barnet.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Marts 2009: Mor henvender sig til statsforvaltningen. Hun ønsker ikke at udlevere barnet til samvær.
- Marts 2009: Statsforvaltningen indkalder forældrene til et tværfagligt møde i maj 2009.

- April 2009: Mor anmoder om ophævelse af fælles forældremyndighed, og far anmoder om fastsættelse af samvær.
- Maj 2009: Tværfagligt møde med begge forældre i statsforvaltningen. Forældrene indgår aftale om genoptagelse af samvær. Far fastholder ønske om fælles forældremyndighed, og mor overvejer om spørgsmålet om fælles forældremyndighed skal indbringes for retten. Statsforvaltningen indkalder samtidig forældrene til børnesagkyndig rådgivning i juni 2009.
- Juni 2009: Mor ønsker forældremyndighedssagen indbragt for retten. Statsforvaltningen fastsætter ny tid til børnesagkyndig rådgivning i juli 2009.
- Juli 2009: Begge forældre møder til børnesagkyndig rådgivning. Der aftales weekendsamvær. Efterfølgende anmoder mor igen om børnesagkyndig rådgivning.
- September 2009: Mor ønsker samværet indbragt for retten.
- April 2010: Retten gennemfører en børnesagkyndig undersøgelse.
- Maj 2010: Mor anmoder statsforvaltningen om et møde til evaluering af det fastsatte samvær.
- Juni 2010: Mor rykker for et møde med statsforvaltningen og henviser til, at samvær ikke fungerer.
- Juli 2010: Statsforvaltning indkalder forældrene til møde i august 2010.
- August 2010: Statsforvaltning ændrer efter mors anmodning tidspunktet for mødet til et senere tidspunkt i august 2010.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem forældrene er i vekslende grad konfliktfyldt, og deres opfattelse af de faktiske omstændigheder er meget forskellig.

Efter løbende aftaler om samvær bliver mor i marts 2009 bekymret for barnet i forbindelse med samvær og søger om ophævelse af fælles forældremyndighed. Mor oplyser, at barnet bliver meget stresset af at have samvær med far, fordi far er for temperamentsfuld, følelsesstyret og for voldsom i sin kontakt med barnet. Mor oplyser yderligere, at man ikke kan stole på faren, da han hele tiden laver om på deres aftaler. Mor afviser beskyldninger om psykiske problemer i forhold til sig selv.

Far oplyser, at moren tilbageholder barnet for at "straffe" ham og afviser, at han stresser barnet under samvær. Efter farens opfattelse fungerer samværet godt. Derudover oplyser far, at mor har psykiske problemer, som medfører et stort kontrolbehov fra hendes side i forhold til barnet.

Begge forældre oplyser, at de har svært ved at kommunikere med hinanden.

Konfliktniveauet optrappes under sagen, og mor ønsker til sidst ikke direkte kontakt til far.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er aktuelt belyst ved en børnesagkyndig undersøgelse i rettens regi.

Om barnet fremgår af den børnesagkyndige undersøgelse, at der er vigtigt, at der opretholdes samvær mellem far og barnet. Der er ikke observeret utryghed eller reservation hos barnet i forbindelse med samvær med far eller mor. Den børnesagkyndige vurderer, at barnets eventuelle reaktioner i forbindelse med samvær navnlig skyldes forældrenes høje konfliktniveau. Der konkluderes, at barnet vil have gavn af, at der er faste rammer omkring samvær, og at fysisk kontakt mellem forældrene i forbindelse med aflevering/afhentning bør undgås. Den børnesagkyndige mener ikke, at forældrene er i stand til at etablere et samarbejde.

Forældrene indgår forlig ved retten, og der fastsættes samvær mellem far og barnet.

Mor anmoder i maj 2010 statsforvaltningen om evaluering af samvær, da hun ikke mener, at samvær fungerer. Sagen har ikke verseret i Familiestyrelsen.

Sag nr. 18: Samvær mellem far og 11-årigt barn trods chikane fra mor, da barnet selv ønsker samvær med faren

Resumé: Konflikten mellem forældrene fører til, at moren ikke ønsker, at barnet har samvær med faren. Mor beskriver, at far er aggressiv, og at barnet påvirkes negativt af samværet. Barnet har efter morens oplysninger kun haft samvær med faren, hvor morens alvorlige sygdom ikke har gjort det muligt for hende at forhindre dette. Statsforvaltningen fastholder samvær, da barnet selv fremkommer med ønske om dette, og far tildeles slutteligt bopælsretten over barnet.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 1999.

Samliv: Skilt i 2000.

Statusoplysninger: Mor har indtil september 2010 haft forældremyndigheden alene, herefter får forældrene ved dom fælles forældremyndighed. Far er herefter bopælsforælder, og mor er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Juni 2007: Statsforvaltningen giver afslag på behandling af sag om sommerferiesamvær. Ansøgningen er indleveret for sent.
- November 2007: Statsforvaltningen træffer afgørelse om midlertidlig samvær.
- Januar 2008: Statsforvaltningen fastsætter samvær.
- Juli 2009: Fogedretten bestemmer, at barnet skal udleveres til samvær med far. Statsforvaltningen træffer afgørelse om suspension af samvær.
- Oktober 2009: Statsforvaltningen ophæver suspension af samvær.
- Februar 2010: Socialcenter, Århus Kommune, træffer afgørelse om anbringelse af barnet i netværksplejefamilie.
- April 2010: Socialcenter, Århus Kommune, ophæver anbringelsen.
- Maj 2010: Statsforvaltningen træffer afgørelse om midlertidigt samvær mellem barnet og faren.
- September 2010: Retten træffer afgørelse om forældremyndighed og bopæl.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Juni 2007: Far anmoder om fastsættelse af sommerferiesamvær og anmoder efterfølgende om fastsættelse af samvær.
- Juli 2007: Statsforvaltningen indkalder forældrene til møde i august 2007. Far tilbagekalder anmodning om fastsættelse af samvær.
- September 2007: Far anmoder om genoptagelse af samværs sag. Statsforvaltningen indkalder forældrene til møde i oktober 2007.
- Oktober 2007: Statsforvaltningen holder møde med far. Mor aflyser mødet. Statsforvaltningen indkalder barnet til børnesagkyndig samtale i november 2007 og begge forældre til møde i december 2007.
- November 2007: Mor aflyser barnets børnesagkyndige samtale. Far anmoder om fastsættelse af midlertidigt samvær.
- December 2007: Statsforvaltningen afholder møde med begge forældre. Der tilbydes konfliktmægling eller børnesagkyndig rådgivning. Dette ønskes ikke. Statsforvaltningen indkalder barnet til samtale i januar 2008.
- Januar 2008: Statsforvaltningen afholder samtale med barnet.
- Marts 2008: Far anmoder om fælles forældremyndighed og barnets bopæl. Statsforvaltningen indkalder forældrene til møde i maj 2008.
- Maj 2008: Statsforvaltningen afholder møde med begge forældre.
- Juni 2008: Far ønsker forældremyndigheds- og bopælssagen indbragt for retten. Far trækker efterfølgende sagen tilbage.
- Maj 2009: Mor anmoder om ændring af samvær.
- Juni 2009: Møde i fogedretten om udlevering til sommerferiesamvær.
- August 2009: Far anmoder om midlertidig forældremyndighed. Statsforvaltningen genoptager sagen om suspension af samvær. Far ønsker også bopælsretten. Statsforvaltningen indkalder barnet til børnesagkyndig samtale i september 2009.
- September 2009: Statsforvaltningen indkalder begge forældre til møde om fars anmodning om forældremyndighed. Statsforvaltningen afholder børnesagkyndig-

dig samtale med barnet. Statsforvaltningen afholder møde med far. Mor aflyser møde.

- Oktober 2009: Mor klager over afgørelse om ophævelse af suspension af samvær. Statsforvaltningen afholder møde med begge forældre. Forældrene giver samtykke til iværksættelse af børnesagkyndig undersøgelse, og far beder om, at forældremyndighedssagen indbringes for retten.
- December 2009: Statsforvaltningen indbringer forældremyndighedssagen for retten.
- Januar 2010: Iværksættelse af børnesagkyndig undersøgelse.
- Marts 2010: Mor anmoder om suspension af samvær.
- April 2010: Far anmoder om fastsættelse af samvær.
- Juni 2010: Resultatet af den børnesagkyndige undersøgelse foreligger.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forholdet mellem parterne er meget konfliktfyldt under sagens forløb, og parterne har forskellige opfattelser af forholdene.

Frem til sommer 2007 aftalte forældrene selv samværet mellem far og barnet. Mor lider af en alvorlig sygdom og har haft en længerevarende sygeperiode og flere tilbagefald. Mor afviser, at barnet skulle have boet hos faren, mens hun var syg. Mor oplyser, at hun afbrød samvær mellem far og barnet, fordi barnet angiveligt var bange, græd og altid ville hjem, når hun var på besøg hos far. Mor oplyser også, at far har været voldelig, fysisk og psykisk, både under og efter ægteskabet, og at han udsætter barnet for psykisk vold.

Far oplyser, at mor under hele sit sygdomsforløb har været stærkt medicineret og i hvert fald tidligere har haft et hashforbrug. Far frygter, at barnets psykiske tarv er truet. Far mener, at moren overdriver og har tendens til at lyve. Far oplyser, at han i 15 måneder havde barnet boende hos sig, mens moren var syg, og anser sig selv for at have været den primære forælder i denne periode. Han afviser selv at have været voldelig over for mor eller barnet og oplyser, at han stoppede med at ryge hash 3 måneder efter, at barnet blev født. Far mener, at mor udøver chikane, og at dette skyldes, at han har fundet en ny kæreste.

Mens faren tilkendegiver, at han gerne vil samarbejde med moren, oplyser moren, at hun ikke mener, at det er muligt for dem at samarbejde.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er bl.a. belyst gennem en aktuel børnesagkyndig undersøgelse og gennem tidligere udtalelser fra skoler, SFO'er, psykolog, socialforvaltning og kommunal § 50-undersøgelse.

Af udtalelserne fra skolerne og SFO'er fremgår, at der er forskellige opfattelser af barnets adfærd i forhold til forældrene.

I de børnesagkyndige samtaler, oplyser barnet, at hun er meget glad for samværet med sin far, og at hun gerne vil holde fast i dette. Hun giver udtryk for at savne sin far.

Af en § 50-undersøgelse fremgår, at barnet virker som et trist og vredt barn, der bider følelserne i sig, ikke mærker sig selv og er så overbelastet, at det påvirker selvkontrol, impulshæmning, opmærksomhed, koncentration, tænkning og opfattelse af andre mennesker og hændelser. Dette menes, at skyldes morens livstruende og langvarige sygdom med en uvis prognose, forældrenes vanskelige og konfliktfyldte skilsmisse og samarbejde omkring barnet, barnets langvarige linegang mellem sine forældre for ikke at svigte hverken sin far eller mor og fars lejlighedsvis vrede. Det konkluderes, at der er sket en alarmerende eskalering i symptomer på mistriksel inden for det sidste år, og at det derfor er nødvendigt med ro omkring spørgsmålet om samvær

Af den aktuelle børnesagkyndige undersøgelse fremgår, at det vurderes, at det er yderst hensigtsmæssigt, at barnet bevarer kontakten med sin far, og at barnet vil have gavn af en tæt kontakt til begge forældre, da barnet er tæt knyttet til begge. Det vurderes, at farens temperament og vrede kun er én årsag blandt mange til, at barnet har det svært, og at barnet ikke virker bange eller utryk over for far. Den børnesagkyndige har indtryk af, at det måske mere er morens manglende efterbehandling af sit sygdomsforløb, der har en negativ indvirkning på hendes evne til at se sin egen andel i barnets udviklingsmæssige udfordringer samt hendes evne til at støtte op om barnets kontakt til faren. Det vurderes dog, at det er problematisk, at begge forældre har svært ved at adskille egne negative oplevelser i deres indbyrdes forhold fra deres opgave og rolle som forældre, således at de har svært ved at være tilstrækkeligt loyale over for hinanden som forældre.

Retten træffer i september 2010 afgørelse om, at der skal være fælles forældremyndighed. Retten mener ikke, at der foreligger så svære og uovervindelige samarbejds konflikter mellem forældrene, at der ikke kan etableres fælles forældremyndighed. Far får tillagt barnets bopæl, da retten mener, at han er den af forældrene, der er bedst egnet til at samarbejde omkring barnet i det daglige og sikre barnets kontakt til den anden forælder.

Sagen har ikke verseret i Familiestyrelsen.

6. ANDRE SAGER

Sag nr. 19: Forældrenes uenighed om bl.a. religion medførte begrænset samvær mellem far og 8-årigt barn

Resumé: Forældrene har et højt konfliktniveau – herunder om fars religionsudøvelse, som mor ikke ønsker, at barnet deltager i. På grund af forældrenes konflikter, herunder om religion og farens involvering af barnet i forældrenes uenigheder, fastsætter statsforvaltningen et begrænset samvær mellem faren og barnet.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2002.

Samliv: Forældrene har boet sammen i ca. 5 år. Samlivet ophæves, da barnet er ca. ½ år gammel.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (mor).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- 2003 - november 2006: Mor får efter forældrenes aftale forældremyndigheden alene. Statsamtet fastsætter barnets samvær med faren. Statsamtet fastsætter efterfølgende vilkår om, at faren ikke må tage barnet med til steder, hvor fars kirke dyrker deres religion. Familiestyrelsen stadfæster statsamtets afgørelse om vilkår for samværet.
- Juni 2007 - januar 2008: Statsforvaltningen træffer afgørelse om, at samværet indskrænkes, fortsat med vilkåret om religion. Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- Oktober - november 2008: Statsforvaltningen ophæver samværet. Afgørelsen påklages ikke.
- Februar - oktober 2009: Statsforvaltningen afviser at behandle fars nye ansøgning om fastsættelse af samvær. Familiestyrelsen beder statsforvaltningen om at behandle fars ansøgning.
- Juli 2010: Statsforvaltningen fastsætter samvær til én gang om måneden fra fredag til lørdag på vilkår af, at faren ikke må tage barnet med i frikirken eller til arrangementer, som arrangeres af eller for frikirkens medlemmer.

- August 2010: Mor klager over, at der er samvær, men ikke over vilkåret. Familiestyrelsen stadfæster afgørelsen om, at der skal være samvær.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Oktober 2007 - december 2007: Far søger fælles forældremyndighed. Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med begge forældre. Far ønsker ikke forældremyndighedssagen indbragt for retten og ønsker samværets omfang fastholdt.
- Forår 2008 - september 2008: Forældrene aftaler, at samværet udvides. Mor søger efterfølgende om, at samværet ophæves eller gøres overvåget, da far ikke overholder vilkåret for samværet eller afleveringstidspunkt. Tværfagligt møde med begge forældre i statsforvaltningen. Far oplyser på mødet, at han hverken kan eller vil overholde vilkåret for samvær.
- Oktober 2008 - december 2008: Far søger om fælles forældremyndighed og ændring af samvær. Statsforvaltningen indkalder til møde med begge forældre. Mor møder, far udebliver uden afbud.
- Februar 2009 - marts 2009: Far søger om fælles forældremyndighed og samvær. Statsforvaltningen afholder møde med far om forældremyndighed. Far trækker på mødet sin ansøgning om fælles forældremyndighed tilbage.
- November 2009: Statsforvaltningen iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse.
- Marts-maj 2010: Resultatet af den børnesagkyndige undersøgelse foreligger. Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med begge forældre. Far oplyser, at han ikke er indstillet på at følge det tidligere fastsatte vilkår for samværet.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forældrene har mange kontinuerlige konflikter. Fars religiøse påvirkning af barnet er et centralt konfliktpunkt.

Mor oplyser, at far inddrager barnet i forældrenes konflikter og påvirker barnet meget med sin religion. Mor finder fars religionsudøvelse ekstremistisk. Derudover oplyser mor, at far udøver psykisk terror mod hende, at han flere gange har truet hende på livet, og at hun stadig er bange for ham. Hun benægter selv at have psykiske problemer.

Far oplyser, at det er mor, der inddrager barnet i voksenkonflikter. Far mener ikke, at barnet er påvirket af forældrenes religiøse uenigheder, og han forklarer, at barnet hos ham selv søger religionen. Far benægter at have truet mor. Derudover oplyser far, at mor har en psykisk lidelse.

Far er religiøs og tilhører en bestemt kirke, hvor han er hjælpepræst og i gang med at uddanne sig til præst. Mor og barn tilhører folkekirken. I perioden, hvor samværet er ophævet, er der fortsat telefonisk kontakt mellem barnet og faren og farens familie.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Sagen er oplyst gennem forældrenes oplysninger og en børnesagkyndig undersøgelse fra 2010.

Det fremgår af den børnesagkyndige undersøgelse, at der er et særdeles varmt og nært forhold mellem far og barn, og at far besidder en særdeles god forældreevne. Den børnesagkyndige vurderer, at forældrene er meget forskellige af temperament og følelser, og at far er grænseoverskridende i forhold til mor. Det er den børnesagkyndiges vurdering, at far tidvist vil blive for nidkær i sin religionsudøvelse, at han virker overivrig og utålmodig, og at han også fremover vil have svært ved at blive på egen banchalvdel i forældre-/voksenrelationen. Den børnesagkyndige vurderer også, at far vil være svær at holde på plads i et samarbejde uden ydre rådgivning og mægling af en person, der har fars tillid over for fars tænkning og anskuelser.

Den børnesagkyndige konkluderer, at det hovedsagelig er på voksenniveau, at konflikterne består, og at disse givetvis vil bestå, uanset om de er af religiøs art eller ej. Den børnesagkyndige anbefaler, at der fastsættes samvær på grund af det meget stærke bånd mellem barnet og faren og farens familie.

I juli 2010 fastsætter statsforvaltningen igen samvær, sådan at der er samvær én gang om måneden fra fredag til lørdag på vilkår af, at faren ikke tager barnet med i frikirken eller til arrangementer, som arrangeres af eller for frikirkens medlemmer. Statsforvaltningen lægger ved afgørelsen vægt på karakteren og omfanget af forældrenes konflikter, herunder religiøse uenigheder. Statsforvaltningen lægger også vægt på, at faren ikke vil kunne friholde barnet for forældrenes uenigheder, og at det derfor er nødvendigt med det fastsatte vilkår for samværet.

Mor klager til Familiestyrelsen over statsforvaltningens afgørelse. I august 2010 stadfæster Familiestyrelsen statsforvaltningens afgørelse om, at der skal være samvær.

Sag nr. 20: Forældrene indgår aftale om fælles forældremyndighed og bopæl hos far på trods af, at far har været voldelig over for mor

Resumé: Forældrene indgår i 2010 aftale om henholdsvis fælles forældremyndighed, og at deres 11-årige barn skal bo hos faren – på trods af oplysninger om, at far har været voldelig over for mor. Barnet har på grund af mors indlæggelse på hospital boet hos far i en længere periode og ønsker ikke at flytte tilbage til mor eller at have samvær med hende. Mor oplyser i 2010 over for Retsudvalget, at samværet med faren gennem tiden har præget sønnen i negativ retning, og at far har været voldelig over for mor. Mor oplyser også, at sønnen – efter at han er flyttet til sin far – radikalt har ændret adfærd, og at han er blevet voldelig over for hende og andre. Sagen har ikke været behandlet af statsforvaltningen eller retten efter forældrenes aftale.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 1999.

Samliv: Forældrene har aldrig boet sammen. Far er gift og har børn med en anden kvinde.

Statusoplysninger: I april 2010 aftaler forældrene, at de skal have fælles forældremyndighed, og at barnet skal bo hos far. Far er herefter bopælsforælder, og mor er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Nej.

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Juli 2002 - marts 2005 (6 afgørelser): Statsamtet fastsætter samvær mellem far og barn. Ved den sidste afgørelse i marts 2005 ophæves samværet mellem far og barn.
- Juni 2009: Byretten træffer afgørelse om fælles forældremyndighed. Forlig om bopæl hos mor og samvær mellem far og barnet.
- November 2009: Mor har oplyst, at landsretten træffer afgørelse om ene-forældremyndighed til mor.
- April 2010: Forældrene indgår aftale om fælles forældremyndighed og om, at barnet skal have bopæl hos far.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Juli 2007: Far søger om fastsættelse af samvær.
- August 2007: Møde i statsforvaltningen. Der opnås enighed om samvær mellem far og barnet hver 4. fredag af ca. 5 timers varighed. Samværet skal løbe over en 6-måneders periode. Statsforvaltningen kan herefter kontaktes, hvis der er behov.
- Januar 2008: Far søger om ændring af forældremyndighed og om samvær.
- Februar 2008: Tværfagligt møde i statsforvaltningen, hvor der opnås enighed mellem forældrene om at fortsætte samværet hver 4. fredag indtil videre.
- Marts 2008: Forældremyndighedssagen sendes i retten. Far ønsker, at retten også tager stilling til samvær.
- Juni 2009: Byretten træffer afgørelse om fælles forældremyndighed. Der indgås forlig om bopæl hos mor og om samvær mellem far og barn. Der har været iværksat en børnesagkyndig undersøgelse under sagen.
- November 2009: Mor oplyser, at landsretten træffer afgørelse om ene-forældremyndighed til mor.
- April 2010: Mor og far indgår aftale om fælles forældremyndighed og bopæl hos far. Mor har ikke samvær, da barnet modsætter sig kontakt med mor.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Begge forældre mener, at deres høje konfliktniveau påvirker barnet. Forældrenes opfattelser af barnets behov er forskellige.

Det er oplyst, at far er dømt for vold mod mor.

Mor oplyser, at barnet er blevet bortvist fra skolen og har svært ved at fungere socialt. Mor oplyser også, at barnet kan mærke konflikten mellem mor og far. Ifølge mor er der iværksat en række undersøgelser for at finde det rigtige skoletilbud til barnet, barnet er begyndt i et forløb hos en psykolog, og barnet er i aflastningsfamilie hver anden weekend. Mor mener ikke, at far har forståelse for barnets særlige behov.

Mor oplyser til statsforvaltningen i 2008, at det eksisterende samvær mellem far og barnet har fungeret fint. Mor oplyser også, at barnet har overværet en voldsepisode mellem mor og far, og at barnet reagerede kraftigt på dette, hvorefter samværet blev afbrudt. Mor oplyser videre, at samværet under retssagen i starten forløb fint, men at barnet siden er blevet meget aggressivt.

Far oplyser under sagen i statsforvaltningen i 2008, at han ikke føler, at barnet har nogen specielle behov, men at barnet er mærket af konflikten mellem mor og far. Under retssagen i 2009 oplyser far, at han er bekymret for barnet.

I forbindelse med mors 2 hospitalsforløb i 2009 bor barnet hos far. Barnet har siden boet hos far og vil ikke tilbage til mor.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er belyst ved en børnesagkyndig undersøgelse iværksat af retten i 2009.

Af den børnesagkyndige undersøgelse fremgår, at barnet fremtræder som et ikke aldersvarende fungerende barn med ringe selvtillid og med ringe ballast. Den børnesagkyndige vurderer, at det er nærliggende at tilskrive såvel barnets grundlæggende psykiske konstitution som det ustabile forhold til far en del af skylden for barnets fremtræden og problemer. Af undersøgelsen fremgår også, at mor har en god fornemmelse for barnets udviklings- og trivselsbehov, og at hun forholder sig relevant i varetagelsen heraf. Den børnesagkyndige vurderer også, at far reelt virker bekymret for barnets udvikling og trivsel, men at det er usikkert, om far vil kunne tilbyde barnet de relevante rammer. Det anføres, at fars ønske om at få barnet i en normal skole forekommer urealistisk i betragtning af alvoren i barnets problemer.

Den børnesagkyndige vurderer, at barnets føler sig knyttet til både mor og far og har behov for god kontakt med begge. På grund af mistillidsforholdet mellem forældrene vurderes der dog at være fare for, at barnet kan blive bragt i en større følelsesmæssig klemme mellem dem, end barnet allerede er. Det er omvendt den børnesagkyndiges vurdering, at det er i barnets interesse at få en mere stabil kontakt med far.

Byretten træffer i juni 2009 afgørelse om fælles forældremyndighed, og der indgås forlig mellem forældrene om bopæl hos mor og samvær med far. Mor oplyser senere, at landsretten har besluttet, at mor skal have forældremyndigheden alene.

I april 2010 indgår mor og far aftale om fælles forældremyndighed og bopæl hos far. Mor har ikke samvær, da barnet modsætter sig kontakt med mor.

Sag nr. 21: Mors påstand om højt konfliktniveau var ikke til hinder for en deleordning

Resumé: Statsforvaltningen fastsætter en deleordning mellem far og de to børn på 11 og 8 år, da børnene under en samtale i statsforvaltningen har udtalt, at de ønsker dette. På grund af forældrenes høje konfliktniveau mener mor ikke, at der kan fastsættes en deleordning. Mor mener heller ikke, at børnenes perspektiv er belyst godt nok. Far henviser til, at børnene ønsker en deleordning. Familiestyrelsen er enig i statsforvaltningens afgørelse. Mor kritiserer over for Retsudvalget, at der kan fastsættes deleordninger alene på baggrund af en samtale med barnet, og at deleordninger er en mulighed, når forældrene har et højt konfliktniveau og ikke kan samarbejde.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: 2 børn født i henholdsvis 1997 og 2000.

Samliv: Forældrene gik fra hinanden i juli 2002.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed, og mor er bopælsforælder. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Begge forældre er i perioder repræsenteret ved advokat.

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- April 2008: Statsforvaltningen fastsætter en deleordning.
- April 2008: Statsforvaltningen afslår at ændre placeringen af samværet.
- December 2008: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelser fra april 2008 og beder mor rette henvendelse til statsforvaltningen, hvis hun mener, at samværet påvirker børnene negativt.
- August 2009: Familiestyrelsen afviser at genoptage sagen.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Marts 2003: Begge forældre søger om, at samværet bliver fastsat.
- Maj 2003: Møde med forældrene i statsforvaltningen. Der aftales et nyt møde.
- Juni 2003: Møde med forældrene i statsforvaltningen. Forældrene aftaler en 2/12-ordning for det ældste barn og en 4/10-ordning for det yngste barn.
- Juni 2006: Forældrene deltager i børnesagkyndig rådgivning.
- Oktober 2007: Far søger om en deleordning.
- December 2007: Møde med forældrene i statsforvaltningen. Forældrene praktiserer nu en 5/9-ordning for det ældste barn og en 4/10-ordning for det yngste barn.
- Februar 2008: Samtale med børnene i statsforvaltningen.
- Februar 2008: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen.
- April 2008: Forældrene deltager i børnesagkyndig rådgivning.
- September 2008: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen om det ældste barns bopæl.
- September 2008: Forældremyndighedssagen sendes i retten.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Begge forældre oplyser, at de har svært ved at samarbejde.

Mor oplyser, at der ikke kan fastsættes en deleordning på grund af det høje konfliktniveau mellem forældrene. Hun henviser til, at forældrene ikke har kommunikeret i 2 - 3 år, og at de ikke kan samarbejde, hvilket bl.a. har vist sig ved, at far har

tilbageholdt det ældste barn i en længere periode. Hun mener ikke, at sagen og børnenes perspektiv er tilstrækkeligt belyst. Hun påpeger, at samtalen med børnene var for kort, og at børnene under samtalen var i en loyalitetskonflikt. Hun henviser også til to tidligere (2006) udtalelser fra det yngste barns børnehave, som ifølge hende dokumenterer, at barnet ikke trivedes under den tidligere deleordning.

Far oplyser, at børnene over for ham har udtrykt ønske om en deleordning. Han henviser også til en rapport udarbejdet af en psykolog med speciale i børnepsykologi, supervision og terapi fra juni 2006. Han bemærker, at det ældste barn ikke har været tilbageholdt, men at barnet ikke ønskede at komme hjem til mor.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Sagen er oplyst gennem forældrenes oplysninger.

Børnenes perspektiv er herudover belyst ved en af far indsendt rapport fra juni 2006 fra en psykolog med speciale i børnepsykologi, supervision og terapi. Psykolograpporten er udarbejdet på baggrund af, at forældrene i 2005 henvendte sig til psykologen med et ønske om, at det ældste barn startede i terapi. Psykologen afholder under forløbet samtaler med det ældste barn, forældrene og skolen og er på hjemmebesøg hos begge forældre. Derudover foreligger der 2 udtalelser fra det yngste barns børnehave, som er indsendt af mor. Statsforvaltningen har under sagen belyst børnenes perspektiv gennem en samtale med børnene.

Børnehaven oplyser i maj 2006, at man er bekymret for det yngste barn, der i en periode har virket trist, usikker og nervøs. Børnehaven oplyser også, at barnet har leget voldsomt, og at barnet under leg, og når barnet blev vredt, har brugt ord som: ”Du skal dø” og ”slå ihjel”. Børnehaven bemærker, at barnet i visse tilfælde lukker af.

Psykologen oplyser i rapporten fra juni 2006, at forældrene siden januar 2006 har praktiseret en deleordning, og at det ældste barn trives med deleordningen. Psykologen anbefaler, at det ældste barn fortsætter med deleordningen, og hvis mor ikke kan acceptere dette, anbefaler psykologen, at barnet får bopæl hos far.

Børnene oplyser under en samtale i statsforvaltningen i februar 2008, at de ønsker en deleordning. Det yngste barn oplyser under samtalen, at mor næsten altid plager barnet med, at der ikke skal være en deleordning, men at barnet ønsker mere tid sammen med faren og derfor ønsker en deleordning. Det ældste barn oplyser under samtalen, at barnet ikke kan forstå, hvorfor mor ikke ønsker en deleordning, når det er det, barnet ønsker. Barnet oplyser, at barnet ønsker en deleordning, da det savner begge forældre.

I april 2008 fastsætter statsforvaltningen en deleordning. Statsforvaltningen lægger afgørende vægt på børnenes udtalelser.

Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse i december 2008 og lægger vægt på børnenes udtalelser. Familiestyrelsen finder ikke, at konfliktniveauet er af en sådan karakter, at det i sig selv kan begrunde, at der ikke fastsættes en deleordning. Familiestyrelsen beder mor rette henvendelse til statsforvaltningen, hvis hun mener, at samværet påvirker børnene negativt.

Sag nr. 22: Fars bortførelse af knap 5-årigt barn til udlandet førte til indskrænkning af overvåget samvær

Resumé: Faren har tidligere bortført barnet til udlandet, og kommunen og en psykolog vurderer, at barnet er meget sårbart. Statsforvaltningen indskrænker det overvågede samvær mellem far og barnet og iværksætter samtidig en børnesagkyndig undersøgelse.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2005.

Samliv: Forældrene har boet sammen fra barnets fødsel til august 2009, hvor de ophæver samlivet.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- September 2009 - januar 2010: Forældrene indgår aftaler om overvåget samvær.
- Juni 2010: Statsforvaltningen fastsætter overvåget samvær 1 x 5 timer i ulige uger.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- September 2009: Far bortfører barnet til udlandet.
- September 2009: Parterne indgår en aftale om samvær i samarbejde med Udenrigsministeriet i forbindelse med fars tilbagegivelse af barnet til Danmark.
- September 2009: Far søger om fastsættelse af samvær i statsforvaltningen.
- September 2009: Statsforvaltningen indkalder forældrene til et møde i oktober 2009.
- Oktober 2009: Møde med forældrene i statsforvaltningen. Forældrene indgår aftale om overvåget samvær af 5 timers varighed hver anden lørdag og søndag.

- Januar 2010: Opfølgende tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen. Forældrene indgår aftale om, at samværet fortsætter uændret 3 måneder endnu. Det aftales, at der afholdes et opfølgende møde i april 2010.
- April 2010: Mor søger om suspension af samværet, indtil der er foretaget en psykologisk undersøgelse af barnet.
- April 2010: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen. Far forlader mødet, da han ønsker repræsentation ved advokat. Mødet fortsætter uden fars tilstedeværelse.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Der er tale om et meget konfliktfyldt forhold mellem forældrene.

Faren er i 2006 idømt 6 måneders fængsel for at have udøvet vold over for mor (hvilket oplyses af mor i april 2010).

Faren udførte ulovligt barnet til udlandet efter forældrenes samlivsophævelse i august 2009. Far og barn kom tilbage til Danmark på baggrund af en aftale om samvær.

Mor oplyser i april 2010, at hun fortsat er bange for, at far vil bortføre barnet, og at hun derfor ønsker, at samværet skal være overvåget. Hun oplyser også, at samlivet har været præget af vold, som barnet har oplevet, og at hun er bange for far og hans reaktioner. Hun oplyser endelig, at barnet reagerer fysisk på samvær ved at blive syg.

Far oplyser, at han bortførte barnet til udlandet i desperation og bekymring for, hvilke nye betingelser mor ville stille for samværet.

Far oplyser, at barnets problemer ikke skyldes ham. Far oplyser, at barnet er uheldigt over, at mor og far ikke bor sammen længere, og at de ikke er gode venner. Far mener ikke, at en begrænsning af samværet kan løse dette. Far mener, at et uovervåget samvær hos ham vil give et roligere og mere stabilt samvær for barnet.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Sagen er oplyst gennem forældrenes oplysninger. Statsforvaltningen har derudover under sagen bl.a. indhentet oplysninger fra kommunen og skadestuejournaler.

Barnets perspektiv er belyst gennem rapporter fra de overvågede samvær i efteråret 2009, en udtalelse fra kommunen fra marts 2010, en udtalelse fra barnets institution fra april 2010 og en udtalelse fra en psykolog fra juni 2010.

Af rapporterne fra de overvågede samvær fra efteråret 2009 fremgår det, at barnet er glad for sin far og samværet beskrives positivt. Det fremgår også, at barnet døjer meget med maveproblemer under samværet.

Kommunen anbefaler i en udtalelse fra marts 2010, at samværet fortsætter som overvåget samvær. Kommunen vurderer, at barnet er sårbart og har brug for tryk og forudsigelighed, og oplyser, at der er planer om iværksættelse af psykologisk undersøgelse og eventuel legeterapi. Ud fra overvågningsstedets rapport vurderes det, at barnet har svært ved at håndtere savnet af både mor og far. Kommunen oplyser, at barnet har oplevet vold i familien, hvilket fylder for meget for barnet. Kommunen foreslår, at barnet kan besøge far, så barnet og overvågningsstedet kan se, hvad far kan tilbyde i forhold til bolig og samvær. Kommunen anbefaler, at der er samvær en dag hver 14. dag.

En psykolog, som har haft barnet i legeterapi, vurderer i en udtalelse fra juni 2010, at omfanget af samværet bør begrænses. Psykologen anbefaler, at samværet bliver 1 x 5 timer hver anden weekend. Psykologen vurderer, at barnet har et stort indre kaos, indeholder voldsomme aggressioner og lider af stor angst. Psykologen vurderer, at det er vigtigt for barnet af se sin far, da barnet er glad for sin far, og samværet beskrives positivt. Psykologen vurderer dog samtidig, at barnet ikke kan rumme samvær både lørdag og søndag hver anden weekend.

Om forholdet mellem forældrene fremgår det af skadestuejournaler fra september 2005, september 2006, januar 2008, august 2008 og april 2009, at mor har været på skadestuen, fordi far har udøvet vold mod mor.

Af en underretning fra sundhedsplejersken fra oktober 2005 fremgår, at sundhedsplejersken er blevet kontaktet af mors praktiserende læge, da mor har udviklet en fødselsdepression på baggrund af traumatisk opvækst og en voldelig ægtefælle. Det fremgår også af underretningen, at far har slået mor mange gange og truet med at bortføre barnet, og at far ydmyger og kritiserer mor.

Vuggestuen underretter i september 2006 kommunen, da vuggestuen er bekymret for forholdene i hjemmet.

I juni 2010 træffer statsforvaltningen midlertidig afgørelse om overvåget samvær 1 x 5 timer hver anden uge. Statsforvaltningen lægger vægt på, at observationerne fra de overvågede samvær og udtalelserne fra kommunen og psykologen peger på, at det er bedst for barnet, at der bevares en regelmæssig kontakt til faren. Statsforvaltningen lægger i forhold til omfanget af samværet og vilkåret om overvågning vægt på, at faren har bortført barnet, og at kommunen og psykologen anbefaler, at samværet indskrænkes.

Statsforvaltningen har samtidig iværksat en børnesagkyndig undersøgelse, som begge forældre har samtykket til.

Statsforvaltningens afgørelse er ikke påklaget til Familiestyrelsen.

Sag nr. 23: Statsforvaltningen iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse i sag om samvær mellem far og 7-årig på baggrund af massive samarbejdsproblemer mellem forældrene

Resumé: Forældrenes forhold er meget konfliktfyldt, og mor udtrykker bekymring for forholdene hos far, da hun mener, at der ryges hash i farens hjem. Far afviser mors påstande som chikanøse. Udtalelser fra barnets institution og skole viser, at barnet er i god trivsel. Statsforvaltningen iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse for at få barnets perspektiv yderligere belyst.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2003.

Samliv: Forældrene bliver separeret i 2006 efter 5 års ægteskab.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden. Far er samværsforælder.

Advokatrepresentation: Nej.

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Ingen afgørelser, da sagen stadig er under behandling i statsforvaltningen.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Februar 2009: Forældrene indgår aftale om fars samvær med barnet.
- Februar 2009: Forældrene indgår aftale om ophør af fælles forældremyndighed. Mor får forældremyndigheden alene.
- Juli 2009: Mor søger om ændring af samværet.
- Oktober 2009: Tværfagligt møde i statsforvaltningen med forældrene. Forældrene indgår aftale om samværet.
- Januar 2010: Mor søger om ændring af samværet. Mor tilbagekalder dog herefter ansøgningen.
- Marts 2010: Far søger om udvidelse af samværet.
- April 2010: Mor søger om, at samværet ændres til overvåget samvær.
- Maj 2010: Møde i statsforvaltningen med mor. Far har meldt afbud.
- Maj 2010: Statsforvaltningen indkalder til møde i juni 2010. Far melder afbud til mødet, som derfor ikke afholdes.
- Juni 2010: Statsforvaltningen indkalder til nyt møde i juni 2010.
- Juni 2010: Møde i statsforvaltningen med forældrene.
- Juli 2010: Samtale med barnet i statsforvaltningen.

- Oktober 2010: Tværfagligt møde i statsforvaltningen med mor. Far har meldt afbud.
- Oktober 2010: Statsforvaltningen beslutter at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse.
- Oktober 2010: Far søger om fælles forældremyndighed.
- November 2010: Møde i statsforvaltningen med forældrene om forældremyndighed. Statsforvaltningen afslutter herefter forældremyndighedssagen.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forældrene oplyser, at der indtil samværsaftalen i februar 2009 har været en deleordning. Efter fars afsoning i 2009 aftaler forældrene, at samværet skal starte langsomt op igen. Forældrene oplyser begge i den forbindelse, at de er i stand til at samarbejde med hinanden. Konfliktniveauet optrappes dog meget under sagen.

Mor oplyser under sagens behandling, at far er kriminel, og at barnet bliver passet af andre under samværet. Mor oplyser, at hun er bekymret og føler sig utryk, når barnet er på samvær. Mor mener, at der ryges hash i farens hjem og giver udtryk for stor bekymring for forholdene i farens hjem. Mor henviser også til barnets reaktioner efter samvær.

Far oplyser, at barnet trives med samværet, og at barnet ønsker samværet udvidet. Han oplyser, at mor flere gange ikke har overholdt samværsaftalen, og at fogedretten derfor er blevet inddraget. Far oplyser, at der ikke ryges hash, når barnet er hos ham, og at han stort set ikke ryger hash. Far mener, at moren forsøger at sætte ham i et dårligt lys over for statsforvaltningen, og at det er morens og hendes mands chikanøse adfærd i forhold til samværet og til ham og hans kæreste, som giver problemer i forhold til samværet. Far oplyser, at barnet er mærket af morens og morens mands had til faren. Far oplyser også, at han har været til samtaler med kommunen, men at kommunen ikke foretager sig yderligere vedrørende forholdene i hans hjem.

Far har i 2009 og 2010 afsonet to fængselsdomme, begge af nogle måneders varighed.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er belyst ved en samtale med barnet i statsforvaltningen. Under samtalen giver barnet udtryk for, at samværet med faren er hyggeligt og går godt. Barnet giver også udtryk for et ønske om, at samværet ikke ændres. Den børnesagkyndige vurderer, at barnet har udtrykt sin egen holdning til samværet med faren.

Børns Vilkår har på vegne af en henvendelse fra mor i 2010 rettet henvendelse til kommunen og statsforvaltningen særligt på baggrund af oplysningerne om, at der ryges hash i farens hjem. Børns Vilkår opfordrer kommunen til at undersøge forholdene i farens hjem og til, at kommunen og statsforvaltningen indleder et sam-

arbejde i sagen. På baggrund af henvendelsen fra Børns Vilkår retter statsforvaltningen henvendelse til kommunen.

Kommunen udtaler, at der er massive samarbejdsproblemer mellem forældrene og mellem de 2 familier i det hele taget. Kommunen udtaler, at barnet udsættes for mange påvirkninger, som ikke er hensigtsmæssige for barnets generelle trivsel.

Barnets institution udtaler, at barnet er sundt og alderssvarende og trives godt i institutionen. Institutionen har ikke haft kontakt til faren, hvorfor institutionen ikke kan udtale sig om forholdet mellem faren og barnet.

Skolen udtaler ligeledes, at barnet er alderssvarende udviklet og i god trivsel. Barnets samspil med børn og voksne er god, og barnet er tillidsfuld over for sin lærer. Skolen har ikke grundlag for at beskrive barnets tilknytning til og samspil med forældrene, da læreren kun har talt med moren en gang og aldrig har set faren.

Statsforvaltningen beslutter at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse for at få belyst barnets perspektiv yderligere. Statsforvaltningen har herved lagt vægt på de massive samarbejdsproblemer mellem forældrene.

Sag nr. 24: Ikke ændring af afhentningsstedet trods polititilhold

Resumé: Forældrene ophæver samlivet kort tid efter deres andet barns fødsel. Mor føler sig chikaneret af faren, og far tildeles på den baggrund et polititilhold. Mor fastholder, at børnene skal afhentes og afleveres på institutionen, så forældrene ikke skal mødes. I forbindelse med det ældste barns skolestart, ansøger faren om ændring af afleveringstidspunkt og -sted, og statsforvaltningen ændrer det sådan, at mor skal afhente ved samværs afslutning. Faren bliver i den forbindelse pålagt at opholde sig indendørs ved afhentningen. Statsforvaltningen anser ikke polititilholdet for at være tilstrækkeligt til at fravige udgangspunktet i loven. Mor har i sin henvendelse til retsudvalget anført, at forældreansvarslovens udgangspunkt ikke tager højde for tilfælde, hvor der på grund af en samværsforælders chikane er meddelt et polititilhold.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: 2 børn født i henholdsvis 2001 og 2003.

Samliv: Ophæver samlivet i 2003.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden over det ældste barn, far har samvær. Efter samlivsophævelsen er der fælles forældremyndighed over det yngste barn, som i 2005 ved aftale ændres til fuld forældremyndighed til mor.

Advokatrepræsentation: Ja (mor).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- December 2003: Statsforvaltningen fastsætter samvær mellem far og det ældste barn med afhentning/aflevering på institutionen.
- Marts 2005: Politiet udsteder polititilhold, bl.a. fordi far har skaffet sig adgang til mors hus uden hendes samtykke.
- Maj 2005: Far dømmes for overtrædelse af polititilholdet.
- Juni 2005: Statsforvaltningen henviser faren til, at sag om faderskab og forældremyndighed skal anlægges ved retten. Statsforvaltning træffer afgørelse om samvær. Samværet med det ældste barn justeres, og der fastsættes ikke samvær med det yngste barn efter farens ønske.
- August 2005: Statsforvaltningen træffer afgørelse om tidspunkter for sommerferiesamvær.
- November 2005: Far idømmes bøde for overtrædelse af tilhold.
- December 2005: Statsforvaltningen henviser mor til at anlægge forældremyndighedssag ved retten.
- April 2006: Statsforvaltningen henlægger sagen om samvær efter farens manglende respons på statsforvaltningens henvendelse.
- Juni 2006: Far idømmes straf for overtrædelse af tilhold.
- Oktober 2007: Statsforvaltningen træffer afgørelse om ændring af afhentningsstedet til afhentning på samværsforælders bopæl.
- November 2007: Far idømmes bøde for overtrædelse af tilhold. Familiestyrelsen tilbagesender mors klage til statsforvaltning til genoptagelse.
- Januar 2008: Statsforvaltningen ændrer afhentningsstedet. Afhentning skal foregå ved hovedindgangen ved politigården. Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.
- April 2008: Familiestyrelsen afviser at behandle sagen. Statsforvaltningen fastholder, at mor skal afhente børnene efter afslutning af samvær på fars bopæl. Juni 2008: Statsforvaltningen henlægger sagen om fastsættelse af sommerferiesamvær, da forældrene selv bliver enig.
- August 2008: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra april 2008.
- Maj - august 2009: Familiestyrelsen videresender mors henvendelser til statsforvaltningen.
- September 2009: Familiestyrelsen beder statsforvaltningen fremskynde sagsbehandlingen. Folketingets Ombudsmand sender mors klage til statsforvaltningen og statsforvaltningens direktør.
- November 2009: Familiestyrelsen træffer afgørelse om, at statsforvaltningen udviser passivitet.
- Januar 2010: Folketingets Ombudsmand videresender mors klage til Familiestyrelsen.
- Februar 2010: Familiestyrelsen træffer afgørelse om, at statsforvaltningen udviser passivitet. Statsforvaltningen træffer afgørelse, om at mor afhenter ved samværets afslutning, og der meddeles afslag på hverdagsamvær mellem far og børnene.

- April 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse om transport og sommerferiesamvær.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- Oktober 2003: Mor anmoder om fastsættelse af samvær mellem far og det ældste barn, men ønsker ikke at der fastsættes samvær mellem far og det yngste barn.
- November 2004: Mor anmelder far til politiet og søger om polititilhold.
- Januar 2005: Mor anmoder om fastsættelse af samvær mellem far og det yngste barn.
- Februar - april 2005: Far anmoder om ændring af samvær med det ældste barn, ansøger om fælles eller eneforældremyndighed over det ældste barn samt ønsker en faderskabstest i forhold til det yngste barn.
- Maj 2005: Statsforvaltningen indkalder far til møde i juni 2005.
- Juni 2005: Statsforvaltningen afholder møde med far.
- Juli 2005: Mor anmoder statsforvaltningen om konkret fastsættelse af sommerferiesamvær.
- November 2005: Mor anmoder om ophør af fælles forældremyndighed for det yngste barn, som far underskriver. Far anmoder om fastsættelse af samvær med det yngste barn og om ændring af samværet med det ældste barn.
- Februar 2006: Far anmoder om udvidelse af samvær og tilpasning af samvær med begge børn.
- Juni 2007: Far søger om ændring af weekendsamvær grundet det ældste barns skolestart.
- August 2007: Far ønsker at udvide ansøgning om samvær til også at omfatte det yngste barn på samme vilkår som samvær med det ældste barn.
- Oktober 2007: Far søger om, at hans ansøgning bedømmes efter de nye regler i forældreansvarsloven.
- November 2007: Statsforvaltningen indkalder, efter mors ønske, kun mor til tværfagligt møde i december 2007. Mor klager over statsforvaltningens afgørelse fra oktober 2007 om afhentningsstedet.
- December 2007: Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med mor.
- Januar 2008: Mor klager over statsforvaltningens afgørelse fra januar 2008.
- Februar 2008: Mor anmoder om genoptagelse af spørgsmålet om afhentningsstedet.
- Marts 2008: Både statsforvaltningen og Familiestyrelsen genoptager sagen.
- Maj 2008: Mor klager over statsforvaltningens afgørelse fra april 2008.
- November 2008: Mor søger om genoptagelse af sagen om samvær, da faren alligevel ikke ser det yngste barn som fastsat i resolutionen og har skiftet bopæl. Mor ønsker stadig, at hun ikke skal afhente børnene.
- Januar 2009: Mor rykker telefonisk for sagsbehandling af klagen.
- Februar 2009: Far anmoder i forbindelse med mors klage om, at samvær med det ældste barn forbliver uændret, dvs. hver 2. uge, og at samvær med det yngste barn ændres til hver 4. uge. Yderligere anmoder far om fastsættelse af hverdagsamvær en dag hver 14. dag. Der bedes yderligere om fastsættelse af sommerferiesamvær.

- April 2009: Mor rykker igen og henvender sig til Familiestyrelsen.
- Juli 2009: Mor rykker igen statsforvaltningen for en afgørelse om transport og henvender sig til Familiestyrelsen.
- September 2009: Mor henvender sig igen til Familiestyrelsen pga. statsforvaltningens passivitet. Mor klager til Folketingets Ombudsmand over statsforvaltningens sagsbehandling.
- November 2009: Mor henvender sig igen til Familiestyrelsen pga. passivitet hos statsforvaltningen.
- Januar 2010: Mor henvender sig igen til Familiestyrelsen og Folketingets Ombudsmand, da statsforvaltning endnu ikke har truffet afgørelse.
- Februar 2010: Mor klager over statsforvaltningens afgørelse fra februar 2010.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Der er et meget højt konfliktniveau mellem forældrene.

Politiet udsteder polititilhold på baggrund af fars chikane over for mor i tiden efter samlivsophævelsen. Forældrene kommunikerer primært gennem fars samlever.

Mor mener, at far udsætter hendes for psykisk chikane og ønsker derfor ikke direkte kontakt til ham. Mor siger, at faren lyver om alt, og at han ikke er til at stole på. Mor siger også, at faren ikke tager sig af børnene under samværet, og at de ofte bliver passet af andre. Mor nægter selv at afhente børnene efter ændring af afhentningsstedet.

Far siger, at mor er utilregnelig og meget voldsom, og at hun har angrebet ham fysisk. Far siger også, at mor slår sine børn. Han mener, at mor udøver samarbejdschikane ved, at afhentning/aflevering af børnene skal ske på hendes præmisser, også selv om han tilbyder alternativer.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Der foreligger enkelte udtalelser og henvendelser fra børnenes børnehaver, skole og kommunen.

Af udtalelserne fremgår, at børnenes adfærd ændrer sig under forløbet. Specielt det yngste barn bliver mere og mere påvirket af forældrenes konflikt og reagerer meget voldsomt, hvilket kommer til udtryk bl.a. gennem en aggressiv adfærd samtidig med, at det yngste barn giver udtryk for et stort behov for omsorg fra pædagogerne. Det er opfattelsen, at den meget konfliktfyldte nye afhentningssituation påvirker børnene negativt.

Statsforvaltningen fastholder sin afgørelse om, at mor som bopælsforælder skal afhente børnene hos samværsforælderen efter endt samvær – dette navnlig begrundet i, at vilkåret om, at børnene selv går ud til moren i forbindelse med af-

hentning, skaber en tilstrækkelig sikkerhed for, at moren ikke blev chikaneret i forbindelse med afhentningssituationen.

Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse. Familiestyrelsen begrundet bl.a. afgørelsen med, at afhentningen foregår ved, at mor sender andre personer, og at der ikke er noget, der taler imod denne form.

Sag nr. 25: Retten fastholder den fælles forældremyndighed og samvær mellem far og 2½-årigt barn, trods morens påstand om psykisk vold og chikane og farens påstand om morens psykiske sygdom

Resumé: Mor mener, at far mangler empati, har psykopatiske træk og en narcissistisk personlighedsforstyrrelse. Hun anmelder ham for chikane mod hende og for overgreb mod barnet. Far mener, at mor er psykisk syg, og at hun har reduceret forældreevne. Han mener ikke, at hun er i stand til at tage vare på barnet, og han frygter, at hun vil slå barnet, da hun ifølge ham har slået sine sørbørn. Far søger om eneforældremyndighed eller barnets bopæl, men retten fastholder den fælles forældremyndighed under sagens behandling, da en børnesagkyndig vurderer, at forældrene ikke har uløselige konflikter. Moren pålægges af fogedretten at udlevere barnet til samvær og tages i forvaring, da hun ikke vil oplyse, hvor barnet opholder sig. Moren henvender sig til Retsudvalget, fordi hun mener, at forældreansvarloven tvinger forældre til at udlevere barnet til forældre, der udøver psykisk vold og chikane.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2008.

Samliv: Forældrene ophæver samlivet i 2008.

Statusoplysninger: Fælles forældremyndighed.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- December 2008: Statsforvaltning træffer afgørelse om midlertidigt samvær mellem far og barnet, og barnets bopæl tillægges midlertidigt mor.
- September 2009: Psykolognævnet udtaler kritik i forhold til en psykolog, der har udtalt sig om faren, selvom psykologen kun har haft samtaler med moren.
- Oktober 2009: Byretten fastholder den fælles forældremyndighed og barnets bopæl, som bliver hos moren.

- December 2009: Statsforvaltningen fastsætter efter aftale med forældrene julesamvær.
- Januar 2010: Landsretten stadfæster byrettens dom fra oktober 2009.
- Februar 2010: Statsforvaltningen afslår at oversende samværssagen til behandling i den statsforvaltning, hvor moren og barnet nu bor.
- Marts 2010: Fogedretten fastslår, at samvær kan aflyses pga. morens arbejde, og der fastsættes datoer for erstatningssamvær i forbindelse med kommende aflysninger pga. morens arbejde.
- April 2010: Statsforvaltningen træffer bl.a. afgørelse om gradvis optrapning af samværet og bestemmer, at feriesamvær først fastsættes på et senere tidspunkt.
- Maj 2010: Familiestyrelsen afviser at tillægge mors klage opsættende virkning. Fogedretten fastsætter erstatningssamvær for aflyst samvær i maj 2010.
- Juni 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra april 2010, men beder samtidig statsforvaltningen om at genoptage sagen under henvisning til en igangværende § 50-undersøgelse. Familiestyrelsen fastholder statsforvaltningens beslutning om, at sagen ikke sendes til en anden statsforvaltning. Fogedretten afsiger kendelse om gennemførelse af samværet og beslutter samtidig, at moren skal i forvaring, da hun nægter at oplyse, hvor barnet befinder sig.
- Juli 2010: Landsretten stadfæster fogedrettens afgørelse fra juni 2010 om forvaring af moren. Statsforvaltningen afslår at tillægge far eneforældremyndighed midlertidigt og afslår at tillægge ham barnets bopæl midlertidigt. Den statsforvaltning, som efter mor og barnets flytning, er stedlig kompetent, henlægger mors ansøgning om samværet under henvisning til Familiestyrelsens afgørelse fra juni 2010.
- August 2010: Mor søger om ophævelse af samvær, eller at det ændres til et meget begrænset samvær.
- November 2010: I retten aftaler forældrene samværet frem til næste retsmøde, hvor den børnesagkyndige undersøgelse forventes at foreligge. Politiet indstiller en efterforskning af faren for seksuel krænkelse af barnet, som er iværksat på baggrund af anmeldelse fra mor, da der ikke er rimelig formodning for, at et strafbart forhold er begået.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- September 2008: Far ansøger om eneforældremyndighed. Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i oktober 2008.
- Oktober 2008: Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med begge forældre. Far ændrer sin ansøgning om eneforældremyndighed til en ansøgning om barnets bopæl.
- December 2008: Far anmoder om, at forældremyndigheds- og samværssagen oversendes til retten.
- Januar 2009: Far klager til Psykolognævnet over en psykologs udtalelse til statsforvaltningen.
- April 2009: Far søger om erstatningssamvær for aflyst samvær.

- Maj 2009: Resultatet af en børnesagkyndig undersøgelse, som blev iværksat af retten, foreligger. Forældrene anmoder om børnesagkyndig rådgivning på opfordring fra retten.
- Juni 2009: Statsforvaltningen indkalder forældrene til børnesagkyndig rådgivning i juli 2009.
- Juli 2009: Statsforvaltningen afholder børnesagkyndig rådgivning. Kun far møder, mens mor udebliver.
- Oktober 2009: Far klager til Patientklagenævnet over en speciallæges udtalelse. Far søger om ændring af samvær.
- November 2009: Mor anmoder om ændring af samvær, da hun er flyttet til en anden landsdel. Far anmoder om fastsættelse af julesamvær.
- December 2009: Far klager over transport.
- Januar 2010: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i februar 2010. Far søger om erstatningssamvær.
- Februar 2010: Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med far. Mor aflyser under henvisning til, at sagen nu bør behandles af en anden statsforvaltning på grund af flytningen. Mor klager over, at sagen ikke oversendes til den anden statsforvaltning og over, at sagen skal afgøres på skriftlig grundlag.
- Marts 2010: Mor klager igen over, at statsforvaltningen ikke vil sende sagen videre til den anden statsforvaltning. Statsforvaltningen indkalder moren til tværfagligt møde i marts 2010. Far søger om erstatningssamvær for endnu et aflyst samvær. Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med mor.
- April 2010: Mor klager over statsforvaltningens afgørelse fra april 2010 og over statsforvaltningens beslutning om ikke at overføre sagen til anden statsforvaltning.
- Maj 2010: Den nu stedligt kompetente statsforvaltning modtager en ansøgning fra mor om ændring af samvær. Statsforvaltningen indkalder begge forældre til tværfagligt møde. Kommunen iværksætter en § 50-undersøgelse.
- Juni 2010: Den nu stedligt kompetente statsforvaltning indkalder forældrene til tværfagligt møde i juni 2010. Mor beder Familiestyrelsen om, at sagen sendes til statsforvaltningen til fornyet behandling. Statsforvaltningen afholder tværfagligt møde med far, da mor melder afbud. Far anmoder om at få tillagt forældremyndigheden og barnets bopæl.
- Juli 2010: Statsforvaltningen videresender forældremyndigheds- og bopælssagen til retten. Mor anmoder fogedretten om overvåget samvær og beder statsforvaltningen om at suspendere samværet. Der er på dette tidspunkt uklarhed mellem de 2 involverede statsforvaltninger om, hvor sagen skal behandles.
- August 2010: Statsforvaltningen indkalder til møde til september 2010.
- September 2010: Resultatet af § 50-undersøgelsen foreligger. Begge forældre aflyser mødet med statsforvaltningen.
- November 2010: Statsforvaltningen indkalder forældrene til møde i november 2010, som dog aflyses af begge forældre. Retten iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Der er et meget højt konfliktniveau mellem forældrene, som har meget svært ved at kommunikere med hinanden, hvilket ifølge en psykolog bl.a. skyldes, at de har meget forskellige værdier og opfattelser af, hvad et familieliv er.

Mor mener, at far har en narcissistisk personlighedsforstyrrelse, og at han har psykopatiske træk. Hun anfører også, at han mangler empati og er meget ustabil. Mor påpeger, at barnet virker meget tillukket, når det har været hos faren i længere tid. Mor anmelder far til politiet for chikane, hvilket hun begrundes med, at han vedholdende over for forskellige myndigheder beskylder hende for samarbejdschikane, voldelig adfærd, omsorgsvigt, embedsmisbrug og for at være psykisk syg.

Far siger, at mor har psykiske problemer, og at hun har forsøgt at begå selvmord. Han anfører også, at hun efterlader barnet alene. Han er bekymret for, at mor kunne finde på at slå barnet og oplyser, at han har set hende slå sine to sørbørn. Han siger, at moren har en form for personlighedsforstyrrelse eller en skizotypisk lidelse og henviser til, at hun har været indlagt på flere psykiatriske afdelinger. Det er hans opfattelse, at moren har reduceret forældreevne. Faren afviser, at han chikanerer moren, og han afviser også, at han skulle være psykisk syg.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Det fremgår af sagens oplysninger, at mor under graviditeten med fællesbarnet har været indlagt på psykiatrisk afdeling med en fødselspsykose, der havde afsat i traumatiske oplevelser i forbindelse med fødslen af det første barn. Ifølge egen læge er hun ikke længere mærket af fødselspsykosen, men har imidlertid udviklet posttraumatisk stressyndrom på grund af konflikten med far. Af en udtalelse fra den psykiatriske afdeling, som mor var indlagt under graviditeten, fremgår, at personalet har været bekymret for begge forældres forældreevne, og det blev anbefalet at foretage en forældreevneundersøgelse.

Barnets perspektiv er belyst ved udtalelser fra vuggestuen/dagplejen, kommunen, § 50-undersøgelse og børnesagkyndig undersøgelse.

Kommunen fulgte familien efter barnets fødsel. Kommunen nærede ikke bekymring for barnets trivsel, og moren blev beskrevet som en god og kærlig mor, der viste stor omsorg, kærlighed og opmærksomhed i forhold til sine børn. Kommunen var dog bekymret for, at forældrenes høje konfliktniveau på sigt ville kunne få en negativ indflydelse på barnet.

Ifølge den børnesagkyndige undersøgelse fra maj 2009 fremtræder barnet som en alderssvarende udviklet og umiddelbart upåfaldende pige i god trivsel. Det vurderes, at hun muligvis har nogle reaktioner i forbindelse med skiftene mellem forældrene, men der ses ikke tegn på mangler i den emotionelle kontakt til mor, som man ville forvente, hvis mor ikke var i stand til at forholde sig relevant i kontakten

til barnet. Barnet virker naturligt knyttet til sin mor. Observationerne i forbindelse med undersøgelsen har vist, at forældrene hver især forekommer relevant optagede af barnets trivsel og velbefindende. Der er generelt ikke set forhold under besøgene, der giver anledning til bekymring for forældrenes forhold. Forældrene forekommer dog ifølge den børnesagkyndige noget fastlåste i en meget ringe tillid til hinandens formåen, og det er den børnesagkyndiges vurdering, at der skal etableres relativt faste rammer for deres kontakt med barnet. Den børnesagkyndige peger på, at forældrene af hensyn til barnet bør bringes på talefod, og at de bør opnå en nogenlunde samstemmende opfattelse af barnets behov.

Af § 50-undersøgelsen fremgår, at barnet har behov for sammenhæng i sin hverdag og behov for, at de voksne omkring hende arbejder mod det fælles mål at skabe en tryk og stabil hverdag for hende. Kommunen vurderer, at barnets situation er meget uholdbar, og at det på længere sigt vil være skadende for hendes udvikling, hvis situationen fortsætter uændret. Det er ifølge undersøgelsen tydeligt, at forældrenes konflikt har en meget stor indflydelse på barnets trivsel, og at barnet har behov for hjælp for at få ro i forhold til samvær med faren.

De seneste ansøgninger om samvær og forældremyndighed/barnets bopæl er endnu ikke færdigbehandlet i henholdsvis statsforvaltningen og retten. Retten har dog afslået en midlertidig ændring i forældremyndigheden under sagens behandling for at motivere forældrene til at samarbejde, da en børnesagkyndig vurderer, at forældrene ikke har uløselige konflikter.

Sag nr. 26: Forældrenes uenighed om religion fører til konflikter omkring samværet

Resumé: Faren er tilknyttet en frikirke, som moren er stor modstander af. Moren ønsker ikke, at barnet påvirkes af farens religiøse opfattelse og mener ikke, at faren overholder vilkåret for samværet om, at barnet ikke må tages med til kirkelige handlinger og arrangementer i frikirken. Faren oplyser, at han overholder vilkåret og mener, at moren chikanerer samværet og forældrenes samarbejde. Forældrenes konflikter fører til, at barnet i en periode ikke udleveres til samvær. Barnet er påvirket af konflikten, men ønsker samvær med sin far. Statsforvaltningen fastsætter samvær i overensstemmelse med det nu 13-årige barns ønske. Mor oplyser over for Retsudvalget, at hun er utilfreds med, at det ikke har konsekvenser, at vilkåret for samværet ikke overholdes, og at den eneste måde at beskytte barnet mod åndelige overgreb er at nægte at udlevere barnet til samvær.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 1997.

Samliv: Forældrene gik fra hinanden i 2005.

Statusoplysninger: Mor har forældremyndigheden alene. Far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge forældre).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Oktober 2005: Statsforvaltningen fastsætter samvær hver anden weekend fra fredag til søndag og fastsætter samtidig vilkår om, at barnet ikke må deltage i kirkelige handlinger – ud over i folkekirken – eller i øvrigt deltage i arrangementer for farens aktuelle frikirke eller andre frikirker.
- Februar 2006: Statsforvaltningen præciserer bl.a. det løbende samvær.
- November 2006: Familiestyrelsen ændrer statsforvaltningens afgørelse, sådan at det alene er et vilkår for samværet, at barnet ikke må deltage i kirkelige handlinger eller i øvrigt i arrangementer for farens aktuelle frikirke. Styrelsen beder også om, at statsforvaltningen behandler farens nye ansøgning om udvidelse af samværet.
- Juni 2008: Statsforvaltningen træffer bl.a. afgørelse om udvidelse af det løbende samvær, sådan at det er fra torsdag til mandag i hver anden uge, og om ikke at ændre vilkåret for samværet.
- April 2009: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse af juni 2008 om ikke at ændre vilkåret for samværet.
- December 2009: Statsforvaltningen ændrer det løbende samvær til 1 hverdag om ugen uden overnatning. Statsforvaltningen bestemmer samtidig, at barnet skal til en ny samtale, når samværet har løbet i 3 måneder.
- Juli 2010: Statsforvaltningen træffer bl.a. afgørelse om ændring af det løbende samvær, sådan at det er fra fredag til lørdag i hver anden uge.
- Marts 2011: Statsforvaltningen henlægger sagen på grund af forældrenes forlig i fogedretten.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSE:

- December 2006: Mor oplyser til statsforvaltningen, at forældrene har indgået aftale om samvær.
- Juli 2007: Statsforvaltningen genoptager behandlingen af sagen i henhold til Familiestyrelsens afgørelse af november 2006.
- Oktober 2007: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen, hvor faren søger om en deleordning.
- November 2007: Samtale med barnet i statsforvaltningen og efterfølgende tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen. På mødet indgår forældrene aftale om en midlertidig udvidelse af det løbende samvær, sådan at der hver anden uge er samvær fra onsdag til søndag. Aftalen gælder indtil det næste tværfaglige møde i statsforvaltningen, som statsforvaltningen indkalder til i marts 2008.
- December 2007: Mor søger om ophævelse af aftalen om midlertidig udvidelse af det løbende samvær.
- Marts 2008: Far melder afbud til det tværfaglige møde i marts 2008. Mor oplyser, at der for tiden er weekendsamvær hver anden uge fra fredag til mandag.

- Statsforvaltningen indkalder til tværfagligt møde i april 2008, som aflyses af mors advokat pga. farens ferie.
- April 2008: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i maj 2008, som mors advokat melder afbud til.
 - Maj 2008: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i maj 2008, som fars advokat melder afbud til. Far søger om en deleordning.
 - Juni 2008: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i juni 2008.
 - Juni 2008: Tværfagligt møde med forældrene, hvor forældrene indgår aftale om sommerferiesamvær. Samtale med barnet i statsforvaltningen.
 - April 2009: Mor søger om indskrænkning af det løbende samvær. Statsforvaltningen indkalder forældrene til et møde i maj 2009, som fars advokat melder afbud til.
 - Maj 2009: Møde i statsforvaltningen med moren alene.
 - Juni 2009: Tværfagligt møde i statsforvaltningen, hvor forældrene indgår aftale om sommerferiesamvær i 2009.
 - Juli 2009: Samtale med barnet i statsforvaltningen.
 - August 2009: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i oktober 2009, som fars advokat melder afbud til.
 - November 2009: Statsforvaltningen indkalder forældrene til tværfagligt møde i december 2009.
 - December 2009: Tværfagligt møde med forældrene i statsforvaltningen.
 - April 2010: Samtale med barnet i statsforvaltningen.
 - Juni 2010: Far søger om udvidelse af samværet, sådan at det er fra torsdag til mandag morgen i hver anden uge.
 - November 2010: Mor søger om ophævelse af samværet.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Moren er stor modstander af den frikirke, som faren er tilknyttet, og ønsker ikke, at barnet påvirkes af farens religion. Hun oplyser, at årsagen til forældrenes samlivsophævelse var, at hun ikke ville tilslutte sig frikirken. Hun mener, at det, der foregår i frikirken, går langt ud over børns grænser. Hun oplyser også, at frikirken er blevet farens livsstil, og at han har en tæt tilknytning til frikirken. Hun mener, at farens måde at udøve sin religion på påvirker barnet i negativ retning. Hun oplyser, at barnet gerne vil se sin far, men at barnet ikke ønsker at deltage i farens religiøse liv, herunder at være i kontakt med frikirken, da barnet er utrygt ved dette. Hun oplyser, at hun ikke er bekymret for samværet, så længe vilkåret om, at barnet ikke må deltage i kirkelige handlinger eller i øvrigt i arrangementer for frikirken, overholdes, men at hun ikke tillid til, at faren overholder vilkåret. Hun ønsker at stå for barnets religiøse opdragelse alene.

Faren oplyser, at han overholder vilkåret for samværet. Han oplyser også, at moren ikke ønsker at samarbejde, men at han gerne vil samarbejde. Han oplyser videre, at forældrene ikke kommunikerer med hinanden, og at moren bevidst ønsker at begrænse samværet mellem ham og barnet. Han mener, at moren påvirker barnet til at blive utrygt ved hans religion og hans omgangskreds. Han oplyser, at moren ikke

kan acceptere hans livsstil og hans liv med frikirken. Han oplyser også, at barnet savner ham. Han mener, at det er moren – og ikke ham – der påvirker barnet med sin livsanskuelse, og at barnet er stærkt påvirket af moren. Han er uforstående over for, at hans samvær reduceres på grund af hans religion.

I 2009 flytter faren ind på en lokalitet tilhørende frikirken, og moren nægter på den baggrund i en periode på ca. 8 måneder at udlevere barnet til samvær. Moren udleverer dog barnet til sommerferiesamvær.

Det fremgår af sagen, at forældrene flere gange har været i fogedretten enten på grund af morens påstand om, at faren ikke overholder vilkåret for samværet, eller fordi moren har nægtet at udlevere barnet til samvær.

Barnet har deltaget i samtaleforløb i kommunens Børne- og Familiecenter, hvor særligt relationen til faren er blevet drøftet.

Konfliktniveauet mellem forældrene må betegnes som meget højt.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er under sagerne primært belyst gennem 4 samtaler med barnet i statsforvaltningen.

Af børnesamtalerne fremgår det, at barnet har en god og stabil tilknytning til begge forældre, og at hun holder meget af både sin far og mor. Under flere af samtalerne giver barnet udtryk for et ønske om at være mere sammen med far og for et behov for mere nærvær med ham. Under en af samtalerne oplyser barnet, at hun ikke går så meget i kirke med sin far mere, fordi hun bliver ked af det, og at faren og hun ikke taler sammen om det, der foregår i kirken. Det er den børnesagkyndiges indtryk, at barnet er påvirket af forældrenes konflikt. Barnet vurderes at have behov for, at faren giver sig tid til at være sammen med hende, da der ses en længsel efter nærvær fra farens side. Barnet giver under en af samtalerne udtryk for, at hun ikke ønsker, at samværet skal foregå på det sted, som frikirken ejer, og hvor faren på det tidspunkt bor, da hun ikke føler sig tryk der.

Under den sidste samtale i statsforvaltningen i april 2010 oplyser barnet, at hun er glad for at være sammen med faren, og at der under samværet ikke har været personer til stede fra frikirken. Hun fortæller, at hun gerne vil have mere samvær eventuelt med overnatning. Hun oplyser også, at det er godt, at det er statsforvaltningen, der skal træffe afgørelse, da skænderier mellem forældrene herved kan undgås. Det er den børnesagkyndiges indtryk, at barnet og faren har et godt fællesskab sammen, og at barnet står i en konflikt mellem forældrene, som forældrene på nogle områder har kunnet friholde barnet for.

Derudover har moren bl.a. fremsendt udtalelser fra kommunen fra 2008 og 2009.

Af udtalelsen fra 2008 fremgår det bl.a., at der har været et individuelt forløb med barnet i perioden august 2007 til maj 2008, hvor der gennemsnitligt har været afholdt en samtale en gang om ugen. Kommunen oplyser, at barnet under forløbet har været optaget af konflikten mellem moren og faren. Det fremgår, at barnet har haft fysiske symptomer på sin mistrivsel i form af ondt i maven, og at bl.a. hendes loyalitet over for begge forældre har medført, at hun er blevet fastlåst og ude af stand til at udtrykke egne følelser. Det fremgår videre, at samtalerne har hjulpet hende til at adskille egne følelser fra forældrenes konflikt, og at hun nu trives både i skolen og fritiden, og at mavesmerterne er ophørt.

Af udtalelsen fra kommunen fra 2009, fremgår det, at der har været et yderligere samtaleforløb med barnet i 2009, hvor moren også deltog. Det fremgår af udtalelsen, at samtalerne har handlet om barnets relation til faren, og at barnet har fortalt, at hun igen jævnligt har ondt i maven. Videre fremgår det, at barnet føler sig svigtet af faren, da hun føler, at han ikke overholder aftaler om at ringe til hende, og at han vælger noget andet frem for hende. Det fremgår også, at hun savner sin far, og at hun er optaget af, at frikirken har taget faren fra hende. Derudover fremgår det bl.a., at barnet befinder sig i et dilemma på grund af forældrenes meget forskellige holdninger til frikirken, og at hun derfor føler, at hun må forholde sig passivt. Endelig fremgår det, at hun føler, at frikirken vil lave hende om, og at hun ønsker, at faren respekterer, at frikirken ikke er en del af hendes liv.

I juni 2010 træffer statsforvaltningen bl.a. afgørelse om ændring af det løbende samvær, sådan at der er samvær hver anden uge fra fredag til lørdag. Statsforvaltningen finder, at det er bedst for barnet, at samværet udvides i overensstemmelse med barnets ønsker. Statsforvaltningen har i den forbindelse også lagt vægt på den børnesagkyndiges vurdering på baggrund af samtalen i statsforvaltningen i april 2010. For så vidt angår vilkåret for samværet bemærker statsforvaltningen, at vilkåret er indsat af hensyn til barnet og ikke er udtryk for, at statsforvaltningen fastsætter begrænsninger i farens muligheder for at udtrykke sin ret til religionsfrihed.

Moren anmoder i november 2010 statsforvaltningen om, at samværet ophæves, da hun mener, at vilkåret for samværet tilsidesættes. I december 2010 indgår forældrene dog forlig om samværet i fogedretten, og statsforvaltningen henlægger på den baggrund sagen.

Sag nr. 27: Forældrenes uenighed om skolevalg fører til sager om forældremyndighed, bopæl og samvær

Resumé: Forældrene indgår i 2008 et forlig i byretten om fortsat fælles forældremyndighed, og om at moren skal være bopælsforælder. En børnesagkyndig undersøgelse anbefaler, at moren bliver bopælsforælder på grund af tilknytningen mellem hende og børnene. Da moren kort tid efter forliget flytter til en anden by, og da der er uenighed om skolevalg, starter forældrene en ny sag i statsforvaltningen om forældremyndighed, bopæl og samvær. Statsforvaltningen bestemmer undervejs, at moren skal have forældremyndigheden midlertidigt, men Familiestyrelsen

ophæver senere denne afgørelse. I maj 2009 bestemmer byretten, at moren fortsat skal være bopælsforælder og træffer samtidig afgørelse om samvær. Byrettens dom stadfæstes senere af landsretten. Faren oplyser over for Retsudvalget i 2008, at den lange sagsbehandlingstid i statsforvaltningen har været til fordel for moren, der er blevet bopælsforælder, selvom hun ikke har overholdt forudsætningerne for forliget i byretten. Han mener ikke, at statsforvaltningerne har ressourcer nok til at håndtere højkonfliktsagerne.

KORT OM PARTERNE:

Børn: 2 børn født i henholdsvis 2000 og 2002.

Samliv: Forældrene bliver separeret i 2007, men bor sammen indtil sommeren 2008.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (begge).

OVERSIGT OVER AFGØRELSE OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- Juni 2008: Forældrene indgår forlig i byretten om fælles forældremyndighed, og at børnene får bopæl hos moren.
- August 2008: Statsforvaltningen træffer midlertidig afgørelse om, at moren får forældremyndigheden over børnene samt midlertidig afgørelse om samværet mellem børnene og faren i form af en 5/9-ordning. Statsforvaltningen indbringer samtidig forældremyndighedssagen, herunder også spørgsmålet om samvær, for retten.
- September 2008: Familiestyrelsen ophæver statsforvaltningens midlertidige afgørelse om forældremyndighed og stadfæster statsforvaltningens afgørelse om midlertidigt samvær.
- December 2008: Forberedende retsmøde i byretten, hvor forældrene meddeler, at de er enige om fælles forældremyndighed.
- Maj 2009: Byretten afsiger dom om, at børnene skal have bopæl hos moren, og at samværet fortsat skal være i form af en 5/9-ordning. Byretten fastsætter også ferisamvær.
- November 2009: Landsretten stadfæster byrettens dom om bopæl og samvær.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSE:

- September 2007: Statsforvaltningen indbringer forældremyndighedssag for retten.
- Oktober-november 2007: Børnesagkyndig rådgivning med forældrene i statsforvaltningen. Herefter børnesagkyndig rådgivning med forældrene hver for sig.

- Juni 2008: Far anmoder statsforvaltningen om fastsættelse af midlertidigt samvær i form af en deleordning.
- Marts 2008: Resultatet af den børnesagkyndige undersøgelse, som retten har iværksat, foreligger.
- August 2008: Mor søger statsforvaltningen om midlertidigt at få tillagt forældremyndigheden over børnene, så børnene kan starte i en ny skole.
- August 2008: Forældrene indgår i fogedretten aftale om en midlertidig samværsordning, hvorefter der er samvær hver anden uge fra fredag til søndag mellem børnene og faren.
- August 2008: Tværfagligt møde i statsforvaltningen. Far ansøger om, at børnene får bopæl hos ham. Far søger også om, at forældremyndigheden midlertidigt tillægges ham. Begge forældre ønsker, at retten også tager stilling til samværet.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Forældrene bliver separeret i 2007, men bor fortsat på samme adresse sammen med børnene frem til sommeren 2008.

Forældremyndighedssagen indbringes første gang for retten i 2007. Moren oplyser under retssagen, at børnene ikke skal flytte fra den by, som de bor i. Hun oplyser også, at hun har oplevet, at faren har fået voldsomme vredesudbrud, som børnene har overværet, at han har rusket i hende, så hun fik blå mærker, og at han er grænseoverskridende.

I forhold til morens oplysninger om vold forklarer faren, at han ikke er voldelig, men at han – ligesom moren – har et temperament. Han oplyser også, at begge forældre har taget sig af børnene under samlivet. Han oplyser videre, at moren har meldt børnene ind i en privatskole i en anden by, og at hun først, da de skulle i retten, fortalte, at hun ikke ville flytte alligevel.

Der udarbejdes en børnesagkyndig undersøgelse under byrettens behandling af sagen, og i juni 2008 indgår forældrene i byretten forlig om fælles forældremyndighed, og at børnene skal bo hos moren. Moren flytter kort tid efter til en by omkring 40 kilometer fra den tidligere fælles bopæl, hvor faren fortsat bor.

Forældrene kan herefter ikke blive enige om, hvor børnene skal gå i skole, og der rejses en ny sag i statsforvaltningen om forældremyndighed, bopæl og samvær. Faren oplyser, at det var en forudsætning for forliget i byretten, at moren ikke flyttede med børnene til en anden by.

Det fremgår af sagen, at det ældste barn har gået i børnehaveklasse og 1. klasse på en skole i nærheden af den tidligere fælles bopæl, og at det yngste barn startede i SFO på samme skole i maj 2008.

Statsforvaltningen træffer i august 2008 afgørelse om, at moren skal have forældremyndigheden midlertidigt over børnene, så børnene kan starte i en skole i nærheden af morens bopæl. Statsforvaltningen finder det nødvendigt, at der træffes en

midlertidig afgørelse om forældremyndighed, da skolen er påbegyndt, og det er væsentligt, at børnene starter i skole snarest. Statsforvaltningen sender samtidig forældremyndighedssagen i retten.

Familiestyrelsen ophæver i september 2008 statsforvaltningens afgørelse om midlertidig forældremyndighed, så forældrene fortsat har fælles forældremyndighed. Styrelsen finder ikke, at der er behov for at udpege en midlertidig forældremyndighedsindehaver, da den opståede uenighed ikke var til hinder for, at børnene kunne påbegynde skoleåret. Styrelsen lægger herved afgørende vægt på, at børnene allerede var tilmeldt en skole i nærheden af den tidligere fælles bopæl på det tidspunkt, hvor moren ønskede den fælles forældremyndighed ophævet.

Forældrene er under den anden retssag enige om, at de fortsat skal have fælles forældremyndighed, og retssagen omhandler kun spørgsmålene om bopæl og samvær. Faren henviser under retssagen til, at børnene er kede af at være flyttet, og at de ikke trives i deres nye skole. Han oplyser, at en lærer på den nye skole har oplyst, at børnene er i klemme i forældrenes høje konfliktniveau. Han oplyser også, at forholdet mellem forældrene er blevet værre, og at han vil være bedst til at få genetableret et rimeligt samarbejde. Moren forklarer, at børnene er glade og velfungerende og trives i deres nye skole, og at de også er glade for at være på samvær hos deres far.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Børnenes perspektiv er belyst gennem en børnesagkyndig undersøgelse, som er iværksat af retten og blev afsluttet i marts 2008, og en samtale med børnene i byretten under den anden retssag.

Det fremgår af konklusionen fra den børnesagkyndige undersøgelse, at begge forældre er i stand til at drage relevant omsorg for børnene og støtte deres udvikling, at forældrene har samme idealer og værdier i relation til børnenes opdragelse, og at de før og også fremover vil kunne samarbejde herom. Det vurderes på den baggrund, at der ikke er grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed. Da børnene – særligt det ældste barn – er tæt knyttet til moren, og da børnene betragter moren som deres primære omsorgsperson anbefales det, at moren bliver bopælsforælder. Det fremgår i den forbindelse, at hverken moren eller børnene psykologisk og følelsesmæssigt vil kunne klare en adskillelse i hverdagen, og at faren vurderes at være den mest fleksible af forældrene og den, der vil kunne gå ind og ud i forhold til børnene uden at miste relationen til dem eller gøre det for kompliceret for børnene følelsesmæssigt.

Af hovedindholdet af samtalen med børnene i byretten i forbindelse med den anden retssag fremgår det, at børnene synes, at der er faldet mere ro over tingene, end der har været tidligere. Børnene fortæller, at de ønsker at være med til at bestemme mere og ønsker mere fleksibilitet i forhold til samværet. Det fremgår af vurderingen fra samtalen, at begge børn trives med den eksisterende samværsord-

ning, men at de er præget af forældrenes skænderier samtidig med, at de er lidt forvirrede over, hvad forældrene egentlig er uenige om.

Byretten afsiger i maj 2009 dom om, at børnene fortsat skal have bopæl hos moren. Byretten lægger ved afgørelsen vægt på, at de har boet hos deres mor i næsten 1 år, og at de må antages at være faldet godt til. Der lægges også vægt på den børnesagkyndige vurdering fra marts 2008. Retten bestemmer også, at der fortsat skal være samvær med faren i form af en 5/9-ordning.

Landsretten stadfæster i november 2009 byrettens dom.

Sag nr. 28: Ikke ændring af samværet mellem far og 5-årig datter på trods af morens påstand om, at faren ikke tager vare på barnet under samværet

Resumé: Mor søger statsforvaltningen om indskrænkning eller ophævelse af samværet mellem barnet og faren, da hun ikke mener, at barnet trives, når hun er på samvær hos faren. Moren er også af den opfattelse, at faren ikke kan tage vare på barnet under samværet. I 2009 har barnets morfar over for Retsudvalget redegjort for sagen og givet udtryk for sin bekymring for, at barnet har samvær med faren. Han mener, at samværet udsætter barnet for et psykisk pres og beder om, at samværet suspenderes, mens de relevante myndigheder behandler ansøgningen om indskrænkning eller ophævelse af samværet.

KORT OM PARTERNE:

Barnet: Født i 2004.

Samliv: Forældrene har boet sammen indtil starten af 2005. Det fremgår ikke, hvor længe forældrene har boet sammen.

Statusoplysninger: Forældrene har fælles forældremyndighed. Mor er bopælsforælder, og far er samværsforælder.

Advokatrepræsentation: Ja (moren i forbindelse med klage til Familiestyrelsen)

OVERSIGT OVER AFGØRELSER OG DOMME OM FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR:

- April 2006: Statsamtet udfærdiger resolution om samvær på baggrund af forældrenes enighed om samværet.
- September 2009: Fogedretten beslutter efter samtale med barnet i fogedretten, at barnet skal udleveres til samvær.
- November 2009: Statsforvaltningen afslår at ophæve eller begrænse barnets samvær med faren.

- December 2009: Statsforvaltningen afviser farens ansøgning om at ændre samværet.
- Februar 2010: Familiestyrelsen afslår at tillægge morens klage opsættende virkning.
- Juli 2010: Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse fra november 2009 om ikke at ophæve eller begrænse barnets samvær med faren.

MØDER M.V. I FORBINDELSE MED AFGØRELSER:

- April 2006: Forældrene er til børnesagkyndig rådgivning og bliver enige om samvær, som nedskrives i resolution i statsamtet.
- September 2009: Moren ansøger om begrænsning eller ophævelse af samværet.
- Oktober 2009: Forældrene deltager i et tværfagligt møde i statsforvaltningen.
- November 2010: Forældrene deltager i åben rådgivning i statsforvaltningen.

SAGENS OMSTÆNDIGHEDER:

Baggrunden for morens ønske om begrænsning eller ophævelse af samværet er, at hun ikke mener, at faren har det nødvendige overskud til at tage sig af barnet længere tid ad gangen. Hun henviser også til, at barnet ikke har sit eget værelse hos faren, og at han i øvrigt ikke bor børnevenligt. Derudover begrundes hun ansøgningen med, at der tidligere har været episoder i forbindelse med samværet, hvor barnet ikke har fået nok at spise, og hvor faren har råbt ad hende. Dette har medført, at barnet er bange og ked af at komme på samvær.

Faren mener, at samværet fungerer godt og henviser til, at der også har været en god kommunikation med daginstitutionen omkring barnet. Han mener, at barnets utryghed bl.a. kan skyldes, at moren har fået ny samlever, og dermed ønsker at skubbe ham ud af deres liv, herunder også barnets.

ØVRIGE OPLYSNINGER I SAGEN OG BELYSNING AF BARNETS PERSPEKTIV:

Barnets perspektiv er belyst ved forældrenes oplysninger. Derudover er der indhentet en udtalelse fra barnets institution, hvoraf fremgår, at barnet er aldersvarende og trives i institutionen. Dog reagerer barnet negativt, hvis de voksne hæver stemmen over for hende.

I forbindelse med fogedretssagen blev der gennemført en samtale med barnet. Under samtalen gav barnet udtryk for, at hun tidligere ikke har haft det godt under samvær, bl.a. fordi faren ofte har været sur. Hun nævnte, at hun gerne vil besøge far igen, men at han ikke må råbe ad hende.

Statsforvaltningen beslutter, at weekendsamværet fra fredag til søndag ikke skal begrænses eller ophæves. Statsforvaltningen ligger vægt på oplysningerne fra bar-

nets institution om, at hun er velfungerende og i trivsel. Derudover lægger statsforvaltningen vægt på oplysningerne fra fogedrettens samtale med barnet.

Familiestyrelsen stadfæster statsforvaltningens afgørelse.

DOMSPRAKSIS OM FÆLLES FORÆLDREMYNDIGHED

2011

JUSTITSMINISTERIET
FAMILIESTYRELSEN

INDHOLD

1. Indledning	3
2. Sammenfatning	4
2.1. Domspraksis efter § 11	4
2.2. Domspraksis efter § 14, stk. 1	6
3. Domspraksis efter § 11	10
3.1. Kort overblik over dommene	10
3.2. Påstande under sagerne	11
3.3. Kriteriet	11
3.4. Gennemgang af domspraksis	12
3.4.1. SAMARBEJDSPROBLEMER	12
3.4.2. VOLD M.V.	18
3.4.3. SAMARBEJDSCHIKANE (HERUNDER BORTFØRELSESRIKIO)	19
3.4.4. UEGNET SOM FORÆLDREMYNDIGHEDSINDEHAVER	21
3.4.5. MANGLENDE INTERESSE FOR AT VARETAGE OMSORGEN FOR BARNET M.V.	22
3.5. Bevisførelse og inddragelsen af barnet og dets perspektiv	23
4. Domspraksis efter § 14, stk. 1	26
4.1. Kort overblik over dommene	26
4.2. Påstande under sagerne	27
4.3. Kriteriet	28
4.4. Domme om fælles forældremyndighed	28
4.4.1. DOMME OM ETABLERING AF FÆLLES FORÆLDREMYNDIGHED	30
4.4.2. DOMME, HVOR DER IKKE ETABLERES FÆLLES FORÆLDREMYNDIGHED	34
4.5. Domme om overførsel af forældremyndigheden	40
4.6. Bevisførelse og inddragelsen af barnet og dets perspektiv	43
5. Bilag: Oversigt over gennemgåede domme	46

1. INDLEDNING

Forældreansvarslovens § 11 og § 14 omhandler rettens adgang til henholdsvis at bestemme, om den fælles forældremyndighed skal fortsætte eller ej og til at etablere fælles forældremyndighed. Herudover kan retten efter § 14, stk. 1, bestemme, at forældremyndigheden skal overføres til den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden.

Bestemmelserne er som bekendt væsentlige nyskabelser, da der før forældreansvarsloven ikke var mulighed for, at retten kunne dømme til fælles forældremyndighed.

I det følgende gennemgås i alt 80 offentliggjorte landsrets- og højesteretsdomme, hvoraf 40 domme er afgjort efter forældreansvarsloven § 11, og 40 domme er afgjort efter § 14, stk. 1. Dommene er afsagt i perioden fra oktober 2008 til august 2010. De gennemgåede domme er alle trykt i Tidsskrift for Familie- og Arveret (TFA).

Formålet med gennemgangen af domspraksis i denne ca. 2 års periode er at beskrive tendenserne i domstolenes anvendelse af bestemmelserne særligt i forhold til den fælles forældremyndighed. Gennemgangen belyser således bl.a. domstolenes anvendelse af kriteriet ”tungtvejende grunde” i § 11.

Landsretspraksis efter § 11 i det første år, loven har været i kraft, er gennemgået af direktør Dorrit Sylvest Nielsen, Familiestyrelsen, og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen i artiklen: ”Forældreansvarslovens § 11 – Skal den fælles forældremyndighed fortsætte?”.

Tilsvarende er landsretspraksis efter § 14, stk. 1, i samme periode gennemgået af landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen i artiklen: ”Forældreansvarslovens § 14 – Fælles forældremyndighed – overførsel af forældremyndighed”.

Artiklerne er trykt i Tidsskrift for Familie- og Arveret (TFA2009.103 og TFA2009.111) og er optrykt som bilag 8¹.

¹ Gengivelsen er sket med tilladelse fra Thomson Reuters Professional A/S.

2. SAMMENFATNING

2.1. Domspraksis efter § 11

Ud af de 40 gennemgæede landsretsdomme, som er afgjort efter forældreansvarslovens § 11 i perioden november 2008 til august 2010, er den fælles forældremyndighed blevet fastholdt i 11 domme og ophævet i de resterende 29 domme. Hvis man sammenholder dette resultat med gennemgangen af landsretspraksis i det første år, forældreansvarsloven har været i kraft, ses en betydelig forskel, idet resultatet for denne periode var, at der i 22 domme ud af 48 blev dømt til fortsat fælles forældremyndighed.

Forskellen ses dog ikke at være udtryk for en ændret domspraksis, da retten fortsat ses at foretage en konkret og individuel vurdering af, om der foreligger sådanne tungtvejende grunde, at det er bedst for barnet, at den fælles forældremyndighed ophæves. Gennemgangen giver således indtryk af, at landsretterne og Højesteret læner sig op ad lovforslagets bemærkninger ved vurderingen af, om der foreligger tungtvejende grunde.

Gennemgangen viser, at retten ses at foretage en konkret vurdering af, om forældrenes **samarbejdsproblemer** er af en sådan karakter, at det er bedst for barnet, at den fælles forældremyndighed bliver ophævet, da der i dommenes præmisser henvises til om samarbejdsproblemerne er alvorlige (se bl.a. TFA2009.455/2), om konfliktniveauet er af en sådan karakter, at der foreligger tungtvejende grunde (TFA2010.216/2) eller om samarbejdsvanskelighederne er af begrænset karakter (TFA2010.189). Retten ser i den forbindelse bl.a. på forældrenes samarbejdsproblemer og på deres aktuelle og fremtidige samarbejds muligheder, hvor forældrenes forklaringer ses at udgøre en central rolle ved rettens vurdering heraf. Gennemgangen viser endvidere, at retten også ser på, om barnet er påvirket af forældrenes konflikt. Gennemgangen giver endelig indtryk af, at retten sætter større krav til forældrenes samarbejds muligheder, hvis der er tale om et barn med særlige behov, se f.eks. TFA2009.137.

I forhold til **uenighed om væsentlige enkeltspørgsmål** foreligger der en Højesteretsdom (TFA2010.482/2), som i overensstemmelse med lovbemærkningerne fastslår, at uenighed om skolevalg i sig selv ikke kan føre til ophævelse af den fælles forældremyndighed. Der foreligger dog også domme, hvor det vurderes, at forældrenes uenighed om væsentlige enkeltspørgsmål af hensyn til barnet må føre til en ophævelse af den fælles forældremyndighed. Disse domme viser ifølge dommenes præmisser, at der foretages en konkret vurdering af, om der er grundlag for at fravige udgangspunktet om, at uenighed om enkeltspørgsmål ikke kan føre til ophæ-

velse af den fælles forældremyndighed, fordi forældrene ikke kan løse deres uenighed på en måde, så det ikke går ud over barnet, se f.eks. TFA2010.375.

Gennemgangen viser også, at **vold** i alle tilfælde fører til ophævelse af den fælles forældremyndighed, hvis retten vurderer, at påstanden om vold er tilstrækkeligt underbygget. Retten har således ophævet den fælles forældremyndighed i tilfælde, hvor den ene forælder var dømt for vold mod den anden forælder (se TFA2009.407 og TFA2010.529). Retten har også ophævet den fælles forældremyndighed, hvis retten på baggrund af forældrenes forklaringer e.l. kunne lægge til grund, at den ene forælder har udøvet vold mod den anden forælder, se f.eks. TFA2009.178.

Der er i perioden afsagt to landsretsdomme (TFA2010.678 og TFA2010.262), hvor der er taget særlig stilling til betydningen af **samarbejdschikane**. I begge domme blev samarbejdschikane tillagt væsentlig betydning. I den ene dom førte den ene forælders samværschikane til, at den fælles forældremyndighed blev ophævet og tillagt den anden forælder alene, da denne forælder måtte anses for bedst til at sikre børnenes mulighed for kontakt til begge forældre, hvilket ses at være i tråd med lobemærkningerne. I den anden dom blev samværschikane tillagt skadevirkning for den forælder, som hindrede samværet, da landsretten ikke fandt, at samværschikane kunne begrunde, at der ikke fortsat skulle være fælles forældremyndighed. Derudover foreligger der to domme (TFA2010.710 og TFA2010.327), hvor den ene forælder havde bortført eller tilbageholdt barnet i udlandet, hvilket i begge tilfælde førte til ophævelse af den fælles forældremyndighed. Dommene er således udtryk for, at samarbejdschikane tillægges betydning ved rettens afgørelser om forældremyndighed.

En forælders eventuelle **uegnethed som forældremyndighedsindehaver** er blevet vurderet i to domme (TFA2009.413 og TFA2009.505). I begge domme blev der foretaget en konkret vurdering af, om forælderen havde problemer af en sådan karakter, at tungtvejende grunde måtte føre til, at det var bedst for barnet, at den fælles forældremyndighed blev ophævet. I den ene af dommene førte den ene forælders alvorlige alkoholmisbrug til, at den fælles forældremyndighed blev ophævet.

Endelig har en forælders **manglende interesse** og kontakt til barnet i en række domme ført til ophævelse af den fælles forældremyndighed.

Gennemgangen af de 40 domme giver således samlet set indtryk af, at domstolene i præmisserne ses at anvende bemærkningerne til forældreansvarslovens § 11 ved rettens vurdering af, om der foreligger tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed.

For så vidt angår **oplysningen af sagerne** ses børnesagkyndige undersøgelser kun at være anvendt i begrænset omfang, mens samtaler med barnet har været afholdt i

lidt over en tredjedel af sagerne. Antallet af samtaler må dog i langt de fleste tilfælde være begrundet i, at der var tale om et yngre barn (7 år eller derunder).

Gennemgangen viser, at det kun er i få tilfælde, at samtalen med barnet har været afholdt i statsforvaltningen, og i de tilfælde, hvor retten har afholdt en samtale, er samtalen i næsten alle tilfælde blevet afholdt i byretten. Til gengæld er der i hovedparten af samtalerne (ca. tre fjerdedele af samtalerne) en børnesagkyndig til stede under rettens samtale med barnet. Det må derfor formodes, at domstolene generelt benytter muligheden for, at en børnesagkyndig kan deltage i rettens samtale med barnet.

Gennemgangen viser også, at i de tilfælde, hvor barnets perspektiv ikke er blevet belyst ved en samtale, er barnets perspektiv primært belyst gennem forældrenes forklaringer. Forældrenes forklaringer ses generelt at indgå som et væsentligt grundlag for rettens afgørelse om, hvorvidt den fælles forældremyndighed skal bevares eller ej.

Gennemgangen af **påstandene** i byretten og landsretten viser, at der i langt hovedparten af sagerne nedlægges principal påstand om fortsat fælles forældremyndighed af en af forældrene. Uenigheden mellem forældrene ses derfor primært at omhandle spørgsmålet om, hvorvidt den fælles forældremyndighed skal bevares eller ej, og ikke, om det er den ene eller den anden af forældrene, der skal have forældremyndigheden alene.

Derudover ses påstande om fortsat fælles forældremyndighed i mange sager også at være suppleret af en **påstand om barnets bopæl**, og landsretten og Højesteret har derfor også i knap tre fjerdedele af sagerne, hvor der dømmes til fortsat fælles forældremyndighed, også taget stilling til barnets bopæl.

2.2. Domspraksis efter § 14, stk. 1

Ud af de 40 gennemgæede landsrets- og Højesteretsdomme, som er afgjort efter § 14, stk. 1, i perioden oktober 2008 til august 2010, er der i 17 tilfælde blevet etableret fælles forældremyndighed, mens det i 23 tilfælde blev bestemt, at forældremyndigheden skulle forblive hos den forælder, der i forvejen havde forældremyndigheden alene.

Gennemgangen af påstandene i dommene viser, at der i hovedparten af sagerne nedlægges påstand om fælles forældremyndighed fra den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden. Ved valget mellem overførsel af forældremyndighed og fælles forældremyndighed er ønsket således i de fleste tilfælde, at der etableres fælles forældremyndighed. Adgangen til at anmode om etablering af fælles forældremyndighed ses således ofte benyttet.

Det fremgår af forarbejderne til § 14, stk. 1, at hvis der foreligger en af de grunde, som kan føre til ophævelse af den fælles forældremyndighed efter § 11, kan der efter § 14, stk. 1, heller ikke etableres fælles forældremyndighed. Der kan således ikke etableres fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, hvis der foreligger svære og uovervindelige samarbejdsproblemer, hvis der foreligger vold m.v., hvis en af forældrene er uegnet som forældremyndighedsindehaver, eller hvis en forælder ikke er interesseret i at varetage omsorgen for barnet m.v.

Forældrenes **samarbejdsproblemer** i forhold til etablering af fælles forældremyndighed har været vurderet i hovedparten af de 40 domme. Gennemgangen af disse domme giver indtryk af, at der skal foreligge samarbejdsvanskeligheder af et vist omfang, hvis fælles forældremyndighed ikke skal etableres. Dette ses f.eks. i TFA2010.782/2, hvor moren havde oplyst, at forældrene alene kommunikerede via sms og kontaktbog, og hvor der blev etableret fælles forældremyndighed. Tilsvarende kan TFA2010.127 nævnes, hvor der også blev etableret fælles forældremyndighed, selvom begge forældre havde forklaret, at samarbejdet mellem dem var konfliktfyldt. Endelig henvises der i præmisserne i flere af landsretsdommene og i højesteretsdommen TFA2009.551 til, at der ikke er omstændigheder, der med ”den fornødne vægt taler imod at etablere fælles forældremyndighed”, og at der ”ikke er grundlag for at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed”.

Ved vurderingen af forældrenes samarbejdsproblemer ses det i en række domme også at have betydning, om der er tale om et **barn med særlige behov**. Præmisserne viser således, at der foretages en konkret vurdering af forældrenes samarbejdsmuligheder set i forhold til, at der skal samarbejdes om et barn med særlige behov. Denne vurdering foretages på baggrund af oplysningerne om forældrenes hidtidige samarbejde og konfliktniveau samtidig med, at retten foretager en vurdering af, om forældrene vil være i stand til at samarbejde om barnet fremover, herunder om konfliktniveauet vil blive optrappet ved fælles forældremyndighed.

Derudover viser gennemgangen, at forældrenes uenighed om **væsentlige enkeltspørgsmål**, som efter loven kræver enighed mellem forældrene (i de konkrete sager religion, skolevalg og pas), i enkelte domme – sammenholdt med forældrenes konfliktniveau – har ført til, at der ikke blev etableret fælles forældremyndighed. I TFA2010.136 førte forældrenes uenighed om skolevalg dog i sig selv til, at der ikke blev etableret fælles forældremyndighed.

Vold m.v. ses behandlet i enkelte af dommene, men er kun dokumenteret i et tilfælde (TFA2009.191), hvor der ikke blev etableret fælles forældremyndighed. I nogle domme foreligger der oplysninger om vold fra en af forældrene, og gennemgangen af disse domme viser, at disse oplysninger ikke nødvendigvis fører til, at der ikke etableres fælles forældremyndighed, se f.eks. TFA2010.226. Omvendt kan oplysninger om vold fra en af forældrene indgå i den samlede vurdering af samar-

bejdsmulighederne mellem forældrene og være medvirkende til, at der ikke etableres fælles forældremyndighed, se TFA2009.375.

En forælders eventuelle **uegnethed som forældremyndighedsindehaver** har været vurderet i 1 dom, hvor oplysningerne om farens alkoholforbrug indgik i landsrettens vurdering af, om der skulle etableres fælles forældremyndighed eller ej. Landsretten inddrog dog – til forskel fra byretten – flere forhold i præmisserne end farens alkoholforbrug, da der også blev henvist til forældrenes indbyrdes forhold og det ældste barns særlige behov.

Endelig har en forælders manglende kontakt til barnet (og derved **manglende interesse for at varetage omsorgen for barnet m.v.**) i 1 dom ført til, at der ikke blev etableret fælles forældremyndighed.

Samlet set giver gennemgangen altså indtryk af, at det har betydning for spørgsmålet om etablering af fælles forældremyndighed, om der foreligger forhold, der ifølge forarbejderne ikke kan føre til etablering af fælles forældremyndighed, og at landsretterne og Højesteret foretager en konkret og individuel vurdering heraf på baggrund af oplysningerne i sagen. Præmisserne i flere af dommene, herunder højesteretsdommene, viser, at der foretages en konkret vurdering af, om der er omstændigheder, der med den fornødne vægt taler imod etablering af fælles forældremyndighed, og om der er grundlag for ”at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed”. I disse domme ”opereres” der således med en formodning for etablering af fælles forældremyndighed.

Spørgsmålet om, hvorvidt der gælder et udgangspunkt om fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, har bl.a. været behandlet i landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr.jur. Svend Danielsens artikel, som gennemgik landsretspraksis i det første år, loven har været i kraft. Det anføres således i artiklen, at der efter § 14, stk. 1, ikke gælder en formodning for etablering af fælles forældremyndighed, da kriteriet om tungtvejende grunde alene findes i § 11, og at en afgørelse om etablering af fælles forældremyndighed derfor ikke kan begrundes med, at der ikke foreligger tungtvejende grunde, der taler imod fælles forældremyndighed, eller med, at det er lovens udgangspunkt².

Betydningen af, at kriteriet om tungtvejende grunde ikke findes i § 14, stk. 1, men at disse grunde alligevel har afgørende betydning for rettens vurdering af, om der skal etableres fælles forældremyndighed eller ej, ses således at give visse fortolkningsproblemer. Det vurderes derfor, at det kan være et behov for en tydeliggørelse af § 14, stk. 1, herunder i forhold til § 11.

² Landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr.jur. Svend Danielsen, ”Forældreansvarslovens § 14 – Fælles forældremyndighed – overførsel af forældremyndighed”. Artiklen er trykt i Tidsskrift for Familie- og Arveret (TFA2009.111) og er optrykt som bilag 8.

Af forarbejderne til § 14, stk. 1, fremgår også, at **barnets relation til den forælder**, der ikke har del i forældremyndigheden, er af afgørende betydning for vurderingen af, om det er bedst for barnet, at der etableres fælles forældremyndighed. Gennemgangen viser, at den følelsesmæssige tilknytning mellem barnet og forælderen i 2 tilfælde fik betydning for landsrettens afgørelse om etablering af fælles forældremyndighed.

Endelig ses **barnets egen holdning** i 2 tilfælde at have haft betydning for rettens afgørelse om, at der ikke blev etableret fælles forældremyndighed.

I forhold til **overførsel af forældremyndighed** fremgår det af lovbemærkningerne, at der skal tages hensyn til, om indehaveren af forældremyndigheden uden rimelig grund hindrer den anden forælders kontakt til barnet, se afsnit 4.5. Spørgsmålet om **samarbejdschikane** har været behandlet i 6 ud af de 11 domme, hvor der er taget stilling til en påstand om overførsel af forældremyndigheden.

Gennemgangen viser, at landsretten – i tråd med lovbemærkningerne – tillægger samarbejdschikane betydning ved vurderingen af, om forældremyndigheden skal overføres til den anden forælder.

I to tilfælde blev forældremyndigheden således overført til den anden forælder under henvisning til, at der forelå samarbejdschikane. I den ene dom (TFA2010.211) blev der i præmisserne bl.a. henvist til, at faren måtte antages at være den bedste til at sikre, at barnet fik en god kontakt til begge forældre. I den anden sag (TFA2009.177) indgik samværschikanen fra morens side som et moment ved afgørelsen.

I de tilfælde, hvor landsretten konstaterede, at forældremyndighedsindehaveren uden rimelig grund hindrede barnets kontakt til den anden forælder, men alligevel ikke overførte forældremyndigheden, blev der i 2 tilfælde henvist til, at en overførsel af forældremyndigheden ville være for indgribende og forbundet med sådanne omkostninger for barnet, at en overførsel af forældremyndigheden ikke ville være bedst for barnet. Samværschikanen ses således også i disse domme at være blevet tillagt betydning ved vurderingen af, om forældremyndigheden skulle overføres til den anden forælder.

Gennemgangen viser endelig for så vidt angår **oplysningen af sagerne**, at børnesagkyndige undersøgelser har været anvendt i begrænset omfang (i 8 tilfælde), og at der har været afholdt en samtale med barnet i omkring halvdelen af sagerne. I de sager, hvor der har været afholdt en samtale med barnet, har barnet været mellem 8 og 17½ år, og der har været en børnesagkyndig til stede i omkring to tredjedele af samtalerne. Det må antages, at årsagen til, at der ikke har været afholdt en samtale med barnet i ca. halvdelen af sagerne, er barnets alder, da barnet i 13 ud af de 21 sager, hvor der ikke har været afholdt en samtale, var 7 år eller derunder.

Gennemgangen viser også, at barnets perspektiv i en del tilfælde også belyses på anden vis, f.eks. ved udtalelser fra skole, institution, læge, undersøgelser fra kommunen m.v. Det fremgår også, at barnets perspektiv i omkring 15 pct. af sagerne alene er belyst ved forældrenes forklaringer, og at forældrenes forklaringer generelt ses at indgå som et væsentligt grundlag for rettens afgørelser efter § 14, stk. 1.

3. DOMSPRAKSIS EFTER § 11

3.1. Kort overblik over dommene

Af de 40 gennemgåede domme, som er afgjort efter forældreansvarslovens § 11, er 2 domme afsagt af Højesteret, 17 domme afsagt af Vestre Landsret og 21 domme afsagt af Østre Landsret.

I 11 (heraf 2 højesteretsdomme) af de 40 domme blev den fælles forældremyndighed fastholdt, mens den fælles forældremyndighed blev ophævet i de resterende 29 domme. I 26 af disse domme fik moren forældremyndigheden alene.

Sammenholdt med den tidligere gennemgang af retspraksis fra det første år efter lovens ikrafttræden (perioden 1. oktober 2007 til og med september 2008) var resultatet for denne periode, at der i 22 ud af 48 sager fortsat skulle være fælles forældremyndighed, mens den ene forælder fik forældremyndigheden alene i de resterende 26³.

Gennemgangen af de 40 domme viser, at der i 8 ud af de 11 domme, hvor landsretten eller Højesteret bestemte, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte, også blevet taget stilling til barnets bopæl. Herudover var der i 1 af sagerne enighed mellem forældrene om, at barnet skulle have bopæl hos moren, se TFA2009.189.

Gennemgangen viser også, at landsretten i 25 tilfælde stadfæstede byrettens dom, og at landsretten ændrede byrettens dom i 13 tilfælde. I de 2 sager, hvor Højesteret tog stilling til sagen, stadfæstede Højesteret i begge sager byrettens dom (i 1 af sagerne var byrettens dom blevet ændret af landsretten).

³ Direktør Dorrit Sylvest Nielsen, Familiestyrelsen, og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen, "Forældreansvarslovens § 11 - Skal den fælles forældremyndighed fortsætte?". Artiklen er trykt i Tidsskrift for Familie- og Arveret (TFA2009.103) og er optrykt som bilag 8.

Ingen af de gennemgåede sager har tidligere været behandlet af domstolene efter forældreansvarsloven.

3.2. Påstande under sagerne

Det fremgår af lovforslagets bemærkninger til § 11, at adgangen til at dømme til fælles forældremyndighed kræver, at mindst én af forældrene ønsker det. Retten er derfor bundet af forældrenes påstande, da der skal foreligge en anmodning fra en af forældrene om fælles forældremyndighed, for at retten kan bestemme, at den fælles forældremyndighed skal fortsætte.

En påstand om fælles forældremyndighed kan være subsidiær. Det er tilsvarende tilstrækkeligt, at påstanden om fortsat fælles forældremyndighed fremsættes under en anke til landsretten for, at landsretten kan tage stilling til påstanden. Domstolene er heller ikke afskåret fra at behandle en påstand om fortsat fælles forældremyndighed, selvom der ikke har været fremsat anmodning herom under statsforvaltningens behandling af sagen.

Gennemgangen af de 40 domme viser, at der nedlægges påstand om fælles forældremyndighed i alle sagerne enten ved en principal eller subsidiær påstand. I stort set alle sager nedlægges påstanden om fortsat fælles forældremyndighed af sagsøgte under byrettens behandling af sagen.

Gennemgangen viser også, at det i tre fjerdedele af byretsdommene er sagsøgte ønske, at den fælles forældremyndighed skal fortsætte, og at der i hovedparten af de sager, hvor sagsøgte nedlægger principal påstand om ophævelse af fælles forældremyndighed nedlægges subsidiær påstand om, at den fælles forældremyndighed skal fortsætte. Dette billede understøttes af de principale påstande under landsrettens behandling, da der i hovedparten af sagerne for landsretten er nedlagt en principal påstand om fortsat fælles forældremyndighed, og da de principale påstande om ophævelse af fælles forældremyndighed i næsten alle tilfælde er suppleret af en subsidiær påstand om fortsat fælles forældremyndighed.

Påstandene om, at den fælles forældremyndighed skal fortsætte er i mange af sagerne suppleret af en påstand om barnets bopæl. Dette viser sig også ved, at der i 8 af de 11 domme, hvor landsretten eller Højesteret bestemte, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte, også blevet taget stilling til barnets bopæl.

3.3. Kriteriet

Hovedkriteriet for rettens afgørelser efter forældreansvarslovens § 11 er barnets bedste, jf. lovens § 4. Ved vurderingen af barnets bedste skal der dog tages hensyn

til hovedprincippet om barnets ret til to forældre, hvilket indebærer, at forældrene skal tage ansvar for barnet, dels ved at drage omsorg for barnet, dels ved at samarbejde om væsentlige beslutninger om barnet. Dette hovedprincip indebærer, at det er en forudsætning for, at retten kan ophæve den fælles forældremyndighed, at der foreligger tungtvejende grunde, jf. § 11, 2. pkt.

Der gælder således en formodning for, at den bedste løsning for barnet vil være, at den fælles forældremyndighed fortsætter. Det centrale er i den forbindelse, om forældrene kan håndtere deres eventuelle uenigheder på en sådan måde, at det ikke går ud over barnet. Det er den forælder, som gør gældende, at den fælles forældremyndighed skal ophøre, der må sandsynliggøre, at ophævelsen vil være bedst for barnet.

Der er i lovbemærkningerne angivet en række eksempler på, i hvilke tilfælde, der kan ske ophævelse af den fælles forældremyndighed:

- Hvis der er svære og uovervindelige samarbejdsproblemer mellem forældrene i forhold til barnet.
- Hvis den ene forælder har udøvet vold e.l., herunder seksuelle krænkelser, mod den anden forælder, barnet eller andre i familien.
- Hvis der foreligger samarbejdschikane.
- Hvis en af forældrene er uegnet som forældremyndighedsindehaver.
- Hvis en af forældrene ikke er interesseret i at varetage omsorgen for barnet.

Den følgende gennemgang af domspraksis tager udgangspunkt i disse eksempler.

3.4. Gennemgang af domspraksis

3.4.1. SAMARBEJDSPROBLEMER

Svære og uovervindelige samarbejdsproblemer kan ifølge bemærkningerne til § 11 medføre, at den fælles forældremyndighed må ophæves. Der må således ikke være så svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder mellem forældrene i forhold til barnet, at det positive for barnet i, at der dømmes til fortsat fælles forældremyndighed, overskygges af forældrenes alvorlige konflikter. Det fremgår også af bemærkningerne, at hvis retten vurderer, at forældrenes uenighed og konflikt i forhold til forskellige forhold vedrørende barnet eller samarbejdet herom, er så voldsom, at barnet lider under det, må retten ophæve den fælles forældremyndighed.

Det er derfor interessant at belyse domstolens fortolkning af ”svære og uovervindelige samarbejdsproblemer”, herunder grænsen mellem svære og uovervindelige samarbejdsproblemer og uenigheder af begrænset karakter.

3.4.1.1. Domme om fortsat fælles forældremyndighed

Retten har i omkring 6 af de gennemgåede domme bestemt, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte, fordi forældrenes samarbejdsvanskeligheder ikke var så alvorlige, at det var bedst for barnet, at den fælles forældremyndighed blev ophævet.

Præmisserne fra dommene viser, at retten foretager en konkret vurdering af karakteren af forældrenes samarbejdsproblemer ved vurderingen af, om den fælles forældremyndighed skal fortsætte eller ej.

I TFA2009.189 var faren udstationeret i Kina, mens moren og børnene boede i Danmark. I dommens præmisser anførte landsretten, at: ”Begge forældre er egnede til at udøve forældremyndigheden og efter det oplyste er parternes samarbejdsvanskeligheder af begrænset omfang. Det forhold, at faderen nu har bopæl i Kina, vanskeliggør ikke i afgørende grad hans udøvelse af forældremyndigheden. Det tiltrædes herefter, at der ikke er grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed”.

I TFA2009.455/2 gjorde moren under sagen gældende, at forældrene ikke kunne samarbejde om børnenes forhold, herunder opdragelse og religiøse forhold, og at der var risiko for, at faren ville bortføre børnene. Moren oplyste under landsrettens behandling, at faren havde slået børnene, at hun havde opholdt sig på et krisecenter, og at hun havde fået en overfaldsalarm. Faren oplyste bl.a., at der ikke tidligere havde været uenighed mellem ham og moren om børnene. I en børnesagkyndig undersøgelse blev det bl.a. konkluderet, at forældrene havde vanskeligt ved at samarbejde, at moren var utryk ved faren og holdt sit opholdssted skjult for ham, og at det virkede vanskeligt for forældrene at finde sammen i en fælles varetagelse af børnenes tilværelse. Højesteret stadfæstede landsrettens dom om fortsat fælles forældremyndighed. Af Højesterets præmisser fremgår følgende: ”Heller ikke efter bevisførelsen for Højesteret findes det sandsynliggjort, at der foreligger sådanne alvorlige samarbejdsproblemer eller andre tungtvejende grunde, at det vil være bedst for B1, B2 og B3, at den fælles forældremyndighed ophører. Det bemærkes herved, at det forhold, at forældrene har forskelligt syn på børnenes forhold som følge af forskellig kulturel baggrund og religiøs tilknytning ikke i sig selv kan føre til ophævelse af fælles forældremyndighed.”

I TFA2009.513 oplyste moren, at faren havde udsat hende for fysisk og psykisk vold, hvilket faren benægtede. Moren var også bange for, at faren ville bortføre børnene, og oplyste, at forældrenes samarbejde ikke var godt. Faren oplyste, at samværet fungerede godt. Begge forældre havde for byretten forklaret, at de havde svært ved at samarbejde om børnene. I landsretten oplyste moren, at forældrene ikke kunne tale sammen og derfor kommunikerede via sms, mens faren oplyste, at det gik bedre med samarbejdet. Farens midlertidige opholdstilladelse var udløbet. Han havde rettidigt søgt om tidsbegrænset opholdstilladelse, men sagen var end-

nu ikke afgjort. Byretten ophævede den fælles forældremyndighed med henvisning til forældrenes samarbejdsvanskeligheder og usikkerheden om farens opholdsgrundlag i Danmark. Landsretten ændrede byrettens dom og bestemte, at der fortsat skulle være fælles forældremyndighed med følgende begrundelse: ”Oplysningerne om appellants opholdsgrundlag i Danmark kan ikke i sig selv begrunde, at den fælles forældremyndighed skal ophæves. Det må lægges til grund, at samværet også siden byretsdommen har fungeret godt. Herefter og efter oplysningerne om parternes konflikter er der ikke tale om et konfliktniveau af en sådan karakter, at tungtvejende grunde taler for at ophæve den fælles forældremyndighed.”

I TFA2010.273 havde faren været varetægtsfængslet i 15 måneder i surrogat på psykiatrisk hospital som sigtet for røveri. Moren havde også psykiske lidelser og var også sigtet i røverisagen. Faren havde i et vist omfang boet sammen med moren og havde haft tæt kontakt til den 4-årige datter, som efter forældrenes forklaringer var meget glad for sin far. Faren havde kun set den 1-årige søn enkelte gange. Moren oplyste under retssagen, at hun havde beskyttet adresse, da hun var bange for faren, som hun oplyste truede hende. Faren oplyste, at moren fuldstændig havde afbrudt hans kontakt med børnene, at moren led af en psykisk sygdom, og at hun havde et misbrug af hårde stoffer. Byretten fandt ikke, at der på nuværende tidspunkt forelå sådanne tungtvejende grunde, der kunne medføre ophævelse af den fælles forældremyndighed. Byretten anførte bl.a. i præmisserne, at der forelå et modsætningsforhold mellem forældrene, og at moren havde anført, at faren truede hende, men at der ikke forelå dokumentation for afgørelser fra politiet eller anmeldelser. Byrettens indtryk var, at moren under farens varetægtsfængsling havde modarbejdet farens samvær med børnene. Landsretten stadfæstede byrettens dom, da landsretten ikke fandt det sandsynliggjort, at ”der på nuværende tidspunkt foreligger sådanne alvorlige samarbejdsproblemer eller andre tungtvejende grunde, at det vil være bedst for D og S, at den fælles forældremyndighed ophører”.

I TFA2010.388 havde der ikke været kommunikation mellem forældrene siden deres separation 5 måneder tidligere, og moren frygtede, at faren ville bortføre barnet til udlandet. Der var også problemer med samværet og uenighed om omskæring og dåb af drengen. Landsretten stadfæstede byrettens dom om fortsat fælles forældremyndighed. Landsretten fandt trods forældrenes manglende kommunikation ikke, at der forelå sådanne tungtvejende grunde, at det ville være bedst for barnet, at den fælles forældremyndighed blev ophævet.

I TFA2010.512 ønskede mor forældremyndigheden alene over den 7-årige dreng, som ikke ønskede at se faren. Faren havde ikke villet skrive under på skolepapirer, og der var uenighed om barnets religiøse opdragelse. Byretten ophævede den fælles forældremyndighed, da forældrene ikke havde noget samarbejde om barnet, og da de bl.a. var uenige om drengens religiøse opdragelse. Landsretten ændrede byrettens dom og bestemte, at der fortsat skulle være fælles forældremyndighed med

følgende begrundelse: ”Landsretten finder ikke efter parternes forklaringer og det i øvrigt oplyste, at der foreligger sådanne alvorlige samarbejdsvanskeligheder eller andre tungtvejende grunde, der kan give grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed, der er forældreansvarslovens klare udgangspunkt [...]”.

3.4.1.2. Domme om ophør af fælles forældremyndighed

Rettens vurdering af forældrenes samarbejdsproblemer har i en række domme ført til, at den fælles forældremyndighed blev ophævet. Som eksempler kan nævnes følgende domme:

I TFA2010.688 lagde landsretten ved afgørelsen om ophævelse af den fælles forældremyndighed vægt på forældrenes meget dårlige indbyrdes forhold, at de ikke kunne samarbejde om børnene, og at det var usandsynligt, at forældrene ville kunne blive enige om væsentlige beslutninger om børnenes forhold. Forældrene talte ikke sammen, og den begrænsede kommunikation mellem dem foregik via sms. En børnesagkyndig undersøgelse viste, at især de to ældste børn var meget påvirkede af forældrenes meget konfliktfyldte forhold, og landsretten lagde vægt på, at de to ældste børn led under forældrenes svære og uovervindelige samarbejdsproblemer. Landsretten ophævede derfor den fælles forældremyndighed og tillagde faren forældremyndigheden alene.

I TFA2010.345 fandt byretten og landsretten, at der var grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed, selvom det ikke kunne lægges til grund, at faren havde modarbejdet moren vedrørende beslutninger om børnene. Byretten og landsretten lagde vægt på, at faren boede det meste af tiden i udlandet og på forældrenes vanskelige samarbejdsforhold, hvilket var tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed.

I TFA2010.216/2 var kommunikationen mellem forældrene dårlig, og der var konflikter om bl.a. sengetider, høfebermedicin, lektier, og om barnet skulle til psykolog. Den børnesagkyndige, der deltog i samtalen med barnet i byretten vurderede, at barnet var belastet af konflikten. Landsretten fandt, at der forelå et så højt konfliktniveau mellem forældrene, at barnet led under det. Der forelå derfor tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed.

I følgende to domme var der tale om **et barn med særlige behov**:

I TFA2009.137 fremgik det af en børnesagkyndig undersøgelse, at begge forældre havde mangelfuld forældreevne, herunder til konstruktivt samarbejde. Byretten fandt, at uenighed om skolevalg og pasudstedelse var eksempler på samarbejdsproblemer. Landsretten fandt, at der var sådanne samarbejdsproblemer om barnet på 8 år, som havde særlige behov, at det af hensyn til barnet var så tungtvejende grunde, at den fælles forældremyndighed skulle ophæves.

I TFA2010.47 fremgik det af 2 børnesagkyndige undersøgelser, at forældrene havde store samarbejdsproblemer, og at det 5-årige barn var påvirket af konflikten mellem forældrene. Efter byrettens dom fik barnet stillet diagnosen infantil autisme og ”andre belastende hændelser vedrørende familien og husstanden”. Landsretten lagde vægt på, at det fremgik af lægeerklæringen, at der vedrørende den sidste del af diagnosen var lagt vægt på de voldsomme forældrestridigheder, som drengen oplevede, og at man var stærkt bekymret for drengens udvikling. Landsretten lagde også vægt på, at der i begge børnesagkyndige undersøgelser var beskrivelser af forældrenes store samarbejdsvanskeligheder, som også begge forældre havde forklaret om. Landsretten ophævede den fælles forældremyndighed og tilføjede faren forældremyndigheden alene.

3.4.1.3. Uenighed om væsentlige enkeltspørgsmål

Efter forældreansvarslovens § 3, stk. 1, 1. pkt., kræver væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold enighed mellem forældrene. Det er f.eks. beslutninger om skolevalg, religiøse forhold, pas, væsentlig medicinsk behandling og væsentlige indgreb.

Hvis forældrene ikke kan blive enige om enkelte væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold, må uenigheden som udgangspunkt løses ved, at forældrene selv løser deres konflikt, eventuelt gennem statsforvaltningens tilbud om børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling. Uenighed om enkelte væsentlige beslutninger, såsom f.eks. skolevalg, vil således som udgangspunkt ikke kunne føre til en ophævelse af den fælles forældremyndighed. Det centrale vil i den forbindelse være, om forældrene kan løse deres eventuelle uenigheder på en måde, så det ikke går ud over barnet.

Uenighed om skolevalg har været behandlet i en række domme, herunder i TFA2010.482/2, hvor Højesteret tog stilling til spørgsmålet. I denne sag havde forældrene i ca. 4 år praktiseret en deleordning mellem faren og det 6-årige barn. På grund af forældrenes uenighed om det forestående skolevalg ønskede faren, at den fælles forældremyndighed blev ophævet. Byretten bestemte, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte, mens landsretten ophævede den fælles forældremyndighed på grund af forældrenes uenighed om skolevalg og deres nuværende samarbejdsvanskeligheder. Højesteret stadfæstede byrettens dom om fortsat fælles forældremyndighed. Højesteret fandt ikke, at der var oplyst sådanne tungtvejende grunde, at der var grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed. Højesteret bemærkede, at uenighed om skolevalg ikke i sig selv kan anses for at være udtryk for svære og uovervindelige samarbejdsproblemer, og at der efter forældrenes forklaringer for Højesteret nu var enighed om skolevalg.

Uenighed om skoleskift i forbindelse med den ene forælders flytning førte i følgende to domme til, at byretten ophævede den fælles forældremyndighed af hensyn til barnet. Begge byretsdomme blev efterfølgende ændret af landsretten.

I TFA2009.409 ophævede byretten den fælles forældremyndighed på grund af forældrenes uenighed om skoleskift i forbindelse med moren og barnets flytning til en anden by. Byretten begrundede dette med, at uenigheden om skoleskiftet medførte, at barnet i en periode ikke gik i skole og blev undervist hjemme af sin mor, og at dette var en helt uholdbar situation. Byretten skønnede også, at forældrenes uenighed og konflikt var så voldsom, at barnet led under, at hun ikke kunne gå i skole som andre børn. Landsretten ændrede afgørelsen, sådan at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte. Landsretten begrundede dette med, at barnet var velfungerende, at samværene forløb godt, at forældrene samarbejdede om gennemførelse af samvær, og at forældrene ikke længere var uenige om barnets skoleskift. Landsrettens dom om fortsat fælles forældremyndighed var således begrundet i en vurdering af forældrenes samarbejde omkring barnet og bar i øvrigt præg af, at forældrene på tidspunktet for landsrettens dom ikke længere var uenige om skolevalg.

TFA2009.570 omhandlede også en situation, hvor der var uenighed om skoleskift i forbindelse med den ene forælders flytning. I denne sag flyttede moren og ønskede, at børnene skulle flytte til en skole i nærheden af hendes nye bopæl. Også i denne sag ophævede byretten den fælles forældremyndighed og tillagde faren forældremyndigheden over børnene alene. Byretten lagde vægt på, at forældrene var enige om, at en afgørelse om fælles forældremyndighed og bopæl ikke ville løse uenigheden om valg af skole, at uenigheden om skolevalg havde bestået i lang tid, og at den kunne have været medvirkende til det ældste barns dårlige trivsel. Landsretten ændrede afgørelsen til fortsat fælles forældremyndighed, da forældrenes uenighed kun angik spørgsmålene om bopæl og skoleskift. Landsretten fandt ikke, at der i øvrigt forelå væsentlig uenighed mellem forældrene, som kommunikerede uden vanskeligheder sammen. Landsretten henviste også til, at da børnene allerede var indmeldt i skole, skulle forældremyndighedsindehaverne ikke nødvendigvis træffe anden afgørelse herom. Børnene fik bopæl hos faren, så de kunne fortsætte deres skolegang dér.

Uenighed om, hvorvidt barnet skal i specialskole, er blevet behandlet i denne sag:

I TFA2010.375 havde en 12-årig alvorlige kognitive, sociale og følelsesmæssige problemer, og en erklæring fra Børnepsykiatrisk Klinik anbefalede, at han kom i specialskole. Moren var enig i dette, mens faren modsatte sig flytning af drengen til skole med specialklasser, da han mente, at drengens problemer i det væsentlige skyldtes ordblindhed. Byretten ophævede den fælles forældremyndighed og tillagde moren forældremyndigheden over barnet alene. Byretten anførte i præmisserne bl.a.: ”Parternes uenighed vedrører tilsyneladende kun S’ skolegang, men der er

tale om en dybtgående uenighed om S' samlede situation og forhold, og især om hvilke problemer S har, og denne uenighed har meget stor betydning for den hjælp S kan tilbydes. [...] Det fremgår af materialet, at alle peger på, at S har såvel kognitive som sociale og følelsesmæssige problemer. [...] der peges entydigt på, at S bør placeres i en specialklasse. M er enig heri. F er uenig, idet han mener, at S' problemer alene skyldes, at han er ordblind og derfor ikke skal i en specialklasse, men have hjælp til sin ordblindhed eventuelt på Ordblindeinstituttet. Situationen er således helt låst for S og har været det i meget lang tid. Under disse omstændigheder er der tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed". Landsretten stadfæstede, idet det ikke blev tillagt betydning, at faren nu udtalte, at han – i første omgang – ikke ville tage drengen ud af den specialklasse, hvor han nu gik.

Der foreligger derudover en dom, hvor hensynet til, at barnet kunne få den nødvendige hjælp, var udslagsgivende i en sag, hvor forældrene var **uenige om medicinsk behandling**. I TFA2010.548 var forældrene således uenige om, hvorvidt det 12-årige barn skulle i medicinsk behandling for ADHD. Af en erklæring fra Børne- og Ungdomspsykiatrisk Regionscenter fremgik, at der ville være risiko for tiltagende sociale og følelsesmæssige vaskeligheder, yderligere psykiatrisk overbygning samt depression, angst, adfærdsforstyrrelse og misbrug, hvis anbefalingerne om medicinsk behandling ikke blev fulgt. Faren var – også under ankesagen – uenig i, at barnet havde behov for medicinsk behandling og havde tilkendegivet, at han ikke ønskede at medvirke til regionscenterets anbefalinger, hvorimod moren hele tiden havde været opmærksom på barnets særlige behov og havde støttet anbefalingerne. Landsretten fandt på den baggrund, at der mellem forældrene var en sådan uenighed om væsentlige forhold, der var vigtige for barnet, at tungtvejende grunde talte for, at den fælles forældremyndighed blev ophævet. Forældrenes uenighed om medicinsk behandling førte i denne sag altså til, at den fælles forældremyndighed blev ophævet.

3.4.2. VOLD M.V.

Hvis den ene af forældrene har udøvet vold e.l. mod den anden forælder, barnet eller andre i familien må dette føre til ophævelse af den fælles forældremyndighed. Det skyldes, at voldsudøvelsen kan påvirke familien som helhed i en sådan grad, at det ikke kan antages at være i barnets interesse, at der i disse situationer dømmes til fælles forældremyndighed. Det samme er tilfældet, hvis der er sket seksuelle krænkelser af barnet, den anden af forældrene eller andre familiemedlemmer.

Gennemgangen af dommene viser, at i de tilfælde, hvor den ene forælder er dømt for vold mod den anden forælder, fører dette til, at den fælles forældremyndighed bliver ophævet, se TFA2009.407 og TFA2010.529, hvor faren var blevet straffet for både vold og trusler mod moren.

I to andre sager, TFA2009.178 og TFA2009.479, lagde retten til grund, at faren havde udøvet vold mod moren. I den første sag skete dette på baggrund af parternes forklaringer, mens det i TFA2009.479 var på baggrund af morens forklaring og barnets oplysninger under dommerens samtale med barnet. I begge sager blev den fælles forældremyndighed ophævet, og moren fik forældremyndigheden alene over barnet.

I TFA2010.455 havde begge forældre forklaret om vold under ægteskabet, hvilket førte til ophævelse af den fælles forældremyndighed.

Der ses dog også domme, hvor retten ikke finder, at kunne lægge en forælders oplysninger om vold til grund, se TFA2009.455/2 og TFA2009.513, som er omtalt under afsnit 3.4.1.1. I begge domme bestemte henholdsvis Højesteret og landsretten, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte, da forældrenes samarbejdsproblemer ikke var af en sådan karakter, at det var bedst for barnet, at den fælles forældremyndighed blev ophævet.

Ikke kun påstande om vold kan føre til ophævelse af fælles forældremyndighed. I TFA2010.13/3 var moren af den opfattelse, at sagsøgte havde begået seksuelle overgreb mod deres 5-årige barn. Under hensyn til forældrenes dybtliggende konflikt, som havde udspring i moderens overbevisning om seksuelle krænkelse blev den fælles forældremyndighed ophævet og tillagt moren alene. I TFA2010.303 var far dømt for blandt andet blufærdighedskrænkelser over for andre børn, hvilket havde ført til, at moren havde mistet tilliden til ham og ikke kunne eller ville samarbejde med ham omkring barnet. Landsretten vurderede ud fra de oplysninger, der forelå, herunder en psykologisk undersøgelse af faren, at morens holdning var berettiget. Den fælles forældremyndighed blev derfor ophævet og tillagt moren alene.

3.4.3. SAMARBEJDSCHIKANE (HERUNDER BORTFØRELSERISIKO)

Der blev med forældreansvarsloven sat fokus på forældrenes samarbejde, særligt på betydningen af samarbejdschikane. Samarbejdschikane kan udøves af begge forældre, og et manglende samarbejde omkring barnet kan således bero på både bopælsforælderens og samværsforælderens forhold. Samarbejdschikane fra bopælsforælderens side kan f.eks. komme til udtryk i form af samværschikane.

Af lovbemærkningerne fremgår det, at hvis forældrenes konflikter omkring samarbejdet om barnet skyldes, at den ene forælder uden påviselig grund har forsøgt at hindre den anden forælders kontakt til barnet, skal dette indgå som et vigtigt moment – der skal tillægges betydelig vægt – i sager om forældremyndighed efter §§ 11 og 14.

Foreligger der samarbejdsskikane, må retten anlægge et fremtidsorienteret perspektiv ved vurderingen af, hvad der er bedst for barnet. Det må således tillægges stor vægt, hvem af forældrene, der har bedst evne til at samarbejde og dermed på længere sigt kan sikre barnets samvær med den anden af forældrene. Det skyldes, at barnet har behov for kontakt med begge sine forældre, at begge forældre har ansvaret for, at samværet virkeliggøres, og at det er en stor belastning for barnet, hvis den ene forælder hindrer den anden forælders kontakt til barnet og vanskeliggør et samarbejde om barnet.

Retten skal derfor i de tilfælde, hvor samarbejdsskikane påvises, overveje at overføre forældremyndigheden til den anden forælder, hvis denne må anses som bedre egnet til fremover at varetage samarbejdet omkring barnet og sørge for, at kontakten til den anden forælder bliver opretholdt. Det gælder uanset, om barnet hidtil har haft bopæl hos den forælder, der udøver samarbejdsskikane.

Der er i perioden afsagt to landsretsdomme (TFA2010.678 og TFA2010.262), hvor der er taget særlig stilling til betydningen af samarbejdsskikane.

I TFA2010.678 havde der ikke været samvær mellem moren og de to børn på 8 og 9 år fra 2007 til 2009. Byretten lagde på baggrund af bl.a. en børnesagkyndig undersøgelse til grund, at faren havde modarbejdet børnenes kontakt med moren og forsøgt at påvirke deres opfattelse af moren i negativ retning. Børnene havde den tætteste relation til faren, selvom det måtte lægges til grund, at de ikke forventede omsorg fra faren svarende til deres alder og ikke gav udtryk for en grundlæggende tryghed i deres hverdag. For at tilgodese børnenes mulighed for at have kontakt med begge forældre og for at mindske den negative påvirkning af børnene, bestemte byretten, at den fælles forældremyndighed skulle ophæves og tillægges moren alene. Landsretten stadfæstede byrettens dom.

I TFA2010.262 nægtede moren konsekvent at udlevere det 3-årige barn til samvær, og der havde derfor kun været 1 overvåget samvær siden samlivsophævelsen for 1 år og 10 måneder siden. Byretten lagde til grund, at den manglende gennemførelse af samvær alene skyldtes morens forhold, og at moren heller ikke fremover agtede at udlevere barnet til samvær. Byretten fandt, at det ville være bedst for barnet, at kontakten til både moren og faren blev bevaret, og bestemte derfor, at forældrene fortsat skulle have fælles forældremyndighed, og at barnet skulle have bopæl hos faren. Landsretten tiltrådte, at moren alene var skyld i, at samværet ikke blev gennemført, og fandt ikke, at morens ensidige nægtelse af samvær kunne begrunde, at faren ikke fortsat skulle have del i forældremyndigheden. Landsretten ændrede dog byrettens afgørelse om bopæl, idet landsretten bestemte, at barnet skulle have bopæl hos moren, som havde været barnets primære omsorgsperson gennem hele barnets opvækst. En af de tre dommere stemte dog for, at byrettens dom skulle stadfæstes.

Bortførelse eller tilbageholdelse af barnet i udlandet er også en måde at hindre den anden forælders kontakt med barnet, og det er derfor relevant også at gennemgå domme, hvor den ene af forældrene har bortført eller tilbageholdt barnet i udlandet.

I den forbindelse kan TFA2010.710 nævnes. I denne sag bortførte faren et 5-årigt og et 7-årigt barn til udlandet og tilbageholdte børnene ulovligt i en periode på mindst 5 måneder. Byretten ophævede den fælles forældremyndigheden og tillagde moren forældremyndigheden alene. Byretten bemærkede, at farens handlemåde viste manglende ønske om samarbejde og manglende hensyntagen. Landsretten stadfæstede og tilføjede, at farens grundlæggende tillidsbrud måtte antages at have medført en høj grad af utryghed for børnene og moren, og at det i væsentligt omfang ville vanskeliggøre samarbejdet mellem forældrene.

Farens tilbageholdelse af tvillinger på 12 år i udlandet førte i TFA2010.327 også til, at den fælles forældremyndighed blev ophævet og tillagt moren alene.

3.4.4. UEGNET SOM FORÆLDREMYNDIGHEDSINDEHAVER

Hvis en forælder er uegnet som forældremyndighedsindehaver, kan fortsat fælles forældremyndighed efter lovbemærkningerne ikke anses for at være i barnets interesse. Uegnheden kan f.eks. skyldes massivt misbrug, en alvorlig psykisk lidelse eller andet, der gør forælderen uegnet til at deltage i væsentlige beslutninger vedrørende barnets liv.

I tråd hermed er der afsagt følgende dom, hvor morens alvorlige alkoholmisbrug førte til ophævelse af den fælles forældremyndighed:

I TFA2009.413 havde moren gentagne gange været under behandling for alvorligt alkoholmisbrug, uden at dette havde forhindret tilbagefald. Oplysningerne i sagen gav ikke grundlag for at fastslå, at misbruget var under kontrol. Landsretten ophævede den fælles forældremyndighed over det knap 12-årige barn og tillagde faren forældremyndigheden alene.

En psykisk lidelse hos en af forældrene fører dog ikke nødvendigvis til ophævelse af den fælles forældremyndighed, hvilket denne dom illustrerer:

I TFA2009.505 var moren diagnosticeret skizofren og fik medicinsk behandling. Moren boede på et bosted for sindslidende. Det ældste barn på 15 år boede på et skolehjem, og det yngste barn på 8 år var anbragt uden for hjemmet. Begge forældre havde samvær med børnene. Landsretten lagde – ligesom byretten – til grund, at moren var realistisk omkring sin utilstrækkelige forældreevne, og at hun med relevant støtte kunne tage del i det, der angik børnenes forhold og trivsel. Da for-

ældrene hidtil havde samarbejdet omkring børnene, fandt landsretten ikke grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed.

3.4.5. MANGLENDE INTERESSE FOR AT VARETAGE OMSORGEN FOR BARNET M.V.

Hvis en forælder ikke er interesseret i at varetage omsorgen for barnet og dermed i at deltage i forældrenes fælles ansvar for barnet, kan dette ifølge bemærkningerne til loven føre til, at retten må ophæve den fælles forældremyndighed. Tilsvarende gælder, hvis en forælder ved sin adfærd har vist, at den pågældende ikke har til hensigt at deltage i barnets liv. Det kan f.eks. være en forælder, som efter samværspraksis ikke ville få samvær, f.eks. fordi den pågældende ikke har formået at være stabil i kontakten med sit barn eller har været fraværende i barnets liv i flere år, og den manglende kontakt kan tilskrives samværsforældrens egne forhold.

Gennemgangen af dommene viser, at hvis den ene forælder i en længere periode ikke viser interesse for at have forbindelse til barnet, kan dette føre til, at den fælles forældremyndighed bliver ophævet.

Som eksempel herpå kan nævnes TFA2010.83, hvor moren ikke havde talt med faren siden 2008, og det 8-årige barn i 2009 kun havde set faren to gange. Faren var også udeblevet fra hovedforhandlingen. Byretten og landsretten lagde herefter til grund, at faren reelt ikke havde nogen interesse i at deltage i barnets opvækst og opdragelse og ophævede den fælles forældremyndighed.

I TFA2009.150 havde der ikke været kontakt mellem faren og det nu 2-årige barn i 1 år efter forældrenes samlivsophævelse, og det blev lagt til grund, at dette udelukkende skyldtes faren, som først havde bedt om at få samvær med barnet, efter at moren havde søgt statsforvaltningen om ophævelse af den fælles forældremyndighed. Landsretten ophævede den fælles forældremyndighed og tillagde moren forældremyndigheden alene.

Endelig kan nævnes TFA2009.139. I denne sag havde faren siden samlivsophævelsen 3 år tidligere kun opretholdt sporadisk kontakt med de 3 børn på nu 3, 6 og 8 år. Børnene havde slet ikke haft samvær med faren i det seneste års tid, uden at dette kunne tilskrives andre forhold end farens egne. Det mindste barn havde aldrig haft samvær. Landsretten ophævede herefter den fælles forældremyndighed og tillagde moren forældremyndigheden alene.

3.5. Bevisførelse og inddragelsen af barnet og dets perspektiv

Forældreansvarslovens øgede fokus på inddragelsen af barnet og dets perspektiv kommer til udtryk i lovens § 34. Efter denne bestemmelse skal barnet inddrages under en sag om forældremyndighed, bopæl og samvær, så dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme til udtryk. I bestemmelsen er nævnt, at dette f.eks. kan ske ved samtaler med barnet, børnesagkyndige undersøgelser eller på anden måde, der belyser barnets perspektiv. Det fremgår også af forældreansvarslovens § 5, at der i alle forhold vedrørende barnet skal tages hensyn til barnets egne synspunkter alt efter alder og modenhed.

Retten afgørelser om forældremyndighed og barnets bopæl, herunder om samvær, skal til enhver tid træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, og retten har derfor et selvstændigt ansvar for, at sagen er tilstrækkeligt oplyst. Retten skal derfor sørge for at være i besiddelse af tilstrækkelige oplysninger for at kunne foretage denne vurdering, herunder sørge for, at der i medfør af forældreansvarslovens § 34 er sket en tilstrækkelig inddragelse og belysning af barnet og dets perspektiv. Det beror på rettens konkrete vurdering, om der foreligger et forsvarligt og tilstrækkeligt oplysningsgrundlag til, at retten kan træffe afgørelse i sagen.

Retssager om forældremyndighed og barnets bopæl, herunder om samvær, er civile retssager, men er på grund af deres særlige karakter omfattet af en række særregler i retsplejelovens kapitel 42. Sagerne er indispositive, da det ikke er overladt til parterne selv at tilrettelægge sagsbehandlingen ved deres påstande, anbringender og bevisførelse.

Retten bevisførelse er reguleret i retsplejelovens § 450 b, hvorefter retten i sager om forældremyndighed og bopæl, herunder om samvær, kan træffe bestemmelse om bevisførelse, herunder om at tilvejebringe børnesagkyndige erklæringer. Retten kan også pålægge en part at give møde og afgive forklaring efter samme regler, som gælder for vidner.

Beslutter retten, at der skal afholdes en samtale med barnet, er dette reguleret i retsplejelovens § 450 c, hvorefter retten kan anmode en børnesagkyndig om at deltage i samtalen eller om at afholde denne alene. Denne mulighed for medvirken af børnesagkyndige blev indført i retsplejeloven som følge af forældreansvarsloven. Der blev i den forbindelse henvist til, at det herved kunne sikres, at barnets perspektiv blev belyst på en for barnet skånsom måde, og at medvirken af børnesagkyndige særligt var relevant i sager, hvor barnets modenhed skulle vurderes.

Af retsplejelovens § 450 c fremgår også, at samtaler med børn efter forældreansvarsloven afholdes, uden at parterne er til stede, medmindre retten bestemmer

andet. Det fremgår også, at parterne skal gøres bekendt med hovedindholdet af samtalen, inden sagen afgøres, medmindre afgørende hensyn til barnet taler imod det.

Retten kan endelig efter retsplejelovens § 450 a udpege en børnesagkyndig til at deltage i forberedende retsmøder. Denne bestemmelse er bl.a. tænkt anvendt i sager, som er indbragt for retten, og som ikke er søgt løst forligsmæssigt i statsforvaltningen, f.eks. på grund af forældrenes modtand på dette tidspunkt, eller fordi den ene forælder ikke er mødt op i statsforvaltningen.

Ser man på domstolenes oplysning af sagerne viser gennemgangen af de 40 domme, at der i 7 af sagerne blev foretaget en **børnesagkyndig undersøgelse**. Barnets alder var i disse sager mellem 4 og 12 år.

I 1 tilfælde (TFA2010.678) var den børnesagkyndige undersøgelse foretaget under statsforvaltningens behandling af sagen. I 2 tilfælde (TFA2010.47 og TFA2010.13/3) blev der gennemført i alt 2 børnesagkyndige undersøgelser, idet landsretten i begge sager iværksatte en ny børnesagkyndig undersøgelse under landsrettens behandling af sagen.

I de 7 tilfælde, hvor der forelå en børnesagkyndig erklæring, henviste landsretten i 6 tilfælde til erklæringen i dommens præmisser. I 1 sag (TFA2009.455/2) ses den børnesagkyndige undersøgelse at have haft betydning, men der henvises ikke direkte til undersøgelsen i dommens præmisser.

Der har været afholdt **samtaler med barnet** i 15 sager. Derudover har retten i yderligere 1 sag (TFA2010.303) villet afholde en samtale med barnet, som imidlertid ikke kunne gennemføres. I 2 tilfælde har der både været afholdt en samtale med barnet og gennemført en børnesagkyndig undersøgelse.

I 2 tilfælde blev samtalen afholdt under statsforvaltningens behandling af sagen (TFA2010.482/2 og TFA2009.570). I TFA2010.482/2 havde hverken byretten eller landsretten haft en samtale med det 6-årige barn, men i Højesterets dom refereres en samtale med barnet, som statsforvaltningen havde afholdt. I TFA2009.570 anførte byretten, at retten ikke havde fundet tilstrækkeligt anledning til at indkalde børn på 8 og 14 år til en samtale, da begge børn havde været til samtaler med en børnesagkyndig i statsforvaltningen, og notaterne fra samtalerne var fremlagt for retten.

I de resterende 13 sager, hvor samtalen blev afholdt af retten, var børnene i alderen 6 til 14 år. Der har i 9 tilfælde været en børnesagkyndig til stede under samtalen med barnet, mens dommeren har afholdt samtalen alene med barnet i 4 tilfælde. I de tilfælde, hvor der har været en børnesagkyndig til stede under samtalen, var barnet i alderen 6 til 14 år. I de tilfælde, hvor dommeren afholdt en samtale med barnet alene, var barnet i alderen 8 til 12 år.

Samtalen med barnet har i næsten alle tilfælde alene været afholdt i byretten. I 1 tilfælde har samtalen med børn på 10 og 12 år dog alene været afholdt i landsretten (TFA2010.688), og i 1 tilfælde (TFA2009.409) har både byret og landsret afholdt en samtale med en 10-årig.

I mange af dommene er det alene anført, at der har været afholdt en samtale med barnet, og om samtalen er afholdt sammen med en børnesagkyndig. I visse domme refereres hovedindholdet eller dele af samtalen med barnet i dommen dog, se f.eks. TFA2009.479 og TFA2009.413.

I 10 ud af de 15 sager, hvor der har været afholdt en samtale med barnet enten i statsforvaltningen eller i retten, henviste byretten og/eller landsretten i dommens præmisser til samtalen med barnet. Samtalen er dog ikke det eneste, som der blev henvist til i præmisserne, da der også blev henvist til forældrenes forklaringer og eventuelle andre oplysninger, som var fremlagt for retten.

I 20 ud af de 25 sager, hvor der ikke har været afholdt en samtale med barnet, var barnet 7 år eller derunder. Ser man på, hvordan retten har inddraget og belyst disse børns perspektiv, fremgår det, at der i 4 af disse sager forelå en børnesagkyndig undersøgelse. I de resterende 16 sager var barnets perspektiv primært belyst gennem forældrenes forklaringer. I enkelte sager forelå der også oplysninger om vold, herunder en voldsdom, rapporter fra overvåget samvær og erklæringer fra barnets institution.

I de 5 sager, hvor de ikke har været afholdt en samtale med barnet, og barnet var over 7 år gammel, var barnets perspektiv i 1 tilfælde belyst ved en børnesagkyndig undersøgelse. I de resterende 4 sager var barnets perspektiv i 3 sager alene belyst gennem forældrenes forklaringer og i 1 tilfælde forelå der udtalelser fra kommunen og skolen samt en speciallægeerklæring.

Anden bevisførelse udover forældrenes forklaringer, børnesagkyndige undersøgelser og samtaler med barnet ses i 15 af de 40 gennemgåede sager, hvor der også forelå lægelige udtalelser, udtalelser fra kommune, udtalelser fra barnets skole og institution m.v. Der var i ingen af sagerne vidneførelse.

Opsummerende viser gennemgangen, at der i 20 sager hverken har været afholdt en samtale med barnet eller har været gennemført en børnesagkyndig undersøgelse, og at barnets perspektiv i ca. 12 sager alene var belyst ved forældrenes forklaringer. Det bemærkes dog, at der må tages forbehold for, at ikke alle indhentede oplysninger er nævnt i dommene.

4. DOMSPRAKSIS EFTER § 14, STK.

1

4.1. Kort overblik over dommene

Af de 40 gennemgæede domme, som er afgjort efter forældreansvarslovens § 14, stk. 1, er 2 domme afsagt af Højesteret, 12 domme afsagt af Vestre Landsret og 26 domme afsagt af Østre Landsret.

I 36 sager tog landsretten eller Højesteret stilling til, om der skulle etableres fælles forældremyndighed eller ej, og kun 4 af sagerne var således ”rene” overførelsessager.

Der blev i 17 domme etableret fælles forældremyndighed, heraf i de to højesteretsdomme, og i 2 domme blev forældremyndigheden overført til den anden forælder. I 23 tilfælde forblev forældremyndigheden hos den forælder, der i forvejen havde forældremyndigheden alene. I 2 af dommene fik forældrene fælles forældremyndighed over det ene barn, mens moren bevarede forældremyndigheden alene over det andet barn. Disse 2 domme er derfor talt med begge steder.

Til sammenligning var resultatet af den tidligere gennemgang af 19 domme fra det første år efter lovens ikrafttræden (oktober 2007 til september 2008), at der i 5 tilfælde blev etableret fælles forældremyndighed, og at forældremyndigheden i 5 tilfælde blev overført til den anden forælder. I 9 tilfælde forblev forældremyndigheden hos den forælder, der i forvejen havde den alene⁴.

I 6 af de 17 domme, hvor landsretten eller Højesteret etablerede fælles forældremyndighed, blev der også taget stilling til barnets bopæl. Herudover var der i 3 tilfælde enighed mellem forældrene om barnets bopæl ved fælles forældremyndighed.

Gennemgangen viser også, at landsretten i 22 tilfælde stadfæstede byrettens dom, og i 14 tilfælde ændrede byrettens dom. I 2 tilfælde stadfæstede landsretten byrettens dom vedrørende det ene barn, mens byrettens afgørelse blev ændret vedrørende det andet barn. I de 2 højesteretssager stadfæstede Højesteret i det ene tilfælde byrettens dom og ændrede landsrettens dom, se TFA2009.551. I det andet tilfælde var sagen i byretten og landsretten blevet behandlet efter den tidligere lov

⁴ Landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr.jur. Svend Danielsen, ”Forældreansvarslovens § 14 – Fælles forældremyndighed – overførsel af forældremyndighed”. Artiklen er trykt i Tidsskrift for Familie- og Arveret (TFA2009.111) og er optrykt som bilag 8.

om forældremyndighed og samvær, mens Højesteret behandlede sagen efter forældreansvarsloven, se TFA2009.367.

Ingen af de gennemgåede sager har tidligere været behandlet af domstolene efter forældreansvarsloven. I 18 sager var den ene forælder tidligere blevet fradømt forældremyndigheden efter den tidligere lov om forældremyndighed og samvær.

4.2. Påstande under sagerne

En afgørelse om forældremyndighed efter § 14, stk. 1, kan – som det fremgår af bestemmelsen – træffes efter anmodning fra en forælder, som ikke har del i forældremyndigheden. Initiativet ligger således hos denne forælder, der derfor vil være sagsøger under byrettens behandling af forældremyndighedssagen.

Retten er bundet af parterne påstande og vil på baggrund af formuleringen af § 14, stk. 1, ikke kunne træffe afgørelse om fælles forældremyndighed eller om overførsel af forældremyndigheden, hvis den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, ikke har nedlagt påstand herom, se TFA2008.65. Derudover kan der kun dømmes til fælles forældremyndighed, hvis mindst én af forældrene ønsker det.

§ 14, stk. 1, medfører således, at den forælder, der har forældremyndigheden, som sagsøgt ikke kan nedlægge og få prøvet en påstand om fælles forældremyndighed, medmindre sagsøger har nedlagt påstand herom.

Gennemgangen af dommene viser dog, at det er sjældent, at den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, ikke nedlægger påstand om fælles forældremyndighed. I kun 1 ud af de 40 domme nedlagde den forælder, der ikke havde del i forældremyndigheden, alene en påstand om overførsel af forældremyndigheden i både byretten og landsretten, og i 4 tilfælde nedlagde forælderen for landsretten alene påstand om overførsel af forældremyndigheden.

Ser man på de principale og subsidiære påstande viser gennemgangen af dommene, at sagsøgers principale påstand ved sagens start i byretten ofte var fælles forældremyndighed. Der blev således kun i 10 tilfælde nedlagt principal påstand om overførsel af forældremyndigheden fra sagsøgers side. I 8 af disse 10 sager var sagsøgers principale påstand suppleret med en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed.

Sagsøgers påstande i landsretten eller Højesteret giver samme billede. I 10 tilfælde blev der i landsretten eller Højesteret fra den forælder, der ikke havde forældremyndigheden, nedlagt principal påstand om overførsel af forældremyndigheden, mens den principale påstand i 30 tilfælde var fælles forældremyndighed. I 7 ud af de 10 sager var den principale påstand om overførsel af forældremyndighed suppleret med en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed. I de 30 tilfælde,

hvor den principale påstand var fælles forældremyndighed, var der i 5 tilfælde nedlagt subsidiær påstand om overførsel af forældremyndigheden.

Gennemgangen viser også, at den forælder, der ikke havde del i forældremyndigheden i 13 ud af 35 tilfælde i landsretten eller i Højesteret supplerede sin principale eller subsidiære påstand om fælles forældremyndighed med en påstand om barnets bopæl.

Gennemgangen viser altså, at det i hovedparten af sagerne er ønsket fra den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, at der etableres fælles forældremyndighed. Dette viser sig også ved, at landsretten eller Højesteret i 36 sager tog stilling til, om der skulle etableres fælles forældremyndighed eller ej, og at kun 4 af sagerne var rene overførelsessager.

4.3. Kriteriet

Kriteriet for rettens afgørelser om forældremyndighed efter § 14, stk. 1, fremgår af lovens § 4, hvorefter afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet. Retten skal altså foretage en konkret og individuel vurdering af, om det er bedst for det pågældende barn, at der etableres fælles forældremyndighed, eller om forældremyndigheden skal overføres til den anden forælder.

Der gælder efter ordlyden af § 14, stk. 1, ikke et krav om tungtvejende grunde som i § 11 om ophævelse af den fælles forældremyndighed. Gennemgangen af domme viser da også, at der i de fleste tilfælde henvises til både § 14, stk. 1, og § 4, i præmisserne, se f.eks. TFA2009.402, hvor landsretten tilsidesatte byrettens anvendelse af § 14, stk. 1, jf. § 11, og i stedet anvendte § 14, stk. 1, jf. § 4.

Efter ordlyden af § 14, stk. 1, ses der således ikke at gælde en formodning for, at fælles forældremyndighed er bedst for barnet på samme måde som efter § 11. Det fremgår dog af bemærkningerne til bestemmelsen, at de forhold, som kan føre til ophævelse af den fælles forældremyndighed efter § 11, dvs. tungtvejende grunde, indgår i vurderingen af, om det er bedst for barnet, at der etableres fælles forældremyndighed, se nærmere herom under afsnit 4.4.

4.4. Domme om fælles forældremyndighed

Ved afgørelser om fælles forældremyndighed er det – i følge lovbemærkningerne – barnets relation til den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, som er afgørende for vurderingen af, om det er bedst for barnet, at der etableres fælles forældremyndighed. Det skal derfor indgå som et moment i sagen, hvor lang tid, der er gået siden samlivsophævelsen eller den aftale eller dom, der søges ændret, og hvordan kontakten har været i den mellemliggende periode. I forhold til kontakten

til barnet er det ikke afgørende, hvilket omfang samværet har haft, men at der har været en kontakt mellem forælderen og barnet. Hvis den manglende kontakt skyldes samværs sabotage, skal dette indgå i bedømmelsen, sådan at samværsforældrens mulighed for at få fælles forældremyndighed ikke svækkes. Derudover fremgår det, at de faktiske forhold har stor betydning, ikke mindst hvis barnet i længere perioder har boet hos den, der nu søger om del i forældremyndigheden.

Af Folketingets Retsudvalgs betænkning over forslag til forældreansvarslov fremgår, at det også er afgørende, hvad der er baggrunden for, at den pågældende forælder, der søger om del i forældremyndigheden, ikke tidligere har haft del i forældremyndigheden eller er blevet frataget denne.

Det er også afgørende for vurderingen af, om det er bedst for barnet, at der etableres fælles forældremyndighed, om der foreligger forhold, som taler imod etablering af fælles forældremyndighed. De forhold, der kan tale imod etablering af fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, er de samme forhold, som kan føre til ophævelse af den fælles forældremyndighed efter § 11. Foreligger der en af de grunde, som kan føre til ophævelse af den fælles forældremyndighed efter § 11, kan der efter § 14, stk. 1, således heller ikke dømmes til fælles forældremyndighed.

Der kan ifølge forarbejderne altså ikke etableres fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, **hvis** der foreligger svære og uovervindelige samarbejdsproblemer, **hvis** den ene forælder har udøvet vold e.l., herunder seksuelle krænkelser, mod barnet, den anden forælder eller andre i familien, **hvis** en af forældrene er uegnet som forældremyndighedsindehaver, f.eks. på grund af massivt misbrug, en alvorlig psykisk lidelse eller andet, der gør forælderen uegnet til at deltage i væsentlige beslutninger vedrørende barnets liv, **eller hvis** en forælder ikke er interesseret i at varetage omsorgen for barnet og ved sin adfærd har vist, at den pågældende ikke er interesseret i at deltage i barnets liv.

Derudover er der i lovbemærkningerne taget stilling til nogle konkrete situationer. Det fremgår således, at der i de tilfælde, hvor forældrene er flyttet fra hinanden før barnets fødsel, og der søges om del i forældremyndigheden kort tid efter fødslen, kan lægges vægt på, hvor lang tid parret har levet sammen inden samlivsophævelsen, og om det er sandsynliggjort, at der på baggrund af dette forudgående fælleskab kan etableres et samarbejde omkring barnet. Der vil efter omstændighederne kunne lægges vægt på forældrenes indbyrdes relationer og forholdets varighed, selv om forældrene ikke har boet sammen.

Det fremgår også, at der som udgangspunkt vil kunne etableres fælles forældremyndighed, hvis den ene af forældrene er blevet fradømt forældremyndigheden efter lov om forældremyndighed og samvær i forbindelse med en samlivsophævelse på grund af uenighed om barnets bopæl, og den pågældende forælder i perioden siden samlivsophævelsen har opretholdt kontakt til barnet. Søges der om del i for-

ældremyndigheden, efter at denne er ophævet af retten efter forældreansvarslovens § 11, fordi tungtvejende grunde talte derfor, fremgår det, at det må indgå i vurderingen, hvad der var baggrunden for ophævelsen, og hvorledes barnets og forældrenes forhold har ændret sig siden da.

Endelig fremgår det af lovforslagets bemærkninger, at den forælder, som gør gældende, at den fælles forældremyndighed skal ophæves/ikke etableres, må sandsynliggøre, at dette vil være bedst for barnet.

4.4.1. DOMME OM ETABLERING AF FÆLLES FORÆLDREMYNDIGHED

Gennemgangen af de 17 domme, hvor der blev etableret fælles forældremyndighed, viser, at der i hovedparten af dommene blev lagt vægt på **forældrenes evne til at samarbejde, herunder på konfliktniveauet mellem forældrene**. Som eksempler herpå kan følgende domme nævnes:

I TFA2010.782/2 havde forældrene til en 4-årig dreng kun meget kortvarigt levet sammen, og moren havde fra fødslen forældremyndigheden alene. Der havde været flere samværssager i statsforvaltningen, men samværet fungerede nu ifølge faren. Ifølge moren havde forældrene intet samarbejde og kommunikerede kun via mails, sms og kontaktbog. Byretten fandt det ikke sandsynligt, at forældrene kunne samarbejde, men landsretten fandt ”efter en samlet vurdering af oplysningerne i sagen, at der ikke i parternes og S’ forhold foreligger omstændigheder, der med den fornødne vægt taler imod at etablere fælles forældremyndighed over S. Der er således ikke grundlag for at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed.”

I TFA2010.390 havde moren forældremyndigheden alene i henhold til aftale indgået i september 2009. Forældrene havde kun samlevet i ca. 4 måneder. Moren ville nu flytte til Australien, hvor hun havde fundet en kæreste over internettet. Moren oplyste under byrettens behandling af sagen, at faren havde været meget temperamentsfuld under deres samliv, og at han en gang havde taget kvælertag på hende. Byretten lagde til grund, at faren før samlivsophævelsen var sammen med familien, herunder barnet næsten dagligt, at der efter samlivsophævelsen fortsat havde været regelmæssigt samvær, og at baggrunden for, at forældrene aftalte, at moren skulle have forældremyndigheden, alene var praktiske grunde. Byretten fandt, at der skulle være fælles forældremyndighed med denne begrundelse: ”Selvom samarbejdsforholdet mellem sagsøgeren og sagsøgte er blevet anstrengt efter sagsøgtes udmelding om, at hun agter at flytte til Australien med D, og selvom sagsøgtes eventuelle flytning vil gøre det praktisk vanskeligt for parterne at samarbejde, er der ikke efter sagens oplysninger i øvrigt grund til at antage, at konfliktniveauet mellem parterne er så højt, at der er tungtvejende grunde, der taler for at

fravige forældreansvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed.”
Landsretten stadfæstede byrettens dom.

I TFA2010.127 havde moren siden 1999 haft forældremyndigheden alene over 10-årig pige og 12-årig dreng. Faren ønskede nu fælles forældremyndighed. Begge forældre forklarede, at samarbejdet mellem dem var konfliktfyldt. Drengen havde desuden problemer i skolen og i forhold til sociale relationer. Byretten fandt på grund af forældrenes indbyrdes dårlige forhold og samarbejde, at det ikke ville være bedst for børnene med fælles forældremyndighed. Landsretten ændrede byrettens dom og etablerede fælles forældremyndighed med følgende begrundelse: ”Uanset at det efter parternes forklaringer må lægges til grund, at de hidtil har haft uoverensstemmelser, er der ikke grundlag for at antage, at der er tale om svære uoverensstemmelser, eller at disse har afspejlet sig negativt hos børnene. Herefter og ud fra en samlet vurdering af oplysningerne i øvrigt findes der ikke at foreligge omstændigheder, der med den fornødne vægt taler imod at etablere fælles forældremyndighed over børnene, jf. forældreansvarslovens §§ 14 og 4.”

I TFA2009.551 flyttede forældrene fra hinanden, da barnet var cirka 1 år, og ved dom af 1. september 2000 blev de skilt og aftalte, at moren skulle have forældremyndigheden alene. Faren, der ikke boede langt fra moren og barnet, havde herefter regelmæssigt samvær med barnet. Byretten etablerede fælles forældremyndighed, idet retten ved afgørelsen lagde til grund, at samværet for tiden fungerede fint. Byretten fandt ikke, at der forelå sådanne problemer i samarbejdet i forhold til barnet, at der var grundlag for at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt om, at der skal være fælles forældremyndighed. Landsretten ændrede byrettens dom, sådan at moren beholdt forældremyndigheden alene. Landsretten henviste navnlig til det oplyste om forældrenes samarbejde og til indholdet af den samtale, som byretten havde afholdt med barnet. Højesteret stadfæstede byrettens dom om etablering af fælles forældremyndighed ud fra følgende begrundelse: ”Højesteret finder ud fra en samlet vurdering af oplysningerne i sagen, at der ikke i parternes eller B’s forhold foreligger omstændigheder, der med den fornødne vægt taler imod at etablere fælles forældremyndighed. Som anført af byretten er der således ikke grundlag for at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed.”

I TFA2009.417/3 var moren dansk, og faren kom fra et andet EU-land. De lærte hinanden at kende i 2006 og flyttede i efteråret sammen i en dansk by. Faren tog i januar 2007 til sit hjemland, men kom i juni 2007 tilbage til moren, der i juli fødte deres nu 1³/₄-årige fællesbarn. Det lykkedes ikke moren og faren at etablere et fastere samliv, og fra barnets fødsel og frem var faren kun sammen med barnet i sammenlagt 6 uger, herunder i form af månedligt weekendsamvær med 2 timer om lørdagen og 2 timer om søndagen. Byretten fandt, at moren og faren kunne etablere et godt samarbejde om barnet, og at det derfor var bedst for barnet, at forældrene i fællesskab havde ansvaret for ham. Byretten henviste til, at faren siden barnets fødsel havde ønsket at få del i forældremyndigheden, og til det anførte om

forældrenes samliv og farens kontakt til moren og barnet og rettens indtryk af forældrene. Det forhold, at forældrene rent geografisk boede langt fra hinanden, ændrede ikke herved. Byretten anførte også, at ”der ikke i øvrigt er tungtvejende grunde, der taler imod fælles forældremyndighed..”. Landsretten stadfæstede byrettens dom.

Endelig kan nævnes TFA2009.283 hvor der – i tråd med lovbemærkningerne – blev foretaget en vurdering af, om der var forhold, der talte imod etablering af fælles forældremyndighed. Der blev således i præmisserne henvist til, at der ikke forelå sådanne varige og uovervindelige samarbejdsproblemer mellem forældrene, at det var udelukket at genetablere den fælles forældremyndighed.

Ved vurderingen af forældrenes samarbejde ses der i nogle af dommene også på, om der er tale om **et barn med særlige behov**. Her kan følgende domme nævnes:

I TFA2010.57 havde det 10-årige barn siden forældrenes samlivsophævelse i 2002 boet hos sin mor. Moren havde ved dom i 2004 fået forældremyndigheden alene, og faren ønskede nu, at forældremyndigheden blev overført til ham, subsidiært at der blev etableret fælles forældremyndighed. Barnet og moren led af ADHD, og faren var skeptisk over for, om det var nødvendigt, at barnet fik så megen medicin. Af en skoleudtalelse fremgik, at forældrene var dybt uenige med hensyn til ADHD-medicinen. Under en samtale med dommeren og en børnesagkyndig gav barnet udtryk for, at han gerne vil bo 7 dage hos hver af forældrene. Byretten fandt det bedst for barnet, at moren fortsat havde forældremyndigheden alene. Byretten lagde bl.a. vægt på uenigheden om behandlingen, og at barnet havde behov for en fast og struktureret tilværelse, hvor han ikke måtte udsættes for risiko for at blive præget af forældrenes eventuelle uoverensstemmelser. Faren ankede og forklarede i landsretten, at han nu havde accepteret, at barnet havde ADHD og havde brug for medicin. Moren forklarede, at samarbejdet med faren efter byretsdommen var gået op og ned. Landsretten ændrede byrettens dom og etablerede fælles forældremyndighed med følgende begrundelse: ”Der er lagt vægt på, at det efter bevisførelsen for landsretten ikke er sandsynliggjort, at parternes samarbejde, herunder om A’s sygdom, er så konfliktfyldt, at omstændighederne med fornøden vægt taler imod at etablere fælles forældremyndighed.”

I TFA2009.402 var den fælles forældremyndighed over det nu 12-årige barn i september 2006 blevet ophævet ved dom, og faren påstod nu genetablering af den fælles forældremyndighed over barnet, som havde ADHD. Byretten etablerede fælles forældremyndighed, da der ikke var tungtvejende grunde, der talte i mod fælles forældremyndighed, og henviste til forældreansvarslovens § 14, stk. 1, jf. § 11. Landsretten tilsidesatte anvendelsen af § 14, stk. 1, jf. § 11, og anvendte § 14, stk. 1, jf. § 4. Et flertal i landsretten stadfæstede dog byrettens resultat. Flertallet lagde vægt på farens forklaring om, at han nu anerkendte, at barnet led af ADHD, at han fik det bedre af medicinering, og at han også skulle have medicin under

samvær, hvis der var behov for det. Flertallet lagde også vægt på, at forældrenes samarbejde om barnets samvær og hans forhold i øvrigt var bedret væsentligt, og fandt på trods af, at barnet måtte anses at have særlige behov på grund af sin diagnose ADHD ikke, at fælles forældremyndighed ville medføre en relevant risiko for, at konfliktniveauet mellem forældrene ville blive optrappet. Flertallet fandt det herefter bedst for barnet med fælles forældremyndighed. Mindretallet fandt på baggrund af den tvivl, der var om farens forståelse for barnets situation, ikke at fælles forældremyndighed kunne anses for bedst for barnet.

Det skal som nævnt indgå i vurderingen af, om der skal etableres fælles forældremyndighed eller ej, om der foreligger forhold, som taler imod etablering af fælles forældremyndighed. Der kan således f.eks. ikke etableres fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, hvis den ene forælder har udøvet vold e.l., herunder seksuelle krænkelse, mod barnet, den anden forælder eller andre i familien.

Oplysninger om **vold** forelå i TFA2010.390 – som er omtalt oven for – og i TFA2010.226. I sidstnævnte sag ophævede forældrene til den nu 1½-årige pige samlivet før fødslen, men faren havde kontinuerligt haft samvær med pigen. Faren ønskede nu fælles forældremyndighed. Moren forklarede, at faren havde været voldelig under samlivet, hvilket han benægtede. En børnesagkyndig undersøgelse anbefalede, at moren fik forældremyndigheden alene. Byretten lagde til grund, at der var en dyb mistillid mellem forældrene, som fortsat påvirkede navnlig moren meget, og at det på nuværende tidspunkt ikke var bedst for pigen, at der blev etableret fælles forældremyndighed. Byretten lagde ved afgørelsen også vægt på anbefalingen i den børnesagkyndige undersøgelse. Landsretten ændrede byrettens dom og etablerede fælles forældremyndighed, da landsretten efter en samlet vurdering af oplysningerne i sagen ikke fandt, at der i forældrenes og barnets forhold forelå omstændigheder, der med den fornødne vægt talte imod at etablere fælles forældremyndighed. Landsretten anførte, at der ikke var grundlag for at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed.

Barnets relation til den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, er som nævnt af afgørende betydning for vurderingen af om, det er bedst for barnet, at der dømmes til fælles forældremyndighed. I tråd hermed er der i disse to domme præmisser henvist til tilknytningen mellem barnet og forælderen:

I TFA2009.299 havde moren haft forældremyndigheden alene over det nu 11-årige barn, siden barnet var 1½ år. Landsretten stadfæstede byrettens dom om genetablering af fælles forældremyndighed. På baggrund af en børnesagkyndig erklæring og den samlede bevisførelse for landsretten, der navnlig bestod i partsforklaringer og en fortrolig samtale med barnet, lagde landsretten til grund, at der var et særligt tæt følelsesmæssigt forhold mellem barnet og faren. Landsretten fandt herefter, at det – selvom barnet havde boet hos sin mor siden forældrenes samlivsophævelse,

og selvom moren havde haft forældremyndigheden alene siden barnet var 1½ år – var bedst for barnet, at der blev etableret fælles forældremyndighed.

I TFA2009.264 var samlivet blevet ophævet i 2003, og moren havde ved dom fra 2004 fået forældremyndigheden alene over det nu 8-årige barn. Faren, der havde marokkansk baggrund, var enig i, at barnet skulle bo hos moren, og ønskede fælles forældremyndighed. Landsretten stadfæstede byrettens dom om etablering af fælles forældremyndighed, da faren havde haft regelmæssigt samvær med overnatning, og barnet ifølge samtalen i byretten var følelsesmæssigt knyttet til faren og ønskede øget samvær. Landsretten fandt ikke, at der mellem forældrene var uenighed om skolevalg, religion, bopæl eller opdragelse, eller at der i øvrigt eksisterede et sådant konfliktniveau mellem dem, at de ikke ville være i stand til at samarbejde om udøvelsen af fælles forældremyndighed.

I følgende dom ses **rettens samtale** med det 17½-årige barn at have haft betydning for sagens afgørelse:

I TFA 2009.367 var forældremyndighedssagen i byretten og landsretten blev afgjort efter lov om forældremyndighed og samvær. Højesteret fastslog ved kendelse af 11. december 2008, at forældreansvarsloven fandt anvendelse under sagen. Ved Højesterets afgørelse af forældremyndighedsspørgsmålet i februar 2009 var barnet 17½ år, og havde siden juni 2007 haft ophold på en institution. Forældrene var enige om, at hun skulle blive boende dér, i hvert fald indtil hun fyldte 18 år. Barnet gav under en samtale med de deltagende højesteretsdommere udtryk for, at hun helst så, at forældrene fik fælles forældremyndighed over hende. Højesteret fandt ud fra en samlet vurdering af oplysningerne i sagen, at der ikke i forældrenes og barnets forhold forelå omstændigheder, der med den fornødne vægt talte imod etablering af fælles forældremyndighed.

4.4.2. DOMME, HVOR DER IKKE ETABLERES FÆLLES FORÆLDREMYNDIGHED

Ser man på de domme, hvor landsretten bestemte, at der ikke skulle etableres fælles forældremyndighed, har dette bl.a. været begrundet i **forældrenes samarbejdsproblemer**.

I TFA2009.459 havde forældrene ophævet samlivet i 2002, mens moren var gravid med deres yngste nu 6-årige barn, der blev født i november 2002. I sommeren 2002 aftalte de, at moren fremover skulle have forældremyndigheden alene over det ældste barn, som nu var 8 år. Moren oplyste bl.a. i byretten og landsretten, at faren havde været voldelig over for hende, og at hun havde været på krisecenter. Begge børn havde hele deres liv boet sammen med deres mor, og landsretten lagde på baggrund af de foreliggende oplysninger, herunder en børnesagkyndig erklæ-

ring, til grund, at børnene havde det godt hos hende. Landsretten fandt derfor ikke grundlag for at imødekomme farens principale påstand om overførsel af forældremyndigheden til ham. I forhold til farens subsidiære påstand om etablering af fælles forældremyndighed anførte landsretten: ”Efter parternes forklaringer sammenholdt med den børnesagkyndige erklæring og den foretagne § 50-undersøgelse lægger landsretten til grund, at det ikke er lykkedes parterne at få et samarbejde om børnene til at fungere i de ca. 7 år, der er forløbet siden samlivets ophævelse, uden at det ensidigt kan lægges M til last. Det lægges endvidere til grund, at det dårlige samarbejde er belastende for børnene. Efter det, der er fremkommet for landsretten, er der ikke grundlag for at antage, at en fælles forældremyndighed vil forbedre samarbejdet til gavn for børnene, men tværtimod er der risiko for, at konflikterne vil blive skærpet til skade for børnene.” Landsretten fandt det derfor bedst for børnene, at der ikke blev etableret fælles forældremyndighed.

I TFA2009.415/2 bestemte byretten, at der skulle etableres fælles forældremyndighed over børn på 12, 10 og 8 år. Landsretten fandt efter forældrenes konfliktfyldte forhold, at der var sådanne samarbejdsvanskeligheder mellem dem, at det var bedst for børnene, at der ikke var fælles forældremyndighed. Landsretten bemærkede, at ”fælles forældremyndighed ikke er tænkt anvendt som tvangsmiddel til samarbejde i situationer med et højt konfliktniveau uden reelle kommunikationsmuligheder.”

I en række domme ses der – udover forældrenes samarbejdsproblemer – også på, om der er tale om **et barn med særlige behov**. Som eksempler kan følgende domme nævnes:

I TFA2010.232 havde forældrene til det nu 10-årige barn aldrig boet sammen, og faren havde siden før barnets fødsel været gift med en anden kvinde. Samværet mellem faren og barnet havde været uregelmæssigt og i perioder ophævet. Barnet havde adfærds- og trivselsproblemer, og ifølge den børnesagkyndige erklæring var han knyttet til både sin mor og sin far og havde behov for stabilitet, overskuelighed og tæt voksenstøtte. Byretten etablerede fælles forældremyndighed, da det ikke var godtgjort, at der forelå så uovervindelige samarbejdsproblemer eller konflikter, at fælles forældremyndighed ville være til skade for barnet. Da sagen blev behandlet i landsretten, havde drengen i nogle måneder boet hos sin far på grund af morens sygdom, men forældrene var enige om, at barnet skulle bo hos moren fremover. Moren oplyste, at der var overvejelser om en midlertidig anbringelse uden for hjemmet, hvilket faren var stærkt imod. Landsretten bestemte, at moren fortsat skulle have forældremyndigheden alene. Landsretten lagde bl.a. vægt på, at kontakten mellem faren og barnet havde været begrænset og uregelmæssig frem til for nylig, at barnet havde personlighedsmæssige problemer, og at barnet ifølge den børnesagkyndige undersøgelse havde behov for stabilitet, regelmæssighed og overskuelighed i sin dagligdag. Landsretten lagde også vægt på, at forældrene kun havde begrænset kommunikation, at de ikke havde et aktuelt samarbejde omkring barnet, at de ikke havde samme opfattelse af, hvilke tiltag som var nødvendige i for-

hold til barnets særlige behov, og at deres konfliktniveau vurderedes til at være højt.

I TFA2009.493 havde moren haft forældremyndigheden alene siden forældrenes samlivsophævelse i 2002, og faren ønskede nu forældremyndigheden alene. Det nu 8-årige barn led af Tourettes syndrom, ADHD og autisme, og der havde på nogle punkter været uenighed mellem forældrene om behandlingen. Landsretten ændrede byrettens dom om fælles forældremyndighed, sådan at moren fortsat havde forældremyndigheden alene med følgende begrundelse: ”Som følge af sine sygdomme har S behov for, at der regelmæssigt træffes en række væsentlige beslutninger, herunder om den medicinske behandling og skolegang. Det forudsætter ved fælles forældremyndighed over S, at forældrene kan samarbejde godt, således at der hurtigst muligt kan opnås enighed til gavn for S. Moderen har i en lang år-række haft forældremyndigheden over S alene, og det må lægges til grund, at forældrene siden samlivsophævelsen hovedsageligt har kommunikeret skriftligt. Efter bevisførelsen, herunder de afgivne forklaringer og det indtryk, som forældrene har givet landsretten, finder landsretten, at det er ganske usikkert, om samarbejdet mellem forældrene kan blive væsentligt forbedret, hvis faderen tillige får del i forældremyndigheden over S. Herefter og efter en samlet vurdering af bevisførelsen i øvrigt finder landsretten, at det er bedst for S, at der ikke etableres fælles forældremyndighed.”

I to domme – TFA2009.206 og TFA2009.180/2 – blev der ikke etableret fælles forældremyndighed med følgende begrundelse sammenholdt med henholdsvis barnets særlige problemer (TFA2009.206) og barnets hidtidige turbulente opvækst og problemer som følge af sit hørehandicap (TFA2009.180/2): ”Selvom der ikke er påvist konkrete uenigheder mellem parterne omkring [barnets] opvækst og skolegang m.v., finder landsretten, at der – hvis parterne på nuværende tidspunkt får fælles forældremyndighed – består en ikke uvæsentlig risiko for, at konfliktniveauet mellem parterne optrappes.”

Uenighed om væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold, som efter lovens § 3, stk. 1, kræver enighed mellem forældre med fælles forældremyndighed, har været behandlet i nogle af dommene.

I TFA2010.264 var forældrene uenige om religion og skolevalg. I denne sag havde moren siden 2003 haft forældremyndigheden alene over det nu 10-årige barn, og faren ønskede nu fælles forældremyndighed. Begge forældre var muslimer, men der var ifølge moren uenighed om barnets religiøse opdragelse og om skolevalg, da faren ønskede, at barnet skulle gå i muslimsk skole, hvilket hun var imod. Faren havde tre år tidligere fået udstedt pas til barnet uden morens viden og havde nægtet at udlevere det. Moren frygtede derfor bortførelse. Efter udlevering af passet til moren havde samværet fungeret uden større problemer. Landsretten stadfæstede byrettens dom om ikke at etablere fælles forældremyndighed med følgende be-

grundelse: ”Landsretten finder efter en samlet vurdering, at omstændighederne med fornøden vægt taler imod, at der etableres fælles forældremyndighed over S, jf. forældreansvarslovens § 14, stk. 1, sammenholdt med § 4. Der er navnlig lagt vægt på, at det også efter bevisførelsen for landsretten må lægges til grund, at parterne ikke har kunnet samarbejde om S’ trivsel og udvikling, og at der er et højt konfliktniveau mellem dem”.

Forældrenes uenighed om skolevalg førte i følgende sag til, at der ikke blev etableret fælles forældremyndighed:

I TFA2010.136 havde faren siden 2001 haft forældremyndigheden over det nu 13-årige barn. Samværet med moren var aftalt som en deleordning. Moren ønskede forældremyndigheden overført til sig, subsidiært fælles forældremyndighed, og at barnet fik bopæl hos hende, da barnet havde givet udtryk for, at hun ønskede at være mere hos moren, og at hun ønskede at skifte skole til en skole i nærheden af morens bopæl. Byretten fandt – uanset barnets tilkendegivelser – at det var bedst for hende, at faren beholdt forældremyndigheden, og bemærkede, at selvom forældrene i øvrigt ville være i stand til at varetage forældremyndigheden i fællesskab, var der ikke grundlag herfor, da der var uenighed om skolevalg. Landsretten stadfæstede dommen og udtalte blandt andet, at uenigheden om skolevalg syntes at være et væsentligt forhold i forældrenes konflikt, og at der herefter ikke forelå sådanne forhold mellem forældrene, at der kunne etableres fælles forældremyndighed.

Uenighed om skolevalg og andre væsentlige enkeltspørgsmål blev behandlet i TFA2009.83. I denne sag var den fælles forældremyndighed over det nu 10-årige barn i sommeren 2006 blev ophævet ved dom og tillagt moren alene, og der blev etableret en 6/8-ordning, som fortsat var gældende. Faren ønskede nu fælles forældremyndighed. Byretten afslog at etablere fælles forældremyndighed. Byretten fandt efter oplysningerne om forældrenes tvister om skolevalg, uoverensstemmelser om daglige spørgsmål og om udlevering af pas, at forældrenes konfliktniveau overskyggede det eventuelt positive for barnet i en fælles forældremyndighed. Byretten fandt derfor, at der forelå tungtvejende grunde til ikke at etablere fælles forældremyndighed, og at det var bedst for barnet, at forældremyndigheden alene var hos moren. Landsretten stadfæstede byrettens afgørelse, og anførte, at der var ”tungtvejende grunde til, at der ikke skal være fælles forældremyndighed mellem parterne”.

Samarbejdschikane i form af samværschikane har også været behandlet i nogle af dommene. Samværs sabotage skal som nævnt indgå som et moment ved vurderingen af, om der skal etableres fælles forældremyndighed. Hvis der ikke er kontakt mellem barnet og den forælder, der ønsker del i forældremyndigheden, og den manglende kontakt skyldes samværs sabotage, skal dette ifølge lovbemærkningerne således indgå i bedømmelsen, så samværsforælderens mulighed for at få fælles for-

ældremyndighed ikke svækkes. Det fremgår også, at hvis forældrenes konflikter omkring samarbejdet om barnet skyldes, at den ene forælder uden påviselig grund har forsøgt at hindre den anden forælders kontakt til barnet, skal dette – ligesom ved afgørelser efter § 11 – tillægges betydelig vægt⁵.

I TFA2010.555, TFA2010.350 og TFA2009.545/2 forelå der samværschikane, og der blev i alle 3 domme både taget stilling til, om forældremyndigheden skulle overføres til den anden forælder, eller om der skulle etableres fælles forældremyndighed. I forhold til fælles forældremyndighed blev dette ikke etableret i nogle af dommene, da der bl.a. blev henvist til forældrenes konfliktfyldte forhold og svære samarbejdsvanskeligheder. Dommene er også gennemgået i afsnit 4.5.

Vold m.v. fik betydning i TFA2009.191, hvor faren ønskede fælles forældremyndighed over det nu 5-årige barn, som moren havde haft forældremyndigheden over alene, siden den fælles forældremyndighed blev ophævet ved dom i februar 2007. I denne sag stadfæstede landsretten byrettens dom om, at der ikke skulle etableres fælles forældremyndighed. Landsretten henviste til de grunde, som byretten havde anført, herunder at faren ved dom i november 2007 var dømt for trusler over for moren, og at han fortsat havde politihold i forhold til hende og hendes andet barn. Landsretten var på den baggrund enig med byretten i, at der forelå uovervindelige samarbejdsvanskeligheder, og at det derfor var bedst for barnet, at forældremyndigheden forblev hos moren alene.

I TFA2009.375 ønskede faren fælles forældremyndighed over det knap 7-årige barn. Moren havde siden dom fra juni 2005 haft forældremyndigheden alene. Moren oplyste under sagen, at faren tidligere havde slået hende foran barnet. Landsretten lagde til grund, at der efter forældrenes samlivsophævelse havde været mange konflikter mellem forældrene vedrørende samværet. Vedrørende morens oplysninger om vold anførte landsretten, at: ”Landsretten har ikke grundlag for at vurdere rigtigheden heraf, men moderens holdning til faderen viser, at det ikke er sandsynligt, at forældrene, hvis der blev etableret fælles forældremyndighed, vil kunne opnå enighed om væsentlige spørgsmål i S’ liv, som de ikke på forhånd måtte være enige om.” Landsretten lagde også til grund, at barnet blev påvirket af forældrenes forhold til hinanden i negativ retning, og fandt herefter, at de anførte omstændigheder og en samlet vurdering af forældrenes forhold i øvrigt med fornøden vægt talte imod, at der blev etableret fælles forældremyndighed. Det var derfor bedst for barnet, at forældremyndigheden forblev hos moren.

Oplysninger om vold forelå også i TFA2009.459, som er omtalt ovenfor. I landsrettens præmisser omtales morens oplysninger om vold dog ikke direkte. Landsretten fandt dog i denne sag ikke grundlag for at etablere fælles forældremyndighed på grund af forældrenes manglende evne til at samarbejde, og da der var risiko for, at fælles forældremyndighed ville skærpe konflikterne til skade for børnene. Lands-

⁵ Se afsnit 3.4.3.

retten henviste i den forbindelse til parternes forklaringer, den børnesagkyndige erklæring og § 50-undersøgelsen.

Spørgsmålet om, hvorvidt en forælders forbrug af **alkohol** har betydning ved afgørelsen om etablering af fælles forældremyndighed, har været behandlet i TFA2009.280. I denne sag ønskede faren fælles forældremyndighed over de 2 børn på 10 og 14 år. Den 14-årige gik på en specialskole for børn med Asberger-syndrom, og der forelå oplysninger om, at faren havde et alkoholforbrug. Byretten bestemte, at der ikke skulle etableres fælles forældremyndighed, idet der blev henvist til farens betydelige alkoholforbrug og til, at han drak under samvær. Landsretten stadfæstede byrettens dom og henviste i præmisserne til oplysningerne om forældrenes forhold, deres indbyrdes relationer og navnlig det ældste barns særlige behov.

I TFA2010.598 fik det forhold, at en forælder **ikke havde vist interesse for at varetage omsorgen for barnet** og ved sin adfærd havde vist, at den pågældende ikke havde til hensigt at deltage i barnets liv, betydning. I denne sag var moren, der kom fra Vietnam, og faren, der kom fra Kina, blevet gift i juni 1995, men separeret allerede i august 1995, og i 1997 blev ægteskabet opløst. I marts 1996 fødte moren barnet. Faren ville ikke umiddelbart anerkende faderskabet, og der blev ikke etableret nogen kontakt mellem faren og barnet. Faren ønskede nu at få kontakt med barnet og at få del i forældremyndigheden, som moren havde alene. Da faren ikke havde haft kontakt med det nu 14-årige barn, tiltrådte landsretten, at det var bedst for barnet, at moren fortsat havde forældremyndigheden alene.

Endelig ses **barnets egen holdning** i nogle domme at have haft betydning ved vurderingen af, om der skal etableres fælles forældremyndighed eller ej.

I TFA2010.143/2 havde moren siden fødslen haft forældremyndigheden alene over to børn på nu 12 og 15 år, og forældrene havde ophævet samlivet, da moren var gravid med den yngste dreng. Faren ønskede nu fælles forældremyndighed. Efter en konflikt i 2005 mellem faren og det ældste barn, efter at barnet havde udøvet hærværk i farens hus, mens denne var på ferie, ønskede barnet ikke at se sin far, og der havde kun været sporadisk kontakt mellem faren og barnet siden 2005. Det ældste barn gav under samtaler med dommerne i byretten og landsretten udtryk for, at han ikke ønskede at se sin far. Byretten bestemte, at der skulle etableres fælles forældremyndighed over begge børn. Landsretten stadfæstede for så vidt angår det yngste barn, men fandt efter en samlet vurdering af sagens oplysninger, herunder forældrenes forklaringer og samtalerne i byretten og landsretten med det ældste barn, at det var bedst for ham, at moren fortsat havde forældremyndigheden over ham alene.

I TFA2010.43 havde forældrene til det nu 13-årige barn ikke boet sammen efter barnets fødsel, og moren havde altid haft forældremyndigheden alene. Samværet

var blevet ophævet i marts 2008 af statsforvaltningen, da barnet havde udtalt, at han ikke ønskede at se sin far. Barnet havde under en samtale i byretten givet udtryk for, at han ikke ønskede samvær med sin far. Byretten etablerede fælles forældremyndighed, men landsretten ændrede denne dom og bestemte, at moren fortsat skulle have forældremyndigheden alene. Landsretten fandt, at der forelå omstændigheder, der klart talte imod etablering af fælles forældremyndighed, og lagde navnlig vægt på, at moren hidtil havde haft forældremyndigheden alene, og at barnet ikke ønskede at se sin far.

4.5. Domme om overførsel af forældremyndigheden

Om overførsel af forældremyndighed fremgår det af lovforslagets bemærkninger, at der ved vurderingen af barnets bedste, jf. § 4, skal tages hensyn til, om indehaveren af forældremyndigheden uden rimelig grund hindrer den anden forælders kontakt til barnet. Hvis barnet må antages at lide under, at den ene forælder til stadighed umuliggør et samarbejde omkring den anden forælders kontakt til barnet, må retten derfor anlægge et fremtidsorienteret børneperspektiv, sådan at det nøje overvejes, hvad der på længere sigt vil være det bedste for barnet. Hvis den anden forælder vil være bedre egnet til at varetage samarbejdet omkring barnet og sikre barnets kontakt til begge forældre, skal forældremyndigheden overføres til denne. Bemærkningerne er i tråd med hovedprincippet i forældreansvarsloven om, at barnet har ret til to forældre.

Landsretten har i 10 ud af de 40 domme taget stilling til, om forældremyndigheden skal overføres til den forælder, der ikke har forældremyndigheden. I 6 af disse domme har spørgsmålet om **samarbejdschikane** været behandlet.

I 4 af de 6 domme blev forældremyndigheden ikke overført til den forælder, der ikke havde forældremyndigheden:

I TFA2010.736 havde forældrene til det nu 3-årige barn ikke levet sammen efter barnets fødsel, og moren havde forældremyndigheden alene. Faren ønskede nu forældremyndigheden overført til sig. Fra barnet var ca. 4 til 10 måneder gammel, havde faren samvær 1 time om ugen på morens bopæl. Herefter ønskede moren ikke længere, at der skulle være samvær, og efter 3 overvågede samvær i august 2008, der ifølge overvågeren forløb fint, havde faren ikke set barnet. En børnesagkyndig undersøgelse iværksat af fogedretten måtte opgives, da moren ikke ville medvirke, og trods udkørende fogedforretning til børnehaven og morens bopæl var det ikke lykkedes at gennemføre samværet. I juni 2010 flyttede moren til Indien med barnet. Landsretten lagde til grund, at moren uden rimelig grund havde hindret samværet mellem barnet og faren, og at moren således havde udøvet samværschikane i flere år og i størstedelen af barnets liv. Landsretten vurderede dog, at det ville være så indgribende og forbundet med sådanne omkostninger for barnet, hvis forældremyndigheden over hende blev overført til faren, at dette ikke ville

være bedst for hende. Landsretten stadfæstede derfor byrettens dom om ikke at overføre forældremyndigheden over barnet til faren.

I TFA2010.555 havde det nu 7-årige barn boet hos sin mor siden forældrenes samlivsophævelse, da hun var under 1 år gammel. Moren fik i 2004 ved dom forældremyndigheden alene. Moren havde gentagne gange beskyldt faren for at være psykisk uligevægtig og voldelig over for barnet og havde på den baggrund forsøgt at få samværet indskrænket. Disse beskyldninger understøttedes ikke af den børnesagkyndige undersøgelse eller af andet, og barnet benægtede selv at være blevet slået. Byretten overførte forældremyndigheden til faren, da denne var bedst til at sikre barnet ro og stabilitet og en naturlig kontakt til begge forældre. Landsretten ændrede dommen, så moren fortsat havde forældremyndigheden alene. Landsretten lagde vægt på, at moren ikke havde udøvet samværschikane eller på anden måde hindret kontakten mellem faren og barnet, og at barnet hele sit liv havde boet hos moren og trivedes der. Landsretten anførte, at det uanset morens uhensigtsmæssige adfærd og vedvarende, men udokumenterede, beskyldninger mod faren om vold eller voldsom adfærd, ikke på nuværende tidspunkt kunne anses for bedst for barnet, at forældremyndigheden blev overført til faren.

I TFA2010.350 havde forældrene til det nu 7-årige barn ophævet samlivet, da hun var spæd, og faren havde ikke set hende siden 2005, da moren trods gentagne fogedsager, tvangsbøder og forvaring havde nægtet at udlevere barnet til samvær. Landsretten lagde ligesom byretten til grund, at moren i en længere årrække havde udøvet samværschikane ved uden rimelig grund at have hindret farens samvær med barnet. Landsretten vurderede dog i lighed med byretten, at det ville være så indgribende og forbundet med sådanne omkostninger for barnet, såfremt forældremyndigheden skulle overføres til faren, at en overførsel ikke ville være bedst for barnet. Landsretten stadfæstede derfor byrettens dom om ikke at overføre forældremyndigheden til faren.

I TFA2009.545/2 havde forældrene til det nu 5-årige barn aldrig levet sammen, og moren havde fra fødslen haft forældremyndigheden alene. Moren havde trods gentagne fogedsager nægtet at udlevere barnet til samvær, og faren havde sidst set barnet, da han var 7 uger gammel. I byretten fortalte moren, at barnet troede, at faren til hendes to ældste børn også var hans far. Byretten lagde til grund, at moren uden rimelig grund havde hindret farens kontakt til barnet. Byretten fandt på trods af den udøvede samværschikane, at det var bedst for barnet – der havde boet hele livet hos sin mor og formentlig ikke var bekendt med farens eksistens – at forældremyndigheden fortsat skulle tilkomme moren alene. Landsretten stadfæstede i henhold til grundene.

I 2 af dommene overførte landsretten på grund af samarbejdschikane forældremyndigheden til den forælder, der ikke havde forældremyndigheden:

I TFA2010.211 havde forældrene til det nu 9-årige barn ophævet samlivet, da barnet var under 1 år gammel, og barnet havde siden boet hos sin mor. Moren havde flere gange politianmeldt faren for seksuelle krænkelser, og efterforskningen var hver gang blevet henlagt. Moren havde på grund af disse beskyldninger nægtet at udlevere barnet til samvær, og der havde i perioden 2002 til 2008 været 9 fogedsager. Byretten fandt begge forældre egnede til at have forældremyndigheden, men lagde vægt på, at moren uden rimelig grund havde hindret farens samvær, og en børnesagkyndig erklæring og fandt, at faren måtte antages at være den bedste til at sikre, at barnet i fremtiden fik en god kontakt til begge forældre, og ikke igen kom i loyalitetskonflikt mellem sine forældre. Landsretten stadfæstede i henhold til grundene og bemærkede derudover, at faren syntes at være mest ressourcestærk og have bedst blik for barnets udvikling og til at drage omsorg for, at barnet kunne få den fornødne støtte. Landsretten bemærkede også, at barnet måtte anses for at være faldet godt til hos faren, men at landsretten ikke lagde afgørende vægt herpå henset til det korte tidsrum, barnet havde boet hos faren efter byretsdommen.

I TFA2009.177 var det 5-årige barn i august 2007 blevet tvangsfjernet fra moren, der havde forældremyndigheden alene. Farens kontakt med barnet havde i perioder efter forældrenes ophævelse af samlivet i 2003 været begrænset. Efter tvangsfjernelsen havde faren igen etableret en fast kontakt med barnet, og trods det begrænsede samvær havde faren en god og indlevende kontakt med barnet. Byretten lagde til grund, at moren ikke havde formået at give barnet den nødvendige tryghed og omsorg, og at dette havde ført til åbenbar risiko for alvorlig skade på barnets sundhed og udvikling. Byretten lagde også til grund, at det begrænsede samvær mellem faren og barnet skyldtes, at moren ikke havde ønsket at medvirke til samvær, men tværtimod havde lagt hindringer i vejen for samværets gennemførelse. Byretten fandt herefter, at det var bedst for barnet, at forældremyndigheden blev overført til faren. Under landsrettens behandling af sagen kom det frem, at moren var blevet dømt for vold mod barnet. Landsretten stadfæstede byrettens dom i henhold til grundene, som var blevet bestyrket ved bevisførelsen for landsretten.

I de resterende domme, hvor landsretten har taget stilling til, om forældremyndigheden skal overføres til den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, er forældremyndigheden i ingen af sagerne blevet overført til denne forælder. Som eksempler kan følgende domme nævnes.

I TFA2010.136 – som også er omtalt under afsnit 4.4.2. – lagde landsretten til grund, at faren, der i ca. 8 år havde haft forældremyndigheden alene over det 13-årige barn, havde formået på fuldt tilfredsstillende måde at forestå en opvækst og udvikling for barnet, der fremstod som en socialt velfungerende ung pige og havde et godt netværk med veninder og sportsaktiviteter hos faren. Landsretten fandt derfor, at der måtte kræves særlige holdepunkter for at fastslå, at det alligevel ville være bedst for barnet, at forældremyndigheden blev overført til moren. Uanset at

barnet havde tilkendegivet, at hun gerne ville flytte til sin mor, fandt landsretten ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at det ville være bedst for barnet, at forældremyndigheden blev overført til moren.

I TFA2009.459 anførte landsretten, at børnene på 6 og 8 år hele deres liv havde boet sammen med moren, og at det efter de foreliggende oplysninger, herunder en børnesagkyndig erklæring, måtte lægges til grund, at de havde det godt hos hende. Da der ikke heroverfor var fremkommet oplysninger, der gav grundlag for at antage, at det desuagtet ville være bedst for børnene, at forældremyndigheden blev overført til faren, bestemte landsretten, at moren fortsat skulle have forældremyndigheden alene.

I TFA2009.293 stadfæstede landsretten byrettens dom om, at forældremyndigheden skulle forblive hos moren alene. Landsretten lagde vægt på, at børnene på 13 og 11 år havde boet hos deres mor siden forældrenes samlivsophævelse i 1998, og at de efter det oplyste havde det godt. Landsretten lagde også vægt på, at børnene ikke havde set deres far i de sidste mere end 4 år, og på det, der i en børnesagkyndig erklæring var anført om børnenes forhold til faren og om forholdet mellem forældrene.

4.6. Bevisførelse og inddragelsen af barnet og dets perspektiv

Som nævnt i afsnit 3.5. skal rettens afgørelser om forældremyndighed og barnets bopæl, herunder om samvær, til enhver tid træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet, jf. forældreansvarslovens § 4. Retten skal i den forbindelse sørge for, at der sker en tilstrækkelig inddragelse af barnet og dets perspektiv, jf. forældreansvarslovens § 34, og skal også tage hensyn til barnets egne synspunkter alt efter alder og modenhed, jf. forældreansvarsloven § 5.

Retssager om forældremyndighed og barnets bopæl, herunder om samvær, er omfattet af en række særregler i retsplejelovens kapitel 42, som bl.a. indeholder regler om rettens bevisførelse, herunder om tilvejebringelse af børnesagkyndige undersøgelser, og om samtaler med barnet m.v. Der henvises til afsnit 3.5.

Gennemgangen af de 40 domme viser, at der i 8 af sagerne blev foretaget en **børnesagkyndig undersøgelse** i forbindelse med sagen. Barnets alder i disse sager var mellem 1½ år til 13 år.

I 2 tilfælde var den børnesagkyndige undersøgelse blevet iværksat af statsforvaltningen og i de øvrige tilfælde af retten. Derudover forelå der i 4 sager tidligere børnesagkyndige undersøgelser. Disse undersøgelser var blevet gennemført i henholdsvis 2003, 2004, 2005 og 2007.

I 6 af de 8 tilfælde, hvor der forelå en børnesagkyndig undersøgelse, henviste landsretten til undersøgelsen i dommens præmisser.

Der har været afholdt **en samtale med barnet** i 19 sager. Derudover har byretten i 2 sager (TFA2009.293 og TFA2009.287/2) villet afholde en samtale med børnene, som ikke kunne gennemføres, enten fordi moren ikke mødte op med børnene til samtalen, eller fordi børnene ikke ønskede at møde op. I sidstnævnte sag afholdt landsretten under ankesagen en fortrolig samtale med de 2 børn.

Der har været afholdt såkaldt fortrolige samtaler⁶ med barnet i 2 tilfælde (TFA2009.287/2 og TFA2009.299). Begge samtaler er blevet afholdt af landsretten. I TFA 2009.299 blev der også gennemført en børnesagkyndig undersøgelse. Der har ikke i andre sager end denne både været afholdt en samtale med barnet og gennemført en børnesagkyndig undersøgelse.

I 2 sager (TFA2009.287/2 og TFA2009.283) havde der også været afholdt samtaler med børnene i statsforvaltningen. Der blev i begge disse sager også afholdt samtaler med børnene i henholdsvis landsretten og byretten.

Børnenes alder var i de 19 sager, hvor der blev afholdt en samtale, mellem 8 og 17½ år. Der var i 13 tilfælde en børnesagkyndig til stede under samtalen, og de resterende 6 samtaler blev afholdt af dommeren/dommerne alene. I de tilfælde, hvor der var en børnesagkyndig til stede under samtalen, var barnet i alderen 8 til 15 år. I de 5 tilfælde, hvor dommeren/dommerne afholdt en samtale med barnet alene, var barnet henholdsvis 10, 11, 12, 15 og 17½ år. I 1 af tilfældene var der tale om søskende på 12 og 15 år.

Det har i næsten alle tilfælde været byretten, som har afholdt samtalen med barnet. I 15 tilfælde blev samtalen således afholdt af byretten, mens landsretten har afholdt 2 samtaler og Højesteret 1 samtale. I 1 tilfælde (TFA2010.143/2) afholdt både byretten og landsretten en samtale med barnet.

I visse domme refereres hovedindholdet eller uddrag af samtalen, se f.eks. TFA2010.127 og TFA2010.43, men dette er ikke tilfældet i alle domme.

I 10 af de 19 sager, hvor der har været afholdt en samtale med barnet, henviser byretten og/eller landsretten i dommens præmisser direkte eller indirekte til samtalen med barnet. Samtalen er dog ikke det eneste, der henvises til i præmisserne, da der også henvises til særligt forældrenes forklaringer og eventuelle andre oplysninger, som er fremlagt under sagen, herunder udtalelser fra skole og institution.

⁶ Jf. retsplejelovens § 450 c, sidste pkt., 2. led, hvorefter retten kan bestemme, at parterne ikke skal gøres bekendt med hovedindholdet af samtalen, hvis afgørende hensyn til barnet taler imod det.

I 13 ud af de 21 sager, hvor der ikke har været afholdt en samtale med barnet, har barnet været 7 år eller derunder. Det fremgår, at retten i 3 tilfælde i stedet har belyst disse børns perspektiv ved en børnesagkyndig undersøgelse. I de resterende 10 tilfælde var barnets perspektiv i 4 tilfælde alene belyst ved forældrenes forklaringer og i de øvrige sager forelå bl.a. udtalelser fra barnets institution, skole, læge, notater fra overvåget samvær, psykolograpport eller tidligere børnesagkyndige undersøgelser.

I de 8 sager, hvor der ikke har været afholdt en samtale med barnet, og barnet er over 7 år gammel, er barnets perspektiv i 4 tilfælde belyst ved en børnesagkyndig undersøgelse. I de resterende 4 sager var barnets perspektiv i 3 sager alene belyst gennem forældrenes forklaringer og i 1 tilfælde forelå en tidligere børnesagkyndig undersøgelse og en tidligere undersøgelse fra kommunen.

Anden bevisførelse udover forældrenes forklaringer, børnesagkyndige undersøgelser og samtaler med barnet ses i 17 af de 40 gennemgåede sager, hvor der bl.a. foreligger udtalelser fra barnets skole og institution, lægelige udtalelser, notater fra overvåget samvær, tidligere børnesagkyndige undersøgelser, undersøgelser fra kommunen og en psykolograpport. I 13 domme har der ikke været afholdt en samtale med barnet eller gennemført en børnesagkyndig undersøgelse, og i 6 domme er barnets perspektiv alene belyst ved forældrenes forklaringer. Der må dog tages forbehold for, at ikke alle indhentede oplysninger er nævnt i dommene.

5. BILAG: OVERSIGT OVER GENNEMGÅEDE DOMME

§ 11

TFA2010.710V	TFA2010.303V	TFA2009.413Ø
TFA2010.688Ø	TFA2010.273Ø	TFA2009.409V
TFA2010.678V	TFA2010.262V	TFA2009.407Ø
TFA2010.482/2H	TFA2010.216/2Ø	TFA2009.386Ø
TFA2010.548V	TFA2010.185V	TFA2009.254V
TFA2010.539V	TFA2010.83V	TFA2009.213Ø
TFA2010.529Ø	TFA2010.47Ø	TFA2009.189Ø
TFA2010.512Ø	TFA2010.37/2V	TFA2009.187/2Ø
TFA2010.455Ø	TFA2010.13/3V	TFA2009.178Ø
TFA2010.388Ø	TFA2009.570Ø	TFA2009.150Ø
TFA2010.375Ø	TFA2009.513V	TFA2009.139Ø
TFA2010.345V	TFA2009.505V	TFA2009.137Ø
TFA2010.338Ø	TFA2009.479V	
TFA2010.327V	TFA2009.455H	

§ 14, stk. 1

TFA2010.736Ø	TFA2010.80Ø	TFA2009.299V
TFA2010.682/2Ø	TFA2010.57Ø	TFA2009.293Ø
TFA2010.598V	TFA2010.43Ø	TFA2009.287/2V
TFA2010.555Ø	TFA2010.23Ø	TFA2009.283V
TFA2010.464Ø	TFA2009.551H	TFA2009.280Ø
TFA2010.390V	TFA2009.545/2Ø	TFA2009.264Ø
TFA2010.350Ø	TFA2009.536V	TFA2009.206V
TFA2010.232Ø	TFA2009.493Ø	TFA2009.191Ø
TFA2010.226Ø	TFA2009.459V	TFA2009.180/2V
TFA2010.211Ø	TFA2009.417/3V	TFA2009.177Ø
TFA2010.143/2Ø	TFA2009.415/2Ø	TFA2009.157Ø
TFA2010.136Ø	TFA2009.402V	TFA2009.83V
TFA2010.127Ø	TFA2009.375Ø	
TFA2010.105Ø	TFA2009.367H	

TFA 2009.103

Forældreansvarslovens § 11

Skal den fælles forældremyndighed fortsætte?

Landsretternes praksis i det første år om forældreansvarslovens § 11, 2. pkt. om fortsat fælles forældremyndighed gemmings, systematiseres og analyseres.

Af direktør Dorrit Sylvest Nielsen, Familiestyrelsen og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen

I forældreansvarsloven er en væsentlig nydannelse § 11, 2. pkt., hvorefter det kan bestemmes, at en fælles forældremyndighed skal fortsætte, selv om den ene af forældrene ønsker den ophævet. Denne artikel omhandler landsretspraksis om bestemmelsen i det første år, loven har været i kraft.

1. Landsretssdommene

Der er offentliggjort 48 domme fra de to landsretter om forældreansvarslovens § 11 i T:FA, afsagt fra den 1. oktober 2007 til og med september 2008. To afgørelser er trykt i UfR, se UfR 2008.330 V og UfR 2008.562 Ø, omtalt i T:FA. 2008.63 og T:FA 2008.121. De 48 er antagelig langt de fleste domme, landsretterne har afsagt om emnet i den omhandlede periode. Det er først i efteråret 2008, at nogle domme ikke trykkes, fordi de ikke belyser nye aspekter og argumenter. Afgørelser, der alene vedrører uenighed om barnets bopæl, men hvor forældrene har været eller er blevet enige om at fortsætte den fælles forældremyndighed, er ikke omfattet af artiklen. Der forekom i øvrigt i de seneste måneder af etårsperioden flere bopælsager i landsretterne, bl.a. fordi nogle forældre accepterede byretsdommens resultat, fælles forældremyndighed, og kun indbragte bopæls spørgsmålet. Tre bopælsdomme er offentliggjort i T:FA, nemlig T:FA 2008.175 V, T:FA 2008.223 V og T:FA 2008.429 V.

Af de 48 domme er 17 afsagt af Vestre Landsret og 31 af Østre Landsret. Resultatet var i 22, at der fortsat skulle være fælles forældremyndighed, og i 26 at den ene af forældrene fik tillagt forældremyndigheden alene. I én sag var der dissens i landsretten, se T:FA 2008.572 V. Kun i 27 af de 48 sager blev spørgsmålet om fælles forældremyndighed behandlet gennem to instanser. Det skyldes, at 18 af de ankede byretsdomme var afsagt før lovens ikrafttræden, og i 3 tilfælde, at ingen af forældrene, heller ikke subsidiært, nedlagde påstand om fælles forældremyndighed. I de 27 domme, hvor der blev taget stilling til spørgsmålet om fælles forældremyndighed i to instanser, stadfæstede landsretten i 18 tilfælde og ændrede byrettens dom i 9. I 6 af sagerne ændredes byrettens afgørelse om, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte, idet landsretten i stedet bestemte, at den skulle bringes til ophør, medens det i 3 tilfælde i anken bestemtes, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte.

2. Påstande

Selv om forældremyndighedssagerne hører til blandt de såkaldt indpositive, er domstolene bundet af parternes påstande. Ifølge lovforslagets bemærkninger s. 80 kræver adgangen til at dømme til fælles forældremyndighed, at *mindst en* af forældrene *ønsker* denne opretholdt. Som nævnt var der tre sager, hvor begge forældre i begge instanser kun nedlagde påstand om ophævelse af den fælles forældremyndighed.

Det er tilstrækkeligt, at påstanden om fælles forældremyndighed er *subsidiær*, se UfR 2008.330 V, jf. T:FA 2008.63 V, hvor det anførtes, at »den omstændighed, at parterne principalt havde nedlagt påstand

om ophævelse af den fælles forældremyndighed, betyder ikke, at landsretten er afskåret fra at træffe bestemmelse om fortsat fælles forældremyndighed«. Noget overraskende tilføjes i landsrettens præmisser, at »det forhold, at begge forældre principalt har påstået den fælles forældremyndighed ophævet, kan imidlertid indgå i vurderingen af, hvad der er bedst for barnet«.

Gennemgangen af det første års domme efterlader et indtryk af, at fælles forældremyndighed i mange tilfælde er forældres andet valg. Sagsøgere må rent logisk nedlægge en principal påstand om, at fællesskabet skal ophæves, men har undertiden en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed. Sagsøgtes påstand om fælles forældremyndighed er også i en del tilfælde subsidiær i forhold til en påstand om selv at få eneforældremyndighed.

Det er tilstrækkeligt, at påstanden om fælles forældremyndighed fremsættes *under en anke* til landsretten. Som nævnt ovenfor havde landsdommerne i de første mange sager ikke en byretsdom at tage stilling til, fordi førsteinstansafgørelsen var afsagt før lovens ikrafttræden. Resultatet bestyrkes af T:FA 2008.158 Ø, hvor byretsdommen var afsagt efter lovens ikrafttræden, og hvor en subsidiær påstand om fortsat fælles forældremyndighed først blev fremsat i landsretten.

Konsekvensen af retspraksis må ligeledes være, at domstolene ikke er afskåret fra at behandle en påstand om fortsat fælles forældremyndighed, selv om denne mulighed ikke har været fremme under *statsforvaltningens sagsbehandling* inden indbringelsen for retten.

3. Grundreglen

Forældreansvarslovens §§ 10 og 11 gælder ophævelse af forældres fælles forældremyndighed. Fællesskabet kan være skabt gennem ægteskab, jf. § 6, gennem ugiftes omsorgs- og ansvarserklæring, jf. § 7, stk. 1, nr. 1, ved ugiftes fælles folkeregisteradresse, jf. § 7, stk. 3, eller ved aftale, jf. § 9. § 10 omhandler aftaler om ophævelse, medens § 11 ifølge 1. pkt. omhandler tilfælde, hvor forældrene er uenige om forældremyndigheden. Det er som nævnt praksis i landsretterne efter § 11, der er genstand for denne artikel.

Som det fremgår af den aftale, alle de politiske partier indgik om udformningen af § 11, 2. pkt., og som er gengivet i lovforslagets bemærkninger s. 12-13, er det »lovens klare *udgangspunkt*, at forældrene har *fælles forældremyndighed*, og at dette fællesskab omkring barnet fortsætter efter en samlivsophævelse«. Dette gælder også i uenighedstilfælde. Det er i overensstemmelse med det grundlæggende princip om »barnets ret til begge sine forældre«. I de specielle bemærkninger til § 11 henvises til, at »forældrene - uanset at de ikke lever sammen længere - skal tage ansvar for barnet, dels ved at drage omsorg for barnet, og dels ved at samarbejde omkring væsentlige beslutninger om barnets forhold«, se lovforslaget s. 80.

Ophævelse af den fælles forældremyndighed kan ifølge 2. pkt. kun ske, »hvis der foreligger *tungtvejende grunde*« til, at den ikke skal fortsætte. I den politiske aftale bemærkes uddybende, at de tungtvejende

grunde af hensyn til barnet skal tale derfor. »Det centrale i denne forbindelse er, om forældrene kan håndtere deres eventuelle konflikter på en sådan måde, at det ikke går ud over barnet«. Der er således en ganske stærk formodning for fortsættelsen, og kun hvis den, der ønsker ophævelse, kan løfte bevisbyrden og godtgøre sådanne grunde, kan ophævelse ske. I lovforslaget s. 80 anføres, at »retten ... skal foretage en almindelig bevisbedømmelse«, men det tilføjes, at den, »som gør gældende, at den fælles forældremyndighed skal ophøre, må ... sandsynliggøre, at ophævelsen vil være bedst for barnet«. I en række tilfælde henviste landsretterne da også til, at der ikke er grundlag for at fravige lovens udgangspunkt, se f.eks. T:FA 2008.55 V, T:FA 2008.108 V og T:FA 2008.404 Ø. Bevissituationen er også beskrevet i T:FA 2008.447 Ø, hvor landsretten anførte, at »det (findes) ikke godtgjort, at der foreligger sådanne alvorlige samarbejdsproblemer eller andre tungtvejende grunde, som sandsynliggør, at det vil være bedst for S, at den fælles forældremyndighed skal ophøre«.

4. Samarbejdsvanskeligheder og konflikter

Hovedeksemplet på, at der kan ske ophævelse, er ifølge lovforslagets bemærkninger s. 80, at der foreligger »så svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder mellem forældrene i forhold til barnet, at det positive for barnet i, at der dømmes til fælles forældremyndighed, overskygges af forældrenes alvorlige konflikter. Vurderer retten, at forældrenes uenighed og konflikt i forhold til forskellige forhold vedrørende barnet eller samarbejdet herom, er så voldsom, at barnet lider under det, må retten ophæve den fælles forældremyndighed«.

Med disse udsagn må det søges vurderet, hvor grænsen går mellem begrænsede uenigheder og svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder eller konflikter. Som nævnt ovenfor nåede landsretterne i omkring halvdelen af ankesagerne til, at de ikke var så alvorlige, at *fællesskabet* ikke kunne fortsætte. I nogle sager gjorde landsretterne ikke så meget ud af at udbyde, hvorfor lovens udgangspunkt skulle fastholdes. I T:FA 2008.438 Ø bemærkes således blot, at der ikke findes »at foreligge sådanne tungtvejende grunde, at der er grundlag for at fravige lovens klare udgangspunkt«. I T:FA 2008.55 V anføres lidt mere udførligt, at parterne »har problemer med at samarbejde i forhold til S, herunder i forbindelse med samvær. Der findes imidlertid ikke at være tale om sådanne tungtvejende problemer i samarbejdet ... at der er grundlag for at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt«. I T:FA 2008.108 V er ordvalget næsten det samme. I T:FA 2008.373 Ø anføres, at »det opståede manglende samarbejde og parternes uenighed findes ... ikke at udgøre sådanne tungtvejende grunde, at den fælles forældremyndighed skal ophæves«, og det tilføjes, at forældrene »tidligere har kunnet samarbejde, herunder om en deleordning«. I T:FA 2008.551 V var landsrettens ordvalg under henvisning til byrettens begrundelse, »at der ikke er grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed«. I vurderingen indgår ikke blot oplysningerne om forældrenes hidtidige forhold, men også en vurdering eller en *prognose* af, hvorledes fremtiden vil arte sig, idet det er det kommende samarbejde, der har betydning. I T:FA 2008.164 V havde »der i forbindelse med fastsættelsen og gennemførelsen af samvær ... været konflikter ... (men da de ikke har) haft en sådan karakter, at der er uovervindelige samarbejdsvanskeligheder ... finder landsretten heller ikke, at der fremover vil opstå sådanne vanskeligheder, at det taler imod fælles forældremyndighed«. I T:FA 2008.436 Ø, hvor der var tale om anvendelse af lovens § 14 vedrørende et andet barn, fastslag byretten, at »uanset parternes samarbejdsproblemer finder retten det af væsentlig betydning for S (knap 4-årig anbragt uden for hjemmet), at parterne motiveres til sammen at søge de bedste løsninger, således at S kan bevare tilknytningen til begge sine forældre«.

En af de senere domme, T:FA 2008.404 Ø, med udførlige præmisser, er måske på *grænsen* af, at fælles forældremyndighed er løsningen. Forældrene forklarede, at de stort set kun kommunikerede med sms

og samværsafhentning og -aflevering foregik som hovedregel i institution. Der var uenighed om omsorgen ved sygdom. Landsretten, de ændrede byrettens dom og bestemte fortsat fælles forældremyndighed gengav afsnit af forarbejderne og anførte bl.a., at parterne »er uenige om mange ting, og de har svært ved at tale sammen. Efter det oplyst er der imidlertid ikke grundlag for at antage, at parternes indbyrde forhold knap to år efter separationen er af en sådan karakter, at børnene der er henholdsvis 3 og 4 år, lider under det«.

Som nævnt blev resultatet i over halvdelen af sagerne, at den *fælles forældremyndighed* skulle bringes til *ophør*, idet den ene af forældrene fik forældremyndigheden alene. I en række tilfælde anføres det i præmisserne blot, at samarbejdsvanskelighederne er svære og uovervindelige. Undertiden varieres ordvalget. I T:FA 2008.168 Ø fandtes samarbejdsvanskelighederne at være »særlig svære og (parternes) indbyrde problemer og konflikter så uovervindelige ...«. I T:FA 2008.233 Ø henvistes til »parternes interne relationer«. Som et eksempel på en udførlig beskrivelse i præmisserne af konflikterne henvises til T:FA 2008.102 V, hvor der var »massive konflikter ved aflevering og afhentning af S i forbindelse med samvær, og F har i flere tilfælde ødelagt S' tøj. Begge parter har i forbindelse med chikane flere gange indgivet politianmeldelse ... Af statsforvaltningens notat ... fremgår, at parterne har et meget højt konfliktniveau, og at de kommer med diverse beskyldninger mod hinanden. Den børnesagkyndige har ... bemærket, at den dårlige stemning mellem forældrene ikke kan undgå at påvirke S (4 år) ... I vurderingen er det tillige tillagt en vis betydning, at parterne forskellige baggrund og kultur ... har været medvirkende til at skærpe konflikterne i forbindelse med S«. På tilsvarende måde anførte landsretten i T:FA 2009.58 Ø, at »på grundlag af de meget omfattende oplysninger om sagens parter, deres forklaringer i retten og rettens indtryk af parterne, findes der at foreligge sådanne samarbejdsvanskeligheder mellem parterne, der end ikke har kunnet aftale samvær uden at involvere kommunen og deres advokater, at der er tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed«.

Det grundlæggende kriterium i lovens § 4, »hvad der er *bedst for barnet*«, gælder også i § 11-sagerne. Det udbydes i lovforslaget s. 80 hvorefter det indgår i vurderingen, om »barnet lider under« forældrenes »uenighed og konflikt«. Der skal således ske en vurdering ud fra barnet perspektiv. Inddragelsen heraf i sagerne bærer præg af, at børnene egen røst kun høres i et begrænset omfang. Det skyldes, at 36 af de 41 sager angik børn, der ikke var fyldt 7 år. Vurderingen kan være både positiv og negativ. I T:FA 2008.280 Ø henviste landsretten positivt til at »begge forældre (har) været i stand til at tage vare på S, og S har siden forældrenes samlivsophævelse haft et tæt forhold til begge forældre«. Som et eksempel på en negativ bedømmelse anførte landsretten i T:FA 2008.158 Ø, at der var »langvarige og dybtgående konflikter mellem parterne, der utvivlsomt i betydelig grad påvirker S (12 år)«. På samme måde bemærkes i T:FA 2008.219 V, at »parterne har i flere år ikke på nogen måde kunnet samarbejde om D's opvækst, hverken om væsentlige eller uvæsentlige forhold, og samarbejdsvanskelighederne har medført, at D (16 år) er kommet voldsomt i klemme og lide under det«. I T:FA 2008.290 Ø henvistes til »parternes indbyrde konfliktfyldte forhold, som er skadeligt for D (3½ år)«. I T:FA 2008.35 Ø om en 2-årig er ordvalget det samme.

Det har betydning, om *barnet* er særlig *skrøbeligt* eller kræver speciel hensyntagen. I T:FA 2008.414 Ø nævntes, at en 3-årig »er en sart og skrøbelig pige«. I T:FA 2009.000 V var der ifølge en psykolog problemer med en 4-årig trivsel uden at grunden hertil nærmere var klarlagt og der var ikke grundlag for at fastslå, at hensynet til pigen talte for at den fælles forældremyndighed skulle ophæves. I T:FA 2009.37 Ø henvistes til, at drengen nu var diagnosticeret som infantil autist.

5. Uenighed om væsentlige enkeltspørgsmål

Ifølge lovens § 3, stk. 1, skal forældre med fælles forældremyndighed være enige om væsentlige beslutninger vedrørende barnet. I lovforslaget s. 76 nævnes i skemaform bl.a., at det gælder skolevalg, religiøse spørgsmål og pasudstedelse. I lovforslaget s. 80 anføres, at »det kræves efter § 11 ikke, at der er enighed mellem forældrene om samtlige spørgsmål vedrørende barnet. Det centrale er, om forældre kan håndtere deres eventuelle uenigheder på en sådan måde, at det ikke går ud over barnet«. I udvalgsbetænkningen »Barnets perspektiv« (nr. 1475/2006), der dannede grundlag for loven, var kriteriet i lovudkastets § 11, 2. pkt., at »retten kan kun træffe afgørelse om, at den fælles forældremyndighed skal fortsætte, hvis der er bestemte holdepunkter for at antage, at forældrene kan samarbejde om barnets forhold«. Med forslaget om disse mere begrænsede muligheder for at dømme til fælles forældremyndighed kunne det i betænkningen s. 273 anføres: »Det kan ... tænkes, at uenigheden om et enkelt spørgsmål, f.eks. skolevalg og religiøse forhold, er så grundlæggende, at en ophævelse af fællesskabet er den eneste mulige løsning.«

Loven har åbnet adgang til at få løst enkelttvister om to væsentlige spørgsmål, nemlig om barnets bopæl, jf. § 17, herunder om at få bopæl i udlandet med barnet, jf. § 17, 2. pkt., og om samvær, jf. kap. 4. Angår tvisten kun bopæl eller samvær, er der ikke grund til at anlægge sag efter § 11, se T:FA 2008.179 Ø, hvor landsretten anførte: »Uenigheden mellem forældrene angår alene D's bopæl. Der foreligger således ikke tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed«. Ifølge lovens forarbejder fandtes der ikke anledning til at regulere yderligere i forhold til andre mulige enkelttvister mellem forældrene, se betænkningen s. 157 og lovforslaget s. 34.

Med disse lovregler og forarbejderne til den formulering af § 11, 2. pkt., der blev gennemført, er det relevant at vurdere domstolens syn på uenighed om væsentlige enkeltspørgsmål. I T:FA 2008.55 V forklarede moderen, at årsagen til sagen var manglende samtykke til pasudstedelse, men spørgsmålet nævnes ikke i præmisserne, og den fælles forældremyndighed skulle fortsætte. I T:FA 2008.52 Ø anførte landsretten, at »uenigheden mellem forældrene angår ... spørgsmålet om S's bopæl og det hertil knyttede skolevalg«, og retten bestemte fælles forældremyndighed med bopæl hos moderen, idet der henvistes til, at det ville være »bedst for S, der efter sommerferien er begyndt i 1. klasse på C-skolen i A, at S har bopæl hos M«. I T:FA 2008.588 Ø fremgik det af moderens forklaring, at der var uenighed om opdragelsen, herunder om religiøse spørgsmål. Hun var modstander af, at børnene skulle læse koranen. Faderen forklarede, at han gerne ville have, at børnene lærte urdu. Byretten fastslog, at »selv om der ikke er enighed ... om alle spørgsmål, finder retten ikke, at der foreligger sådanne tungtvejende grunde, at det vil være bedst for børnene, at den fælles forældremyndighed ophæves«, hvilket landsretten stadfæstede. I T:FA 2009.60 Ø om en 8-årig anførte landsretten, at »da parterne ikke har kunnet blive enige om valget af skole til trods for længerevarende bestræbelser på at opnå enighed og under hensyn til parternes samarbejds-vanskeligheder i tiden efter byretsdommen, findes der at foreligge sådanne tungtvejende grunde, at det skønnes bedst for S, at den fælles forældremyndighed ophæves«.

Man kan måske konkludere, at uenigheden om et enkeltspørgsmål kan være så vigtig for barnet eller måske så langvarig, at den kan tillægges betydning. Der vil normalt i sådanne tilfælde foreligge andre uenigheder eller samarbejds-vanskeligheder, så den samlede vurdering er, at der skal være eneforældremyndighed. Det kan som anført i T:FA 2008.102 V have »en vis betydning, at parternes forskellige baggrund og kultur ... har været medvirkende til at skærpe konflikterne«. Det samme nævntes i T:FA 2008.239 V.

6. Vold m.v.

I lovforslaget har bemærkninger om *vold* en fremtrædende plads, se s. 80. Her anføres, at ophævelse også kommer på tale, »hvor den ene forælder har udøvet vold eller lignende mod den anden forælder, barnet eller andre i familien. Voldsudøvelsen kan påvirke familien som helhed i en sådan grad, at det ikke kan antages at være i barnets interesse, at der i disse situationer skal dømmes til fælles forældremyndighed.« Sager med vold spiller en vis rolle i praksis.

Kun i et par sager forelå der dokumentation for eller oplysninger om *voldsdomme*. I T:FA 2008.99 V var det ifølge landsretten ubestridt, »at F mindst en gang er blevet dømt for vold mod M, og hun har fået etableret et tilhold mod ham. Under disse omstændigheder - sammenholdt med sagens oplysninger i øvrigt« ophævedes den fælles forældremyndighed. I T:FA 2008.368 Ø var faderen i april 2007 idømt 30 dages fængsel for at have givet moderen en lussing. Samværet med faderen fungerede ifølge de samstemmende forklaringer upåklageligt. Byretten bestemte, at der fortsat skulle være fælles forældremyndighed, idet der henvistes til, at »der er tale om en enkeltstående episode«. Landsretten stadfæstede.

I andre sager var der *oplysninger*, navnlig forklaringer, om *vold* mod den *anden ægtefælle* eller om husspektakler, som blev lagt til grund i præmisserne. I UfR 2008.330 V, jf. T:FA 2008.63, havde der under det korte samliv været »flere uoverensstemmelser, herunder husspektakler, hvor politiet havde været involveret, senest i forbindelse med at (faderen) sammen med (sønnen) i påsken 2007 ... havde forladt hjemmet ... samarbejdet har heller ikke i denne periode (efter byretsdommen) fungeret tilfredsstillende«. I T:FA 2008.239 V var faderen asylansøger. Moderen havde to gange anmeldt ham for vold. »Begge parter har forklaret om massive konflikter ved aflevering og afhentning ... i forbindelse med samvær. Fogedretten har måttet inddrages heri, og der har været indgivet politianmeldelse. Under disse omstændigheder er der uoverskuelige samarbejds-vanskeligheder«. I T:FA 2008.233 Ø anførte byretten, hvilket landsretten tiltrådte: »Efter samlivsophævelsen i maj 2005 har M's liv været præget af alvorlig frygt for F i anledning af sagen, hvor han er idømt en langvarig fængselsstraf for narkotikakriminalitet. Hun har af den grund beskyttet adresse, og F's samvær med D gennemføres ved afhentning og aflevering på et neutralt sted. M har desuden søgt at få politiet til at meddele F advarsel mod at kontakte hende. Under disse omstændigheder er der ikke udsigt til, at parterne i overskuelig fremtid vil kunne etablere det samarbejde, som er nødvendigt for, at den fælles forældremyndighed kan fungere tilfredsstillende.« I T:FA 2009.42 Ø henviste byretten til, at moderen havde beskyldt og anmeldt faderen for vold, og til hans beskyldninger om hetz. Faderen havde fået polititilhold på grund af sms'er. Landsretten henviste til »parternes forklaring om forløbet af og omkring samværet efter byrettens dom, herunder indstævntes forklaring om fortsat dårlig kommunikation via sms« og fandt, at »der fortsat (er) tungtvejende grunde for ikke at opretholde den fælles forældremyndighed«.

Der kan også være antydninger om *vold* mod barnet. I T:FA 2008.116 V, hvor fællesskabet ophævedes, anførte landsretten bl.a., »at M efter udskrivningen fra institutionen i januar 2006 flyttede i en lejlighed med hemmelig adresse ... Der har også i tiden derefter været problemer i forbindelse med gennemførelse af samvær, og fogedretten har i flere tilfælde været involveret ... de gensidigt har fremsat beskyldninger mod hinanden, blandt andet for at have udøvet vold mod S, og at der i den anledning har været rettet henvendelse til læge, politiet og de sociale myndigheder.«

I bemærkningerne i lovforslaget s. 80 nævnes også, at »det samme vil være tilfældet, hvis der er sket *seksuelle krænkelser* af barnet, den anden forælder eller andre familiemedlemmer«. Spørgsmålet strejfses i en enkelt dom, hvor der også var samværs-sabotage, se T:FA 2008.599 V, idet landsretten, der tiltrådte ophævelsen af den fælles forældremyndighed, bl.a. lagde til grund, »at M's ene søn har begået seksuelle

overgreb mod A, og at en anden af sønnerne har begået seksuelle overgreb mod A's halvsøster I, medens alle børnene boede hos M. M undlod imidlertid at gøre F bekendt med disse forhold ...».

7. Samværs sabotage m.v.

I lovforslaget s. 80 nævnes *samarbejds sabotage*: »Skyldes konflikterne omkring samarbejdet og barnet, at den ene forælder uden påviselig grund har forsøgt at hindre den anden forælders kontakt til barnet, må retten anlægge et fremtidsorienteret perspektiv ved vurderingen af, hvad der er bedst for barnet.« Som eksempel kan nævnes T:FA 2008.599 V, hvor landsretten som begrundelse for ophævelse af den fælles forældremyndighed bl.a. anførte: »Efter det oplyste havde F ikke samvær med A fra december 2007 til marts 2008, og det kan lægges til grund, at dette skyldtes, at M modsatte sig det«.

En anden årsag til konflikter kan være en *frygt* for børnebortførelse. Denne havde ikke i T:FA 2008.48 V en sådan karakter, at den fælles forældremyndighed ikke kunne fortsætte. Landsretten anførte: »F har boet i Danmark i mange år. Han taler dansk og er dansk statsborger. Han er under uddannelse i Danmark, hvor også hans forældre og en del af hans øvrige familie bor. På denne baggrund og efter de oplysninger, der ... foreligger, kan der ikke anses at bestå en sådan risiko for, at F vil forlade Danmark sammen med S, hvis han får del i forældremyndigheden, at det i sig selv kan begrunde, at parterne ikke fortsat skal have fælles forældremyndighed«. Heller ikke i UfR 2008.562 Ø, jf. T:FA 2008.121, førte synspunktet til ophævelse af fællesskabet, idet landsretten anførte: »Uenigheden om forældremyndigheden skyldes M's frygt for, at F udrejser med S til Kuwait. Landsretten finder imidlertid ikke, at der ... er fremkommet oplysninger, der bestyrker M's frygt. F har uden problemer gennemført samvær ... Parterne har tidligere kunnet samarbejde om samvær, og begge har gode ... vilkår«.

8. Manglende interesse eller muligheder

I bemærkningerne i lovforslaget s. 80 nævnes, at »der også (kan) være tale om, at en forælder *ikke er interesseret* i at varetage omsorgen for barnet og ved sin adfærd har vist, at den pågældende ikke har til hensigt at deltage i barnets liv ..., eksempelvis fordi den pågældende ikke har formået at være i stabil kontakt med sit barn eller har været fraværende i barnets liv i flere år, og den manglende kontakt kan tilskrives samværsforældrerens egne forhold«. I T:FA 2008.276 Ø var en far russisk gift. Han havde ifølge landsretten »efter at han har etableret sig med en ny familie - kun i ganske begrænset omfang haft samvær og kontakt med børnene (en 4 og en 3-årig). ... faderen (har) ved sin adfærd vist, at han ikke er interesseret i at varetage omsorgen for børnene«. I T:FA 2008.535 Ø havde moderen ifølge byretsdommen »kun ... haft sporadisk kontakt med børnene, som nu er 2½ og 4 år. Ifølge sagsøgeren beror dette på, at sagsøgte ikke gider børnene«. Landsretten stadfæstede, at faderen skulle have forældremyndigheden alene.

I praksis er der truffet bestemmelse om eneforældremyndighed, fordi den ene af forældrene uden egentlig manglende interesse *ikke kan deltage* i barnets fremtidige liv. I T:FA 2008.382 Ø havde en far afsonet straf under en nu 3-årigs første 1½ leveår og havde nu været varetægtsfængslet i ½ år. Byretten anførte, at faderen »for tiden er i en situation, hvor han reelt er ude af stand til at varetage forældremyndigheden eller tage del i samme«. Landsretten stadfæstede af de grunde, som var anført af byretten.

Omvendt er der et eksempel på, at der træffes afgørelse om fortsat fælles forældremyndighed, selv om den *fremtidige mulige kontakt* kan forekomme *begrænset*. I T:FA 2008.447 Ø anførte landsretten, at »den omstændighed, at appellanten er arvist asylansøger, og at hans opholdsgrundlag og bopælsforhold er usikre, findes ikke i sig selv at være til hinder for, at han kan påtage sig det medansvar for S, som fælles forældremyndighed indebærer«.

Der er intet i vejen for, at der kan være fælles forældremyndighed, selv om den *ene* af forældrene *bor i udlandet*. I UfR 2008.562 Ø, jf. T:FA 2008.121, skulle den fælles forældremyndighed med en far i Belgien fortsætte. I T:FA 2008.164 V hindrede det ikke fælles forældremyndighed, at faderen i 2005 var flyttet til et andet land. Derimod kom problemet ikke frem i T:FA 2008.351 Ø, hvor faderen, der boede i England, havde samvær, men hvor det »indbyrdes konfliktniveau ... er skadelig for D (2 år)«. Det har sikkert betydning, hvorledes barnets kontakt hidtil har været med den af forældrene, der bor i udlandet, medens afstanden fra Danmark antagelig tillægges mindre betydning.

9. Uegnede forældre

Ifølge lovforslaget s. 80 kan det »som udgangspunkt ... ikke være i barnets interesse, at der dømmes til fælles forældremyndighed, hvis en forælder er uegnet som forældremyndighedsindehaver«. *Uegnet* blev konstateret i T:FA 2008.414 Ø, hvor en »sart og skrøbelig« 3-årig var anbragt uden for hjemmet, »blandt andet på grund af omsorgssvigt. Efter det oplyste er ingen af forældrene i stand til at drage omsorg for D. Samlivet mellem forældrene er ophævet efter uoverensstemmelser og vold, og efter det oplyste er der fortsat uoverensstemmelser«. I T:FA 2008.537 Ø fandtes moderen ifølge byretten »psykisk skrøbelig« og uden »tilstrækkelige personlige ressourcer til at have forældremyndigheden alene«, ligesom »hun ikke formår at varetage opgaven med at integrere børnene i det danske samfund«. Landsretten stadfæstede, at faderen skulle have forældremyndigheden alene. Omvendt blev den fælles forældremyndighed i T:FA 2008.63 Ø fortsat efter det hidtidige forløb til trods for, at moderens ifølge en psykologerklæring »intelligensmæssige og personlighedsmæssigt svage funktionsniveau«.

Som eksempel på uegnet nævnes i forarbejderne »en alvorlig *psykisk lidelse* ..., der gør forælderen uegnet til at deltage i væsentlige beslutninger vedrørende barnets liv«. I T:FA 2008.330 V skyldtes konfliktniveauet ifølge moderen, at faderen tidligere havde fået stillet diagnosen forstyrret personlighedsstruktur, blandet type. Børnene på 12 og 7 år ville ifølge en psykologerklæring ikke have samvær, de var nervøse og bange. Byretten fandt, »at konfliktniveauet mellem parterne er så højt, at det i hvert fald for tiden vil være umuligt at få dem til at samarbejde. For at skabe ro om børnene er der derfor tungtvejende grunde til at ophæve«. Landsretten tiltrådte. I T:FA 2009.37 Ø anførte landsretten, at »efter det oplyste om faderens psykiske diagnose (skizofreni) findes der ikke at være tilstrækkelig sikkerhed for, at han er i stand til at sikre den nødvendige struktur for S eller at deltage i de mange og nødvendige beslutninger, som løbende skal træffes som følge af, at S nu er diagnosticeret som infantil autist«.

I bemærkningerne i lovforslaget s. 80 nævnes som endnu et eksempel på uegnet »*massivt misbrug*«. I T:FA 2009.65 Ø henviste landsretten til, at »moderen gennem flere år (har) haft et svært alkoholmisbrug, som - henset til skolens udtalelser og indberetning fra socialforvaltningen - er til skade for D og fortsat ikke anses for at være under kontrol«. Faderen fik forældremyndigheden alene. Misbrugsproblemer behøver dog ikke at nødvendiggøre ophævelse af fællesskabet. I T:FA 2008.125 V havde en far ifølge byretten »et betydeligt alkoholproblem«, men der var samvær, og ifølge landsretten var der »ikke sådanne konflikter ... eller andre tungtvejende grunde til, at forældreansvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed bør fraviges«. I T:FA 2008.572 V var der ifølge byretten »uanset at sagsøgte stadig har brug for behandling for sit misbrug, ... ikke, således som forholdene er på nuværende tidspunkt, tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed«, hvilket landsrettens flertal stadfæstede.

Der er eksempler på, at der er truffet beslutning om fælles forældremyndighed over børn anbragt uden for hjemmet, se T:FA 2008.106 Ø, T:FA 2008.414 Ø og T:FA 2008.436 Ø.

10. Søskenmedtræk

I T:FA 2008.153 Ø med flere søskende fik samarbejdsvanskeligheder omkring et barn afsmittende virkning for de andre børn. En 11-årig B var »inde i en meget dårlig udvikling skolemæssigt og socialt. ... der er og har været så svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder vedrørende B, at forældrene ikke vil kunne samarbejde om at løfte denne opgave. Uanset et konfliktniveauet ikke er det samme vedrørende A og C (en 16 og en 9-årig), finder landsretten, at hensynet til klarhed vedrørende ansvaret også for disse børns opvækst og muligheden for at koordinere den indsats, der skal ydes til alle de tre børn, fører til, at forældremyndigheden også over A og C tillægges moderen alene«.

I T:FA 2008.339 Ø ophævedes fællesskabet kun for en 12-årig, medens landsretten også stadfæstede, at det fortsatte for en 9-årig, en 7-årig og en 5-årig. Faderen fik forældremyndigheden over den ældste, idet »landsretten lægger som byretten vægt på, at faderen vil være bedst til at sikre, at D bliver undersøgt af en børnepsykolog eller børnepsykiater og får den nødvendige hjælp, og at faderen vil være bedst til at sikre et fremtidigt samarbejde om børnene«. Landsretten lagde også vægt på, at moderen »fortsat ikke realistisk har søgt at få afklaret sine fremtidige bopælsforhold, at hun påvirker børnene negativt i forhold til faderen, og at hun ikke formår at skelne sine egne frustrationer fra børnenes behov«.

11. Bevisførelsen

Danske forældremyndighedssager bærer også i internationalt perspektiv præg af en meget begrænset bevisførelse. Normalt træffes afgørelsen alene på grundlag af forældrenes forklaringer i retten. Vidner er yderst sjældne og børnesagkyndige undersøgelser foretages kun i begrænset omfang. Det ser ikke ud til, at dette har ændret sig, selv om domstolene nu ikke længere »blot« skal træffe et valg mellem forældrene, men også skal vurdere, om de fortsat skal have fælles forældremyndighed.

Det har interesse at undersøge, i hvilket omfang der foreligger *børnesagkyndige erklæringer*. I forarbejderne nævnes; at »inddragelse af børnesagkyndige ... kan medvirke til en afdækning af ... konfliktniveauet«. I 4 af de 18 sager, hvor byretten efter de hidtidige regler ikke skulle tage § 11 i betragtning, blev der foretaget en børnesagkyndig undersøgelse, se T:FA 2008.63 Ø, T:FA 2008.99 V, T:FA 2008.106 Ø og T:FA 2008.168 Ø, medens landsretten efter lovens ikrafttræden lod en børnesagkyndig foretage undersøgelse i en sådan sag, se T:FA 2008.153 Ø. I de 27 sager, hvor der har skullet tages stilling til § 11 gennem to instanser, spillede børnesagkyndige erklæringer, måske på grund af statistiske tilfældigheder, en endnu mindre rolle, se T:FA 2008.330 V, T:FA 2008.290 Ø, T:FA 2008.339 Ø og T:FA 2009.37 Ø om undersøgelser i byretten. I T:FA 2008.99 V og i T:FA 2008.290 Ø henviste landsretten i præmisser til erklæringen. Landsretten afslog anmodninger om en sagkyndig undersøgelse i T:FA 2008.276 Ø med en bemærkning om, at efter »parternes forklaringer og børnenes alder (4 og 3 år) finder landsretten, at børnenes perspektiv og eventuelle synspunkter er kommet tilstrækkelig til udtryk« og i T:FA 2008.280 Ø med bemærkning, at »de foreliggende oplysninger, herunder erklæringen fra daginstitutionen i ... i tilstrækkelig grad belyser barnets (en 5½ årig) perspektiv«. Også i T:FA 2008.414 Ø afslog landsretten, ligesom det var tilfældet med en anmodning om en supplerende undersøgelse i T:FA 2009.58 Ø.

Samtaler med børn omtales kun sjældent i dommene, men det skyldes som nævnt ovenfor, at de allerfleste børn, sagerne omhandler, var under 7 år. I T:FA 2008.152 Ø var der en samtale med en 12-årig i byretten, og i T:FA 2008.373 Ø talte både byretsdommeren og landsdommerne sammen med psykologer med en 10-årig og en 14-årig. I T:FA 2008.219 V talte landsretsdommerne med en 15-årig, og i T:FA 2009.65 Ø havde byretsdommeren en samtale med en knap 8-årig. I T:FA 2008.158 Ø refereres i byretsdommen et notat om statsforvaltningens

samtale med en 12-årig. I en byretsdom anføres, at »retten efter ønske fra parterne ikke har fundet det nødvendigt at inddrage S (8 år)«. Det fremgår ikke af dommen, om der i T:FA 2008.151 Ø var en samtale med en 7-årig. I T:FA 2008.63 Ø om en 11-årig, i T:FA 2008.153 Ø om børn på 16, 11 og 9 år, i T:FA 2008.330 V om en 12-årig og en 7-årig forelå børnesagkyndig erklæringer. Både dommeren i byretten og landsdommerne havde herudover samtaler med nogle af børnene i disse sager.

Anden bevisførelse er sjælden. Der forelå erklæringer i en halv snes sager. De allerfleste var fra kommuner, børnehaver, skoler og SFO. En var fra en dagplejekonsulent, og en anden var om et overvåget samvær. I to af sagerne forelå der lægelige oplysninger om en af forældrene. Kun i en enkelt sag var der vidneforsel, idet en ny samlever afgav forklaring i T:FA 2008.153 Ø.

Det må bemærkes, at erfaringerne viser, at det ikke er sikkert, at alle indhentede oplysninger omtales eller nævnes i dommene.

Med den begrænsede inddragelse af andre beviser end forældrenes forklaringer kan konstateres, at de har en central betydning for vurderingen af mulige samarbejdsvanskeligheder og et eventuelt konfliktniveau. Det samme er tilfældet i forhold til vurderingen af, hvad der er bedst for barnet, jf. § 3. Det gælder naturligvis navnlig de faktiske oplysninger, der kommer frem, samt de holdninger forældrene giver udtryk for. Hertil kommer, som det anføres i et par landsretspræmisser, at resultatet »støttes af det indtryk, som partsforklaringerne for landsretten har efterladt«, se T:FA 2008.351 Ø og T:FA 2009.58 Ø. Når resultaterne vurderes, må det tages i betragtning, at det kun er de centrale dele af partsforklaringerne, der gengives i dommene eller i retsbøgerne.

12. Konklusion og vurdering

Efter gennemgangen er det samlede indtryk af landsretternes praksis i det første år, forældreansvarsloven har været i kraft, at dommerne har været i stand til at håndtere politikernes signaler og kriterierne om, at der skal være tungtvejende grunde for at ophæve den fælles forældremyndighed, jf. lovens § 11. Der forekommer at være foretaget en individuel afvejning af, om det vil være bedst for barnet, at fællesskabet fortsætter. Selv om afgørelserne afspejler visse forskelle i vurderingen af, hvornår grundene er tungtvejende, synes der at være tale om nuancer, ikke meningsforskelle. Det er naturligvis en mangel ved analysen, at den sker på skriftligt grundlag, idet de faktiske oplysninger, der navnlig består af måske forholdsvis kortfattede sammenfatninger i dommen eller retsbogen af forældrenes forklaringer, er begrænsede. Konklusionen i børnesagkyndige undersøgelser gengives således meget sjældent. Notaterne om børnesamtalerne gengives noget overraskende så godt som ikke. Indtrykket af gennemgangen præges tillige af, at det ikke er et repræsentativt udsnit af byretsdommene, der ankes.

Det er også indtrykket, at dommerne i de fleste sager har taget politikernes ønske, som gengivet i forliget om, at »domstolenes afgørelser om forældremyndighed, bopæl eller samvær skal begrundes bedre«, til sig. Præmisserne forekommer generelt mere udførlige end tilfældet var tidligere, da der kun var spørgsmål om at tilkende den ene eller den anden af forældrene forældremyndigheden.

Naturligvis har det en mangel, når dommene skal bedømmes, at der aldrig har været foretaget en efterfølgende undersøgelse af, hvorledes resultatet har indvirket på børns fremtid i årene efter afsigelsen. Som opfølgning på forældreansvarsloven vil Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) i perioden 2008-2011 gennemføre en undersøgelse med henblik på at evaluere loven med særlig fokus på dom til fælles forældremyndighed.

TFA 2009.111

Familieret 3314.1.

Forældreansvarslovens § 14

Fælles forældremyndighed - overførsel af forældremyndighed

Landsretternes praksis i det første år om forældreansvarslovens § 14 vedrørende adgangen til at bestemme fælles forældremyndighed i overførselssager gennemgås, systematiseres og analyseres.

Af landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen

Som bekendt giver forældreansvarsloven, der trådte i kraft den 1. oktober 2007, adgang til at dømme til fælles forældremyndighed, selv om forældrene ikke er enige herom. Spørgsmålet opstår både i tilfælde, hvor der hidtil har været fælles forældremyndighed, som den ene ønsker ophævet, jf. § 11, og i tilfælde, hvor der hidtil har været eneforældremyndighed, jf. § 14, stk. 1. Sidstnævnte bestemmelse vedrører tillige overførsel af eneforældremyndigheden til den anden af forældrene.

Denne artikel omhandler § 14, stk. 1, og inddrager til belysning af bestemmelsens anvendelse ankedomme, der er afsagt det første år, loven har været i kraft.

1. Landsretsdommene.

I det første år, forældreansvarsloven har været i kraft, er der i T:FA offentliggjort 19 landsretsdomme efter § 14, hvilket er langt de fleste § 14-domme, landsretterne har afsagt i perioden.

Af dommene er 11 afsagt af Vestre Landsret, medens 8 er fra Østre Landsret. I 6 af dommene havde byretten ikke mulighed for at bestemme fælles forældremyndighed, allerede fordi der blev afsagt dom før lovens ikrafttræden.

Resultatet i de 19 domme blev etablering af fælles forældremyndighed i 5 tilfælde og overførsel af forældremyndigheden i 5 tilfælde. I 9 tilfælde forblev forældremyndigheden hos den, der i forvejen havde den alene.

2. Påstande. Domstolenes kompetence.

Forældreansvarslovens § 14 erstatter § 12 og § 13 i den tidligere lov om forældremyndighed og samvær. Bestemmelsens stk. 1 lyder således:

»Retten kan efter anmodning fra en forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, bestemme, at der skal være fælles forældremyndighed, eller overføre forældremyndigheden til denne.«

I 7 af de 19 sager påstod den af forældrene, der ikke havde del i forældremyndigheden, senest i anken *overførsel af forældremyndigheden, subsidiært fælles forældremyndighed*. Det drejer sig om T:FA 2008.181 Ø, T:FA 2008.189 V, T:FA 2008.254 Ø, T:FA 2008.398 V, T:FA 2008.455 Ø og T:FA 2008.467 V samt T:FA 2009.44 V. I bemærkningerne til forslaget til forældreansvarsloven forudsattes dette at være normalsituationen (L 133 af 31. januar 2007, side 82, 3. nye afsnit i venstre spalte), og forslaget kommentarer om anvendelsen af § 14, stk. 1, har i hovedsagen denne konstruktion som forudsætning.

I 9 af de i alt 19 sager, T:FA 2008.123 V, T:FA 2008.371 V, T:FA 2008.401 Ø, T:FA 2008.450 V, T:FA 2008.560 V, T:FA 2008.590 Ø og T:FA 2008.592 Ø samt T:FA 2009.42 Ø og T:FA 2009.54 V påstod den, der var uden del i forældremyndigheden, i anken kun *etablering af fælles forældremyndighed*, og der blev som følge heraf alene taget stilling til dette spørgsmål. I 7 af de 9 sager var der også i byretten alene påstået fælles forældremyndighed. I en enkelt af disse, T:FA

2008.590 Ø, gik byretten i sin afgørelse videre end påstandene tillod: Moderen havde ved dom i sommeren 2005 fået tillagt forældremyndigheden alene. Faderen påstod nu genetablering af fælles forældremyndighed. Byretten udtalte, at parternes forhold var så konfliktfyldt, at etablering af fælles forældremyndighed ikke ville være til børnenes bedste. Dernæst udtaltes, at børnene havde haft fast bopæl hos moderen siden samlivsophævelsen og var faldet godt til i børneinstitutionen, og at det derfor var bedst for dem, at forældremyndigheden forblev hos moderen alene. Da der ikke var nedlagt nogen påstand om overførsel af forældremyndigheden til faderen, burde der ikke have været taget stilling til, om det var bedst for børnene, at forældremyndigheden forblev hos moderen. Landsretten nøjedes da også med at frifinde moderen for påstanden om fælles forældremyndighed og konkludere, at forældremyndigheden herefter fortsat var hos hende. Der var ikke andre muligheder.

I 3 af de 19 sager påstod den, der ikke havde del i forældremyndigheden, alene *overførsel af forældremyndigheden*. I en af disse, T:FA 2009.47 V, nedlagde begge forældre såvel i byret som landsret alene påstand vedrørende overførsel af forældremyndigheden. Byretten traf afgørelse om, at der ikke skulle være fælles forældremyndighed, da enhver mulighed for samarbejde måtte anses for udelukket, og overførte forældremyndigheden til den anden af forældrene. Landsretten bemærkede, at byretten, da der ikke forelå nogen påstand om fælles forældremyndighed, ikke havde haft hjemmel til at tage stilling hertil, jf. forældreansvarslovens § 14, stk. 1, 1. led. (Landsretten stadfæstede i øvrigt overførslen af forældremyndigheden, jf. nedenfor i afsnit 5.3).

I den anden sag, T:FA 2008.363 Ø, havde forældrene i 2001 ved aftale ophævet deres fælles forældremyndighed og tillagt faderen forældremyndigheden alene. Moderen påstod nu, at forældremyndigheden skulle overføres til hende. Faderen påstod frifindelse, subsidiært fælles forældremyndighed. Byretten tog moderens påstand til følge. Under anken påstod faderen fælles forældremyndighed. Moderen påstod stadfæstelse. (Der er en anonymiseringsfejl i den trykte udgave af tidsskriftet, idet M - og ikke F - i begyndelsen af ankedommen angives som den ankende part). Begge instanser udtalte, at der var tungtvejende grunde imod fælles forældremyndighed, og landsretten stadfæstede, at det var bedst for barnet at overføre forældremyndigheden til moderen. I ingen af instanserne blev det berørt, om retten overhovedet kunne træffe afgørelse om fælles forældremyndighed, når der end ikke forelå en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed fra moderen, der jo var den, der var uden del i forældremyndigheden.

I den tredje sag, T:FA 2008.68 V, blev der derimod taget direkte stilling til rettens kompetence: En far, der aldrig havde haft del i forældremyndigheden, påstod i 1. instans overførsel af forældremyndigheden efter den dagældende § 12, stk. 2, i lov om forældremyndighed og samvær. Det fik han medhold i. Moderen ankede med påstand om

fælles forældremyndighed efter den netop ikrafttrådte forældreansvarslovs § 14, stk. 1, subsidiært at hun skulle beholde forældremyndigheden alene. Faderen påstod frifindelse for fælles forældremyndighed og i øvrigt stadfæstelse. Landsretten fastslog, at hverken ordlyden af forældreansvarslovens § 14 eller lovens bemærkninger hertil giver grundlag for at afsige dom om fremtidig fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, uden anmodning fra den af forældrene, der er uden del i forældremyndigheden. Det var i sagen faderen. Han havde ikke anmodet om fælles forældremyndighed, og hans påstand om frifindelse for fælles forældremyndighed blev derfor taget til følge. (Landsretten stadfæstede i øvrigt byrettens afgørelse om overførsel af hele forældremyndigheden til faderen, jf. nedenfor i afsnit 5.3).

Ordlyden af § 14, stk. 1, angiver direkte på anmodning fra hvem, retten kan bestemme fælles forældremyndighed eller overførsel af forældremyndigheden. Det kan retten på anmodning enten fra den far, der ikke har og aldrig har haft del i forældremyndigheden, eller fra den mor eller far, der ved aftale eller dom har givet afkald på/mistet forældremyndigheden. I lovforslagets bemærkninger angives det i overensstemmelse hermed, at § 14, stk. 1 omhandler tilfælde, hvor den ene har forældremyndigheden alene, og den anden ønsker at få forældremyndigheden overført eller at få del i den, ligesom det gentages, at retten kan bestemme fælles forældremyndighed eller overførsel efter anmodning fra den, der ikke har forældremyndigheden (L 133 af 31. januar 2007 side 81, næstsidste afsnit i højre spalte og side 83, 2. nye afsnit i venstre spalte). § 14 erstatter forældremyndighedslovens § 12 og § 13, og efter disse bestemmelser var det kun den af forældrene, som ikke havde del i forældremyndigheden, der kunne anlægge sag. Tilsvarende ligger initiativet efter forældreansvarslovens § 14 hos denne, der altid vil stå som sagsøger i 1. instans. Ved at nedlægge en alt eller intet påstand om overførsel tager sagsøgeren en standpunktssrisiko: Må det efter bevisførelsen lægges til grund, at det er bedst for barnet at overføre forældremyndigheden helt, bliver det resultatet. I modsat fald frifindes sagsøgte.

Formuleringen af § 14, stk. 1, harmonerer med et rodfæstet princip om, at den ene af forældrene ikke kan påtvinge den anden af forældrene en forældremyndighed, som vedkommende ikke har i forvejen. Tilsvarende kan statsforvaltningen ikke på anmodning fra den, barnet har bopæl hos, fastsætte samvær for den anden af forældrene, hvis ikke der allerede foreligger en samværsaftale eller -afgørelse, jf. herved forældreansvarslovens § 19, stk. 2, og der er ikke nogen pligt for den anden af forældrene til at have kontakt med barnet (L 133 side 87, sidste afsnit i højre spalte - 88, 1. nye afsnit i venstre spalte). Princippet bygger på en forudsætning om, at forældremyndighed og samvær i almindelighed kun er til gavn for barnet, hvis forholdet er ønsket af den pågældende af forældrene. I almindelighed har den, der har forældremyndigheden alene eller i hvert fald har ret til at have barnet boende, næppe heller noget ønske om at påtvinge den anden en uønsket forældremyndighed eller et samvær. Med bestemmelsens udvidelse af adgangen til at anmode om overførsel til også at omfatte delvis overførsel, altså fælles forældremyndighed, stiller sagen sig vel i et lidt andet lys. Det kan i den konkrete situation forekomme utilfredsstillende, hvis den, der har forældremyndigheden, ikke som sagsøgt kan nedlægge og få prøvet en påstand om fælles forældremyndighed. Alternativet er, at vedkommende, hvis dommen lyder på overførsel, henvises til efterfølgende at indlede en sag, hvor vedkommende anmoder om fælles forældremyndighed. Man kunne derfor overveje, om det var muligt at åbne adgang til prøvelse efter § 14 i denne situation, samtidig med at udgangspunktet om, at initiativet ligger hos den, der ikke har del i forældremyndigheden, i øvrigt fastholdes.

3. Kriterium: Hvad der er bedst for barnet.

Efter forældremyndighedslovens § 13 kunne forældremyndigheden, hvis særlige grunde talte derfor, overføres, hvis det var bedst for barnet,

navnlig på grund af væsentligt forandrede forhold. Det skulle tillægges vægt, hvis forældremyndighedsindehaveren uden rimelig grund hindrede gennemførelse af samvær. Forældreansvarslovens § 14 angiver ikke noget kriterium, men afgørelsen skal være i overensstemmelse med § 4, der har følgende formulering:

»Afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.«

Om det er bedst for et barn at ændre den eksisterende ordning med hensyn til forældremyndigheden afhænger i hvert enkelt tilfælde af en konkret og individuel vurdering. Herom siges der i lovforslagets specielle bemærkninger til § 14 følgende vedrørende *fælles forældremyndighed*: »Det afgørende for vurderingen af, om det i sådanne situationer er bedst for barnet, jf. lovforslagets § 4, at der dømmes til fælles forældremyndighed, er barnets relation til den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden« (L 133 side 82, sidste afsnit i venstre spalte).

Der nævnes herefter eksempler på konkrete momenter, der bør indgå i denne vurdering: 1) Den tid, der er gået siden en samlivsophævelse eller en aftale/dom, 2) hvordan kontakten mellem barnet og den, der anmoder om at få del i forældremyndigheden har været i den forløbne tid, 3) baggrunden for at den pågældende ikke har haft del i forældremyndigheden eller har fået den frataget, 4) om der har været samværs-sabotage, og 5) om forældrene har ophævet samlivet før barnets fødsel, eller eventuelt aldrig har boet sammen. Udover denne vurdering af, om der er forhold, der taler for fælles forældremyndighed, skal det - ikke overraskende - også vurderes, 6) om der er forhold, der taler imod fælles forældremyndighed. De forhold, der nævnes, er de samme, som efter bemærkningerne til § 11 kan føre til ophævelse af en eksisterende fælles forældremyndighed. Det vil sige svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder, vold, seksuelle krænkelser, uegnet på grund af massivt misbrug, alvorlig psykisk lidelse eller andet og manglende interesse for barnet.

Fører den samlede vurdering til, at fælles forældremyndighed må anses for bedst for barnet, skal der dømmes hertil. Ellers skal der ske frifindelse. I modsætning til § 11 om fortsat fælles forældremyndighed indeholder § 14 således ikke nogen formodning for etablering af fælles forældremyndighed. Det er derfor misvisende, når det i note 24 til § 14 i Karnovs Lovsamling anføres, at »[b]estemmelsen svarer til § 11, hvorefter fælles forældremyndighed kun kan ophæves, hvis der foreligger tungtvejende grunde«. I udvalgsbetænkningen »Barnets perspektiv« (nr. 1475/2006) blev det foreslået, at de særlige, varierende kriterier, der fandtes i enkeltbestemmelserne i den hidtidige lov om forældremyndighed og samvær skulle ophæves og erstattes af grundreglen, der nu findes i lovens § 4, (betænkningen side 84-85 og 271), og at dette i § 11 og § 14, stk. 1, skulle suppleres med et 2. punktum om, at der skulle kunne dømmes til fælles forældremyndighed, men kun hvis der var bestemte holdepunkter for at antage, at forældrene kunne samarbejde om barnets forhold. Under forhandlingerne om lovforslaget indgik alle de politiske partier i Folketinget en aftale, der grundlæggende ændrede betingelserne for at ophæve den fælles forældremyndighed. Det skete med følgende passus i forliget, som efter ordlyden kun er rettet på sager efter § 11:

»Det er således lovens klare udgangspunkt, at forældrene har fælles forældremyndighed, og at dette fællesskab fortsætter efter en samlivsophævelse. Den fælles forældremyndighed kan kun ophæves, hvis tungtvejende grunde af hensyn til barnet taler for det.«

2. punktum i § 11 og i § 14, stk. 1, gled i det endelige lovforslag ud, men i overensstemmelse med forligets indhold blev formodningen for fælles forældremyndighed udelukkende indsat i § 11. En afgørelse om, at der fremover skal være fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, kan derfor ikke begrundes med, at det skal der, fordi der ikke er tungtvejende grunde, der taler imod. Den kan heller ikke begrundes med, at det er lovens udgangspunkt. Man skal derfor heller ikke, som det er sket i ovennævnte note 24 - og i nogle domme, herunder enkelte ankedomme - lade sig forlede af, at de ovenfor gengivne eksempler i

lovforslagets bemærkninger til § 14 på forhold, der taler imod genetablering af fælles forældremyndighed, er en gentagelse af de forhold, der nævnes i bemærkningerne til § 11 om tungtvejende grunde. Se til illustration T:FA 2008.401 Ø, hvor ankeinstansen rettede op den misvisende begrundelse i 1. instans. I denne sag var den fælles forældremyndighed blevet ophævet og tillagt faderen alene efter de tidligere regler. Moderen påstod nu, at der fremover skulle være fælles forældremyndighed, hvilket blev taget til følge i 1. instans »i overensstemmelse med forældreansvarslovens udgangspunkt«, og da der ikke under sagen var fremkommet sådanne oplysninger, at der var »sandsynliggjort tungtvejende grunde til ikke at tillægge parternes fælles forældremyndighed, jf. herved forældreansvarslovens § 14 og § 11.« Resultatet blev stadfæstet i anken, men begrundelsen blev tilsidesat. Landsretten lagde i stedet for vægt på, at forældrene under den tidligere sag af en børnesagkyndig var vurderet meget lig hinanden, at de begge var egnede til at varetage forældremyndigheden, og at barnet siden ophævelsen af den fælles forældremyndighed havde haft udstrakt samvær med moderen. Henset hertil, og til at kommunikationen mellem parterne var blevet stadig bedre, fandtes fælles forældremyndighed at være bedst for barnet.

Der er eksempler på domme, der frifinder for etablering af fælles forældremyndighed med den begrundelse, at »tungtvejende grunde taler imod«. Se f.eks. T:FA 2008.363 Ø og T:FA 2008.560 V. I begge tilfælde tiltrådte landsretten, at der som følge af forældrenes konfliktfyldte forhold og dårlige samarbejde var tungtvejende grunde, der talte imod at etablere fælles forældremyndighed. Det siger sig selv, at der skal ske frifindelse for en påstand om etablering af fælles forældremyndighed, hvis tungtvejende grunde taler imod, at den skal være fælles. I den situation er denne løsning klart ikke bedst for barnet. Det fremgår da også af Retsudvalgets betænkning af 26. april 2007, side 9, 2. afsnit, at der ikke skal etableres fælles forældremyndighed, hvis der foreligger en af de grunde, der kan begrunde ophævelse af en fælles forældremyndighed. Som eksempler nævnes, at den ene part er misbruger eller voldelig, eller at forældrene har haft store og uovervindelige samarbejdsproblemer, og der henvises til et spørgsmål til Retsudvalget fra en privatperson om § 14's betydning i et tilfælde, hvor en mor ved en tidligere dom havde fået forældremyndigheden alene, og faderens ret til samvær var ophævet.

Selv om der skal frifindes for en påstand om etablering af fælles forældremyndighed, når »tungtvejende grunde« taler imod, er det formentlig uhensigtsmæssigt at anvende udtrykket i begrundelsen. Det leder tanken hen på § 11, der bygger på en formodning for fælles forældremyndighed, og kan føre til den misforståelse, at der også i § 14-sager er formodning for fælles forældremyndighed. Det er der som nævnt ikke.

Vedrørende *overførsel af forældremyndigheden* fremgår det i lovforslaget side 20 og side 83, venstre spalte, 2. afsnit, at der fortsat skal tages hensyn til, om indehaveren af forældremyndigheden uden rimelig grund hindrer den anden af forældrenes kontakt til barnet, såkaldt samværs sabotage. Hvis den, der har forældremyndigheden umuliggør samarbejdet om den andens kontakt til barnet, og den anden vil være bedre til at varetage samarbejdet om barnet og sikre barnets kontakt til begge forældre, skal forældremyndigheden overføres. Bortset herfra er der ikke nærmere vejledning at hente i bemærkningerne. På den baggrund er det vel ikke helt utænkeligt, at der kan hentes nogen inspiration i retspraksis efter § 12 og § 13 i lov om forældremyndighed og samvær i de tilfælde, hvor betingelserne for etablering af fælles forældremyndighed ikke er opfyldt, eller der ikke er påstand herom, (cf. note 24 til § 14 i Karnovs Lovsamling, hvor det antages, at denne retspraksis næppe er relevant længere).

4. Grundlaget for, at en af forældrene har forældremyndigheden alene.

Som nævnt skal det i vurderingen af, om der skal etableres fælles forældremyndighed, indgå, hvad der er baggrunden for, at den, der søger om at få del i forældremyndigheden, ikke tidligere har haft (del i) den eller er blevet frataget den.

I alle dommene på nær en, er der oplysninger om, hvorvidt eneforældremyndighed hviler på en aftale eller en dom, eller er lovbestemt. Derimod er der ingen egentlig redegørelse for baggrunden herfor. Der er forældrenes forklaringer herom, og i 3 af dommene, T:FA 2008.401 V, T:FA 2008.450 V og T:FA 2008.467 V, henvises der til børnesagkyndige erklæringer fra de forudgående sager, der i alle tilfælde var afgjort med en dom i 2006.

I størstedelen af sagerne havde uenighed medført, at en tidligere fælles forældremyndighed blev afløst af en dom om eneforældremyndighed. Det var tilfældet i 14 af de 19 sager, og i 4 af disse var den gamle sag ført gennem to instanser, idet den endelige dom var afsagt af landsretten. En dom var afsagt i 2000, tre i 2002, en i 2003, to i 2004, en i 2005, fem i 2006 og en i 2007. I tre sager ønskedes en aftale om eneforældremyndighed ændret. En var fra 2001, en fra 2005 og en fra 2008.

I lovforslagets bemærkninger er der et helt afsnit om de ugifte mødre, der fra fødslen har haft eneforældremyndighed, fordi der ikke er indgået en aftale eller afgivet en erklæring, der indebærer fælles forældremyndighed. Kun i to af de 19 domme, T:FA 2008.68 V og T:FA 2009.54 V, forelå denne situation, og her blev resultatet i det første tilfælde overførsel af forældremyndigheden jf. ovenfor i afsnit 2, i det andet tilfælde blev der, som nævnt nedenfor i afsnit 5.1, indført fælles forældremyndighed.

5. Begrundelser.

Selvom materialet - 19 ankedomme om § 14 i alt - er for spinkelt til, at der kan drages videregående konklusioner om praksis, kan begrundelserne måske alligevel give et fingerpeg om vægtningen af de hensyn, der gør sig gældende ved vurderingen af, om det er bedst for barnet at ændre den retlige ramme for forældreskabet, eller om det er bedst for barnet at bevare den eksisterende ramme.

5.1. Dom til fælles forældremyndighed

De fem sager, hvor landsretten tog en påstand om fælles forældremyndighed til følge, er alle kendetegnet ved, at retten positivt konstaterede, at der var en nær tilknytning mellem den, der ønskede del i forældremyndigheden, og barnet/børnene, samt at der var i hvert fald en vis grad af samarbejde mellem forældrene:

I T:FA 2008.123 V hedder det bl.a., at drengen »siden separation i 2001 har haft bopæl hos sin mor, men at han har haft regelmæssigt samvær med sin far. Parterne har forklaret, at samværsordningen nu forløber stort set uden problemer«.

I T:FA 2008.181 Ø anføres bl.a., »at begge parter er velegnede til at varetage forældremyndigheden over D og S, der i deres opvækst har haft en nær tilknytning til begge forældre og til hinanden«.

I T:FA 2008.254 Ø lyder begrundelsen for at indføre fælles forældremyndighed, »at D i hele sin opvækst - således også i tiden efter juni 2002, hvor forældremyndigheden blev tillagt faderen alene - har haft nær tilknytning til begge forældre. Det lægges endvidere til grund, at parterne på en i det væsentlige tilfredsstillende måde har samarbejdet om D's forhold. De omstændigheder, som i 2002 begrundede, at forældremyndigheden over D blev tillagt faderen alene, findes ikke nu at tale imod etablering af fælles forældremyndighed«.

I T:FA 2008.401 V, hvor faderen et år tidligere havde fået tillagt forældremyndigheden alene, hedder det bl.a., at »barnet ... siden har

haft et udstrakt samvær med moderen«, og at »kommunikationen mellem parterne er blevet stadig bedre«.

T:FA 2009.54 V skiller sig ud, idet sagen blev anlagt af en ugift far til 12-årige tvillinger. Byretten lagde vægt på, at børnene siden samlivsophævelsen for 1½ år siden havde opholdt sig en uge ad gangen hos hver af forældrene, der begge havde deltaget i pasningen, at det efter det oplyste skyldtes en tilfældighed, at der ikke var fælles forældremyndighed, og at der ikke var svære og uovervindelige samarbejdsproblemer, der talte imod etablering af fælles forældremyndighed. For landsretten forklarede forældrene samstemmende, at de nu bedre kunne tale sammen om børnene, og moderen udtalte, at hun ikke så noget problem i fælles forældremyndighed, hvis hun og faderen kunne tale sammen om børnene. Landsretten stadfæstede med henvisning til byrettens begrundelse.

I alle fem domme blev der truffet afgørelse om børnenes fremtidige bopæl, og i tre af sagerne, T:FA 2008.123 V, T:FA 2008.254 Ø og T:FA 2008.401 Ø, beholdt børnene deres bopæl. I den første sag var det som følge af S' psykosomatiske lidelser på grund af konflikten og betydelige indlæringsvanskeligheder sammenholdt med, at han nu var i en positiv udvikling, bedst for ham at blive i det vante miljø hos moderen. I det andet tilfælde vurderedes det ud fra indholdet i en børnesagkyndig erklæring og en samtale med D, at det var bedst for hende at blive boende hos faderen. I det tredje tilfælde havde D boet hos sin far, fra denne for godt et år siden havde fået forældremyndigheden, og der var ikke oplyst om forhold, der kunne danne grundlag for, at D skulle skifte bopæl. I de sidste to afgørelser, T:FA 2008.181 Ø og T:FA 2009.54 V, blev der truffet afgørelse om, at børnene skulle skifte bopæl. Den første sag var specielt ved, at moderen, der havde forældremyndigheden alene, ville flytte til USA. Under sagen fik faderen i sommeren 2007 midlertidig forældremyndighed, og børnene flyttede ind hos ham. Landsretten fandt, at moderens ønske om at flytte til USA med børnene ikke i sig selv kunne begrunde en overførsel af forældremyndigheden, men at det var bedst for børnene at bo hos deres far og herved blive i vante omgivelser samt bevare stabiliteten i deres hverdag. I den anden afgørelse blev det ud fra oplysningerne om parterne og deres forhold samt indholdet af en samtale med børnene anset for bedst for børnene, at de fremover boede hos deres far.

5.2. Frifindelse for fælles forældremyndighed.

I 12 sager afviste landsretten fælles forældremyndighed. I en af sagerne blev fælles forældremyndighed afvist efter en vurdering af barnets (manglende) relation til den af forældrene, der havde forældremyndigheden.

I T:FA 2008.455 Ø havde moderen forældremyndigheden alene over en 13-årig, der i 1½ år, siden september 2006, havde boet hos sin mormor og ikke i den periode haft nogen kontakt af betydning med sin mor. I byretten påstod faderen overførsel af forældremyndigheden, subsidiært fælles forældremyndighed. Moderen påstod frifindelse for påstanden om overførsel, men tog bekræftende til genmæle over for påstanden om fælles forældremyndighed. Hun tilsluttede sig også, at drengen fremover skulle bo hos faderen. Byretten afviste overførsel, men traf afgørelse om fælles forældremyndighed, idet det ansås for sandsynligt, at konfliktniveauet ville mindskes med den opnåede enighed om bopælen, at der dermed var udsigt til, at det fornødne samarbejde om fælles forældremyndighed kunne etableres, og at fælles forældremyndighed på længere sigt kunne bidrage til en genetablering af kontakten mellem den 13-årige og moderen til gavn for drengen. Byretten burde for så vidt, når nu man havde frifundet for påstanden om overførsel, blot have taget den subsidiære påstand til følge uden anden begrundelse, end at moderen havde taget bekræftende til genmæle på dette punkt. Faderen ankede imidlertid, og landsretten afviste fælles forældremyndighed. Det hedder herom i dommen, at det »ifølge forarbejderne ... ikke har været hensigten, at en fælles forældremyndighed

skal etableres alene med det formål at bidrage til en genetablering af kontakten mellem børnene og moderen, når der henses til, at det hidtidige forløb har vist, at moderen ikke har interesse i at varetage omsorgen for S og deltage i hans liv.« Landsretten overførte i stedet for forældremyndigheden til faderen, jf. nedenfor i afsnit 5.3.

I de øvrige sager var samarbejdsproblemer den bærende begrundelse. I T:FA 2008.189 V, hvor parterne havde ophævet samlivet i 2005, bemærkede landsretten, »at samarbejdet ikke har fungeret. Efter en konkret vurdering er det herefter ikke bedst for børnene, at parterne på nuværende tidspunkt får fælles forældremyndighed.«

I T:FA 2008.363 Ø anførte landsretten, at »efter bevisførelsen, herunder det indtryk, parternes forklaringer har efterladt i retten, må det antages, at parternes indbyrdes forhold er så konfliktfyldt, at de ikke vil kunne samarbejde«, idet der yderligere henvises til, at »appellantens adfærd over for S på væsentlig måde vil være til skade for S i forbindelse med fælles forældremyndighed«. Landsretten overførte forældremyndigheden jf. nedenfor i afsnit 5.3.

I T:FA 2008.371 Ø henviste landsretten også til »et højt konfliktniveau« samt til byrettens udførlige præmisser bl.a. om »at konflikterne ... er så massive, at de overskygger fordelene for børnene ved en fælles forældremyndighed med risiko for fortsatte konflikter«.

I T:FA 2008.398 V anførte landsretten, at »parterne har så svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder, at det ikke kan antages at være bedst for D, at der træffes bestemmelse om fælles forældremyndighed«. Landsretten overførte forældremyndigheden, jf. nedenfor i afsnit 5.3.

I T:FA 2008.450 V konstaterede landsretten, at der også frem til ankebehandlingen havde »været et meget højt konfliktniveau, hvor parterne ikke har kommunikeret med hinanden og er fremkommet med beskyldninger mod hinanden, ligesom børnenes samvær med deres far i lange perioder har været afbrudt som følge af parternes dårlige eller manglende kommunikation«.

I T:FA 2008.467 V konstaterede landsretten, at »parternes forhold har været præget af konflikter, og der er en nærliggende risiko for, at fælles forældremyndighed vil føre til jævnlige skænderier mellem parterne til skade for børnene«.

I T:FA 2008.560 V henviste landsretten til »det forudgående forløb«, at kommunikationen næsten udelukkende var skriftlig, og at det var en væsentlig forudsætning for en fortsat positiv udvikling for barnet, at den også i fremtiden hovedsagelig ville kunne foregå skriftlig.

I T:FA 2008.590 Ø henviste landsretten til byrettens begrundelse om, at der var uovervindelige samarbejdsproblemer og tilføjede, at det ikke »har været hensigten, at der skal etableres fælles forældremyndighed for derigennem at afprøve muligheden for at afhjælpe en konflikt mellem forældrene, som ikke er gavnlige for børnenes trivsel«.

I T:FA 2008.592 Ø anførte landsretten, at efter »de hidtidige store problemer med hensyn til parternes samarbejde m.v., herunder med indgivelse af politianmeldelser, ... der (er ikke) grundlag for at antage, at disse problemer nu er overstået«.

I T:FA 2009.42 Ø henviste landsretten til det »oplyste om parterne og deres håndtering af D's behov, herunder D's særlige behov som ordblind«. Antagelig dækker dette over konflikter og samarbejdsvanskeligheder mellem parterne som følge af deres forskellige syn på D's behov og håndteringen heraf.

I T:FA 2009.46 V stadfæstede landsretten byrettens begrundelse om »flerårige svære samarbejdsvanskeligheder, der ikke var udsigt til kan overvindes inden for en overskuelig fremtid«.

5.3. Overførsel af forældremyndigheden

I fem sager blev forældremyndigheden overført til den anden af forældrene:

I T:FA 2008.68 V og T:FA 2009.47 V blev der ikke taget materielt stilling til fælles forældremyndighed. I den første sag anså landsretten

for godt gjort, at 6-årige D var en skrøbelig pige, der var præget af de mange omskiftelser hun havde været udsat for, at hun havde behov for struktur, ro, stabilitet og forudsigelighed, og at faderen bedst kunne sikre dette. I den anden sag fandtes det navnlig efter indholdet af nogle børnesagkyndige erklæringer om samspillet mellem drengen og hver af forældrene bedst at overføre forældremyndigheden over 6-årig til faderen. Der fremgår ikke nærmere af præmisserne, men af sagsfremstillingen i byrettens dom fremgår det, at der var et kompliceret forhold mellem barnet og moderen, der havde en psykisk lidelse.

Som anført ovenfor i afsnit 5.2. blev fælles forældremyndighed afvist i T:FA 2008.363 Ø, T:FA 2008.398 V og T:FA 2008.455 Ø, og forældremyndigheden blev overført til den anden af forældrene.

I T:FA 2008.363 Ø havde faderen forældremyndigheden alene. Barnet havde boet 6 år hos ham, men flyttede for et år siden til moderen. Af de grunde, der er angivet ovenfor i afsnit 5.2, herunder faderens skadelige adfærd over for barnet, og under hensyn til den nu 12-åriges tilknytning til sin mor var det bedst at overføre forældremyndigheden til hende.

I T:FA 2008.398 V havde 11-årig pige, der var ordblind og modtog specialundervisning, været igennem mange flytninger med sin mor, og havde senest også skiftet skole. Hun havde hele tiden haft regelmæssigt samvær med faderen, der måtte anses for bedst til at støtte pigen og varetage hendes særlige behov, og herunder navnlig skabe den bedste sociale ramme for hende. Forældremyndigheden blev derfor overført til ham. Herved kunne pigen også vende tilbage til sin gamle skole.

I T:FA 2008.455 Ø udtalte landsretten, at det efter det oplyste »herunder om parternes og S' forhold, S' behov for ro, struktur, stabilitet og forudsigelighed i sin hverdag« var bedst at overføre forældremyndigheden til faderen.

I fem domme blev der *frifundet* for en påstand om overførsel af forældremyndigheden:

I to af dommene, T:FA 2008.181 Ø og T:FA 2008.254 Ø, blev betingelserne for at bestemme fælles forældremyndighed anset for opfyldt. Som anført ovenfor bemærkede landsretten i den første afgørelse, at det forhold, at moderen ville flytte til USA, ikke i sig selv kunne begrunde en overførsel af forældremyndigheden til faderen, men børnenes bopæl blev flyttet til faderen. Den anden afgørelse indeholder ingen bemærkninger til påstanden om overførsel af forældremyndigheden. Som anført ovenfor beholdt barnet sin bopæl.

I de tre øvrige domme blev der frifundet for påstande om fælles forældremyndighed, jf. ovenfor. Som begrundelse for også at frifinde for overførsel af forældremyndigheden anførte landsretten i T:FA 2008.189 V efter at have afvist fælles forældremyndighed, at efter oplysningerne om »A's tilknytning til sin mor, er det bedst for ham, at hans mor fortsat har forældremyndigheden over ham. Alle 3 børn har hidtil boet hos M, og det må - også efter landsrettens samtaler med B og C - lægges til grund, at hverdagen hos moderen fungerer udmærket.« Det blev endvidere anført, at C og B's ønsker om at være sammen med deres far kunne imødekommes ved en netop aftalt samværsordning. På den baggrund var det bedst for alle børnene, at forældremyndigheden forblev hos moderen.

I T:FA 2008.467 V konstaterede landsretten om overførselspåstanden, at »børnene har boet hos M siden 2005, og hun må antages bedst at være i stand til at sørge for børnene. Hun må desuden antages at være i stand til at sikre, at børnene bevarer kontakten med deres far.« Det ansås derfor for bedst for børnene, at forældremyndigheden blev hos moderen.

I T:FA 2009.44 V udtalte byretten blandt andet, at moderen, der havde forældremyndigheden alene, havde »bedst forståelse for A's behov«, bedst kunne give ham »de nødvendige faste, forudsigelige og trygge rammer« og bedst kunne hjælpe ham fagligt. Byretten udtalte videre, at der »ikke er grund til at formode, at A samlet set vil komme

til at trives bedre hos sagsøgeren«. Uanset den knap 9-åriges egne tilkendegivelser var det herefter bedst for ham også på længere sigt at blive boende hos moderen, og faderens påstand om overførsel af forældremyndigheden blev derfor ikke taget til følge. Landsretten stadfæstede dette.

Den sidstnævnte dom er i øvrigt et af de få eksempler, hvor retten først tager stilling til en principal påstand om overførsel af forældremyndigheden og derefter til en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed.

6. Barnets perspektiv

Barnets perspektiv kan indgå i sagen på forskellig måde. Det er karakteristisk for § 14-sagerne, at de hovedsageligt handler om de (lidt) større børn, og dermed også at deres perspektiv inddrages gennem en dommersamtale i byretten, men ofte også i landsretten. Det sidstnævnte afhænger til dels af, hvor fyldestgørende oplysninger, der allerede er i sagen f.eks. i form af et samtalenotat fra en dommersamtale i byretten. Kun fem af de 19 sager angik udelukkende børn, der ikke var fyldt 7 år. I disse sager var der ingen dommersamtale med børnene. I de øvrige 12 sager var der samtaler med børn mellem 8 og 13 år. I en enkelt sag med søskende på 10 og 6 år var der i byretten også en samtale med den 6-årige. I nogle tilfælde refereres der i domsbegrundelsen direkte til samtalerne. F.eks. siges det i T:FA 2008.189 Ø, der endte med, at forældremyndigheden over tre børn forblev hos moderen, at »det må - også efter landsrettens samtale med C og B - lægges til grund, at hverdagen hos moderen fungerer udmærket«. I T:FA 2008.371 V, hvor landsretten til dels under henvisning til byrettens præmisser stadfæstede, at der ikke skulle være fælles forældremyndighed, anførte byretten, at børnene »i samtalen kredsede ... meget om de samme konfliktfyldte episoder ..., de har på nuværende tidspunkt en klar forestilling om, at denne relation [med faderen] er forbundet med konflikt, og de giver ikke udtryk for positive erindringer om samværet med ham«. I T:FA 2009.42 Ø om en 12-årig pige anførte byretten bl.a., »at uenigheden ... giver anledning til konflikter, som sætter hende i en meget klemt situation mellem to forældre, som hun holder meget af«. I T:FA 2009.44 V, hvor landsretten i henhold til byrettens grunde stadfæstede, at forældremyndigheden ikke skulle overføres, skrev byretten, »at det, uanset A's egne tilkendegivelser, er bedst for ham, også på længere sigt, at han bliver boende hos sagsøgte«. I T:FA 2009.54 V, hvor landsretten ligeledes i henhold til byrettens grunde stadfæstede, at faderen fremover skulle have del i forældremyndigheden over 12-årige tvillinger, og at de skulle have bopæl hos faderen, henviste byretten blandt andet til, at det efter »... indholdet af dommerens samtale med A og B findes bedst for A og B at have bopæl hos F«.

I andre tilfælde indgår betydningen af børnenes egne udtalelser i dommens præmisser på en mere diskret måde. Det gælder f.eks. T:FA 2008.363 Ø, hvor landsretten stadfæstede, at moderen fortsat skulle have forældremyndigheden alene. Her anførte byretten, at »S gav under børnesamtalen udtryk for, at han er helt afklaret med, at han vil bo hos M og de to søskende, samt at han er belastet af de oplevelser, som han har haft hos F, og at han føler sig utryk bare ved tanken om at skulle se F«. Landsretten gentog ikke dette og henviste heller ikke til et foreliggende samtalenotat. Derimod henvistes der til S' tilknytning til M.

7. Afsluttende bemærkninger.

Dannelsen af en retspraksis vedrørende anvendelse af forældreansvarsloven befinder sig endnu i en indledende fase. De afgørelser om § 14, der er omtalt i denne artikel, er således kendetegnet ved, at det retsgrundlag, der påstås ændret, er opstået før forældreansvarsloven trådte i kraft og altså hviler på reglerne i den tidligere gældende lov om forældremyndighed og ansvar. Uanset dette giver læsning af dommene dog et fingerpeg om anvendelsen af § 14 fremover.

De påstande, der nedlægges af den, der er uden del i forældremyndigheden, sætter grænserne for, hvad retten kan træffe afgørelse om. I forarbejderne til bestemmelsen antages det, at der normalt vil være en principal påstand om overførsel af forældremyndigheden og en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed. Antagelsen holder ikke stik for de foreliggende ankesager, idet anmoderen i 12 ud af de 19 sager på forhånd havde truffet sit valg. I ni tilfælde blev der alene påstået fælles forældremyndighed, mens der i tre sager alene blev påstået overførsel. Til gengæld holder den formodede rækkefølge stik i de syv sager, hvor der blev nedlagt såvel en principal som en subsidiær påstand. I ingen tilfælde påstod anmoderen principalt fælles forældremyndighed, subsidiært overførsel. I et enkelt tilfælde, T:FA 2008.467 V, blev påstanden om overførsel endda først nedlagt i anken, efter at byretten havde truffet afgørelse om fælles forældremyndighed.

Det afgørende for udfaldet af en sag efter § 14, er, om det er bedst for barnet at ændre eller at bevare den eksisterende retlige ramme for forældreskabet. Bestemmelsen indeholder ingen formodning for det ene resultat frem for det andet. I 10 - det vil sige godt halvdelen - af sagerne fik anmoderen noget ud af sin sag, ligeligt fordelt på fælles forældremyndighed og overførsel. I de fem sager, der resulterede i fælles forældremyndighed, var der positive oplysninger om relationen mellem barn og anmoder og om samarbejdet mellem forældrene, der gav grundlag for at antage, at en ændring til fælles forældremyndighed var bedst for barnet. I de fem sager, hvor forældremyndigheden blev overført, var der oplysninger om skadelige opvækstforhold i hjemmet og eventuelt en direkte negativ relation mellem barnet og forældremyndighedsindehaveren. Samtidig var der oplysninger om relationen mellem barnet og den anden af forældrene samt om dennes forhold, der gav grundlag for at antage, at en overførsel af forældremyndigheden ville forbedre barnets vilkår. Et gennemgående tema i begrundelserne er barnets særlige behov og behovet for struktur, ro, stabilitet, og forudsigelighed. Flere af begrundelserne består til dels i generelle udsagn, der må kobles sammen med de oplysninger, der fremgår af parternes forklaringer, børnesagkyndige erklæringer m.v. Det helt dominerende træk ved de afgørelser, der frifinder forældremyndighedens indehaver for en påstand om fælles forældremyndighed, er, at der efter oplysningerne navnlig om forældrenes indbyrdes forhold ikke er tillid til, at en fælles forældremyndighed vil være bedst for barnet. På baggrund af oplysningerne om de gældende forhold for barnet sammenholdt med oplysningerne om forældrenes konflikter henvises der således i flere afgørelser direkte til risikoen for, at en fælles forældremyndighed vil skærpe konflikterne mellem forældrene til skade for barnet.

UDVIKLINGEN I SAGSBEHANDLINGEN M.V.

I SAGER OM FORÆLDREMYNDIGHED,
BARNETS BOPÆL OG SAMVÆR

2011

JUSTITSMINISTERIET
FAMILIESTYRELSEN

INDHOLD

1. Indledning	3
2. Udviklingen i sagsbehandlingen	4
2.1. Indledning	4
2.2. Sagsbehandlingen før strukturreformen (før 1. januar 2007)	4
2.3. Strukturreformens indvirkning på sagsbehandlingen	6
2.4. Forældreansvarslovens indvirkning på sagsbehandlingen	9
3. Værktøjer, forsøgsordninger og øvrige tiltag	12
3.1. Indledning	12
3.2. Børnesagkyndig rådgivning	12
3.3. Konfliktmægling	13
3.4. Særlige tværfaglige møder	14
3.5. Parrådgivning	16
3.6. Skilsmisserådgivning i tide – for børnenes skyld	16
3.7. Børnegrupper	17
3.8. Hjemmesiden morogfarskalskilles.dk	17

1. INDLEDNING

Der er gennem de seneste 20-30 år løbende sket en udvikling med fokus på at forlige forældre i sager om forældremyndighed og samvær eller hjælpe forældre til selv at finde løsninger. Baggrunden for denne udvikling er en opfattelse af, at forældrene selv rummer de bedste løsninger på deres uenigheder. Samfundets rolle bliver dermed i videre omfang at tilbyde redskaber, der kan hjælpe forældre til at løse deres uenigheder og konflikter i mindelighed.

Statsforvaltningerne har derfor siden 1986 haft konfliktløsningstilbud til forældre i sager om forældremyndighed og samvær. Konfliktløsningstilbuddene er gennem årene udvidet betragteligt, og der er gennemført en række forsøgsordninger, som kan hjælpe forældre, som er gået fra hinanden, eller som er ved at gå fra hinanden, til at kunne samarbejde omkring deres børn og selv løse deres indbyrdes uoverensstemmelser. Statsforvaltningen har derudover også tilbud, som henvender sig direkte til børn.

Udviklingen og fokus på forligsmæssige løsninger er også afspejlet i de lovændringer, der er gennemført, særligt i 2007, hvor den familieretlige strukturreform og forældreansvarsloven trådte i kraft.

I det følgende beskrives de ændringer, der er gennemført i lovgivningen, som følge af det øgede fokus på forligsmæssige løsninger i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

Den metodeudvikling, der har været gennemført og stadig foregår i statsforvaltningen i form af konfliktløsningstilbud, forsøgsordninger og tilbud rettet til børn, beskrives også. Denne metodeudvikling skal ses som en fortsat udvikling af området.

Den familieretlige strukturreform trådte i kraft den 1.1.2007 og medførte et øget fokus på forligsmæssige løsninger i statsforvaltningerne. Strukturreformen betød, at alle sager om forældremyndighed, bopæl og samvær skal begynde i statsforvaltningen

Forældreansvarsloven trådte i kraft den 1.10.2007 og medførte et øget fokus på inddragelsen af barnet i sager om forældremyndighed, bopæl og samvær – også i forbindelse med forligsbestræbelserne i statsforvaltningen

2. UDVIKLINGEN I SAGSBEHANDLINGEN

2.1. Indledning

Dette afsnit beskriver udviklingen i statsforvaltningernes og domstolenes sagsbehandling i sager om forældremyndighed og samvær i perioden fra før 1. januar 2007 til nu. Der er i perioden trådt to love i kraft, som har haft væsentlig betydning for sagsbehandlingen:

- Den familieretlige strukturreform (lov nr. 525 af 24. juni 2005), som trådte i kraft den 1. januar 2007.
- Forældreansvarsloven (lov nr. 499 af 6. september 2007), som trådte i kraft den 1. oktober 2007.

I afsnit 2.2. ses på sagsbehandlingen før den familieretlige strukturreform (i det følgende strukturreformen), mens afsnit 2.3. beskriver strukturreformens indvirkning på sagsbehandlingen. I afsnit 2.4. beskrives forældreansvarslovens indvirkning på sagsbehandlingen.

2.2. Sagsbehandlingen før strukturreformen (før 1. januar 2007)

Udgangspunktet for kompetencefordelingen af forældremyndighedssager var før strukturreformens ikrafttræden sådan, at ”enighedssager” blev behandlet af statsamterne (nu statsforvaltningerne), mens ”tvistsager” blev behandlet af domstolene. Sager om samvær blev udelukkende behandlet af statsamterne.

Sagsbehandlingen af sager om forældremyndighed og samvær var før strukturreformens ikrafttræden bl.a. kendetegnet ved, at:

- Tvister om forældremyndighed blev behandlet af domstolene, og sager om samvær blev behandlet af statsamterne.
- Tvister om forældremyndighed kunne indbringes direkte for domstolene.
- Der var ikke et lovkrav om mødevirksomhed i statsamterne.
- Der blev ikke afholdt tværfaglige vejledningsmøder i statsamterne.

2.2.1. STATSAMTERNES BEHANDLING AF FORÆLDREMYNDIGHEDSSAGER FØR 1. JANUAR 2007

Efter lov nr. 387 af 14. juni 1995 om forældremyndighed og samvær som senest ændret ved lov nr. 446 af 9. juni 2004 kunne statsamtet behandle forældremyndighedssager, når der var enighed om forældremyndigheden.

Forældre, som ønskede at indgå en aftale om fælles forældremyndighed, om ophør af fælles forældremyndighed eller om overførsel af forældremyndighed til den anden forælder skulle således som udgangspunkt anmelde aftalen til statsamtet. Statsamtet behandlede efter lov om forældremyndighed og samvær også sager om godkendelse af aftaler om overførsel af forældremyndighed til andre end forældre.

Udgangspunktet om, at statsamtet alene behandlede ”enighedssager” var dog fravejet i enkelte tilfælde, da statsamtet også havde kompetence til at træffe afgørelse i sager om forældremyndighed ved dødsfald og til at træffe visse midlertidige forældremyndighedsafgørelser. Statsamtet kunne således træffe midlertidige afgørelser om forældremyndighed ved dødsfald og midlertidige afgørelser om forældremyndighed, hvis forældremyndighedsindehaveren var forhindret i at træffe bestemmelse om barnets personlige forhold.

Da statsamtet som udgangspunkt ikke havde kompetence til at tage stilling til tvister om forældremyndighed, måtte statsamtet henvise forældrene til at anlægge en forældremyndighedssag direkte ved retten. Statsamtet havde dog mulighed for at indkalde forældrene til et vejledningsmøde på baggrund af anmodningen og kunne tilbyde børnesagkyndig rådgivning og/eller konfliktmægling.

2.2.2. DOMSTOLENES BEHANDLING AF FORÆLDREMYNDIGHEDSSAGER FØR 1. JANUAR 2007

Tvister om forældremyndighed blev – som nævnt oven for – før strukturreformen alene behandlet af domstolene. Domstolene behandlede følgende forældremyndighedssager:

- Sager om ophør af fælles forældremyndighed.
- Sager om overførsel af forældremyndighed.
- Sager om ændring af aftale eller afgørelse om forældremyndighed.
- Sager om statsamtets afgørelser om forældremyndighed efter dødsfald.
- Midlertidige afgørelser om forældremyndighed.
- Ændring af midlertidige afgørelser, hvis retssag var anlagt.

Derudover kunne anmeldelse af aftaler om fælles forældremyndighed, om ophør af fælles forældremyndighed og om overførsel af forældremyndighed til den anden forælder ske til retten, hvis en sag om forældremyndighed var indbragt for retten. Retten kunne tilsvarende under en retssag godkende aftaler om overførsel af forældremyndigheden til andre.

Statsamtet kunne før 1. januar 2007 som udgangspunkt kun behandle ”enighedssager” om forældremyndighed

Tvister om forældremyndighed blev før 1. januar 2007 alene behandlet af domstolene

Forældremyndighedssager kunne før strukturreformen anlægges **direkte** ved domstolene. En forældremyndighedssag kunne således anlægges ved indlevering af en stævning til retten, og der var ikke krav om, at initiativtageren til en forældremyndighedssag skulle henvende sig til statsamtet eller andre administrative myndigheder før sagsanlæg.

2.2.3. SAGSBEHANDLINGEN I SAMVÆRSSAGER

Kompetencen til at træffe afgørelser om samvær lå før strukturreformen alene hos statsamtene, og en ansøgning om samvær skulle derfor indgives til statsamtet. Domstolene kunne ikke træffe afgørelse om samvær og måtte derfor i tilfælde af uenighed herom henvise forældrene til at få spørgsmålet afgjort af statsamtet.

Når statsamtet modtog en ansøgning om fastsættelse, ændring eller ophævelse af samvær, kunne statsamtet vælge at afholde et møde med forældrene, hvor en juridisk sagsbehandler deltog. Statsforvaltningen kunne også tilbyde forældrene børnesagkyndig rådgivning og/eller konfliktmægling. Endelig kunne statsamtet beslutte at indhente flere oplysninger fra ansøgeren eller iværksætte yderligere undersøgelser, f.eks. ved at afholde en samtale med barnet eller iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse. Statsamternes behandling af samværssager indebar typisk en del mødevirksomhed, men der var ikke et lovkrav om, at der skulle holdes møder i samværssager. Sagsbehandlingen i statsamtet blev varetaget af en juridisk sagsbehandler, mens de børnesagkyndige kun blev inddraget i de situationer, hvor forældrene ønskede børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, eller når der skulle afholdes en samtale med barnet, gennemføres en børnesagkyndig undersøgelse m.v.

Sagsbehandlingen i statsamtene bar derved før strukturreformen præg af en adskillelse mellem den juridiske sagsbehandling og den håndtering af sagen, som beroede på børnesagkyndig ekspertise.

2.3. Strukturreformens indvirkning på sagsbehandlingen

Den 1. januar 2007 trådte loven om strukturreformen i kraft. Samtidig blev de 15 statsamter nedlagt og erstattet af 5 nye regionale statsforvaltninger.

Strukturreformen indebar store forandringer i behandlingen af sager om forældremyndighed og samvær. Strukturreformen betød bl.a., at der kom et øget fokus på forligsbestræbelser i sager om forældremyndighed og samvær. Dette medførte en række kompetencemæssige ændringer i forhold til statsforvaltningernes og domstolenes behandling af disse sager.

Formålet med strukturreformen var at etablere én fælles indgang i sager om separation, skilsmisse og forældremyndighed, da statsforvaltningerne i forvejen behandlede sager om samvær, børnebidrag og størrelsen af ægtefællebidrag. Alle sa-

Sager om samvær blev før 1. januar 2007 alene behandlet af statsamtet

Der gjaldt før 1. januar 2007 ikke et lovkrav om, at der skulle holdes møder i samværssager

Strukturreformens fokus var forligsmæssige og samlede løsninger

ger om separation, skilsmisse og forældremyndighed skulle herefter også begynde i statsforvaltningen. Sigtet med strukturreformen var samtidig, at mange af de ressourcer, som blev anvendt ved domstolene og i statsamtene til at træffe afgørelse, i stedet kunne anvendes til at søge at opnå forligsmæssige løsninger, hvor forældrene medinddrages i løsningen af problemerne.

Forældrene fik herved mulighed for gennem øget rådgivning, mægling og bistand fra sagsbehandlerne og de børnesagkyndige i statsforvaltningerne at få en samlet løsning på spørgsmål om bl.a. forældremyndighed og samvær. Strukturreformen betød, at en sag om forældremyndighed kun skal indbringes for domstolene, hvis der ikke under statsforvaltningens vejledning og rådgivning kan opnås enighed mellem forældrene.

Domstolene bevarede kompetencen til at træffe endelig afgørelse i sager, hvor der er tvist om forældremyndigheden, men det var forventningen, at en stor del af de sager, der blev behandlet ved domstolene, fremover ville kunne afsluttes i enighed i statsforvaltningerne.

Strukturreformen betød således, at:

- Alle sager om forældremyndighed skal begynde i statsforvaltningerne og kan ikke længere anlægges direkte ved domstolene.
- Der blev indført obligatoriske vejledningssmøder i forbindelse med statsforvaltningens behandling af sager om forældremyndighed og samvær.
- Der blev indført tværfaglige vejledningssmøder i statsforvaltningen.
- Sager om forældremyndighed skulle indbringes for retten af statsforvaltningen.
- Statsforvaltningerne fik kompetence til at træffe midlertidige afgørelser om forældremyndighed.
- Domstolene fik i visse forældremyndighedssager kompetence til samtidig at træffe afgørelser om samvær og anden kontakt, herunder midlertidige afgørelser.

Strukturreformen indebar i øvrigt ikke ændringer i statsforvaltningernes kompetence til at behandle de forældremyndighedssager, som er beskrevet under afsnit 2.2.1.

2.3.1. STATSFORVALTNINGENS BEHANDLING AF FORÆLDREMYNDIGHEDS- OG SAMVÆRSSAGER

Strukturreformens fokus på forligsmæssige løsninger betød, at der blev indført obligatoriske vejledningssmøder i sager om forældremyndighed og samvær. Formålet med vejledningssmødet er at finde frem til, om der er mulighed for, at forældrene kan nå frem til en forligsmæssig løsning. Statsforvaltningen skal derfor på vejledningssmødet – udover at informere og vejlede forældrene om regelsættene, aftalemulighederne og retsvirkningerne af eventuelle aftaler – søge at afklare, hvad der er sagens egentlige konflikt. Statsforvaltningen skal også orientere om muligheden for børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling. Samtidig skal statsforvaltning-

Strukturreformen indførte obligatoriske vejledningssmøder i statsforvaltningen i sager om forældremyndighed og samvær

gen sørge for at inddrage barnets perspektiv på et så tidligt tidspunkt som muligt, så barnets holdninger og synspunkter kan indgå i grundlaget for forældrenes eventuelle forlig. Statsforvaltningen skal også være opmærksom på at behandle spørgsmål om forældremyndighed og samvær samlet, så forældrene under statsforvaltningens behandling af sagen får mulighed for at få en samtidig og samlet løsning på disse spørgsmål.

Strukturreformens fokus på forligsmæssige løsninger medførte også, at der blev indført mulighed for at afholde tværfaglige vejledningsmøder, hvor både en juridisk sagsbehandler og en børnesagkyndig deltog. Der havde dog forud for indførelsen af de tværfaglige vejledningsmøder været gennemført forsøg med tværfaglige samværs møder, se afsnit 3.4.

Strukturreformen betød, at hvis forældrene bliver enige om forældremyndigheden og/eller samværet under sagens behandling i statsforvaltningen, skal statsforvaltningen afslutte sagen ved, at statsforvaltningen enten henlægger forældremyndighedssagen eller modtager forældrenes anmeldelse af en aftale om forældremyndigheden. Bliver forældrene enige om samværet, skal statsforvaltningen slutte denne sag ved, at statsforvaltningen noterer forældrenes aftale, hvis de ønsker det, hvorefter aftalen vil kunne tvangsfuldbyrdes.

Da kompetencen til at træffe endelig afgørelse i tvistsager om forældremyndighed efter strukturreformen fortsat ligger hos retten, skal statsforvaltningen afslutte forældremyndighedssagen, hvis forældrene ikke når til enighed. Statsforvaltningen skal inden sagens afslutning vejlede forældrene om børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling, jf. ovenfor. Statsforvaltningen skal dog hurtigt afslutte forældremyndighedssagen, hvis yderligere forligsbestræbelser skønnes nyttesløse. Forældremyndighedssagen kan herefter indbringes for retten af statsforvaltningen, hvis en af forældrene anmoder om det.

Er der tale om en sag om samvær eller anden kontakt skal statsforvaltningen træffe afgørelse om samværet eller anden kontakt, hvis forældrene ikke kan blive enige. Det skyldes, at statsforvaltningen har kompetence til at træffe endelige afgørelser om samvær. Retten har dog under visse forældremyndighedssager også kompetence til at tage stilling til spørgsmål om samvær eller anden kontakt. Hvis statsforvaltningen har afsluttet en sådan forældremyndighedssag, skal statsforvaltningen derfor vejlede forældrene om, at retten i disse sager kan anmodes om at tage stilling til samvær og anden kontakt.

Statsforvaltningen kan under statsforvaltningens behandling af en forældremyndighedssag træffe midlertidige afgørelser om forældremyndighed. Statsforvaltningen kan også træffe midlertidige afgørelser om samvær under statsforvaltningens behandling af en samværs sag.

2.3.2. DOMSTOLENES BEHANDLING AF FORÆLDREMYNDIGHEDS- OG SAMVÆRSSAGER

Hvis forældrene ikke kan blive enige om forældremyndigheden under statsforvaltningens behandling af sagen, skal statsforvaltningen afslutte sagen. Forældrene kan herefter bede statsforvaltningen om, at sagen indbringes for retten, som har kompetence til at træffe endelig afgørelse om forældremyndigheden.

Indbringelsen for retten sker ved, at statsforvaltningen sender sagen til retten. Statsforvaltningen skal i forbindelse med sagens indbringelse for retten oplyse retten om, hvad der er grunden til, at sagen blev afsluttet. Statsforvaltningen skal samtidig medsende indhentede oplysninger, herunder en eventuel børnesagkyndig erklæring og andre udtalelser, samt notater fra samtaler med børn. Der skal ikke udfærdiges en stævning i forbindelse med sagens indbringelse for retten.

Retten kan under behandlingen af sagen træffe midlertidig afgørelse om forældremyndighed. Hvis spørgsmålet om samvær også skal afgøres under retssagen, kan retten også træffe midlertidig afgørelse om samvær. Indførelsen af adgangen for domstolene til også at kunne træffe afgørelse om samvær, giver forældre mulighed for at få en samlet løsning på forældremyndigheds- og samværsspørgsmål.

Strukturreformen ændrede herudover ikke på domstolenes behandling af sager om forældremyndighed.

2.4. Forældreansvarslovens indvirkning på sagsbehandlingen

Den 1. oktober 2007 trådte forældreansvarsloven i kraft. Forældreansvarsloven afløste lov om forældremyndighed og samvær. Forældreansvarsloven videreførte samtidig de kompetencemæssige ændringer, som blev indført ved strukturreformen, se afsnit 2.3.

I relation til behandlingen af sager om forældremyndighed, bopæl og samvær medførte forældreansvarsloven særligt følgende:

- Øget fokus på inddragelsen af barnet i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær og inddragelsen af børnesagkyndige.
- Øget fokus på forældrenes fælles ansvar for barnet.
- Mulighed for, at der kan træffes afgørelse om, hos hvem af forældrene barnet skal have bopæl, når der er fælles forældremyndighed.

Strukturreformen og forældreansvarsloven har betydet en ændret tilgang til behandlingen af sager om forældremyndighed, bopæl og samvær. Fokus på behandlingen af disse sager er nu, at der skal skabes mulighed for, at forældrene gennem statsforvaltningens behandling af sagen kan nå frem til forligsmæssige løsninger om forældremyndighed, bopæl og samvær. Dette fokus er blevet understøttet af

Hvis der ikke opnås enighed om forældremyndighed i statsforvaltningen, kan sagen indbringes for retten

forældreansvarslovens fokus på forældrenes fælles ansvar for barnet. Samtidig har forældreansvarsloven medført et skærpet fokus på barnets perspektiv, også i forbindelse med forligsbestræbelser.

Denne ændrede tilgang til behandlingen af sager om forældremyndighed, bopæl og samvær stiller nye krav til sagsbehandlingen, som ikke længere i samme grad er præget af en traditionel juridisk tilgang, men i lige så høj grad af et ønske om at hjælpe forældrene med selv at finde frem til løsninger med hjælp fra professionelle – både jurister og børnesagkyndige. Disse ændringer i sagsbehandlingen kommer til udtryk gennem:

- Tværfaglige møder i statsforvaltningerne med deltagelse af jurist og børnesagkyndig.
- Øget fokus på belysningen af barnets perspektiv, så barnet kan synliggøres – ikke kun for myndighederne, men også for forældrene, som herved kan få hjælp til at finde frem til den bedste løsning for barnet.

Som noget nyt medførte forældreansvarsloven som nævnt også, at der nu er mulighed for, at der kan træffes afgørelse om, hos hvem af forældrene barnet skal have bopæl, når der er fælles forældremyndighed. De saglige kompetenceregler for så vidt angår bopælsafgørelser er de samme som for afgørelser om forældremyndighed. En sag om barnets bopæl skal derfor begynde i statsforvaltningen, mens retten har kompetencen til at træffe endelige afgørelser om barnets bopæl, se afsnit 2.3.2.

Indbringelsen af en bopælssag for retten sker på samme måde som ved indbringelsen af en forældremyndighedssag, se afsnit 2.3.2. Retten kan under behandlingen af en forældremyndigheds- eller bopælssag træffe midlertidig afgørelse om, hos hvem af forældrene barnet skal have bopæl. Hvis spørgsmålet om samvær også skal afgøres under retssagen, kan retten under sagen træffe midlertidig afgørelse om samvær.

2.4.1. STATSFORVALTNINGENS BEHANDLING AF FORÆLDREMYNDIGHEDS-, BOPÆLS- OG SAMVÆRSSAGER

Et af formålene med forældreansvarsloven er som nævnt at sikre, at barnet får mulighed for at komme til orde vedrørende forhold, der berører barnets liv. Samtidig sikres det, at der tilvejebringes et konkret børneperspektiv i sager om forældremyndighed, bopæl og samvær, så der kan opnås et kvalificeret grundlag for forældrenes forligsbestræbelser og for myndighedernes afgørelser i disse sager.

Det fremgår derfor nu tydeligt af loven, at der altid skal ske en synliggørelse af barnets perspektiv. Det betyder, at statsforvaltningen og retten har pligt til at inddrage barnet, så dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme frem. Inddragelsen af barnet og dets perspektiv er altså en afgørende del af statsforvaltningens og rettens oplysning af sager om forældremyndighed, bopæl og samvær. Da inddragelsen af barnet og dets perspektiv også indgår som led i forældrenes for-

Efter forældreansvarsloven skal der altid ske en synliggørelse af barnets perspektiv – f.eks. ved samtaler, børnesagkyndige undersøgelser eller på anden vis

ligsbestræbelser, skal statsforvaltningen sørge for at inddrage barnet og dets perspektiv så tidligt som muligt.

Efter forældreansvarsloven kan inddragelsen af barnet og dets perspektiv f.eks. ske gennem samtaler, børnesagkyndige undersøgelser eller på anden måde, der belyser barnets perspektiv. Der gælder – i modsætning til før forældreansvarsloven – ingen aldersgrænse for, hvornår barnet skal inddrages, da barnets alder alene er afgørende for måden, hvorpå barnet inddrages. Det vil derfor afhænge af det enkelte barns alder og modenhed, om dets perspektiv bedst belyses ved en samtale, en børnesagkyndig undersøgelse eller på anden vis. Inddragelsen af barnet skal ske på den for barnet mest skånsomme måde og som udgangspunkt under deltagelse af børnesagkyndige.

2.4.2. RETTENS BEHANDLING AF FORÆLDREMYNDIGHEDS-, BOPÆLS- OG SAMVÆRSSAGER

Når en sag om forældremyndighed og/eller bopæl er indbragt for retten, skal retten sikre, at barnets perspektiv er tilstrækkeligt belyst, inden retten træffer afgørelse i sagen.

Retten skal også sikre, at barnets perspektiv er tilstrækkeligt belyst

Retten må i den forbindelse vurdere, om barnets perspektiv er tilstrækkeligt belyst under statsforvaltningens behandling af sagen, f.eks. ved statsforvaltningens afholdelse af en samtale med barnet, eller om barnets perspektiv skal uddybes ved, at der afholdes yderligere en samtale med barnet under retssagen. Herved kan det undgås, at barnet belastes med at skulle inddrages flere gange under sagen om samme spørgsmål. Beslutter retten at afholde en samtale med barnet, kan retten anmode en børnesagkyndig om at deltage i samtalen eller om at afholde samtalen alene.

3. VÆRKTØJER, FORSØGSORDNINGER OG ØVRIGE TILTAG

3.1. Indledning

Dette afsnit beskriver den metodeudvikling i sager om forældremyndighed og samvær, der har været gennem de sidste 20-30 år, og som stadig er i gang. De forskellige værktøjer, forsøgsordninger og øvrige metoder er også afspejlet i lovgivningen, bl.a. i strukturreformens indførelse af obligatoriske (tværfaglige) vejledningsmøder og i forældreansvarslovens bestemmelser om børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling.

Metodeudviklingen er udtryk for den forandring området er undergået, og som navnlig har taget fart de sidste 5-10 år. Fra at være et traditionelt juridisk ”system”, som tilbød at træffe afgørelse i en forælderkonflikt, er der nu i større omfang tale om et fokus på hjælp til selvhjælp. Og først når dette ikke er en farbar vej i den enkelte sag, træffes der afgørelse i den partstvist, som uenigheden repræsenterer. Partstvisten er særegen derved, at denne omfatter barnet som genstand og netop denne særegenhed har været afsæt for forandringen og metodeudviklingen. De faste redskaber og initiativer har alle fokus på at hjælpe parterne – både forældre og børn. Enten som en konfliktløsende eller en støttende funktion.

Udviklingen er gået fra traditionelt juridisk afgørelsessystem til fokus på forligsmæssige løsninger og hjælp til selvhjælp

3.2. Børnesagkyndig rådgivning

Statsamternes (nu statsforvaltningerne) børnesagkyndige rådgivning blev indført den 1. januar 1986. Bestemmelsen om børnesagkyndig rådgivning findes nu i forældreansvarslovens § 32.

Formålet med børnesagkyndig rådgivning er at hjælpe forældrene til selv at løse konflikterne vedrørende forældremyndighed og samvær under hensyn til, hvad der er bedst for barnet. Rådgivningen skal dels give forældrene en dybere indsigt i deres egen og den anden forælders situation, dels styrke dem i at bruge deres egne ressourcer til at komme overens. Rådgivningen er en hjælp til selvhjælp, og det optimale er, at forældrene selv finder en løsning på deres problemer. I anden række tilstræber rådgivningen at dæmpe konfliktniveauet mellem forældrene og dermed mindske konflikternes påvirkning af barnet.

Børnesagkyndig rådgivning kan både tilbydes i forbindelse med en verserende sag om forældremyndighed, bopæl eller samvær i statsforvaltningen og i tilfælde, hvor statsforvaltningen ikke behandler en konkret sag, men hvor forældrene er uenige om forældremyndighed, bopæl eller samvær.

Børnesagkyndig rådgivning blev indført som tilbud i statsamterne i 1986

Rådgivning kan gennemføres blot en af forældrene ønsker det. Børnesagkyndig rådgivning tilbydes ikke kun til forældre, men også til børn. Formålet med dette er at give barnet mulighed for at tale med en børnesagkyndig om de problemer i familien, som berører barnet. Børnesagkyndig rådgivning tilbydes bl.a. til børn i forbindelse med, at barnet er til en børnesamtale i statsforvaltningen, ligesom den børnesagkyndige kan vælge udelukkende at give børnesagkyndig rådgivning til barnet, hvis det i situationen vurderes at være nødvendigt at skåne barnet for samtalen.

En børnesagkyndig rådgivning udføres af en børnesagkyndig, som er uddannet psykolog, psykiater eller socialrådgiver med særlig erfaring i familieforhold. Statsforvaltningens jurist kan eventuelt også deltage i rådgivningen, hvis forældrene ønsker det. En børnesagkyndig rådgivning varer normalt ca. 1 - 1½ time, og der kan aftales flere rådgivningssamtaler, hvis der er behov for det.

Den børnesagkyndige rådgivning foregår uafhængigt af statsforvaltningens juridiske sagsbehandling. Børnesagkyndig rådgivning er således et neutralt rum, hvor forældrene kan få rådgivning og vejledning. Der må derfor ikke videregives oplysninger fra rådgivningsforløbet til den juridiske sagsbehandler, medmindre der foreligger samtykke fra forældrene. En eventuel sag om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær sættes derfor også i bero, indtil rådgivningen er afsluttet. Statsforvaltningen vil dog kunne træffe midlertidige afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, mens rådgivningen foregår.

Børnesagkyndig rådgivning er et tilbud til forældre og børn, og det er derfor frivilligt at deltage. Det er gratis at få børnesagkyndig rådgivning i statsforvaltningerne.

3.3. Konfliktmægling

Konfliktmægling blev indført som en landsækkende ordning i statsamtterne (nu statsforvaltningerne) i 2001 på baggrund af midler fra satspuljen. Hermed blev statsamternes konfliktløsningsstilbud udvidet, idet statsamternes konfliktløsningsstilbud herefter både omfattede børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling. I 2007 blev ordningen gjort permanent. Bestemmelsen om konfliktmægling findes nu i forældreansvarslovens § 32, som også omfatter børnesagkyndig rådgivning.

Konfliktmægling er ligesom børnesagkyndig rådgivning en frivillig konfliktløsningsmetode, hvor neutrale konfliktmæglere gennem en struktureret proces hjælper forældrene til selv at nå til enighed om en tilfredsstillende løsning. Mæglernes rolle er som forhandlingsleder at lede og styre forhandlingen gennem konfliktmæglingens faser. Konfliktmægling er tilsvarende et alternativ til, at myndigheder træffer afgørelse i konflikten. Børn deltager ikke i konfliktmægling.

Formålet med konfliktmægling er at sætte forældrene i stand til bedre at kunne indgå aftaler om barnet samt sikre, at disse aftaler får et indhold, som begge forældre kan respektere og arbejde for at overholde. Et andet vigtigt formål er også, at forældrene gennem mæglingen bliver udstyret med redskaber, som de kan anvende

Konfliktmægling blev indført som tilbud i statsamtterne i 2001

til at dæmpe konfliktniveauet mellem dem. Tanken bag konfliktmægling er, at forældrene selv rummer den bedste løsning på deres konflikt. Det er i en konfliktmægling derfor mæglerens rolle at være processtyrende, mens forældrene selv har ansvaret for resultatet. Hvor fokus for børnesagkyndig rådgivning er at tilbyde forældre rådgivning og vejledning fra en fagperson, er fokus for konfliktmægling således forældrenes konflikt og deres fremtidige håndtering af konflikten.

Statsforvaltningens tilbud om konfliktmægling gives til forældre, der ikke lever sammen og er uenige om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær. Tilbuddet er møntet på forældre, der selv ønsker at blive i stand til at indgå aftaler om børnene og er i stand til at overskue konsekvenserne af de aftaler, der indgås under mæglingen.

Konfliktmæglingen foregår – ligesom børnesagkyndig rådgivning – uafhængigt af den juridiske sagsbehandling i statsforvaltningen. Der bliver derfor ikke videregivet oplysninger fra sagsbehandleren til mæglerne eller omvendt. Mæglerne har derfor heller ikke på forhånd kendskab til konflikten, ligesom mæglerne har tavshedspligt om, hvad der foregår under konfliktmæglingen. En eventuel sag om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær sættes derfor også i bero, indtil konfliktmæglingen er afsluttet. Statsforvaltningen vil dog kunne træffe midlertidige afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, selvom sagen er overgået til konfliktmægling.

Konfliktmægling er frivillig for begge parter og kan afbrydes, hvis én af parterne ikke længere ønsker at fortsætte. Det er gratis for parterne at deltage i konfliktmægling. En konfliktmægling i statsforvaltningen kan normalt gennemføres på et enkelt møde af ca. 3-4 timers varighed.

Konfliktmæglingen i statsamtene blev evalueret af Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA) i 2004. Evalueringen viste, at 71 pct. af forældrene vurderede, at konfliktmæglingen alt i alt var vellykket, og at 84 pct. af forældrene helt eller delvist fandt en løsning på deres uenighed under konfliktmæglingen. Evalueringen viste også, at et halvt år efter konfliktmæglingen overholdt lidt mere end halvdelen af forældrene den aftale, de havde indgået under mæglingen, og 2/3 af forældrene havde fortsat en eller anden form for aftale. Rapporten findes på Familiestyrelsens hjemmeside: familiestyrelsen.dk.

3.4. Særlige tværfaglige møder

Der har siden 2002 været øget fokus på sager, hvor børnene i sager om forældremyndighed og samvær er særligt udsatte, fordi forældrene har et højt konfliktniveau, der overskygger fokus på barnets perspektiv og behov.

Familiestyrelsen iværksatte pr. 1. januar 2007 et forsøgsprojekt i statsforvaltningerne med tværfaglige møder i ansøgningsager om samvær vedrørende særligt udsatte børn. Forsøgsordningen gjorde forsøgsprojektet med tværfaglige møder, som var blevet gennemført af Statsamtet Ribe i perioden januar 2002 – december 2004,

Forsøgsprojekt med særlige tværfaglige møder blev indført i statsforvaltningerne den 1. januar 2007

landsdækkende. Forsøgsprojektet fra Statsamtet Ribe viste, at aftalefrekvensen ved førstegangsfastsættelse af samvær i projektperioden steg markant, og at 2/3 af sagerne blev afsluttet med aftaler mellem forældrene om de væsentligste forhold.

Familiestyrelsens forsøgsordning med særlige tværfaglige møder i ansøgningssager om samvær vedrørende særligt udsatte børn blev i første omgang gennemført i perioden 2007-2009. Målet med forsøgsprojektet var at styrke kvaliteten i statsforvaltningernes sagsbehandling i de nævnte sager gennem en ensartet og helhedsorienteret tilgang til forældrenes konflikt om samvær.

Formålet med dette særlige tværfaglige møde er at sikre, at barnets perspektiv får en mere central plads ved afgørelsen af samværssager, at gøre forældrene opmærksomme på barnets behov og dermed hjælpe forældrene med at finde frem til den løsning, der er bedst for barnet, og at styrke statsforvaltningens afgørelsesgrundlag i de tilfælde, hvor forældrene ikke selv når frem til en aftale.

Målet med disse tværfaglige møder er således at skabe faste rammer for barnet, og at reducere konflikten mellem forældrene, hvilket har betydning for barnets trivsel.

Målgruppen for forsøgsprojektet var sager, hvor forældrene har et vedvarende højt konfliktniveau, og hvor konfliktniveauet overskygger fokus på barnet. Konflikten mellem forældrene kunne være kendetegnet ved et fastlåst kommunikationsmønster mellem forældrene, ved gentagen inddragelse af ofte flere offentlige myndigheder eller ved, at barnet af forældrene gøres til part i konflikten. Samtidig kunne målgruppen have en række andre problemer, f.eks. psykiske problemer, misbrugsproblemer, sociale problemer, eller der kunne være særlige behov hos barnet.

I november 2009 afgav Rambøll Management en rapport om evalueringen af forsøgsprojektet. Rapporten konkluderer, at de tværfaglige møder hjælper forældrene med at finde den løsning, der er bedst for barnet, og at møderne også styrker grundlaget for statsforvaltningernes afgørelser i de sager, hvor forældrene ikke når til enighed.

Rapporten peger bl.a. på, at brugen af de tværfaglige møder har indfriet målsætningerne bag projektet, og at metoden har medvirket til at tilvejebringe forlig i samværssager med et højt konfliktniveau. Der opnås således enighed i 68 pct. af sagerne, hvor målsætningen var at opnå enighed i 2/3 af sagerne.

Medarbejderne i statsforvaltningerne angiver ifølge rapporten, at det er inddragelse af både det børnesagkyndige og det juridiske element i det tværfaglige samarbejde, som øger kvaliteten i sagsbehandlingen og medvirker til bedre og mere holdbare løsninger.

Rapporten konkluderer også, at forældrene er meget positive over for tværfagligheden i mødet og det forhold, at både en jurist og en børnesagkyndig deltager. Dog har hovedparten af de deltagende forældre ikke oplevet en væsentlig reduktion af deres indbyrdes konfliktniveau. Der er imidlertid en mindre gruppe på 18

pct. af forældrene, der angiver, at de er blevet bedre til at samarbejde om barnet efter afholdelsen af det tværfaglige møde.

Forsøgsprojektet med de særlige tværfaglige møder i de 5 statsforvaltninger videreføres i 2010-2011 med midler fra satspuljen. Der skal hvert år gennemføres ca. 1.200 tværfaglige sagsforløb på hver 10 timer. Der har i perioden 1. februar 2010 til 31. januar 2011 været gennemført ca. 900 tværfaglige sagsforløb.

3.5. Parrådgivning

For at sætte fokus på børn i vanskelige familiemæssige situationer blev der ved finansloven for 2005 afsat midler til et forsøgsprojekt med forskellige former for parrådgivning i perioden 2005-2009. Formålet med projektet var at tilbyde en forebyggende indsats i forhold til forældre, der ønskede at bevare parforholdet, eller som ønskede, at samlivsophævelsen foregik så skånsomt som muligt, især i forhold til børnene. 12 udvalgte projekter varetog projektet, som blev afsluttet i sommeren 2009 med en evaluering foretaget af Rambøll.

På baggrund af resultaterne med parrådgivning i forsøgsprojektet er tilbuddet om parrådgivning med satspuljemidler nu videreført i en ny ordning i perioden 2010 – 2013. Forældre med børn under 18 år kan søge om parrådgivning mod en begrænset egenbetaling.

Formålet med parrådgivningen er at tilbyde en forebyggende indsats, som kan modvirke, at børn kommer i klemme som følge af forældrenes indbyrdes problemer og konflikter. Fokus for parrådgivning er – i modsætning til børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling – således en tidlig indsats.

Parrådgivning gives til familier med psykologiske og relationelle problemer og tilbydes både til samlevende forældre og til ikke-samlevende forældre. Der er med tilbuddet et særligt fokus på familier, som ikke selv har økonomiske ressourcer til fuldt ud at finansiere parrådgivning. Ordningen forudsætter derfor en vis indtægtsafhængig egenbetaling.

Ordningen med parrådgivning varetages af Center for Familieudvikling og udføres som parkurser med individuel opfølgning. Kurserne tilbydes i hele landet. Familiestyrelsen fører tilsyn med ordningen.

3.6. Skilsmisserådgivning i tide – for børnenes skyld

Statsforvaltningen Syddanmark gennemfører for tiden et forsøgsprojekt for forældre, der lige er gået fra hinanden eller er ved at gå fra hinanden. Forsøgsprojektet gælder for både ugifte og gifte forældre med børn. Forsøgsprojektet blev iværksat i foråret 2010.

Tilbud om parrådgivning er blevet givet siden 2005

Forsøgsprojekt om skilsmisserådgivning i tide blev iværksat af Statsforvaltningen Syddanmark I foråret 2010

Forsøgsprojektet etablerer grupper, hvor forældre kan mødes med andre forældre i samme situation og ansatte (børnesagkyndige og jurister) fra statsforvaltningen. Hensigten med gruppen er at hjælpe forældrene med at holde fokus på skilsmisse i børnehøjde.

Med gruppen får forældre mulighed for at mødes med andre forældre i samme situation. Forældrene får samtidig vejledning om reglerne og hjælp til en god kommunikation med hinanden samt råd om, hvordan skilsmissen kan håndteres i forhold til børnene. På den måde kan forældrene få hjælp til fra starten at få skabt nogle gode rammer og indgå aftaler, der er gode for børnene.

I hver gruppe deltager 8 forældre samt en børnesagkyndig og en jurist fra statsforvaltningen. Der er – til forskel fra parrådgivning – fokus på det neutrale rum, og forældrepar deltager således ikke sammen i gruppen, men hver for sig. Gruppen mødes op til 6 gange. Hvert møde er af 1 ½ times varighed, og det er gratis at deltage.

3.7. Børnegrupper

Ud over statsforvaltningens tilbud om konfliktløsning til forældre har statsforvaltningen også tilbud, som er henvendt direkte til børn.

Børn kan ligesom forældre få børnesagkyndig rådgivning i statsforvaltningen. Da børn kan have glæde af at være sammen med andre børn, som også har oplevet, at deres forældre er gået fra hinanden, er der i nogle statsforvaltninger også mulighed for, at barnet kan deltage i en børnegruppe.

I en børnegruppe får barnet mulighed for at snakke med andre jævnaldrende børn om den situation, som barnet er i. Ved møderne i børnegruppen er der rådgivere til stede, som er vant til at arbejde med børn.

Børnegrupperne henvender sig især til børn i alderen 10-14 år, men der deltager også yngre børn i nogle børnegrupper. Deltagelsen i en børnegruppe vil typisk være et forløb på 6-8 møder.

3.8. Hjemmesiden morogfarskalskilles.dk

På hjemmesiden morogfarskalskilles.dk kan børn få svar på mange af de spørgsmål, der opstår, når forældre går fra hinanden. Hjemmesiden er udarbejdet i et samarbejde mellem statsforvaltningerne, Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Familiestyrelsen.

Formålet med hjemmesiden er bl.a. at give børn svar på mange af de spørgsmål der opstår, når forældre går fra hinanden. Samtidig er det formålet at støtte barnet i at tale med andre om problemerne og at synliggøre, at der findes mange børn i samme situation.

I en børnegruppe kan barnet mødes med andre børn i samme situation

Hjemmesiden morogfarskalskilles.dk er henvendt til børn

Hjemmesiden indeholder bl.a. en brevkasse, hvor børn kan skrive til en børnesagkyndig rådgiver og få svar på deres spørgsmål. Hjemmesiden indeholder også information skrevet til børn om forældres samlivsophævelse, og hvad det betyder i forhold til barnet, samt information om statsforvaltningens rolle m.v.

Hjemmesiden har i gennemsnit lige under 3.000 brugere pr. måned.

**DEN FAGLIGE EKSPERTGRUPPE
OM EVALUERINGEN AF
FORÆLDREANSVARSLØVEN
OPSUMMERING AF DRØFTELSER**

2011

**JUSTITSMINISTERIET
FAMILIESTYRELSEN**

Indhold

1. Baggrund	3
2. Fælles forældremyndighed, barnets bopæl og adgangen til at rejse nye sager	4
2.1. Forældrenes syn på fælles forældremyndighed og barnets bopæl og forældremyndighedsindehaveres og bopælsforældrerens beslutningsbeføjelser	4
2.2. Virkningerne af et udgangspunkt om fælles forældremyndighed og adgangen til at rejse nye sager om forældremyndighed (og bopæl)	6
3. Barnets perspektiv	8
4. Vold og anden grænseoverskridende adfærd	10
5. Samarbejdschikane	12
6. Samvær	13
6.1. Deleordninger	13
6.2. Transport	14
6.3. Samvær med andre	14
7. Retternes fastsættelse af samvær	15
7.1. Kompetencefordelingen i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær	18
8. Uhensigtsmæssigheder i loven af mere teknisk karakter	19
9. Liste over deltagere i ekspertgruppen	21

1. BAGGRUND

Familiestyrelsen har som led i evalueringen af forældreansvarsloven etableret en faglig ekspertgruppe om evalueringen af forældreansvarsloven. I ekspertgruppen deltager repræsentanter for Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Danske Familieadvokater, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, statsforvaltningerne og Familiestyrelsen.

Formålet med etableringen af ekspertgruppen er at sikre, at de professionelle aktører, der beskæftiger sig med forældreansvarsloven til daglig, bliver inddraget i arbejdet med evalueringen af loven.

Der har været afholdt i alt 5 møder i ekspertgruppen, hvoraf 1 møde har været afholdt sammen med øvrige relevante aktører på området.

Ekspertgruppen har bidraget med faglige input for at kvalificere de 9 temapunkter for evalueringen af forældreansvarsloven. Gruppens drøftelser har taget afsæt i nogle overordnede spørgsmål, som relaterer sig til de 9 temapunkter.

Nedenfor gengives i mere summarisk form indholdet af gruppens drøftelser.

2. FÆLLES FORÆLDREMYNDIGHED, BARNETS BOPÆL OG ADGANGEN TIL AT REJSE NYE SAGER

Den faglige ekspertgruppes drøftelser af temapunkterne ”Fælles forældremyndighed mod den ene forælders ønske” og ”Barnets bopæl” har taget afsæt i følgende emner:

- Forældrenes syn på begreberne fælles forældremyndighed og bopæl.
- Forældremyndighedsindehaveres og bopælsforælders beslutningsbeføjelser.
- Virkningerne af et udgangspunkt om fælles forældremyndighed.

Gruppen har for så vidt angår temapunktet ”Adgangen til at rejse nye sager om forældremyndighed (og bopæl)” drøftet behovet for at ændre i adgangen til at rejse nye sager om forældremyndighed og bopæl.

2.1. Forældrenes syn på fælles forældremyndighed og barnets bopæl og forældremyndighedsindehaveres og bopælsforælders beslutningsbeføjelser

Om **forældrenes syn på fælles forældremyndighed** har nogle af ekspertgruppens deltagere fremhævet, at der er stor forskel på forældres opfattelse af indholdet af ”fælles forældremyndighed” og det juridiske indhold (se også under afsnittet om deleordninger). Det er bl.a. anført, at forældre mener at have en forpligtelse ved fælles forældremyndighed, men at det samtidig er uklart for dem, hvad forpligtelsen nærmere går ud på. Der er derfor behov for at tydeliggøre betydningen af at have fælles forældremyndighed, da forældrene i statsforvaltningen, hvor sagen starter, ”kæmper” mod fælles forældremyndighed på et uoplyst grundlag. Det er gruppens opfattelse, at der er behov for direkte kommunikation til forældrene og samfundet i øvrigt om betydningen af fælles forældremyndighed (og herunder om lovens indhold i det hele taget).

Gruppen har drøftet, om **begrebet ”fælles forældremyndighed” bør ændres**, sådan at der i stedet tales om ”forældreansvar”. Det er nævnt, at indholdet af ”fælles forældremyndighed” i dag i meget høj grad er, at forældrene skal tage et fælles ansvar. Begrebet dækker således ikke kun over beslutninger, som forældre med fælles forældremyndighed skal være enige om. Nogle af gruppens deltagere har tilføjet, at forældrene sjældent er uenige om de væsentlige beslutninger, hvis der ses bort fra skolevalg, som ifølge gruppen skaber konflikter. Det er gruppens opfattelse, at tvisterne reelt ikke handler om det juridiske indhold af at have fælles forældremyndighed, men i højere grad om de følelsesmæssige aspekter heraf. Ifølge gruppen opleves det at have del i forældremyndigheden af forældrene som en an-

erkendelse af dem som forældre og som et udtryk for deres ligeværdighed (forældredidentitet).

Anja Cordes har nævnt, at der efter hendes erfaring synes at være et holdnings-skifte på vej, hvor forældrene i højere grad anser det for givet, at de skal samarbejde om barnet og derfor også skal have fælles forældremyndighed, og at et større kendskab til det egentlige indhold af fælles forældremyndighed vil styrke denne udvikling og føre til en øget accept af fælles forældremyndighed.

Det er i gruppen drøftet, om loven i højere grad skal bruges som **signallovgivning**, sådan at begrebet ”fælles forældremyndighed” kun dækker over forældrenes ideelle fælles ansvar og ikke har et juridisk indhold. Der kan i så fald ske en udvidelse af bopælsforældrens beføjelser, sådan at denne forælder kan træffe beslutninger om barnets personlige forhold alene, dog måske med undtagelse af beslutningen om at flytte til udlandet, jf. også lovens § 3, stk. 2. Konsekvenserne af at flytte beslutningsbeføjelser til bopælsforælderen bør ifølge gruppen overvejes nøje, både mere generelt, herunder også ud fra hensynet til den anden forælder, men også i forhold til anden lovgivning.

Flere i gruppen har nævnt, at det centrale for barnet er, at det fælles forældreansvar fungerer i det daglige. Der bør derfor tages udgangspunkt i **barnets interesse i fælles forældremyndighed**. Barnets interesse er, at forældrene samarbejder, og at konfliktniveauet er lavt. Formålet må derfor være at finde den mest konfliktdæmpende løsning af hensyn til barnet.

Gruppen har drøftet, **om muligheden for at få en afgørelse om barnets bopæl** har medført færre tvister, og gruppen er af den opfattelse, at dette ikke er tilfældet. Det er gruppens indtryk, at det reelle indhold af forældrenes konflikt ofte er bopæl, skolevalg og samvær, dvs. nærheden til barnet – også når der rejses en forældremyndighedssag. Det blev dog samtidig bemærket, at der naturligvis fortsat er tvister, som reelt handler om forældremyndighed.

Ekspertgruppen peger på, at kravet om enighed om **skolevalg** er årsag til mange konflikter – særligt i retten – og at denne problemstilling med de gældende regler er uløselig. På den ene side er kravet om enighed ved skolevalg med til at give det at have fælles forældremyndighed et reelt indhold. På den anden side er det ikke logisk at sondre mellem beslutninger om skolevalg og daginstitution, og det er vigtigt for barnet, at der er ro omkring skolen. Gruppen har på baggrund af drøftelserne peget på, at skolevalg er en beslutning, som skal kunne træffes af bopælsforælderen, eventuelt med pligt for denne til først at drøfte spørgsmålet med den anden forælder (som har del i forældremyndigheden).

Det er også nævnt, at kravet om enighed om **pas til barnet** på samme måde som skolevalg er konfliktkabende.

Betydningen af at undervise og informere forældrene om det at være en brudt familie er også berørt. Det er nævnt, at det kan være gavnligt, at forældre modtager

undervisning/information, før en sag starter. Undervisningen kan bruges som et præventivt virkemiddel i forhold til at undgå konflikter om forældremyndighed m.v. Det er opfattelsen, at det vil kunne medføre en samfundsmæssig ressourcebesparelse, selv om selve undervisningen vil kræve ressourcer. Det er endvidere opfattelsen, at det vil kunne indeholdes i den nuværende regel om børnesagkyndig rådgivning og konfliktmægling i statsforvaltningen.

2.2. Virkningerne af et udgangspunkt om fælles forældremyndighed og adgangen til at rejse nye sager om forældremyndighed (og bopæl)

Gruppen har drøftet **kriterierne i forældreansvarslovens bestemmelser om fælles forældremyndighed i § 11 og § 14, stk. 1**. Diskussionen af kriterierne i § 14, stk. 1, er afhængig af, hvordan fælles forældremyndighed fremover defineres, jf. drøftelserne ovenfor.

På baggrund af de nu indvundne erfaringer har ekspertgruppen drøftet, om kriteriet ”tungtvejende grunde” i § 11 i alle situationer levner tilstrækkelig plads til at skønne over, hvad der er bedst for barnet, og træffe afgørelse i overensstemmelse hermed. Ved vurderingen heraf må det tillægges væsentlig betydning, at de sager, der indbringes for domstolene, er sager, hvor det ikke har været muligt at opnå enighed mellem forældrene. Som følge heraf vil en betydelig del af domstolssagerne alt andet lige være konflikttunge sager.

Der er på den baggrund enighed om, at kriteriet ”tungtvejende grunde” af hensyn til barnet bør blødes op, således at der gives et større råderum for udøvelse af et nødvendigt, konkret skøn over, om begge forældre fremadrettet kan og vil samarbejde til bedste for barnet, herunder om de kan og vil håndtere uenigheder på en måde, der ikke er til skade for barnet.

Der er blandt gruppens deltagere blevet peget på, at en opblødning f.eks. kan ske ved at bringe § 11 i overensstemmelse med forslaget i betænkning nr. 1475/2006 om Barnets Perspektiv, således at der alene kan dømmes til fortsat fælles forældremyndighed, når der foreligger bestemte holdepunkter for at antage, at forældrene kan samarbejde om barnets forhold. En anden mulig model for opblødning kunne være, at lade det fremgå direkte af § 11, at det afgørende kriterium er, hvad der er bedst for barnet, og enten at erstatte begrebet ”tungtvejende grunde” med et mindre bastant udtryk, eller at uddybe bemærkningerne til bestemmelsen, således at det kommer til at fremgå mere entydigt, at der skal foretages et samlet skøn over, hvad der er bedst for barnet.

Om § 14, stk. 1, som omhandler (gen)etablering af fælles forældremyndighed, er der blevet henvist til, at der i bestemmelsen ikke er formuleret noget kriterium, der skal anvendes ved afgørelse af sagerne, men at det følger af lovens § 4, at den enkelte afgørelse skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet. Ekspertgruppen

anser det for gavnligt, at der herved er skabt et rum for at foretage en positiv vurdering af, hvilken løsning der er bedst for barnet i den konkrete sag.

§ 14, stk. 1, omfatter imidlertid ganske forskelligartede typer af sager. Bestemmelsen regulerer således både tilfælde, hvor barnets far aldrig har haft del i forældremyndigheden, og tilfælde, hvor der tidligere har været fælles forældremyndighed, men hvor en af forældrene nu har forældremyndigheden alene. Den sidstnævnte gruppe omfatter dels tilfælde, hvor den fælles forældremyndighed er ophævet efter aftale mellem forældrene, dels tilfælde, hvor ophævelsen er sket ved dom. Den gruppe, hvor den fælles forældremyndighed er ophævet ved dom, indeholder såvel sager, der er afgjort efter de tidligere gældende regler, hvor enhver af ikke-samlende forældre havde ret til at få ophævet en fælles forældremyndighed, som sager, der er afgjort efter den gældende § 11. § 11-sagerne er kendetegnet ved, at der i en eller flere retsinstanter er fundet tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed, og forældremyndigheden er blevet overladt til en af parterne alene. Afgørelserne er truffet efter nøje vurdering og i en række tilfælde efter foretagelse af en børnesagkyndig undersøgelse, og lovens almindelige udgangspunkt om fælles forældremyndighed er dermed blevet afvist i den konkrete sag.

På den baggrund finder ekspertgruppen, at det bør præciseres i § 14, stk. 1, at genetablering af fælles forældremyndighed forudsætter, at forholdene har ændret sig, således at der nu er positive holdepunkter for at antage, at fælles forældremyndighed fremover vil være bedst for barnet. En sådan præcisering vil tillige give forældrene en bedre mulighed for at vurdere grundlaget for at føre sag. Der er i den sammenhæng peget på, at der er sager, som endnu ikke er blevet behandlet efter forældreansvarsloven, hvilket der bør tages hensyn til.

Ekspertgruppen har i forlængelse af drøftelserne om genetablering af fælles forældremyndighed haft en generel drøftelse af **adgangen til at rejse sag ved domstolene efter forældreansvarsloven §§ 11 og 14, stk. 1, og § 17.**

På den ene side har parterne en naturlig og anerkendelsesværdig interesse i at kunne få prøvet og afgjort deres sag ved domstolene. Det må også anerkendes, at der på grund af forældreansvarssagernes karakter kan være grundlag for at indbringe en tvist om f.eks. forældremyndighed for retten, selv om der tidligere er truffet en endelig afgørelse ved domstolene i en sådan tvist mellem de samme parter og vedrørende det samme barn. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis forholdene i det hjem, hvor barnet bor, har ændret sig i en retning, der er ødelæggende for barnets trivsel.

På den anden side må det også erkendes, at den brede adgang til igen og igen at indlede sag efter forældreansvarsloven kan virke processkabende, og at det kan være en betydelig belastning for et barn at være genstand for forældrenes procesførelse. Belastningen må antages alt andet lige at være særlig voldsom i de tilfælde, hvor den ene af forældrene ikke accepterer dommens resultat for fremtiden, men kort tid efter indleder en ny sag. Gentagne processer kan også føre til en uheldig belastning af den familie, som barnet bor i, det vil navnlig sige den anden af forældrene, der har accepteret dommen, men også f.eks. hel- eller halvsøskende eller en

ny partner. Der er derfor anledning til at overveje, om usikkerheden vedrørende barnets forhold kan reduceres.

For så vidt angår sager om genetablering af fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, må det antages, at en bestemmelse om, at der skal påvises ændrede forhold, i et vist omfang kan hjælpe parterne til at foretage en realistisk vurdering af, om der er grundlag for på ny at indlede en sag. Navnlig af hensyn til barnet mener gruppen, at der kan være et behov for at kunne bremse forældremyndigheds- og bopælsager, som rejses igen og igen. Efter forældreansvarslovens § 39 kan statsforvaltningen afvise en anmodning om samvær eller anden kontakt, hvis forholdene ikke har ændret sig væsentligt. Gruppen har peget på, at det i forhold til både § 11, § 14 og § 17 kan overvejes at indføre en hjemmel for domstolene / statsforvaltningerne svarende til forældreansvarslovens § 39, således at nye sager mellem de samme parter kan afvises, hvis forholdene ikke har ændret sig væsentligt, herunder hvis sagen reelt drejer sig om samvær. Der er peget på, at dette kan ske ved en revidering af retsplejelovens § 448 e, hvis det er domstolene, der skal kunne afvise en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl.

3. BARNETS PERSPEKTIV

Gruppens drøftelser af temapunktet ”Barnets perspektiv” har taget afsæt i følgende emner:

- Funktioner og formål med inddragelsen af barnet.
- Formidling til forældrene og barnet, sådan at fokus flyttes fra konflikten til barnets behov i et fremadrettet perspektiv.
- Samtalen som en støtte til barnet.

Anja Cordes har også som et overordnet punkt nævnt, at børn ikke bør inddrages direkte i forældremyndighedssager, da disse sager alene vedrører kompetence til at træffe beslutninger.

Anja Cordes har om **børnesamtalen** nævnt, at forældrene er meget opmærksomme på værktøjet, også som et redskab i konflikten til at påvirke barnet. Der er derfor behov for vejledning og information til forældrene om, hvad børnesamtaler er, og hvordan de bruges.

Betydningen af, at barnet forud for samtalen informeres om samtaleens nærmere indhold og form m.v. er drøftet. I statsforvaltningerne lægges en folder til barnet i indkaldelsesbrevet til forældrene, og der vil blive lagt en video, som viser en børnesamtale, på hjemmesiden morogfarskalskilles.dk (i skrivende stund er dette

sket). Det vil fremgå af indkaldelsesbrevet til forældrene, at barnet på hjemmesiden kan se, hvordan en børnesamtale gennemføres. Derudover vejledes forældrene på vejledningsmødet om børnesamtalen og kan også få udleveret informationsmateriale om børnesamtalen.

Flere i gruppen har peget på, at **opfølgende møder med forældrene efter en børnesamtale** erfaringsmæssigt er gavnlige, fordi mødeformen giver forældrene særligt gode muligheder for at forstå barnet og dets behov. Anvendelsen af opfølgende møder er i nogle statsforvaltninger den almindelige fremgangsmåde, mens det i andre sker ud fra en konkret vurdering, hvor også barnets eventuelle ønske om et opfølgende møde med forældrene kan spille ind. De opfølgende møder afholdes med forældrene med deltagelse af en jurist og den børnesagkyndige, som har afholdt samtalen med barnet. Når der afholdes et opfølgende møde, sendes notatet fra samtalen med barnet som udgangspunkt ikke til forældrene forud for mødet.

Om statsforvaltningernes **børnegrupper** er det blevet nævnt, at grupperne er en succes, og at der er gode erfaringer med grupperne. Det blev dog samtidig nævnt, at økonomi kan føre til, at børnegrupper ikke udbredes mere, end de er i dag, og at ikke alle statsforvaltninger har børnegrupper.

Om **retternes afholdelse af samtaler** med barnet har Lis Frost og Ole Høyer oplyst, at hovedparten af samtalerne finder sted i byretterne, og at det er indtrykket, at der i almindelighed deltager børnesagkyndige i hvert fald i samtaler med børn i alderen op til 10-12 år, og i øvrigt hvis sagen giver anledning til det. Hvis referatet fra samtalen er fyldestgørende, bliver barnet ikke indkaldt til en samtale under landsrettens behandling af sagen. Om formidlingen af, hvad en samtale er, er det anført, at det er muligt at inddrage den børnesagkyndige under retssagen på et tidligt tidspunkt for at forklare parterne, hvad samtalen drejer sig om.

Gruppen har drøftet, om det vil være hensigtsmæssigt, at barnet får en **bisidder**. I disse drøftelser er der bl.a. peget på, at det ikke er sikkert, at eventuelle ordninger om bisiddere skal være ens i statsforvaltningerne og i retterne, da forældrene og barnet er forskellige steder i processen.

Det er også nævnt, at professionelle bisiddere til børn i nogle tilfælde kan være en god idé, men at det kan være uhensigtsmæssigt, når familiemedlemmer er bisiddere for barnet. Det er samtidig nævnt, at man skal passe på, at "systemet ikke pustes for stort op".

For så vidt angår statsforvaltningerne er der givet udtryk for en vis modstand mod, at barnet har en bisidder med sig til en børnesamtale. Det er statsforvaltningernes opfattelse, at de børnesagkyndige fungerer som talerør for børnene, og at det er deres opgave at "passe på dem" under børnesamtalen. Derudover passes der også på børnene ved, at forældrene forud for samtalen får information om samtalen. Dernæst vil etablering af en egentlig bisidderordning være unødigt bureaukratisk, da der allerede efter de nugældende regler er mulighed for, at barnet kan have en bi-

sidder med. Der må også tages hensyn til, at der er tale om partstvister, hvor bisidderen af den anden forælder vil kunne opfattes som en partsrepræsentant. En bisidder kan dog i særlige tilfælde hjælpe med at forberede barnet forud for møder m.v. i statsforvaltningen. Det er også i drøftelserne anført, at den børnesagkyndige af barnet kan opleves som en del af systemet, og Anja Cordes har nævnt, at det derfor kan være en god idé med professionelle bisiddere.

For så vidt angår retterne har Anja Cordes anført, at retsplejelovens § 450 d om udpegning af en person til at bistå barnet under retssagen kun sjældent ses benyttet i praksis. Der er peget på, at dette kan skyldes et manglende kendskab til bestemmelsen, men det kan også skyldes, at der i almindelighed ikke er behov for at udnytte muligheden.

Professionelle bisiddere vil efter fleres opfattelse med god mening kunne anvendes i forhold til barnets initiativret.

I forhold til bestemmelsen i § 35 om barnets initiativret er der peget på et behov for information om muligheden for at anvende bestemmelsen og om, hvad det betyder at bruge den. For så vidt angår spørgsmålet om aldersgrænse, er det på den ene side anført, at der ikke bør være en aldersgrænse, og på den anden side, at dette er nødvendigt for bl.a. at dæmme op for situationer, hvor en forælder står bag barnets henvendelse.

4. VOLD OG ANDEN GRÆNSEOVERSKRIDENDE ADFÆRD

Med forældreansvarsloven blev voldsbegrebet udvidet til også at omfatte vold mod bopælsforælderen eller andre i familien. Samtidig blev det fastholdt, at vold mod barnet altid skal føre til, at samvær afslås eller ophæves. Der er efter gruppens opfattelse ikke problemer i forhold til myndighedernes håndtering af sager, hvor der er vold mod barnet, idet der her følges en entydig praksis. Drøftelserne har derfor taget afsæt i situationer, hvor volden retter sig mod den anden forælder og i følgende spørgsmål:

- Kan myndighederne blive bedre til at håndtere sager om vold og anden grænseoverskridende adfærd?

Marianne Samuelsson har på et møde i ekspertgruppen kort orienteret om Statsforvaltningen Syddanmarks deltagelse i Odense Kommunes projekt ”Familieliv uden vold”. Odense Kommunes projekt indgår som en del af Servicestyrelsens

satspuljeprojekt: ”Børn og kvinder i Familier med Vold”. Projektets overordnede formål er at styrke kommunernes og krisecentrenes støtte til og behandling af børn og mødre i familier med vold.

Formålet med statsforvaltningens deltagelse i projektet har været dels at afdække samarbejdsflader mellem statsforvaltningen og kommunen, dels at finde veje til at styrke dette samarbejde til gavn for børn i familier med vold. De konkrete tiltag, der har været samarbejdet omkring i projektet, har været afholdelse af dialogmøder mellem kommunen og statsforvaltningen og afvikling af temadage for bl.a. statsforvaltningens medarbejdere om voldens dynamikker og om, hvad volden gør ved børn. Derudover er der etableret en kontaktordning med én bestemt kontaktperson i kommunen og i statsforvaltningen i relation til henvendelser i konkrete voldssager, men også med henblik på at få mere generel information og vejledning om bl.a. procedurer og praksis vedrørende forældreansvarsloven. Samarbejdsprojektet har også haft fokus på bisidderollen forstået på den måde, at en af kommunens medarbejdere – typisk fra et af kommunens familiehuse – nu oftere er med til mødet i statsforvaltningen sammen med den, der har været udsat for vold. Bisidderens opgave er at støtte den voldsramte og samtidig være med til at sikre, at den vedkommende får sine synspunkter frem.

Anja Cordes har peget på, at et kritikpunkt er, at myndighederne er passive, hvis en forælder gør opmærksom på, at der foreligger vold mod hende eller ham. Det er dog samtidig opfattelsen, at myndighederne er blevet bedre til at reagere på fysisk vold, men at der er et stort problem i forhold til psykisk vold, idet dette ofte bliver opfattet som chikanøs adfærd fra den anden forælders side. Der er således peget på, at det er et problem, at der mangler sanktioner i forhold til den forælder, som udøver samarbejdschikane i form af psykisk voldelig adfærd.

Lis Frost har bemærket, at det altid vil afhænge af en konkret vurdering, hvilken betydning den ene parts tilkendegivelser om (fysisk) vold udøvet mod vedkommende af den anden part skal tillægges ved afgørelse af en sag om f.eks. forældremyndighed eller barnets bopæl. Det er således væsentligt, om udsagnene står alene og uden nogen form for sandsynliggørelse, eller om der er andre forhold, der støtter udsagnene. Det kan f.eks. være en erkendelse fra den anden part eller en strafedom, men også efterforskningsoplysninger, lægelige oplysninger, eller oplysninger fremkommet ved de sociale myndigheders undersøgelse, ved en børnesagkyndig undersøgelse eller på anden måde, kan være af betydning. Kan det lægges til grund, at der er begået fysisk vold, har voldens karakter og omfang betydning, ligesom det har betydning, om der er risiko for gentagelse, og om barnet har oplevet volden.

5. SAMARBEJDSCHIKANE

Gruppens drøftelser af temapunktet ”Samarbejdschikane” har taget afsæt i følgende spørgsmål:

- Er der behov for at foretage ændringer for så vidt angår samarbejdschikane? Kan hensynet veje tungere i afgørelserne?

Anja Cordes har nævnt, at de sanktioner, som findes i loven over for den forælder, som udøver samarbejdschikane, ikke anvendes i praksis, da barnets perspektiv i de fleste tilfælde vejer tungere end samarbejdschikane. Det er i den forbindelse blevet nævnt, at det skal være lettere at overføre forældremyndigheden eller bopælen, når en forælder udøver samarbejdschikane.

Anja Cordes har også nævnt, at myndighederne ikke lever op til intentionerne i forarbejderne til forældreansvarsloven, om at samarbejdschikane ikke må kunne betale sig. Det er heroverfor påpeget, at det kan være vanskeligt at konstatere, om der foreligger samarbejdschikane. Ét sagsforløb vil ofte isoleret set ikke være tilstrækkeligt til at foretage denne vurdering. Da denne konstatering således først kan ske på et senere tidspunkt, er det svært at skride hurtigt ind over for samarbejdschikane. Det er også peget på, at samarbejdschikane tillægges betydelig vægt, men at afgørelsen altid skal være til barnets bedste, hvorfor konstateringen af, at der foreligger samarbejdschikane, ikke altid vil få betydning for sagens endelige resultat.

Gruppen har herefter drøftet, om der kan sættes hurtigere ind i sager, hvor der er samarbejdschikane. Det er blevet nævnt, at der kan være behov for hurtigt at inddrage de sociale myndigheder, og at statsforvaltningen indgår et samarbejde med kommunen i disse sager.

Flere har foreslået, at det skal være muligt at udarbejde forældrevevneundersøgelser, som vil kunne indgå i sagsoplysningen, og som modsat børnesagkyndige undersøgelser alene har fokus på den pågældende forælders forældrevevne. Med et sådant redskab vil man i en række situationer kunne skåne barnet for direkte inddragelse i sagen.

6. SAMVÆR

Gruppen har under temapunktet ”Samvær” drøftet forældreansvarslovens nyskabelser på dette område:

- Deleordninger
- Transport
- Samvær med andre

Drøftelserne har omhandlet gruppens erfaringer med og holdninger til disse punkter.

6.1. Deleordninger

Flere har anført, at der er mange forældre, der misforstår reglerne om fælles forældremyndighed og er af den opfattelse, at man automatisk får en deleordning, hvis man har del i forældremyndigheden. Det er nævnt, at deleordninger af forældrene typisk opfattes som både 6/8- og 7/7-ordninger. Det er nævnt, at denne misforståelse ikke findes, når forældrene kommer i retten. Flere har oplyst, at mange forældre kommer i statsforvaltningen med den opfattelse, at de først er ligeværdige forældre, når der er fastsat en deleordning. Problematikken om deleordninger kan derfor ofte være konfliktoptrappende, og forældre kan føles sig mindreværdige, hvis de ikke har en deleordning.

Det er blevet nævnt, at der i mange ansøgninger om fastsættelse af en deleordning ligger en skjult dagsorden om økonomi, idet der normalt ikke betales bidrag, hvis der er en deleordning.

Det er oplyst, at der generelt ikke træffes mange afgørelser, hvor der bliver fastsat en deleordning. Statsforvaltningerne er således tilbageholdende med at fastsætte deleordninger, da kriterierne i forarbejderne sjældent er opfyldt. Hvis der træffes afgørelse om deleordning kan det bl.a. være begrundet i, at børn – ofte større børn – har ønsket dette i forbindelse med en børnesamtale. De fleste af de eksisterende deleordninger er blevet etableret på baggrund af forældrenes aftale. Anja Cordes har heroverfor anført, at aftalerne kan bero på en misforståelse hos forældre om, at fælles forældremyndighed er det samme som en deleordning.

På baggrund af drøftelserne understreger gruppen, at der ligger en stor opgave i at få kommunikeret indholdet og forudsætningerne for fælles forældremyndighed og deleordninger, sådan at der ikke er en antagelse om, at fælles forældremyndighed altid fører til en deleordning. Forudsætningerne for deleordninger skal foldes mere ud i forarbejderne til loven, sådan at det signaleres tydeligere, at deleordninger ikke

er udgangspunktet. Det bør således også fremgå, at selvom en række nødvendige forudsætninger måtte være opfyldte, så er en afgørelse om deleordning ikke automatisk bedst for barnet – heller ikke selvom der er tale om meget kompetente forældre. Dette vil også kunne afhjælpe den vildfarelse, som mange er i om fastsættelsen af deleordninger.

Det er blevet nævnt, at det kunne være en mulighed, at deleordninger alene skal være aftalebaserede.

6.2. Transport

Lene Anderson har oplyst, at statsforvaltningerne afslutter et stort antal sager om transport. Marianne Samuelsson har oplyst, at det ikke sjældent alene er transportspørgsmålet, der adskiller parterne i forhold til at indgå en aftale om samværet. Transportreglerne stiller i forhold til tidligere praksis større krav til forældrene om samarbejde og koordinering ved afhentning og aflevering af barnet. Marianne Samuelsson har også nævnt, at undtagelserne fra udgangspunktet om et fælles ansvar er et stort problem og ofte er konfliktskabende. Dertil kommer, at de er svære at håndtere for sagsbehandlerne i statsforvaltningerne.

Der er enighed i gruppen om, at transport er kommet til at fylde meget mere, end det har været intentionen med indførelsen af reglen.

Der er i gruppen peget på, at transport er et fælles ansvar, og at det er et godt signal at sende til forældrene, men samtidig er transportreglernes konfliktoptrappende karakter nævnt. Flere i gruppen har foreslået, at undtagelserne bliver gjort mere ”skarpe”, sådan at der skal meget til, før de kan anvendes.

6.3. Samvær med andre

Familiestyrelsen har forud for gruppens drøftelser om samvær med andre nævnt de problemstillinger, som styrelsen er stødt på i forbindelse med anvendelsen af bestemmelsen. Der har i forhold til den personkreds som bestemmelsen omfatter, været et problem i forhold til homoseksuelle par, hvor der ikke er sket stedbarns-adoption på tidspunktet for samlivsophævelsen. I disse situationer har styrelsen anvendt en analogi af § 20 og dermed betragtet medmoren, som værende omfattet af personkredsen. Derudover har tilknytningskravet være drøftet indgående, herunder om kravet skal lempes i forhold til bedsteforældre og små børn, da det i nogle tilfælde kan være svært at få etableret en tilknytning, når barnet er helt lille.

Marianne Samuelsson har nævnt, at statsforvaltningerne i flere tilfælde har oplevet, at § 20 er blevet brugt som et forsøg på at omgå afgørelser, der afskærer kontakten mellem barnet og samværsforælderen. Det er således flere gange sket, at bedsteforældre søger om samvær umiddelbart efter, at en forælder har fået ophævet et samvær, eller samvær er blevet afslået. I disse tilfælde har statsforvaltningen afslået

at fastsætte samvær efter § 20. Det er vigtigt, at denne problematik inddrages, hvis bestemmelsen skal reguleres.

Gruppen har drøftet, at man med fordel kunne rens § 20 for kriterier, sådan at der alene skal foretages en ”bedst for barnet-vurdering” efter § 4.

På baggrund af drøftelserne om samvær med andre efter § 20 er der i gruppen enighed om, at bestemmelsen er god. Flere i gruppen har oplyst, at de i praksis i øvrigt ikke er stødt på problemstillinger i forhold til bestemmelsen.

7. RETTERNES FASTSÆTTELSE AF SAMVÆR

Gruppens drøftelser af temapunktet ”Retternes fastsættelse af samvær” har taget afsæt i følgende emner/spørgsmål:

- Fordele og ulemper ved de nuværende saglige kompetenceregler
- Er der behov for at ændre de saglige kompetenceregler, og i givet fald hvordan?
- Konsekvenser ved en eventuel ændring af de saglige kompetenceregler

Familiestyrelsen har forud for gruppens drøftelser kort orienteret om de problemstillinger, som har været oppe i forbindelse med retternes fastsættelse af samvær, herunder problemstillingen om overvåget samvær.

Til brug for ekspertgruppens drøftelser har Lis Frost på et møde i gruppen orienteret om domstolenes behandling af forældreansvarssager og har herunder redegjort for de forhold, der efter hendes opfattelse medfører, at afgørelse af samværstvister i alle tilfælde bør følge hovedreglen i forældreansvarslovens § 38, stk. 1, og således afgøres administrativt ved indbringelse for statsforvaltningerne med rekurs til Familiestyrelsen.

Intentionen med forældreansvarslovens § 38, stk. 3, der er en undtagelsesbestemmelse, har været at gøre det muligt for forældre at inddrage tvister om samvær som ”vedhæng” under domstolenes behandling af § 11- og § 17-sager og et lille hjørne af § 14-sagerne og dermed få en samlet afgørelse af tvister om forældremyndighed, bopæl og samvær. Formålet har ikke været, at retterne skulle overtage statsforvaltningernes afgørelseskompetence i samværssager og træffe ”rene” samværsafgørelser. Det er da heller ikke det sædvanlige, men der er i praksis eksempler på, at en sag, der er indbragt for retten som en tvist om f.eks. bopæl og samvær, udvikler sig til at være en ren samværssag, f.eks. fordi forældrene undervejs bliver enige om

bopælen, eller fordi dommen i første instans alene ankes for så vidt angår samvær. Dette forekommer uhensigtsmæssigt og har ikke været intentionen med § 38, stk. 3.

Vigtigere er det dog, at samværssager efter deres karakter og ud fra de nu indvundne erfaringer generelt ikke egner sig til behandling ved de civile retter. Opgaven for retten er som en del af den dømmende myndighed at afgøre konkrete, velafgrænsede tvister mellem parterne på baggrund af de påstande, parterne nedlægger. Dette gælder også i forældreansvarssager. Det tilstræbes at afsige dommen inden for en frist på 4 måneder fra sagens indbringelse for retten, og den enkelte rets behandling af sagen afsluttes endeligt med dommens afsigelse. Parterne kan anke dommen, og for ankeinstansen gælder samme principper.

Samværssager har ofte en anden karakter. De er typisk langt mere uafgrænsede og detaljerige. Temaer og konfliktpunkter skifter undervejs, der kan være stor usikkerhed hos forældrene med hensyn til, hvilke løsninger de ønsker, og ofte kan det være praktiske frem for retlige hensyn, der er afgørende. Disse forhold gør, at sagerne hører hjemme hos statsforvaltningerne med de videregående muligheder for sagsbehandling, som det administrative system rummer.

Som eksempler på det uhensigtsmæssige i at lade domstolene behandle samværssager har Lis Frost henvist til, at der i praksis jævnligt ses påstande, der er så upræcise, at de er uegnede til at indgå i en domskonklusion. Retten kan i et vist omfang bistå parterne med at tilrette deres påstande, men det forudsætter, at hver af parterne er på det rene med, hvilket resultat de ønsker at opnå. Ofte har parterne imidlertid ikke et (fuldt) afklaret forhold til de mange elementer, der kan indgå i en samværsordning. For den part, der fører sagen med det hovedformål at få medhold i, at barnet skal have bopæl hos vedkommende, kan det f.eks. skyldes manglende psykisk parathed til at nedlægge en præcis samværspåstand, der forudsætter, at vedkommende ikke får medhold i påstanden om bopæl.

Det forekommer også hyppigt, at samværspåstande for retten alene vedrører nogle enkelte punkter eller i hvert fald ikke er fuldstændige, og at en af parterne – eller begge – allerede kort tid efter dommens afsigelse har yderligere punkter om samvær, der ønskes afgjort. Som allerede nævnt afsluttes den enkelte rets behandling af en sag imidlertid med dommens afsigelse, og retten kan ikke i sådanne tilfælde genåbne sagen og ændre dommen. Det er et grundlæggende princip, at dommen står fast, når mulighederne for anke til en overordnet ret er udtømt, og såfremt en af parterne – eller begge – ønsker, at der skal træffes afgørelse om yderligere punkter vedrørende samværet, eller at der skal foretages ændringer af tidspunkter og sted for samværet, af samværets omfang og forløb eller andet, må parterne henvises til at rette henvendelse til den relevante statsforvaltning.

Dette princip vedrørende domstolenes rolle og virkemåde gælder også i de tilfælde, hvor det kommer på tale, at et samvær skal være overvåget. Retten vil i sådanne situationer kunne bestemme i dommen, at der skal være samvær af et nærmere angivet omfang, og at det i en periode skal være overvåget, men det er ikke en dom-

stolsopgave at indgå i den nærmere tilrettelæggelse og effektivering af overvågningen, når dommen er afsagt, og retten kan ikke behandle de mange praktiske spørgsmål, der kan opstå, hvis overvågeren bliver syg, hvis en af parterne ønsker at få ændret tidspunktet for eller varigheden af det overvågede samvær eller lignende. I konsekvens heraf har landsretterne i en række tilfælde ved dommen truffet afgørelse om overvåget samvær og fastsat de overordnede rammer herfor, men har overladt det til statsforvaltningen at træffe nærmere bestemmelse om den konkrete tilrettelæggelse og gennemførelse af samværet, herunder eksempelvis at finde frem til den person, der skal være overvåger og træffe bestemmelse om tid og sted. Når parten herefter har henvendt sig til den relevante statsforvaltning, har statsforvaltningen imidlertid afvist at medvirke under henvisning til, at man efter forvaltningens opfattelse ikke har adgang til at forestå planlægningen af et overvåget samvær fastsat af retten. Det siger sig selv, at den opfattelse ikke deles af landsretterne, der har truffet afgørelserne, og resultatet er ikke rimeligt for de implicerede børn og forældre.

Gruppen af sager om overvåget samvær er relativt lille, men ikke mindst for denne kategori forekommer det helt oplagt, at de ikke er egnet til behandling ved domstolene, men hører naturligt hjemme hos statsforvaltningerne.

Lis Frost afsluttede med, at det ud fra de nu foreliggende erfaringer efter hendes opfattelse er mest hensigtsmæssigt at overlade samværsagerne til statsforvaltningen, der er en sagsbehandlende myndighed med en omfattende erfaring i at behandle netop disse sager. Forældreansvarslovens § 29, 2. punktum, og § 38, stk. 3, bør således ophæves, og bemyndigelsesbestemmelsen i § 42 bør præciseres, således at det kommer til at fremgå, at bemyndigelsen alene vedrører fastsættelse af regler for statsforvaltningerne og ikke domstolene. I § 13, stk. 1, i bekendtgørelsen om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v. bør ordene ”og retten” udgå.

Joy Winther, Tine Hammerhøj Madsen og Ole Høyer har tilsluttet sig Lis Frosts redegørelse, herunder dens konklusioner.

På baggrund af Lis Frosts redegørelse blev spørgsmålet om retternes fastsættelse af samvær drøftet.

Marianne Samuelsson har på baggrund af de indhøstede erfaringer med forældreansvarslovens virke tilsluttet sig Lis Frosts synspunkter. Det er også efter hendes mening mest hensigtsmæssigt, at samværsagerne alene behandles i statsforvaltningerne med rekurs til Familiestyrelsen. Herved undgås også de principielle betænkeligheder, der kan være forbundet med de situationer, hvor statsforvaltningen umiddelbart efter en dom er afsagt skal tage stilling til en ansøgning om ændring af det af retten fastsatte samvær.

Marianne Samuelsson har bemærket, at hendes holdning til spørgsmålet om retternes fastsættelse af samvær også skal ses i sammenhæng med hendes forslag til en ændret kompetencefordeling, således at der gennemføres et egentligt enstrengt system, se nedenfor.

Joy Winter har bemærket, at det ikke er hensigtsmæssigt, at retterne har sager liggende, som de ikke kan afslutte, fordi sagen afventer afholdelse af overvågede samvær eller lignende.

Anja Cordes har bemærket, at der er et væsentligt hensyn at tage til barnet og parterne, at der fortsat er mulighed for, at retten både kan tage stilling til forældremyndighed, bopæl og samvær, særligt i forhold til det tidsmæssige aspekt. Anja Cordes mener, at domstolene er gode til at håndtere samværsager, og at det vil være ærgerligt, at problemerne i forhold til overvåget samvær fører til, at kompetencen til at træffe afgørelse om samvær tages fra retterne. Hvis man flytter samværet fra retterne, vil dette være i strid med intentionen om at give forældrene og barnet en mulighed for at få en samlet løsning.

Familiestyrelsen har for så vidt angår spørgsmålet om retternes fastsættelse af overvåget samvær henvist til, at Familiestyrelsen med Vestre Landsret har haft drøftelser om retternes fastsættelse af overvåget samvær, herunder gennemførelsen heraf.

7.1. Kompetencefordelingen i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær

Kompetencen mellem domstolene og statsforvaltningerne blev herefter kort drøftet i gruppen. Marianne Samuelsson har nævnt, at det vil være hensigtsmæssigt, hvis statsforvaltningen fik mulighed for at træffe endelige afgørelser om forældremyndighed og barnets bopæl. Et enstrengt system vil medføre større gennemsigthed for borgerne, som i dag har svært ved at gennemskue de forskellige aktørers kompetence i sagerne.

Marianne Samuelsson mener, at en sådan kompetenceændring også vil medføre bedre forhandlings- og forligsmuligheder, og at statsforvaltningerne i konsekvens heraf ville kunne forlige endnu flere sager, ligesom den samlede sagsbehandlingstid, inden borgerne får afklaret deres (endelige) retsstilling, må forventes at kunne forkortes ganske betydeligt. Under forligsbestræbelserne får statsforvaltningerne kendskab til familiens samlede situation og en samling af kompetencen vil understøtte mulighederne for helhedsløsninger. Det vil også betyde, at barnet ikke skal høres/inddrages flere gange i samme sagskompleks, først i statsforvaltningen og derefter i retten, sådan som det er tilfældet i dag. I forvejen træffer statsforvaltningerne midlertidige afgørelser om forældremyndighed og bopæl, ligesom statsforvaltningerne er tillagt kompetencen i sager om udpegning af en ny forældremyndighedsindehaver ved forældremyndighedsindehaverens død. Har forældrene ved uenighed ønsket deres samlede sag (forældremyndighed/bopæl og samvær) oversendt til retten, sker det ikke sjældent, at retten alene afsiger dom om forældremyndighed (bopæl), idet påstanden om samvær hæves, eller parterne indgår forlig om, at samværsagen skal afgøres af statsforvaltningen. Det betyder, at forældrene

vender tilbage til statsforvaltningen – efter forløbet af normalt ganske lang tid – for at få løst deres uenighed om samvær.

Ingrid Bové Jakobsen har nævnt, at statsforvaltningerne med en sådan ændring af kompetencereglerne vil kunne lave endnu bedre løsninger for det enkelte barn, da statsforvaltningerne ofte oplever, at forældrene alene er fokuseret på at få sagerne oversendt til retten hurtigst muligt, og således ikke er interesserede i en forligsmæssig løsning.

Som en ulempe i forhold til forslaget om at statsforvaltningens skal kunne træffe endelige administrative afgørelser om forældremyndighed og barnets bopæl, er det anført, at sagsbehandlingen kan blive endnu længere, end den er i dag.

Anja Cordes har nævnt, at en ændring af kompetencereglerne som foreslået vil medføre et stort tilbageslag og et behov for, at der tilføres massive ressourcer til statsforvaltningerne, da statsforvaltningerne ikke har ressourcer nok til også at kunne træffe endelige afgørelser om forældremyndighed og barnets bopæl, som det ser ud i dag. Anja Cordes mener, at det vil være en nødvendig forudsætning for sådanne overvejelser at iværksætte en grundig undersøgelse af konsekvenserne af en sådan kompetenceændring, særligt i forhold til forældre og børn.

8. UHENSIGTSMÆSSIGHEDER I LOVEN AF MERE TEKNISK KARA-KTER

Gruppen er kommet med følgende input om uhensigtsmæssigheder i loven af mere teknisk karakter, som bør ændres i forbindelse med evalueringen af loven.

- § 23 – orienteringsret

Det er nævnt, at bestemmelsen er en videreførelse af lov om forældremyndighed og samværs bestemmelse om retten til orientering, og at reglen således er udformet på et tidspunkt, hvor det ikke var muligt at dømme til fælles forældremyndighed. Efter den tidligere lov ville en sag om ophævelse af fælles forældremyndighed altid føre til, at en af forældrene fik frataget forældremyndigheden, mens udfaldet af den samme sag i dag vil kunne være en fastholdelse af fælles forældremyndighed, medmindre der foreligger tungtvejende grunde, eksempelvis vold eller svære samarbejdsproblemer. Denne ændring af retstilstanden betyder, at kredsen af forældre,

som benytter § 23, i et vist omfang har ændret sig. Konsekvenserne af dette bør overvejes, særligt i forhold til muligheden for at deltage i sociale arrangementer.

Det er nævnt, at der er behov for oplysning til skoler m.v. om, hvordan bestemmelsen skal håndteres i praksis.

- § 42 - bemyndigelsesbestemmelsen

Lis Frost har henledt opmærksomheden på forældreansvarslovens § 42, der bemyndiger ministeren til at "... fastsætte regler

- 1) om behandling af sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v.,
- 2) om behandling af sager om transport af barnet i forbindelse med samvær, herunder forældrenes afholdelse af udgifter herved,
- 3) om overvåget samvær,
- 4) om anmeldelse af aftaler om forældremyndighed,
- 5) om børnesagkyndig rådgivning, børnesagkyndige undersøgelser og konfliktmægling og
- 6) om klagers behandling."

Lis Frost mener, at det bør præciseres, at bemyndigelsen alene vedrører statsforvaltningerne og ikke domstolene. Domstolenes behandling af forældreansvarssager er reguleret i retsplejeloven, herunder navnlig kapitel 42, og Lis Frost har peget på, at der ikke i forarbejderne er oplyst om forhold, der kan begrunde, at en så vidtgående bemyndigelse til at udstede bindende retsfor skrifter også skulle gælde i relation til domstolene.

- Indbringelse for retten

Anja Cordes har nævnt, at det er vanskeligt at komme igennem over for statsforvaltningen med anmodninger om direkte indbringelse for retten efter § 40, stk. 3. Efter denne bestemmelse kan statsforvaltningen i særlige tilfælde efter anmodning afslutte sagen og indbringe den for retten, selvom betingelserne efter § 40, stk. 1 eller 2, ikke er opfyldt.

9. LISTE OVER DELTAGERE I EKSPERTGRUPPEN

Domstolsstyrelsen

Udviklingschef Joy Winter

Den Danske Dommerforening

Landsdommer Lis Frost

Byretsdommer Ole Høyer

Dommerfuldmægtigforeningen

Retsassessor Tine Hammershøj Madsen

Danske Familieadvokater

Advokat Anja Cordes

Statsforvaltningerne

Kontorchef Marianne Samuelsson

Børnesagkyndig Ingrid Bové Jakobsen

Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Chefkonsulent Lene Anderson

Familiestyrelsen

Direktør Dorrit Sylvest Nielsen

Kontorchef Malene Vestergaard

Chefkonsulent Henriette Braad Olesen

Specialkonsulent Stine Krone Christensen

Notater fra
statsforvaltningerne om
barnets initiativret
og samvær med andre

Familiestyrelsen
Kristineberg 6
2100 København Ø

30-09-2010

Vedr. Familiestyrelsens j.nr. 2010-7301-00033

Familiestyrelsen har ved brev af 16. august 2010 anmodet statsforvaltningerne om bemærkninger vedrørende barnets initiativret og samvær med andre.

Statsforvaltningen Hovedstaden skal i den anledning bemærke følgende:

Vedrørende barnets initiativret, jf. § 35 i forældreansvarsloven

Afgrænsning

Af forarbejderne til forældreansvarsloven fremgår det ikke, om § 35 kun vedrører de situationer, hvor et barn henvender sig i en sag, der ikke verserer i forvejen, eller om § 35 omfatter alle tilfælde, hvor et barn henvender sig til statsforvaltningen.

Af Vejledning om Samvær af 6. september 2007, pkt. 2.2.2., fremgår det heller ikke, om henvendelser fra børn i allerede verserende sager skal betragtes som sager, der er omfattet af barnets initiativret. Det fremgår af vejledningen, at § 35 alene er en adgang for børn over 10 år til at anmode statsforvaltningen om at indkalde forældrene til et møde, mens bestemmelsen ikke ændrer på, at det fortsat kun er forældrene, som kan anmode om en afgørelse og har klageadgang.

Statsforvaltningen Hovedstaden har på den baggrund alene anset de tilfælde, hvor et barn henvender sig i en sag, der ikke allerede verserer i statsforvaltningen om det samme spørgsmål, med den virkning, at sagen påbegyndes og forældrene indkaldes på barnets initiativ, for omfattet af § 35 og registreret disse med en kode.

STATSFORVALTNINGEN
HOVEDSTADEN
BORUPS ALLÉ 177, BLOK D-E
2400 KØBENHAVN NV

JOURNAL NR.: 2010-110/41

TELEFON: 7256 7000
TELEFAX: 38 19 56 88
GIRO: 3001 4329848
EAN-NR. 5798000362222
SE-NR. 29-37-62-20
famhov@statsforvaltning.dk
www.statsforvaltning.dk

TELEFONTID:
Mandag 08.00 - 15.00
Tirsdag-Onsdag 09.00 - 15.00
Torsdag 13.00 - 18.00
Fredag 09.00 - 14.00

ÅBNINGSTID FOR PERSONLIGE
HENVENDELSER:
Mandag-Onsdag 09.00 - 15.00
Torsdag 09.00 - 18.00
Fredag 09.00 - 14.00

Antal henvendelser

Statsforvaltningen Hovedstaden har i alt registreret fire sager om barnets initiativret jf. § 35 i perioden fra 2008 til 2010. I 2008 har vi registreret to sager, i 2009 to sager, og i 2010 har vi ikke haft nogen henvendelser fra børn i medfør af § 35.

Herudover har Statsforvaltningen Hovedstaden ifølge oplysninger fra vores børnesagkyndige rådgivere én til to henvendelser om måneden fra børn, der møder uanmeldt for at give deres mening til kende i en allerede verserende sag om samvær, bopæl eller forældremyndighed. De børnesagkyndige oplyser, at børnene i disse situationer altid møder sammen med en af forældrene. Henvendelser fra børn i allerede verserende sager er ikke blevet registreret med en kode.

Statsforvaltningens behandling af sager om barnets initiativret

I tre ud af de fire sager har statsforvaltningen fulgt barnets henvendelse op med en indkaldelse af forældrene til et vejledningssmøde. I ét tilfælde er der endvidere tilbudt og gennemført rådgivning af barnet.

I den ene af sagerne verserede der en sag ved retten. Barnet på 13 år henvendte sig til statsforvaltningen sammen med sin mor, da barnet ikke ville hjem til sin far, der var bopælsforælder. Statsforvaltningen fulgte op på barnets henvendelse ved at tage kontakt til barnets kommune, der foretog det videre fornødne i sagen. Sagen blev herefter henlagt i statsforvaltningen.

Den anden sag omhandlede en 13-årig pige, der henvendte sig i statsforvaltningen sammen med sin far, med ønske om, at hendes far blev bopælsforælder i stedet for hendes mor. Sagen var kort forinden afgjort ved retten med moderen som bopælsforælder. Statsforvaltningen fulgte op på pigens henvendelse ved at indkalde forældrene til vejledningssmøde. Da faderen udeblev fra mødet, tilbød og gennemførte statsforvaltningen børnesagkyndig rådgivning af pigen alene.

Den tredje sag verserede i statsforvaltningen vedrørende samvær, og der havde været afholdt et møde om dette spørgsmål. En 11-årig dreng henvendte sig alene, efter at være løbet hjemmefra, med et ønske om at skifte bopæl. Statsforvaltningen fulgte op på hans henvendelse ved at indkalde forældrene til vejledningssmøde om drengens bopæl.

Den sidste sag omhandlede en 16-årig drengs skriftlige henvendelse til statsforvaltningen med et ønske om æn-

dring af forældremyndighedens placering. Der blev i denne sag fulgt op med en opringning til barnet og efterfølgende indkaldelse af forældrene til vejledningsmøde.

Statsforvaltningens håndtering af situationer, hvor barnet henvender sig uanmeldt

Statsforvaltningen Hovedstaden har udarbejdet retningslinjer, der anvendes i de situationer, hvor et barn møder op uanmeldt. Det betyder, at disse retningslinjer både anvendes i forhold til børn, der gør brug af initiativretten jf. § 35, og børn, der møder uanmeldt op i allerede verserende sager.

Af disse retningslinjer fremgår det, at der skal tilkaldes en børnesagkyndig rådgiver, som taler med barnet om baggrunden for barnets henvendelse og om hvad barnet ønsker. Den børnesagkyndige rådgiver vejleder barnet om dets muligheder og om den videre sagsbehandling, herunder om at statsforvaltningen vil orientere forældrene om barnets henvendelse og tage stilling til, om forældrene skal indkaldes, såfremt sagen ikke allerede verserer.

Hvilke problemstillinger opleves i sagerne

I alle fire sager har barnet haft en klar forventning om, at statsforvaltningen hurtigt kunne handle på baggrund af barnets henvendelse og gennemføre de af barnet ønskede ændringer. I ét tilfælde var der tale om en akut situation, hvor barnet var løbet hjemmefra og ikke ville hjem igen til bopælsforælderen.

Statsforvaltningen Hovedstaden har ikke erfaret, at de børn, der henvendte sig, har haft vanskeligheder ved at overskue konsekvenserne af henvendelsen til statsforvaltningen. I alle fire tilfælde har det været den børnesagkyndige rådgivers vurdering, at barnet har været afklaret og målrettet ved henvendelsen.

I ingen af sagerne har barnet haft et ønske om at hemmeligholde sin henvendelse eller sine ønsker til ændringer. Alle fire børn har givet klart udtryk for, at de ønskede, at deres forældre skulle kontaktes og indkaldes til møde.

I de fire registrerede sager er to børn mødt sammen med en af forældrene og to børn er mødt eller har henvendt sig alene. I den ene sag, hvor barnet henvendte sig sammen med sin far, udeblev faderen fra det møde, der blev indkaldt til på baggrund af barnets henvendelse. I denne sag er det statsforvaltningens vurdering, at barnets ønsker var påvirket af faderens holdninger og ønsker.

På baggrund af de fire registrerede sager er det ikke statsforvaltningens erfaring, at forældrene misbruger barnets initiativret til at lægge pres på barnet. Der er derimod tale om børn, der lever med en i forvejen kompleks og vanskelig samværs- eller forældremyndighedsproblematik, og som vælger at give deres mening til kende på denne måde.

Vedrørende samvær med andre, jf. § 20 i forældreansvarsloven

Antal sager i perioden

Statsforvaltningen Hovedstaden har truffet 26 afgørelser og formidlet fire aftaler i medfør af § 20 om samvær med andre end forældre.

I 2008 er der truffet 13 afgørelser, i 2009 er der truffet seks afgørelser og formidlet tre aftaler om samvær med andre end forældrene, og i 2010 er der truffet syv afgørelser og formidlet én aftale om samvær med andre end forældrene.

Valg af konfliktløsningstilbud

I 21 af sagerne er der afholdt vejledningsmøde med parterne. Ni sager er alene behandlet på skriftligt grundlag. I én sag har der efter vejledningsmødet tillige været afholdt børnesagkyndig rådgivning, hvorefter sagen er afsluttet. I de sager, hvor det har været relevant, har der været afholdt samtale med barnet.

Beskrivelse af problemstillinger

Gennemgangen af sagerne viser, at der i 21 sager er tale om ansøgninger fra bedsteforældre. Stedfædre/sociale fædre er ansøgere i fem sager, og i fire sager er ansøgerne nærtstående familiemedlemmer til barnet.

I 14 af de 30 sager er den anden forælder afgang ved døden. I 16 af de 30 sager er den anden forælder forhindret i at have samvær, eller den anden forælder er ukendt for barnet.

Der er givet afslag på fastsættelse af samvær i 15 tilfælde. I 13 tilfælde er der fastsat eller aftalt samvær.

Endvidere er der truffet to afgørelser om ændring af tidligere fastsat samvær.

I de 13 sager, hvor der er fastsat eller aftalt samvær, er der i fire tilfælde fastsat weekendsamvær hver 2. uge. Dette samvær er i alle tilfælde fastsat mellem et barn og stedfar, hvor barnet ikke kender sin biologiske far. I de

øvrige sager er der fastsat samvær i mindre omfang, fra én gang ugentligt mellem en mormor og en 2-årig, hvor moderen er afgået ved døden, til samvær fire weekender om året mellem et barn og dets bedsteforældre, hvor faderen er afgået ved døden.

I 15 sager er der givet afslag på fastsættelse af samvær. I 12 af disse sager er ansøgeren bedsteforældre. I ét tilfælde er der givet afslag til en stedfar. I otte tilfælde er afslaget givet med den begrundelse, at der ikke er nogen tilknytning mellem ansøger og barnet, og at der igennem længere tid (i mere end ét år), ikke har været kontakt mellem ansøger og barnet. I to tilfælde er der givet afslag med den begrundelse, at kontakten vil være for belastende for barnet på grund af et højt konfliktniveau mellem ansøger og den forælder barnet bor hos.

Med venlig hilsen

Jette R Røgild
kontorchef

Evaluering af forældreansvarsloven §§ 35 og 20

Familiestyrelsen har i brev af 16. august 2010, j.nr. 2010-7301-00033, anmodet ERFA-gruppen på forældreansvarslovens område om input til brug for evalueringen af loven. Om de hidtil indhøstede erfaringer kan for Statsforvaltningen Sjællands vedkommende oplyses:

1) Barnets initiativret, § 35

Antal henvendelser, som statsforvaltningen skønner at have modtaget i 2008, 2009 og 1. halvår 2010

Henvendelser fra børn registreres ikke særskilt. Det anslås, at vi har 20-25 henvendelser fra børn om året. Disse dækker (ganske få) telefoniske henvendelser, (nogle) personlige henvendelser og for flertallets vedkommende skriftlige henvendelser.

Henvendelserne dækker både samvær, forældremyndighed og barnets bopæl og fremsættes – også af børn under 10 år - på forskellig vis, således f.eks.

- brev, som barnet selv har skrevet og sendt
- brev, som en anden end barnet har skrevet, underskrevet af barnet
- email fra klasselærer på barnets vegne
- og senest en webcam-optagelse med barnet, indsendt elektronisk af en samværsforælder.

Vi har drøftet, om der ses en tendens til, at børnene inden henvendelsen til statsforvaltningen har besøgt statsforvaltningernes børnehjemmeside henholdsvis børnebrevkassen, men det har vi ikke fundet belæg for at antage.

Statsforvaltningens behandling af sager om barnets initiativret

Alle henvendelser fra børn håndteres og screenes individuelt, og alle til rådighed stående redskaber anvendes, uanset om der er tale om en situation, omfattet af § 35, eller ikke (f.eks. hvis barnet er under 10 år eller der er tale om samvær med et barn, anbragt uden for hjemmet, hvor statsforvaltningen ikke har kompetence).

Telefoniske henvendelser besvares af en børnesagkyndig. Skriftlige henvendelser behandles ligeledes i første række af børnesagkyndige, der så vidt muligt tager telefonisk kontakt til barnet med henblik på at afdække baggrunden for barnets henvendelse og ikke mindst vejlede om, hvilke muligheder statsforvaltningen har dels rent juridisk, dels rådgivningsmæssigt. Det afklares herunder, om barnet ønsker, at forældrene inddrages. Barnet får børnesagkyndig rådgivning på stedet og tilbydes mulighed for fornyet telefonisk kontakt. Kan der ikke opnås telefonisk kontakt, skriver vi – afhængig af situationen – til barnet eller forældrene, eksempelvis med tilbud om eller indkaldelse til børnesagkyndig rådgivning.

Statsforvaltningens håndtering af situationer, hvor barnet henvender sig uanmeldt i statsforvaltningen

Det er ikke forekommet, at et barn har henvendt sig alene. Det er sket enten med veninder, en forælder, en pårørende eller en anden voksen (advokat).

I alle tilfælde taler en børnesagkyndig med barnet. Det er forekommet, at et barn har ønsket, at veninder har deltaget i samtalen. I en sådan situation tager den børnesagkyndige konkret stilling til, i hvilket omfang barnet kan have bisidder med til samtalen.

Problemstillinger, som statsforvaltningen har oplevet

Ved statsforvaltningen verserer løbende et antal særligt konfliktfyldte sager om samvær, forældremyndighed og barnets bopæl, som med afbrydelser strækker sig over flere år. Det betyder bl.a., at nogle børn er bekendt med og i visse tilfælde fortrolige med statsforvaltningens rolle, kompetence og muligheder, herunder for inddragelse af barnet, og derfor helt relevant kan benytte sig af initiativretten.

I andre tilfælde har der mere været tale om et nødråb fra barnet, der ikke trives, og som f.eks. ønsker at skifte skole p.g.a. mobning. Således er det et særligt og belastende dilemma for børnene, at statsforvaltningen kan eller skal inddrage forældrene. I disse situationer aktiveres ud over den børnesagkyndige rådgivning også vejledning om henvisningsmuligheder i bl.a. kommunalt regi (PPR m.v.).

Generelt er der altså tale om børn, der er belastede af en forældrekonflikt eller manglende forældresamarbejde og eventuelt tillige er i en af andre grunde udsat position.

Det er stadig erfaringen, at bestemmelsen giver anledning til misforståelser, navnlig følgende 2 aspekter:

1) Påklage

Det er forekommet flere gange, at børn har henvendt sig personligt, er blevet bragt ind af pårørende eller har skrevet til statsforvaltningen, efter at vi har truffet en afgørelse eller retten afsagt en dom, for at tilkendegive en utilfredshed med resultatet.

Det forhold, at initiativretten ikke tillige er en ret til efterfølgende at klage henholdsvis anke over en afgørelse, som myndighederne har truffet, må give anledning til overvejelser om særlig vejledning om bestemmelsen, sådan at der ikke skabes yderligere frustration på grund af skuffede forventninger. Muligheden for at give barnet åben børnesagkyndig rådgivning aktiveres selvsagt omgående, idet det erfaringsmæssigt kan støtte barnet at tale med en neutral person med børnesagkyndig indsigt.

2) Kompetence

Reglen er tænkt som ”en livline” for barnet. Udover at en henvendelse fra et barn kan udløse selvstændig vejledning og børnesagkyndig rådgivning til barnet, er ”råderummet” i statsforvaltningen, at vi kan indkalde forældrene til et vejledningsmøde, som kan være tværfagligt.

Det er oplevelsen, at et antal henvendelser udspringer af forventninger om andre løsningsmuligheder, end bestemmelsen rummer. Som eksempel kan nævnes en ansøgning fra en ung om udpegning af en (tilfældig) anden forældremyndighedsindehaver end forælderen.

Som det fremgår, ses situationer, hvor der kan være tvivl om, hvorvidt et barn har henvendt sig på eget initiativ eller er ansporet til det, ligesom en kontakt kan have karakter af et ”partsindlæg”. Selv om vi har haft sager, hvor § 35 har opfyldt sit formål, kan der altså også være tale om, at nogle børn udsættes for en yderligere belastning.

Endelig udgør spørgsmålet om deltagelse af bisidder ved personlige henvendelser en problemstilling, som nødvendigvis må håndteres konkret.

2) Samvær med andre, § 20

Antal sager

Statsforvaltningen Sjælland har registreret følgende antal sager afsluttet

2008: 33

2009: 42

2010, 1. halvår: 9

Statsforvaltningens sagsbehandling

Disse sager behandles som andre sager om samvær. I udgangspunktet adskiller sagsbehandlingen sig ikke, og konfliktløsningstilbud anvendes individuelt efter en konkret vurdering. Således kommer også børnesagkyndig undersøgelse på tale. Tilsvarende kan en afgørelse også være fastsættelse af overvåget samvær.

Til forskel fra andre sager vil belysningen af barnets perspektiv i form af inddragelse af barnet ved en personlig samtale indebære flere samtaler, hvis der er flere konkurrerende ansøgere, som ikke søger samtidig.

Problemstillinger, som gør sig gældende

De 84 behandlede sager omfatter ansøgninger

- fra et bredt spektrum af nærtstående, således stedforældre, forældres søskende, søskende, bedsteforældre, samlever med enlig adoptant
- såvel hvor en biologisk forældre er død, som hvor den biologiske forælders kontakt er afskåret eller begrænset.

Helt generelt er disse sager mere end almindeligt komplicerede og særligt ressourcekrævende, også selv om børnene ikke altid nødvendigvis anses for ”særligt udsatte og sårbare”. Det gælder ikke mindst, hvor der er flere eller mange konkurrerende ansøgere, herunder en biologisk forælder.

Problemstillinger, der kan peges på:

- 1) (Mulig) Konflikt mellem portalbestemmelsen om barnets bedste og forudsætningen om samværrets omfang, hvor
 - der er tale om små børn
 - stedsøskende ikke kan have samvær i samme omfang som søskende hos disses biologiske forælder, der tillige er social forælder for dem
 - der er aldersspredning mellem søskende, således at der for det større barn er en tilknytning til ansøgeren, men for det yngre ikke eller kun i begrænset omfang er etableret en tilknytning

således at det forudsatte omfang af samvær i praksis virker enten begrænsende eller indebærer forskelsbehandling af (halv-)søskende.

En helt speciel situation, der bør give anledning til nærmere overvejelser, er hvor en (ene)forældremyndighedsindehaver med flere børn med forskellige fædre/mødre afgår ved døden, og forældremyndigheden tillægges forskellige personer. I relation til § 20 vil disse børn kunne være meget forskelligt stillet.

Med forældreansvarslovens § 20 kan der ved lovens revision være særlig grund til at indtænke nutidens familiedannelser. Der kan således peges på – også i tilfælde, hvor reglen har været anvendt analogt – at et barn (ikke kun teoretisk) kan få et relativt begrænset samvær med den nærtstående person, som har været eller er en primær omsorgsgiver.

2) Modstand hos bopælsforælderen eller den/de der har fået tillagt forældremyndigheden ved en forældremyndighedsindehavers død rummer et særligt konfliktpotentialer i § 20-sammenhæng.

3) Ansøgers omsorgsevne, begrundet i alder
I praksis har der været ansøgninger både fra søskende, som har været meget unge, og fra bedsteforældre i en høj alder, med såvel små som større børn. I begge ender af spektret vil dette influere på vurderingen af om, i hvilket omfang og under hvilke betingelser et samvær kan fastsættes.

4) Det énstrengede system
Sager, hvor statsforvaltningen har truffet afgørelse om forældremyndighed ved dødsfald, indbringes for domstolene som 2. instans. Domstolene har imidlertid ikke kompetence til også at behandle sag om samvær i denne situation. Dette indebærer, at der samtidigt og sideløbende kan/skal behandles sag om samme barn i statsforvaltnings- og domstolsregi, og vurderes ikke at være hensigtsmæssigt.

03-10-10
Lene Mikkelsen
Statsforvaltningen Sjælland

Om barnets initiativret og samvær med andre - Syddanmark.

1. Forældreansvarslovens § 35 om barnets initiativret

Barnets initiativret er i 2008 og 2009 registreret med tællekode 117901.
I 2010 er der registreret med tællekode 192181.

2008: 0 tællekoder 117901 i Syddanmark

2009: 1 tællekode 117901 i alt i Syddanmark

2010: 9 tællekoder 192181 i alt i Syddanmark (i 1. ½ år), heraf 6 i Aabenraa

Tællekoderne giver ikke et retvisende billede af antal henvendelser efter § 35 i nogen af årene. Vi har i alle årene haft henvendelser efter § 35, som vi har visiteret til den relevante sagsbehandling. Henvendelsen er derefter afsluttet med koden for den relevante sagsbehandling (evt. ingen kode). Vi har således glemt, at sagen er rejst efter § 35 med dertil hørende tællekode.

I øvrigt gælder § 35-tællekoden efter kodeinstruksen kun når der er ”indkaldt til møde”. Det betyder, at de henvendelser, som ender med en telefonisk eller skriftlig kontakt til barnet f.eks. i forhold til de større teenagebørn ikke bliver medtalt.

Det forekommer også, at en forælder begrundet sin ansøgning om f.eks. bopæl med henvisning til et vedlagt brev, hvor barnet har udtrykt sit ønske. Disse sager vil heller ikke blive medtalt som § 35-sager.

Antal henvendelser:

Ribe: skønsmæssigt 10 henvendelser om året

Odense: skønsmæssigt 10-15 henvendelser om året

Aabenraa: skønsmæssigt 10 henvendelser om året

Sagsbehandlingen:

Henvendelserne, som oftest enten er et brev, mail eller et opkald fra et barn, behandles efter en konkret vurdering af den enkelte henvendelse. Det er en børnesagkyndig rådgiver, der visiterer alle § 35 henvendelserne og vurderer hvilket tilbud/sagsbehandling, der konkret er relevant:

- børnesagkyndig rådgivning af barnet,
- børnesagkyndig rådgivning af forældre
- vejledningsmøde af forældrene om samvær/ forældremyndighed/ bopæl
- børnesamtale
- telefonisk kontakt til barn, evt. både barn og forældre.
- på skriftligt grundlag.

Der kan selvfølgelig også være kombinationer.

Ribe har ikke været i situationen, at et barn har henvendt sig uanmeldt, men afdelingen ville bestræbe sig på hurtigst muligt at få en børnesagkyndig frigjort til at tage sig af barnet.

I Odense har der – efter erindringen – været 3 børn, der uanmeldt har henvendt sig, heraf et søskendepar. I alle tilfældene kom en børnesagkyndig straks til stede og for så vidt angår

søskendeparret var det muligt for en børnesagkyndig at have en samtale med begge børn med det samme.

Åbenrå: 5 børn har henvendt sig i informationen i Aabenraa. De 3 var søskende. Det var umiddelbart muligt for en børnesagkyndig at tale med børnene. 3 børn har ringet. De er efterfølgende blevet ringet op af en børnesagkyndig.

Konkrete problemstillinger:

Der har været sager, hvor det kan fremstå som usikkert, om et brev er skrevet af barnet selv eller af barnets ene forælder og hvor der således kan opstå tvivl om, om henvendelsen egentlig er et udtryk for barnets eget ønske eller om henvendelsen mere er båret af forældreinteresser.

2. § 20 - samvær med andre

Antal sager

Afgørelseskoderne fra sj-sag for hele Syddanmark:

år	aftale	afgørelse	Henlagt uden afg.	I alt
2008	9	10	7	26
2009	14	13	7	34
2010, 1. ½ år	7	6	9	22 (½ år)
I alt	30	29	23	82 (2½ år)

Sagsbehandlingen:

I 2009 registreredes aktiviteterne i statistikken. Vi kan se, at der i 2/3 del af de realitetsbehandlede sager er afholdt møde, hovedparten som tværfaglige møder. 1/3 del af sagerne er behandlet på skriftligt grundlag. Tilsvarende registreringer er ikke foretaget i 2010 (eller i 2008), fordi der ikke længere registreres efter sagsbehandlingstype.

Sagerne vil ofte starte på skriftligt grundlag. Afhængig af sagens karakter og de konkret fremkomne oplysninger vil sagen blive færdiggjort på skriftligt grundlag eller viderebehandlet i form af mødeafholdelse, typisk tværfagligt møde og muligt børnesamtale og evt. opfølgende møde.

Genstand for skriftlig behandlede sager kan være sager, hvor de formelle betingelser for bestemmelsens anvendelsesområde, ikke er opfyldt. Det kan også være sager, hvor vi vurderer, at der er tale om ”omgåelse” af en afgørelse, hvor ikke-bopælsforælderen har fået afslag på samvær.

Typisk er sagerne så konfliktfyldte med stor modstand fra bopælsforælderen, at det kun er i et fåtal af sager, at det vil give mening at tilbyde rådgivning/konfliktmægling.

Konkrete problemstillinger

Umiddelbart er der ikke erfaret egentlige konkrete problemstillinger. Men som inspiration og til belysning af variationerne på området kan der henvises til følgende tilfældigt udvalgte eksempler på § 20-sager.

1. far har frasagt sig samvær. Farmor søger. Afslag, idet far jo kan lade være med at frasige samvær.
2. far har fået afslag. Farmor og farbror søger. De 2 ansøgere har samme bopæl som far. Afslag omgåelse.
3. Mormor søger. Mor er død. § 34 samtale. barnet ønsker ikke samvær med mormor. Afslag.
4. Farmor søger. far er død. Ingen tilknytning. Afslag.
5. En mor er afdød ved døden. Hendes forældre søger om samvær. Faren er først imod samvær. Datteren indkaldes til børnesamtale. Datteren ønsker kontakt til bedsteforældrene. Faren er på det opfølgende møde enig i samvær én gang om måneden.
6. høring - møde - samtale med børn - møde - farmor frafalder
7. høring - møde - aftale i mødenotat om opstart på samvær og berammet opfølgende møde
8. høring - møde - aftale i mødenotat om samvær
- 9-10. Begge sager startede på skriftligt grundlag.
I den første sag var det farfar og farmor, der søgte om samvær. Far havde ikke samvær på grund af psykisk sygdom. Der blev holdt børnesamtale og opfølgende møde, hvor der blev indgået aftale om samvær og telefonkontakt.
I den anden sag var det mormor og morfar, der søgte. Samværet med mor var ophævet efter barnets ønske. Der blev holdt børnesamtale og opfølgende møde, hvor der blev indgået aftale om samvær.
11. farmor meddelte afslag på samvær med børnebørn pga. for højt konfliktniveau mellem farmor og mor - sagen er påklaget til Fam.styrelsen, hvor den endnu ikke er afsluttet.
12. sag er endt med en aftale ml. farmor og mor om samvær 1 gang om måneden.
13. ikke biologisk far. fuld enighed om, at manden der har fungeret som far for 2 piger skal have samvær 1. weekend om måneden.
14. mor er død, far der hidtil har været alm, sv forældre, får bopælen. Bedsteforældre, der har været en stor del af pigens liv, får sv 1 gang om måneden og 1 uge i sommerferien. aktuelt har far søgt om ophævelse.
15. Faster søger samvær, da far er død. Der har tidligere været samvær, men faster og mor er blevet uenige, og faster søger det derfor fastsat. Høringer og indkaldelse til møde. På mødet fuld enighed om weekend hver 4. uge + påske + hver 2. jul + hvert 2. nytår + sommerferie + efterårsferie + vinterferie.
16. flere farmorsager, hvor der er givet afslag pga manglende social tilknytning

Statsforvaltningen Midtjylland

ERFA-Gruppen på forældreansvarslovens område – evaluering af forældreansvarsloven.

1. Vedrørende barnets initiativret (§ 35):

- Antal henvendelser: Kode 117901: 24
Kode 192181: 15

I alt 39 kodede henvendelser med barnets initiativret i 2007-2008-2009 og 2010 (til dato).

- Henvendelserne er typisk fra større børn – teenagere.

Sagsbehandlingen:

I Hovedkontoret har vi valgt at følge bestemmelsens ordlyd, hvorefter barn, der er fyldt 10 år, kan anmode statsforvaltningen om at indkalde forældrene til et møde om forældremyndigheden, barnets bopæl eller samvær.

Udgangspunktet er derfor, at vi indkalder forældrene til et vejledningsmøde.

Hvis henvendelsen er skriftlig, afhænger det af indholdet af henvendelsen, hvorledes sagen behandles. Oftest kaldes forældrene umiddelbart efter ind til et tværfagligt vejledningsmøde, hvor forældrene i indkaldelsesbrevet gøres bekendt med deres barns henvendelse.

Der er også eksempler på, at sagsbehandleren ringer til barnet for at få en nærmere uddybning. Ofte er barnet meget godt orienteret om sin sag og ved f.eks., at forældrene tidligere har været til møde i statsforvaltningen, og hvem der har forældremyndigheden m.v.

Under vejledningsmødet opnås tit enighed mellem forældrene. Eller barnet indkaldes efterfølgende til en § 34 samtale, idet én af forældrene måske ikke stoler på, at det er barnets egen holdning, det har tilkendegivet i sin henvendelse.

Vi har ét eksempel på, at forældrene blev enige om, at alle tre børn skulle til børnesagkyndig rådgivning, og sagen sluttede med denne rådgivning.

Ved gennemgang af sagerne kan det konstateres, at der er mange sager om bopæl – hvor (det store) barn nu ønsker at bo hos den anden af forældrene, fordi det er røget uklart med bopælsforælderen. Det bliver der så fulgt op på under det efterfølgende vejledningsmøde, hvor der vejledes om, at et bopælsskifte ikke nødvendigvis er en god idé i tilfælde af uløste konflikter mellem bopælsforælder og barnet.

Selve håndteringen af henvendelsen afhænger af, om barnet ringer, skriver eller møder. Hvis barnet skriver, går sagen naturligvis til vedkommende sagsbehandler. Hvis barnet ringer, er der en aftale

med Info-centret om, at samtalen viderestilles til specialkonsulenten, og i dennes fravær til 2 fuldmægtige.

Hvis vores faste børnesagkyndige rådgiver i huset er ledig, sker det, at vedkommende taler med barnet. Ellers aftales det med barnet, hvad der bliver noteret fra barnets henvendelse, og at vi indkalder forældrene til et møde, hvor forældrene vil blive gjort bekendt med henvendelsen.

Ved de telefoniske henvendelser opleves det undertiden, at én af forældrene står i baggrunden. Andre gange ringer barnet fra sin mobiltelefon fra f.eks. skolen. Oftest giver barnet udtryk for, at én/begge forældre ved, at det kontakter statsforvaltningen. Andre gange er det efter råd fra f.eks. skolelærer.

Vi oplever ikke, at børnene decideret ikke kan overskue konsekvenserne af sin henvendelse. Når vi fortæller, at vi vil indkalde forældrene, synes de, at det er en god idé. De ved også, at sagen måske skal afgøres endeligt i retten. Mange sager handler om bopæl.

Hvis henvendelsen kun vedrører samvær, og der samtidigt/efterfølgende kommer en ansøgning fra én af forældrene om genoptagelse af sagen, kan sagsgangen være, at vi orienterer bopælsforælderen og indkalder barnet direkte til en § 34-samtale med efterfølgende vejledningsmøde af forældrene.

De uanmeldte henvendelser er typisk sammen med én af forældrene. Hvis den børnesagkyndige er ledig, taler hun med barnet. Den medfølgende forælder afleverer måske samtidigt en ansøgning om f.eks. bopæl, eller om ændring af samværet. Herefter indkaldes begge forældre til et vejledningsmøde.

I afdelingskontoret anvendes den procedure, at barnet tilbydes børnesagkyndig rådgivning. Dette kan ske ved telefonisk kontakt til barnet eller ved at bopælsforælderen kontaktes, og tilbudet gives gennem denne. Under rådgivningen formulerer barnet sammen med rådgiveren, det som barnet ønsker viderebragt til forældrene. Undertiden afsluttes sagen med rådgivningen af barnet.

Giver barnet samtykke til at oplysninger fra rådgivningssamtalen gives videre til forældrene, indkaldes forældrene til tværfagligt møde med deltagelse af den børnesagkyndige, der har haft samtalen barnet.

Alternativt indkaldes forældrene til tværfagligt møde, og barnets skriftlige henvendelse danner grundlag for mødet.

Der er få sager, hvor barnet ikke er tilbudt rådgivning eller hvor barnet ikke har ønsket rådgivning inden mødet med forældrene. I de sager har sagsbehandleren ofte haft en telefonisk kontakt med barnet inden mødet.

I sager hvor forældrene har indsendt en ansøgning samtidig med barnets henvendelse, indkaldes forældrene til vejledningsmøde, og barnet tilbydes rådgivning.

Når børn henvender sig uanmeldt – eller telefonisk - håndteres henvendelsen på samme måde som i hovedkontoret, ved at barnet kommer til at tale med en jurist.

Er der akut behov for børnesagkyndigrådgivning af barnet, kan dette etableres, hvis en af de børnesagkyndige er ledig. Det kan være i situationer, hvor barnet nægter at tage tilbage til bopælsforælderen, eller hvor barnet giver indtryk af at være under stærkt pres fra den forælder, der kommer med barnet.

Er barnet ledsaget af en af forældrene, vil vi så vidt muligt tale med forælderen, men ofte har barnet også behov for vejledning.

Problemstillinger

Vi burde have en vejledning til børn om, hvordan de skal gøre ved henvendelser til os. F.eks. en standardansøgning i mailform, som de kan udfylde på intranettet og sende til os med oplysning om hvordan de kan kontaktes, om deres forældre er bekendt med henvendelsen etc.

Det kan ved skriftlige henvendelser være svært at vide, om særligt bopælsforælderen er orienteret om barnets henvendelse, og man kan derfor være tilbageholdende med at skrive til denne, da barnet kan komme i klemme.

De fleste børn har dog orienteret forældrene, inden de kontakter os, og mange gange er det en af forældrene, der hjælper barnet med at kontakte os.

Det kan også være svært at vurdere, om barnets brev skal vedlægges indkaldelsen til forældrene. Der kan være tale om oplysninger, som barnet ikke ønsker videregivet til forældrene, og hvor vi ville undtage for aktindsigt, hvis vi havde flere oplysninger om forholdene. Vi er derfor tilbageholdende med at videresende barnets brev, før vi har talt med barnet.

Vi har ikke mange eksempler på forældres misbrug af initiativretten.

Mange gange suppleres en ansøgning af barnets bemærkninger. I den situation fortolker vi som udgangspunkt henvendelsen som en ansøgning fra en af forældrene, og vi håndterer derefter barnets henvendelse efter aftale med forældrene i et møde.

Orienteringen af barnet om mødet med forældrene er meget forskellig, og vi har ikke nogen egentlig procedure. Oftest er det forældrene, der orienterer barnet om resultatet.

2. § 20-sagerne

Sager med afgørelseskode 115%9%: 59 i perioden 2008, 2009 og 2010 (til dato)

Hvis vi ikke umiddelbart meddeler afslag, fordi ansøgerne enten ikke er nærmest pårørende eller nært knyttet til barnet, er sagsbehandlingen identisk med en almindelig samværssag.

Et par af sagerne har været efter § 20, stk. 1, hvor vi har truffet afgørelse om samvær med bedsteforældre eller ældre søskende, og hvor der forud havde verseret en § 15-sag.

Efter stk. 2 har vi modtaget ansøgninger fra bedsteforældre, men det har ikke ført til fastsættelse af samvær. Begrundelse kan være, at barnet ikke ønsker samvær, eller at der i forvejen var samvær

med far. Der har været sager, hvor samværsforælder sad i fængsel, og hvor bedsteforældre søgte om samvær, men det viste sig, at far kunne få udgang, hvorefter bedsteforældrene fik afslag/trak ansøgningen.

I sager med stedforældre har parterne indgået aftale om samværet på møde i statsforvaltning (uden høring af biologisk forælder).

I Afdelingskontoret meddeles ligeledes ofte afslag på skriftligt grundlag, fordi ansøgeren ikke er nærmeste pårørende eller nært knyttet til barnet. Afgørelsen træffes primært ud fra oplysninger om familieforholdene, hidtidig kontakt og barnets alder.

Meddeles ikke afslag på det grundlag, behandles sagerne som andre samværssager med hensyn til belysning af barnets perspektiv, forligstilbud og andre sagsbehandlingsskridt. Sagerne behandles overvejende tværfagligt.

Sagerne har meget forskellig karakter. Der er skjulte sager, hvor samleveren "socialfar" får samvær med barnet efter en samlivsophævelse i forbindelse med en ansøgning om samvær med et fællesbarn. I disse sager indgås ofte forlig, om at stedbarnet har det samme samvær som fællesbarnet. Sagerne behandles ikke som § 20 - samvær, fordi der ikke foreligger en ansøgning. Spørgsmålet bliver rejst i et møde, hvor der findes en løsning.

I sager om stedforældres samvær ønsker parterne nogle gange ikke, at der indhentes en erklæring fra den anden forælder. De ønsker ikke at fremprovokere en ansøgning om samvær fra en passiv forælder. Parterne har derfor ofte en interesse i at indgå forlig.

I højkonfliktsager, hvor den ene forælder er frataget retten til samvær/kontakt med barnet, får vi ansøgninger fra familiemedlemmer til den forælder, der ikke ser barnet. Afslag er dog ofte på tale i disse sager, fordi familien ikke forholder sig neutralt, og bopælsforældrerens forhold til ansøgeren er derfor ofte også konfliktfyldt. Det kan skinne igennem at ansøgningen er motiveret i, at der etableres kontakt til den af forældrene barnet ikke har kontakt med f.eks. i situationer, hvor barnet ikke har haft tradition for regelmæssige besøg hos den faster eller farmor, der nu søger samvær.

Fastsættes § 20 -samvær i en situation, hvor en ansøger er meddelt afslag på forældremyndighed efter § 15, kan presset på barnet blive meget stort, hvis ansøgeren ikke accepterer at forældremyndigheden er tildelt en anden.

Der er flere søskende, der har henvendt sig for at få samvær med hel- eller halvsøskende, herunder mindreårige ansøgere.

5. oktober 2010

Sanne Glad Selander
Lisbeth Bisgaard

Dato: 28. september 2010

Vedr.: Evaluering af forældreansvarsloven, jeres j.nr. 2010-7301-00033.

Vi skal i det følgende besvare Familiestyrelsens spørgsmål vedrørende barnets initiativret og samvær med andre end forældrene, jf. jeres brev af 16. august 2010.

Barnets initiativret (§ 35)

Antal henvendelser

Det er ikke muligt for statsforvaltningen at foretage en nøjagtig opgørelse over antallet af henvendelser, men vi vurderer skønsmæssigt at modtage ca. 10 henvendelser årligt fra børn. Der er muligvis en svagt stigende tendens fra 2008 og frem til nu. Henvendelserne har været fra børn i alderen 11 år og opefter.

Statsforvaltningens behandling af sager om barnets initiativret

Den typiske opfølgning på en henvendelse fra et barn er enten børnesagkyndig rådgivning af forældre og barn eller et tværfagligt møde vedrørende samvær, forældremyndighed eller bopæl.

Uanmeldte henvendelser fra børn

Hvis et barn henvender sig uanmeldt i statsforvaltningen, er det altid – om muligt – en børnesagkyndig, der taler med barnet. Skriftlige og telefoniske henvendelser fra et barn håndteres også af en børnesagkyndig. Den børnesagkyndige foretager herefter en vurdering af, hvad der videre skal ske i anledning af barnets henvendelse, f.eks. indkaldelse af barn og forældre til en børnesagkyndig rådgivning.

Særlige problemstillinger

I nogle tilfælde har det været forældrene/den ene forælder, der har stået bag barnets henvendelse til statsforvaltningen. Det forekommer derfor, at forældre misbruger barnets selvstændige initiativret.

I andre tilfælde har det været barnets klasselærer eller anden kontaktperson på barnets skole, som har hjulpet barnet med at rette henvendelse til statsforvaltningen – ofte pga. problemer i relation til barnets samvær med samværsforælderen.

Vi har herudover ikke bemærket særlige problemstillinger forbundet med barnets initiativret.

Samvær med andre (§ 20)

Antal sager

I 2008, 2009 og 1. halvår 2010 har vi behandlet henholdsvis 15, 11 og 18 sager om samvær med andre.

Sagsbehandlingen

Sagerne startes typisk op med en skriftlig sagsbehandling i form af orientering/partshøring af bopælsforælder over ansøgningen samt indhentelse af erklæring efter § 36, stk. 2 fra den anden forælder.

Herefter vil der typisk blive afholdt et vejledningsmøde i sagen. Det typiske konfliktløsningstilbud har i disse sager været børnesagkyndig rådgivning.

De fleste sager har drejet sig om ansøgninger fra bedsteforældre, stedforældre og ansøgninger fra den ikke-biologiske forælder ved samlivsophævelse mellem et homoseksuelt forældrepar.

Særlige problemstillinger

I enkelte sager er der givet afslag på samvær pga. kravet om nær tilknytning mellem barnet og ansøger ikke har været opfyldt.

I andre sager er der givet afslag efter § 20, stk. 2, idet der har været ”normalt” samvær mellem barnet og samværsforælderen.

Ud fra vores erfaring med disse sager ville det være ønskeligt med en præcisering/udddybning i vejledningen om samvær af reglerne om transport af barnet til og fra samvær i disse sager, idet dette kan volde vanskeligheder. Ligeledes ville det være gavnligt med nogle eksempler på, hvad omfanget af et samvær efter § 20 kan være.

Notater fra
statsforvaltningerne om
transport,
anvendelsen af § 39 og
myndighedsbehandlingen
(kompetencereglerne)

Familiestyrelsen
Kristineberg 6
2100 København Ø

07-12-2010

Vedrørende Familiestyrelsens j.nr. 2010-7301-00033.

Familiestyrelsen har ved brev af 11. november 2010 i anledning af evalueringen af forældreansvarsloven anmodet statsforvaltningerne om bemærkninger vedrørende anvendelsen af § 21, stk. 3, om transport i forbindelse med samvær, anvendelsen af det skærpede ændringskriterium i forbindelse med anmodninger om ændringer af samvær jf. § 39 og vedrørende kompetencereglerne ved behandling af sager om forældremyndighed og samvær.

Statsforvaltningen Hovedstaden skal i den anledning bemærke følgende:

Vedrørende transport jf. § 21, stk. 3, i forældreansvarsloven samt § 14 i bekendtgørelse nr. 1071 af 6. september 2007 om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v.

Antal afgørelser:

Statsforvaltningen Hovedstaden har i 2008 truffet 206 afgørelser om transport. Heraf er 48 afgørelser truffet efter afholdt møde og 158 afgørelser er truffet efter skriftlig behandling. Endvidere har spørgsmålet om transport i 68 tilfælde været drøftet på vejledningsmødet i et sådant omfang, at det har medført en koderegistrering om enighed eller overvejende enighed.

Statsforvaltningen Hovedstaden har i 2009 truffet 163 afgørelser om transport. Heraf er 45 afgørelser truffet efter afholdt møde og 118 afgørelser er truffet efter skriftlig behandling. Endvidere har spørgsmålet om transport i 186 tilfælde været drøftet på vejledningsmødet i et sådant omfang, at det har medført en koderegistrering om enighed eller overvejende enighed.

STATSFORVALTNINGEN
HOVEDSTADEN
BORUPS ALLÉ 177, BLOK D-E
2400 KØBENHAVN NV

JOURNAL NR.: 2010-110/41

TELEFON: 7256 7000
TELEFAX: 38 19 56 88
GIRO: 3001 4329848
EAN-NR. 5798000362222
SE-NR. 29-37-62-20
famhov@statsforvaltning.dk
www.statsforvaltning.dk

TELEFONTID:
Mandag 08.00 - 15.00
Tirsdag-Onsdag 09.00 - 15.00
Torsdag 13.00 - 18.00
Fredag 09.00 - 14.00

ÅBNINGSTID FOR PERSONLIGE
HENVENDELSER:
Mandag-Onsdag 09.00 - 15.00
Torsdag 09.00 - 18.00
Fredag 09.00 - 14.00

Statsforvaltningen Hovedstaden har i første halvår af 2010 truffet 148 afgørelser om transport. Endvidere er der registreret 226 sager med enighed om transportspørgsmålet. Det bemærkes, at der i koderegistreringen med virkning fra 2010 ikke længere sondres mellem om afgørelsen truffet efter mødeafholdelse eller efter skriftligt behandling.

Beskrivelse af problemstillinger:

Til belysning af, hvilke problemstillinger der optræder i transportsagerne, er de 148 afgørelser fra første halvår 2010 gennemgået.

I 125 sager er der truffet afgørelse efter hovedreglen om en lighedeling af transporten og udgifterne hertil. I 30 af disse afgørelser har én af parterne gjort undtagelsen om flytning gældende. I 10 sager er undtagelsen om praktiske forhindringer eller andre særlige omstændigheder gjort gældende. I de resterende 85 sager er undtagelsen om parternes økonomiske forhold gjort gældende.

I 23 sager er der truffet afgørelse om ikke at ligestille transporten eller udgifterne hertil. I 16 sager er begrundelsen, at én af forældrene er flyttet. I to sager er begrundelsen, at denne afgørelse er bedst for barnet. I de resterende fem sager er begrundelsen én af parternes økonomiske forhold.

Forslag til ændring af transportreglerne:

Forældreansvarslovens udgangspunkt om en praktisk og økonomisk lighedeling af transporten mellem forældrene i forbindelse med samvær understreger lovens overordnede princip om, at det er forældrenes fælles ansvar, at samværet er velfungerende.

I ganske mange sager påberåber én af forældrene sig, at én af de meget detaljerede undtagelser i bekendtgørelsen skal anvendes. Herved bliver en egentlig sagsbehandling og afgørelse af transportspørgsmålet nødvendig. Antallet af afgørelser bekræfter dette.

Det er vores erfaring, at vejledning om og drøftelse af transportspørgsmål optager en stor del tiden på vejledningsmøderne, ligesom det er vores erfaring, at drøftelse af spørgsmålet om transport kan være ganske konfliktoptrappende mellem parterne.

Det er Statsforvaltningen Hovedstadens opfattelse, at udgangspunktet om en lighedeling af transporten bør fastholdes. Hovedreglen bør imidlertid gøres mere generel, således at den kun i ganske særlige tilfælde vil kunne fravi-

ges. Undtagelserne i bekendtgørelsens § 14, stk. 2, bør således udgå. Der bør alene kunne undtages fra hovedreglen, hvis resultatet ellers ville være åbenbart urimeligt.

Vedrørende anvendelsen af § 39 i forældreansvarsloven.

Beskrivelse af problemstillinger:

Efter § 39 kan en anmodning om ændring af samvær eller anden kontakt afvises, hvis forholdene ikke har ændret sig væsentligt.

Formålet med bestemmelsen er, at skabe ro om samværet ved at mindske forældrenes interesse i hyppige henvendelser til statsforvaltningen.

I praksis kan afgrænsningen til § 21, stk. 4, om ændring af samvær være vanskelig. Dette skyldes at, ansøgeren ofte vil anføre, at en ændring af samværet vil være bedst for barnet, uanset at sagen har været behandlet for kort tid siden. I disse situationer kan en sag ikke afvises uden realitetsbehandling. Dette gælder også selv om barnets perspektiv har været belyst kort tid forinden.

I 2008 er der truffet 603 afgørelser ændring eller afslag på ændring af samvær jf. § 21, stk. 4. Til sammenligning er der truffet 196 afgørelser om afvisning efter § 39.

I 2009 er der truffet 680 afgørelser ændring eller afslag på ændring af samvær jf. § 21, stk. 4. Til sammenligning er der truffet 173 afgørelser om afvisning efter § 39.

I første halvår 2010 er der truffet 32 afgørelser efter § 39. I samme periode er der truffet 1230 afgørelser om fastsættelse, ændring eller afslag på ændring af samvær. Det bemærkes, at der med virkning fra 1. januar 2010 ved koderegistreringen ikke længere sondres mellem sager efter § 21, stk. 1, og § 21, stk. 4, ved koderegistreringen.

Sagerne efter § 39 udgør en lille del sammenlignet med det samlede antal sager om ændringer eller afslag på ændringer af samvær.

Til yderligere belysning af de problemstillinger, der gør sig gældende i forbindelse med afgørelse efter § 39, har vi gennemgået de 32 afgørelser, der er truffet i medfør af bestemmelsen i første halvår af 2010.

I 22 sager har statsforvaltningen afvist at behandle ansøgningen om en ændring af det løbende samvær med den begrundelse, at der inden for en kortere periode var truffet afgørelse om eller aftalt samvær. I tre sager har statsfor-

valtningen afvist at behandle ansøgningen med den begrundelse, at der er tale om en ansøgning om ændring af et enkeltstående samvær. I syv sager har statsforvaltningen afvist at behandle ansøgningen med den begrundelse, at statsforvaltningen af tidsmæssige årsager ikke kan nå at behandle en ansøgning om placering af sommerferiesamvær. Vi bemærker i den forbindelse, at disse afgørelser rettelig burde været truffet efter § 21, stk. 4.

Gennemgangen viser således, at afgørelser om afvisning efter § 39 på grund af ansøgning om ændring af et enkeltstående samvær udgør en meget lille del af de truffede afgørelser. Den overvejende del af de truffede afgørelser, omhandler ansøgninger om ændringer af det løbende samvær, som er afvist ud fra et tidsperspektiv.

Beskrivelse af praksis for anvendelsen af § 39 ved aftaler om samvær:

Statsforvaltningen Hovedstaden har lagt til grund, at Familiestyrelsen med dette spørgsmål ønsker en belysning af statsforvaltningens praksis i de tilfælde, hvor parterne på et møde i statsforvaltningen har indgået en aftale om samvær, og én af parterne efter ganske kort tid anmoder om en ændring af den indgåede aftale.

Statsforvaltningen følger i sådanne tilfælde den praksis, at en anmodning om ændring af et samvær realitetsbehandles med henblik på en afgørelse efter forældreansvarslovens § 21, idet der ikke kan siges at have været enighed om samværet.

Vi skal i den forbindelse henvise til, at vi herved følger Familiestyrelsens tilkendegivelser fremført i forbindelse med Familiestyrelsen besøg i statsforvaltningerne i efteråret 2008.

Såfremt én af parterne i tilfælde, hvor samværet har været praktiseret efter aftalen, anmoder om ændring af det aftalte samvær, vil vi afvise anmodningen efter § 39, såfremt det skønnes, at der ikke i anmodningen er anført væsentligt ændrede forhold, eller at ændringen vil være bedst for barnet.

Vurderer statsforvaltningen, at der er grundlag for at belyse barnets perspektiv i forbindelse med en anmodning om ændring af samværet, vil sagen blive behandlet efter lovens § 21, stk. 4.

Forslag til ændring af § 39 herunder om bestemmelsen skal udvides til også af omfatte forældremyndigheds- og bopælssager:

Det er Statsforvaltningen Hovedstadens opfattelse, at der er behov for en klarere formulering af § 39. En anmodning om ændring af samvær bør først kunne realitetsbehandles efter udløbet af en vis periode efter, at der er fastsat eller aftalt samvær, medmindre det godtgøres, at samværet er åbenbart urimeligt for barnet. Herved bringes bestemmelsen i overensstemmelse med formålet om, at der skal skabes ro om barnet.

Det er endvidere Statsforvaltningen Hovedstadens opfattelse, at der er behov for at etablere en mulighed for også at afvise ansøgninger om ændringer af forældremyndighed og bopæl, kort efter at der truffet afgørelse om samme spørgsmål.

Det er statsforvaltningens erfaring, at den ubegrænsede adgang til på ny at rejse forældremyndigheds- og bopæls-sager i enkelte tilfælde udnyttes af forældre, der ikke vil acceptere en afgørelse om forældremyndighed eller bopæl, der går dem imod til at få prøvet spørgsmålet igen. Som en følge heraf skabes der aldrig ro for barnet, som må leve i uvished om, hvor det skal bo.

Vedrørende myndighedsbehandlingen.

Beskrivelse af fordele og ulemper ved de nuværende kompetenceregler.

- *Samlet behandling af hele sagen ved én myndighed*

De nuværende kompetenceregler, hvorefter statsforvaltningerne har hjemmel til at træffe afgørelse om samvær og midlertidig forældremyndighed og bopæl, giver mulighed for en sagsbehandling, hvor der er tidsmæssig sammenhæng mellem afgørelsen om midlertidig forældremyndighed og bopæl og samvær.

Retternes kompetence til at træffe afgørelse om samvær under behandlingen af en sag om forældremyndighed og bopæl giver på samme måde mulighed for en samlet afgørelse.

- *Dobbeltkompetence i ved behandling af samværs-sagen*

En ulempe i de nuværende kompetenceregler er den uklarhed, der er i statsforvaltningernes og retternes dobbeltkompetence ved afgørelser om midlertidigt samvær og samvær jf. lovens §§ 29 og 38, idet det ikke direkte af ordlyden af disse bestemmelser fremgår, at statsforvaltningens kompetence til at træffe afgørelse ophører ved sagens indbringelse for retten, cf. § 26, stk. 1, der ud-

trykkeligt bestemmer, at kompetencen ligger hos den myndighed, der behandler sagen.

- *Klage over midlertidige afgørelser*

Statsforvaltningen har i medfør af § 23 i bekendtgørelse nr. 1071 af 6. september 2007 under visse betingelser mulighed for at genoptage behandlingen af en sag. Er en sag om forældremyndighed eller bopæl indbragt for retten evt. sammen med samværsspørgsmålet, vil en afgørelse om midlertidig forældremyndighed, midlertidig bopæl eller midlertidigt samvær fra statsforvaltningen ikke kunne genoptages ved klage, idet statsforvaltningens kompetence antages at ophøre ved sagens indbringelse for retten. Af samme årsag vil Familiestyrelsen ikke kunne hjemvise en påklaget afgørelse til fornyet behandling. Parterne er henvist til at gøre nye anbringender gældende i retten. Det synes uhensigtsmæssigt, at det ikke er muligt for statsforvaltningen at reparere en afgørelse, når der er tale om åbenbare fejl eller behov for mindre praktiske justeringer i afgørelsen.

- *Rettens kompetence til at behandle sager om samvær jf. § 38, stk. 2, 2. pkt.:*

Efter § 38, stk. 2, 2. pkt., kan retten efter anmodning fra én af parterne under en sag om eventuelt ophør af fælles forældremyndighed, jf. § 11, eller barnets bopæl, jf. § 17, tillige behandle spørgsmålet om samvær. Retten kan også behandle spørgsmålet om samvær under en sag om eventuel etablering af fælles forældremyndighed jf. § 14, når der er tale om en ugift far, der ikke tidligere har haft del i forældremyndigheden, og det er første gang en sag herom er indbragt for retten.

Derimod kan retten ikke behandle spørgsmålet om samvær, såfremt én af forældrene ved en tidligere dom eller ved en tidligere aftale har fået forældremyndigheden alene. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår, at baggrunden for denne retstilstand er, at det må forventes, at der i disse tilfælde allerede er taget stilling til samværsspørgsmålet.

Forslag til ændring eller præcisering af de saglige kompetenceregler.

- *Dobbeltkompetence ved behandling af samværssagen*

Statsforvaltningernes og retternes kompetence i forbindelse med afgørelser om samvær bør tydeliggøres i loven.

Der bør der gives mulighed for, at statsforvaltningerne kan genoptage en afgørelse ved klage, uanset at kompetencen til behandle sagen er hos retten. For at fastholde princippet om, at sagen behandles samlet af én myndighed, bør muligheden kun gælde i tilfælde af åbenbare fejl, eller hvor der er behov for mindre praktiske justeringer i statsforvaltningens afgørelse.

- *Retten kompetence til at behandle sager om samvær jf. § 38, stk. 2, 2. pkt.:*

Det forhold, at samværsspørgsmålet ikke kan inddrages under alle retssager, synes ikke at være i tråd med lovens hensigt om én samlet afgørelse, der vedrører alle barnets forhold. Det er Statsforvaltningen Hovedstadens opfattelse, at retten i alle tilfælde bør kunne tage stilling til samværet.

Med venlig hilsen

Jette R Røgild

Evaluering af forældreansvarsloven Transport, § 39, myndighedsbehandlingen

Familiestyrelsen har i brev af 11. november 2010, j.nr. 2010-7301-00033, anmodet ERFA-gruppen på forældreansvarslovens område om input til brug for evalueringen af loven. I lyset af de hidtil indhøstede erfaringer kan for Statsforvaltningen Sjællands vedkommende oplyses:

1) Transport

Antal afgørelser, som statsforvaltningen har truffet

2008:	107
2009:	88
1. halvår 2010:	56

Der er tale om ”rene” afgørelser om transport. Spørgsmålet om transport er også et uenighedspunkt i vejledningsmøderne, men her registreres ikke særskilt, når vi træffer en afgørelse om samvær.

Problemstillinger

Den manglende mulighed for inddrivelse af ”tilkendte” transportudgifter generer dels konflikter, dels særskilte henvendelser herom, som statsforvaltningen skal besvare. Vi er uden kendskab til, hvad det fører til i andre forvaltningsgrene henh. domstole.

I forhold til bosætning og familiedannelser i Danmark anno 2010 rummer transporten til og fra samvær utvivlsomt særlige udfordringer. Det er ikke muligt for statsforvaltningen at vurdere, om der er en ”social slagside”, da vi ikke har viden om, i hvilket omfang der ydes tilskud efter den sociale lovgivning. Ud fra vores sagsmateriale er der dog ikke tvivl om, at det for nogle børn er en del af et ”børneliv”, at der skal afsættes tid til at pendle mellem forældrene, alt afhængig af afstand og intervaller i samværet.

Forslag

Det kan med fordel fremhæves i vejledningen/regelsættet, at afhentning og aflevering i institution betragtes som opfyldelse af transportforpligtelsen.

Flytning til andet område end barnets (hidtidige) nærområde:

Ifølge nuværende praksis er grænsen lagt på 150-200 km. Efter vores opfattelse er det for langt, og vi vil pege på en grænse på 50 km. som langt mere rimeligt. I den forbindelse bør det også indgå, at der er stor forskel på, om far/mor flytter til/fra områder med udbygget infrastruktur eller til egne i landet, som er mindre udbyggede.

2) § 39

Problemstillinger

Efter gældende praksis er anvendelsesområdet meget snævert. Det gælder i forhold til aftaler, forældre har indgået, og afgørelser, som statsforvaltningen har truffet, idet tidsfaktoren – det forhold, at barnet er blevet ældre – spiller ind. En klarificering af praksis kan her være hjælpsom. Dette ikke mindst i forhold til, at der kan blive tale om inddragelse af barnet til belysning af dets perspektiv med jævne mellemrum.

Forslag

Det kan overvejes, om sager om forældremyndighed og bopæl tillige skal omfattes. Vi mener imidlertid, at det vil være retssikkerhedsmæssigt betænkeligt, hvis statsforvaltningen skal kunne afgøre, om en sag om forældremyndighed eller bopæl skal kunne indbringes for retten, som forældreansvarsloven aktuelt formuleret. Hvis statsforvaltningen fik endelig kompetence i sager om forældremyndighed og bopæl, ville der derimod være mulighed for at udstrække anvendelsen af § 39 i disse sager. Belastningen af barnet – i form af yderligere og gentagen inddragelse i forældrekonflikten - ville dermed kunne begrænses.

3) Myndighedsbehandlingen, gældende kompetenceregler

Fordele

Der er mulighed for fri proces også til samværsager ved domstolene

Ulemper

a) Forligsbestræbelser

Vi har ikke mulighed for at vurdere, i hvilket omfang statsforvaltningens forligsløsningsbestræbelser begrænses af muligheden for, at en part kan kræve en sag om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær indbragt for retten. I daglig praksis kan vi imidlertid, i det omfang vi orienteres om retssagens udfald, konstatere, at et antal sager hæves eller afsluttes som forligt. Det opleves også, at der ikke kan opnås samtykke til yderligere forligsbestræbelser i form af børnesagkyndig undersøgelse, da én af parterne har et ønske om hurtigt at få sagen bragt videre til retten.

Hvor statsforvaltningens forligsbestræbelser i form af børnesagkyndig rådgivning gives og benyttes som tilbud, vanskeligiggøres denne pga. usikkerhed om den videre sagsbehandling.

b) Barnets perspektiv

Tankegangen i det gældende regelsæt har været, at sagen skulle være så vel oplyst i statsforvaltningen, at barnet ikke skulle inddrages i højere grad. Den gældende administration er imidlertid, at barnet inddrages flere gange i de samme problemstillinger, først i statsforvaltningen og senere i retten.

c) Ændringssager, samvær

Statsforvaltningen behandler en række sager om ændring af samvær, fastsat af retten.

Hvor der ikke er en tilstrækkelig begrundelse for rettens afgørelse om samvær, har vi ikke mulighed for at afvise at behandle en ny sag om samvær efter § 39.

Hvor rettens afgørelse om samvær er upræcis, vil statsforvaltningen være nødt til at behandle en ny ansøgning. Det vil som oftest indebære, at alle forligsløsningsbestræbelser re-/aktiveres, herunder evt. med fornyet inddragelse af barnet.

Ansøgning om ændring af rettens afgørelse ses i nogle tilfælde i nær tilslutning hertil. Det må give anledning til betænkelighed, da statsforvaltningen dermed reelt kan få rollen som ankeinstans for rettens afgørelse.

Disse sager har ikke været forventede og er dermed heller ikke indgået i de bevillingsberegninger, som dannede grundlag for budgetteringen af familieretsreformerne.

d) Midlertidige afgørelser

Systemet generer et øget behov for midlertidige afgørelser. Det er statsforvaltningens opfattelse, at det retssikkerhedsmæssigt vil være at foretrække, at der træffes afgørelse efter en egentlig realitetsbehandling.

e) Videregivelse af oplysninger

Der er – af gode grunde – fastsat bestemmelser om, hvilke oplysninger statsforvaltningen kan videregive til retten. Det kan dog være problematisk, at oplysninger af betydning for sagens afgørelse, der er tilvejebragt under et møde i statsforvaltningen, ikke videregives.

f) Forum shopping

g) Overvåget samvær

I sager om fastsættelse af overvåget samvær har der i særlige grad været regelkonflikt. Domstolenes behandling styres af retsplejeloven, mens statsforvaltningen som administrativ myndighed har en anderledes ”handlefrihed” og mulighed for ”styre” og tilrettelægge et forløb henholdsvis justere og korrigere et forløb, ligesom vi har mulighed for at integrere det i en sagsbehandling.

Ved statsforvaltningens sagsbehandling og afgørelse har parternes påstande ikke samme betydning, når der er tale om et vilkår, som f.eks. om overvåget samvær. Statsforvaltningen fastsætter kun vilkår om overvåget samvær, hvis betingelserne for at fastsætte vilkår er til stede. Det er således ikke muligt at ”aftale sig til overvåget samvær” i statsforvaltningen.

Forslag

Statsforvaltningerne får alene kompetence til at behandle og afgøre sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

Det indebærer, at eksperticen fremover i endnu højere grad samles ét sted.

Statsforvaltningerne kan tilbyde

- et mere tilgængeligt og uformelt system til løsning af familiens vanskelige problemstillinger
- et for barnet mere skånsomt regi, hvor det som udgangspunkt kun skal høres/inddrages personligt 1 gang – i samme sagskompleks
- integrerede løsninger i forhold til børnesagkyndige undersøgelser henh. overvåget samvær, hvis vilkår for samvær er opfyldt

Det aktualiserer diskussionen, om der skal være adgang til fri proces under en administrativ sagsbehandling. Det har vi i udgangspunktet ingen holdning til, da det et politisk spørgsmål.

Hvis kompetencen fortsat skal være delt mellem statsforvaltning og domstole:

- Samværssager bør udelukkende behandles ved statsforvaltningerne
- Hvis retten fortsat skal behandle sager om samvær, bør alle sager om forældremyndighed kunne udløse, at samværssagen kan indbringes for retten, uafhængig af forældremyndighedsstatus.

08-12-10

Lene Mikkelsen

Statsforvaltningen Sjælland

Familiestyrelsen
Kristineberg 6
2100 København Ø

09-12-2010

Evaluering af forældreansvarsloven (Erfa-gruppen)

Familiestyrelsen har den 11. november 2010 anmodet om input vedrørende transport, anvendelsen af § 39 og myndighedsbehandlingen.

I den anledning skal Statsforvaltningen Syddanmark udtale:

Transport

Antal afgørelser om transport

2008:	90
2009:	54
1. halvår 2010:	97

Problemstillinger:

I forbindelse med transportsager oplever vi ofte en meget stærk fokusering fra forældrenes side på undtagelserne til hovedreglen. I praksis betyder det, at statsforvaltningen i sagerne skal tage begrundet stilling til alle undtagelsesbetingelserne. Det er således i rigtig mange sager nødvendigt at indhente oplysninger om eksempelvis økonomi. Det er ønskeligt med en regelforenkling, således at § 14, stk. 2, nr. 2 og 4 blev eneste undtagelsesbestemmelser til hovedreglen – eventuelt kombineret med en klar definition af, hvor lang rejsetiden skal være forlænget, for at undtagelsen herom kan bringes i anvendelse.

Anvendelsen af § 39

Problemstillinger

§ 39 er knyttet op på kriterierne væsentlig forandrede forhold eller barnets bedste. Kriteriet ”væsentligt forandrede forhold” giver normalt ikke anledning til problemer i re-

AFDELINGSKONTOR ODENSE

STATSFORVALTNINGEN SYDDANMARK
STORETORV 10
6200 AABENRAA

JOURNAL NR.: 2010-210/39

SAGSBEHANDLER: MASFS

DIREKTE TELEFON: 7256 8150

TELEFON: 7256 7900

TELEFAX: 7462 8409

EAN-NR. 5798000362291

SE-NR. 29 37 62 71

syddanmark@statsforvaltning.dk

www.statsforvaltning.dk

EKSPEDITIONSTID I ODENSE:

MANDAG - ONSDAG: 10.00-15.00

TORSDAG: 10.00-16.00

FREDAG: 10.00-13.00

TELEFONTID:

MANDAG-ONS DAG: 08.30-11.00 og

12.00-13.30

TORS DAG: 11.30-16.00

FREDAG: 08.30-12.30

lation til vurderingen realitetsbehandling eller afvisning. Som det peges på i spørgsmålet er kriteriet ”barnets bedste” vanskeligere at håndtere i forhold til realitetsbehandling eller afvisning. Den ene af forældrene kan jo meget nemt som begrundelse for en ansøgning om ændring af samværet påberåbe sig, at den eksisterende ordning ikke er til barnets bedste, og at barnet mistrives med denne ordning. En sådan påstand kan ofte ikke umiddelbart afvises og det betyder, at påstanden må undersøges nærmere, og at der må træffes en realitetsafgørelse, medmindre forældrene bliver forligt, også selv om der kun er gået forholdsvis kort tid siden sidste afgørelse.

Efter vejledningen er anvendelsen af § 39 navnlig tiltænkt enkeltstående fravigelser af samværet, dvs ”ad hoc ændringer”. Netop enkeltstående ændringer og ”barnets bedste” kan i praksis skabe usikkerhed, og det betyder måske, at § 39 ikke bliver anvendt i den udstrækning, det var tiltænkt, og at formålet med at skabe ro dermed ikke opnås.

For at skabe ro omkring barnet og for at undgå en udhuling af bestemmelsen kunne § 39 muligvis præciseres yderligere ved en lovændring eller at der i vejledningen sker en uddybning af ”barnets bedste” i forhold til muligheden for at afvise realitetsbehandling.

§ 39 og aftaler

Foreligger der en klar aftale om samvær, og er der ikke noget, der indikerer, at aftalen ikke er til barnets bedste, vil vi afvise efter § 39. Det vil typisk være tilfældet, når aftalen er indgået i statsforvaltningen. Problemet med anvendelsen af § 39 på aftaler er imidlertid ofte, når parterne selv har indgået en aftale, herunder også et retsforlig, som enten ikke er klar eller fuldstændig eller hvis indhold bestrides af en af forældrene, så vil vi foretage en realitetsbehandling. Tilsvarende vil også gælde, hvis vi skønner, at den indgåede aftale ikke er til barnets bedste.

Forslag til ændring af § 39

Se ovenfor under problemstillinger.

Dernæst vurderes det også, at bestemmelsen i § 39 bør udvides til omfatte forældremyndigheds- og bopælssager. Hensigten hermed er at sikre ro for barnet og at undgå gentagne sagsforløb kort tid efter hinanden.

Ikke sjældent bliver en ansøgning om ophævelse af fælles forældremyndighed eller overførsel af forældremyndighed begrundet med forhold, der alene relaterer sig til samværet eller mangel på samme. I disse situationer ville det

også kunne være ønskeligt med en afvisningsbestemmelse forstået på den måde, at ansøgningen afvises, da den ikke angår forhold, der har relevans for forældremyndigheds-spørgsmålet.

Myndighedsbehandlingen

Fordele og ulemper ved nuværende system - forslag

Intentionerne med forældreansvarsloven var én indgang, forlig og helhedsløsninger. Baseret på erfaringerne fra hverdagen synes det mere optimalt, hvis der gennemføres et fuldstændigt enstrengt system. Hvis statsforvaltningerne fik kompetence til at kunne tilbyde forældrene en samlet løsning på alle deres forhold (separation/skilsmisse/forældremyndighed/bopæl/samvær) ville det højst sandsynligt indebære, at forlig nemmere kunne indgås, og at sagen hurtigere ville kunne afsluttes og dermed ville de involverede hurtigere kunne få vished for deres retsstilling. Samtidig ville en del af statsforvaltningernes midlertidige afgørelser kunne undgås, idet der hurtigere ville kunne træffes en endelig afgørelse. Et enstrengt system vil også være nemmere at forstå for borgeren.

Tildeles statsforvaltningerne kompetence i forældremyndigheds- og bopælssager vil det svare til, hvad der allerede gælder for forældremyndighed ved død. Der skal tages stilling til, om det er domstolene eller Familiestyrelsen, der skal være klageinstans.

For så vidt angår samvær og retternes kompetence er det afgørende, at dommen eller retsforliget er fuldstændigt og udtømmende. Ellers kan det være vanskeligt både for fogedretterne at eksekvere afgørelsen/aftalen og for statsforvaltningen at tage stilling til en anmodning om ændring af samværet. Og i visse situationer støder officialmaksimen og forhandlingsmaksimen uheldigt sammen på bekostning af barnets bedste.

Med venlig hilsen

Kontorcheferne
Statsforvaltningen Syddanmark

Til Familiestyrelsen

Evaluering af forældreansvarsloven – svar på brev af 11. november 2010

TRANSPORTREGLERNE

Antal afgørelser:

2008:	186
2009:	190
2010 – 6 mdr.:	88

Som det fremgår af ovennævnte opgørelse, er antallet af koder steget for så vidt angår transportafgørelser. Vi mener, at det primært skyldes, at der i begyndelsen var usikkerhed/uvidenhed hos fuldmægtigene om, at der skulle kodes særskilt for transport i samværssager. Umiddelbart vurderes antallet af transportsager at være nogenlunde konstant og ikke faldende, til trods for at reglen om deling af transport efterhånden må være kendt hos borgerne.

En beskrivelse af de problemstillinger, som statsforvaltningen finder, gør sig gældende for så vidt angår reglerne om transport:

- Hovedreglen om at forældrene deler ansvaret for barnets transport i forbindelse med samvær opleves generelt som god og meningsgivende for borgerne.
- Undtagelsesbestemmelserne opleves undertiden som modsatrettede, hvis en forælder f.eks. både er lavestlønnede, men samtidigt er den, der flytter langt væk.
- Der er en lang række skøn, som fortsat er uafklaret i praksis, og det er svært for borgeren at gennemskue retstillingen, når reglerne i så høj grad afhænger af skøn.
- ”Omstændigheder i øvrigt” findes at være retssikkerhedsmæssigt problematisk, og åbner for et for vidt skøn.
- Administrativt fylder reglerne meget, og der et stort arbejde forbundet med at træffe afgørelser i disse sager. Fra et sagsbehandler synspunkt bevirker reglerne, at barnets transport nu i højere grad er statsforvaltningens ansvar end forældrenes. Borgerne indsender bemærkninger i form af konkrete oplysninger om fly- tog- og bustider og har en forventning om, at statsforvaltningen opstiller og undersøger afgangstider m.v.
- Det svært at forklare praksis omkring afhentning og aflevering i daginstitution til borgerne.
- Særligt besværligt er de sager, hvor bopælsforælder og/eller samværsforælder har flere børn, der skal afhentes/afleveres på forskellige adresser i landet. Det kan medføre en dominoeffekt i relation til tilretning af samværsafgørelser med de andre børn.

Statsforvaltningens eventuelle forslag og argumenter for en ændring af transportreglerne:

- Det bør klart fremgå af reglerne, hvilke undtagelser der har forrang frem for andre. Det er således ikke klart, at den forælder der er ubemidlet, og som hidtil har været fritaget fra at deltage i transportudgifter efter bekendtgørelsens § 14, stk. 2, nr. 1, efter praksis vil blive pålagt alle udgifter efter § 14, stk. 2, nr. 2, hvis vedkommende flytter langt væk med barnet og gør transporten væsentlig mere omkostningsfuld.
- Formuleringen i bekendtgørelsen om, at samværsforælder henter til samvær og bopælsforælder henter hjem fra samvær bør blødes op. Det er et udmærket udgangspunkt, og sikkert også det bedste for barnet, men det kan være svært for den ene forælder at komme igennem med, at det bør være modsat, fordi bestemmelsen er formuleret, som den er. Undertiden er ”den modsatte” ordning bedst for barnet, hvis f.eks. samværsforælder ikke kan nå at hente barnet i institutionen. I den situation vil barnet opleve at skulle til bopælsforælder i kort tid, hvorefter det bliver hentet af samværsforælderen.
- Undtagelsesbestemmelserne skal være så få som muligt, og der er behov for klare grænser for, hvornår f.eks. transporten er blevet mere besværlig eller bekostelig at det kan begrunde fravigelse – gerne med angivelse af kilometertal eller rejsetid, så det bliver enkelt at administrere. Hvis en forælder bor ude på landet, er kilometerafstand ikke så interessant som selve rejsetiden, idet transport kan involvere flere busskift, ventetider m.v.
- Det burde overvejes, om der overhovedet bør være undtagelser til reglen om lighed af transport.

AFVISNINGER EFTER § 39

En beskrivelse af de problemstillinger, som statsforvaltningen finder, gør sig gældende for så vidt angår § 39 og anvendelsen heraf

- Det kan være et dilemma at skelne imellem, hvornår der er tale om væsentligt ændrede forhold i relation til barnets bedste. Er ændring af fritidsaktiviteter f.eks. væsentligt ændrede forhold? I relation til barnet er det måske væsentligt. Samtidigt bør der være opmærksomhed på, at sagerne ikke popper op for tit, idet det i sig selv kan være konfliktoptrappende.
- I sager, hvor der ikke er samvær, idet det måske er ophævet, kan det være vanskeligt at vurdere, hvorvidt der foreligger væsentligt forandrede forhold.
- Undertiden er samværsaftaler fra domstolene lidt upræcise m.h.t. klokkeslæt, lige/ulige år og uger. Det kan derfor være vanskeligt umiddelbart at afvise disse sager.
- Det samme gør sig gældende, hvis forældrene selv har indgået aftaler, der giver anledning til fortolkningstvivel.

- Hvis en afgørelse er truffet med afsæt i høring af barnet, og der igen søges om samvær/ændring af samværet, finder vi det problematisk, hvis barnet relativt hurtigt skal belastes med en ny samtale.

En beskrivelse af statsforvaltningens praksis for anvendelsen af § 39 ved aftaler om samvær

- Hvis samværet hviler på en aftale indgået i statsforvaltningen har forældrene ikke fået en begrundelse for samværsordningen. Hvis de umiddelbart herefter retter henvendelse med anmodning om ændring af samværet, afviser vi som udgangspunkt ikke efter § 39, men træffer en begrundet afgørelse i stedet.
- Hvis forældrene har anvendt deres aftale om samvær i en periode bruger vi § 39, hvis ansøgeren ikke har påvist væsentligt forandrede forhold. Vi anvender i den situation samme vurdering, som hvis samværet var fastsat.

Statsforvaltningens eventuelle forslag og argumenter for en ændring af § 39, herunder statsforvaltningens vurdering af, om bestemmelsen skal udvides til også at omfatte forældremyndigheds- og bopælssager:

- Det burde overvejes, om vi i videre omfang bør afvise sager, selv om aftaler er upræcise, og stille krav til forældrene om, at de har været i fogedretten, og dér fået afvist aftalen pga manglende klarhed. Det kunne lette statsforvaltningen for mange sager.
- I sager hvor barnet har været hørt, bør der efter vores opfattelse gå længere tid inden samværssagen genoptages med henblik på fornyet vurdering af, om barnet har ændret holdning til kontakten. Efter Familiestyrelsens praksis genoptages sager, hvor børn har været hørt allerede efter ca. 1 år. Intentionen med at undgå evigt verserende sager, hvor barnet belastes, fordi der er usikkerhed om samværet, ses ikke udmøntet i den nuværende praksis på området. Med forældreansvarsloven er det præciseret, at det er barnets ret til kontakt med den forælder, barnet ikke bor hos, som reguleres ved reglerne om samvær. Samtidig har børn over 10 år fået en initiativret der bevirker, at barnet selv kan initiere en sag, hvis barnet ønsker kontakt med en forælder. Praksis bør efter vores opfattelse i lyset heraf ændres, således at der i udgangspunktet bør gå længere tid inden barnet skal høres på ny.
- Ændringer i barnets udviklingstrin fører ofte til, at sager ikke kan afvises efter § 39. I nogle sager er dette dog mindre velbegrundet. Det gælder f.eks. sager, hvor et tidligere afslag på samvær har været begrundet i misbrugsproblemer, manglende omsorgsevne, samarbejdschikane eller andre problematikker, som hidrører fra forældrenes forhold. Der bør således altid være fokus på, om der er væsentligt ændrede forhold i relation til de omstændigheder, der oprindeligt førte til afslag.
- Ændringer af forældrenes aftaler om transport, afvises kun undtagelsesvist i Statsforvaltningen Midtjylland, idet det er vores opfattelse, at Familiestyrelsen ønsker sagerne genoptaget, blot fordi hovedreglen i loven er fraveget. Kravet om ”væsentligt ændrede forhold” bør også gælde ved transportaftaler.

- Det burde overvejes, at afvisningsbestemmelsen udvides til også at omfatte sager om forældremyndighed og bopæl efter §§ 11 og 14 samt § 17 – evt. med rekurs til domstolene. Indførelsen af ”én indgang” og dermed den administrative behandling af disse sager har gjort det lettere for borgerne at rejse disse sager ved uenighed om barnet, uanset en landsret måske for kort tid siden har truffet afgørelse om forældremyndighed og/eller bopæl. En sag kan rejses med den virkning, at parterne kommer til et forligsmøde i statsforvaltningen, også uden at sagen agtes indbragt for domstolene. Vi har dog mulighed for straks at afslutte sagen i statsforvaltningen efter § 40, stk. 3, hvis der for nyligt har været gennemført forligsbestræbelser, men forældrene vil kunne få sagen indbragt for retten (igen). Desuden er der i sager med påstand om ophævelse af fælles forældremyndighed en relativ let adgang til at få fri proces. Da udgangspunktet efter loven er fælles forældremyndighed, vil forældrene gentagne gange kunne søge ophævelse efter bestemmelsen i § 11.)
- Vi foreslår, at bestemmelsen udvides til at omfatte afvisning af ændring af midlertidige afgørelser om samvær, forældremyndighed og bopæl, således at bestemmelsen supplerer forældreansvarslovens § 30.

MYNDIGHEDSBEHANDLINGEN

En beskrivelse af fordele og ulemper ved de nuværende kompetenceregler:

- Det er en afgørende fordel for borgeren, at sagerne kan finde en løsning ét sted. Vi oplever dog, at der af og til under retternes behandling er brug for en hurtigere stillingtagen til samværet i f.eks. sager om suspension på grund af mistanke om vold eller grænseoverskridelser.
- Retterne har i mange sager i utilstrækkeligt omfang taget stilling til samvæerspørgsmålene. I de sager opleves det som sagsforlængende, at statsforvaltningen siden hen skal i gang med at reparere på afgørelserne.
- Selv om samværet er medindbragt for retten, bliver samværet alligevel undertiden ikke behandlet der, men forældrene retter umiddelbart efterfølgende henvendelse til statsforvaltningen og beder om en afgørelse om samvær.
- Fordelen ved at statsforvaltningen kan træffe midlertidige afgørelser om forældremyndighed og bopæl er, at borgerne hér får mulighed for at drøfte disse spørgsmål i et reelt forligsforum, hvor de tillige kan få sagkyndig vejledning og belyst barnets perspektiv.

Statsforvaltningens eventuelle forslag og argumenter for en ændring af de saglige kompetenceregler

- Mange borgere ønsker efter råd fra deres advokater, at der træffes midlertidige afgørelser om bopæl eller forældremyndighed, inden sagerne indbringes for retten. Disse afgørelser foregriber i høj grad retternes afgørelser i sagerne, og det vil derfor være naturligt, hvis statsforvaltningen kunne træffe endelig afgørelse om forældremyndighed og bopæl, også

som 1. instans – evt. med rekurs til domstolene. Drejer det sig om sager med større børn undgår barnet herved at blive inddraget i sagsbehandlingen ved forskellige myndigheder.

- De saglige kompetenceregler er udformet til lov om forældremyndighed og samvær, og intentionen om at domstolene skal kunne tage stilling til samvær første gang en sag behandles i retten, er fortabt med ændringen af forældreansvarsloven, hvor udgangspunktet er at parterne har fælles forældremyndighed, og retterne kan idømme fælles forældremyndighed. Da kompetencereglerne ikke på det her punkt er konsekvensændret, kan samværsspørgsmålet nu rejses flere gange for retten, når sager indbringes efter forældreansvarslovens § 11.
- Det foreslås at reglerne forenkles på den måde, at den myndighed der behandler sagen om forældremyndighed eller bopæl, også tager stilling til samvær og træffer afgørelser om midlertidig forældremyndighed, bopæl og samvær efter anmodning. Kompetencereglerne bør være konsekvente, og det er ikke hensigtsmæssigt, at det er op til parterne selv at bestemme, om samværet ønskes behandlet af statsforvaltningen eller af retten.
- Enten bør samværet altid følge bopæls-/forældremyndighedssagen, eller også bør samværet kun behandles ved statsforvaltningen (med tilhørende yderligere ressourcer tilført).

Den 8. december 2010

Sanne Glad Selander
Lisbeth Bisgaard

Dato: 7. december 2010

Vedr.: Evaluering af forældreansvarsloven, jeres j.nr. 2010-7301-00033.

Vi skal i det følgende besvare Familiestyrelsens spørgsmål vedrørende transport, anvendelsen af § 39 og myndighedsbehandlingen, jf. jeres brev af 11. november 2010.

Transport

Antal afgørelser om transport

Statsforvaltningen har i 2008, 2009 og 1. halvår af 2010 truffet henholdsvis 80, 61 og 53 afgørelser om transport.

Vi skal gøre opmærksom på, at det alene har været muligt at trække statistik på antal afgørelser, der alene omhandler transporten i forbindelse med samvær. Er der således som en del af en afgørelse om samvær truffet afgørelse om transporten, indgår denne afgørelse om transport ikke i ovenstående opgørelse.

Problemstillinger ved reglerne om transport

Den nuværende regel om transporten i forbindelse med samvær er med de mange undtagelser til hovedreglen med til at skabe flere konflikter mellem forældrene. Mange forældre accepterer ikke hovedreglen, hvorefter de begge skal tage del i det praktiske og økonomiske i forbindelse med transporten, men påberåber sig en eller flere af undtagelserne. De mange undtagelser medfører også, at det er blevet vanskeligt at opnå en forligsmæssig løsning mellem forældrene om transporten. Sagt med andre ord ønsker de at få prøvet om undtagelsesbestemmelserne finder anvendelse i deres tilfælde.

Transporten er blevet endnu et punkt, som forældrene kan strides om, og det ses ikke sjældent, at en ansøgning om transport fra den ene af forældrene, medfører, at den anden forælder søger om ændring af samværet. De tidligere gældende regler/praksis – hvor der var en fast hovedregel – fungerede meget bedre i praksis, idet forældrene måtte acceptere dette, og dermed var spørgsmålet ikke et, der blev videre diskuteret.

I praksis er det desuden sådan, at afgørelsen om transport i langt den overvejende del af sagerne følger hovedreglen. Det er således sjældent, at undtagelserne finder anvendelse, men der bruges mange ressourcer på at undersøge og vurdere, om den konkrete sag er omfattet af en af undtagelserne.

Forslag til ændring af transportreglerne

Af hensyn til at mindske de mulige konfliktpunkter forældrene imellem – og ikke mindst skabe ro for barnet om samværet – bør man overveje at indføre en regel med et fast udgangspunkt uden nogen (så mange) undtagelser.

Anvendelsen af § 39

Problemstillinger ved § 39 og anvendelsen heraf

§ 39 i forældreansvarsloven finder i praksis sjældent anvendelse, selvom forholdene ikke har ændret sig væsentligt. Dette skyldes, at forældrene oftest gør gældende, at en ændring af samværet er påkrævet af hensyn til barnet. Det betyder, at der skal foretages en realitetsbehandling. Erfaringen i praksis er dog, at det oftest munder ud i, at der ikke er grundlag for at ændre på samværet.

Gentagne ansøgninger i en sag skaber uro for både forældre og barn om samværet, mens sagen verserer. Efter tidligere praksis kunne der i større udstrækning ske afvisning ved ansøgninger om ændringer og småjusteringer af samværet og dermed mindske man den uro og usikkerhed, der kunne opstå om samværet. Det er vores oplevelse, at det oftest er bedst for barnet, at der skabes ro om samværet – og at det derfor ikke hele tiden er oppe til vurdering, om der skal ske ændringer heri.

Praksis for anvendelsen af § 39 ved aftaler om samvær

Hvis forældrene i umiddelbar tilknytning til, at de har indgået aftale om samværet, fratræder aftalen, vil vi ikke anvende § 39, men i stedet træffe en realitetsafgørelse om fastsættelse af samværet (som så godt i realiteten kan være en fastholdelse af deres aftale, fordi det aftalte samvær vurderes at være til barnets bedste).

Vender forældrene tilbage efter noget tid og ønsker ændringer i samværet – og er der hverken i ansøgningen oplyst om væsentligt forandrede forhold eller, at det er påkrævet af hensyn til barnet at få ændret samværet – vil § 39 blive anvendt.

Forslag til ændring af § 39

Det bør overvejes at udvide anvendelsesområdet for § 39, således at ansøgninger om enkeltstående ændringer/justeringer af samværet som altovervejende udgangspunkt altid kan afvises.

Desuden bør anvendelsesområdet for § 39 i praksis udvides, så forældrene fastholdes i deres aftaler om samvær og dermed i deres fælles ansvar for samværet af hensyn til at skabe ro og forudsigelighed for barnet i forhold til barnets samvær med samværsforælderen.

Det kunne også overvejes at indføre en pendant til § 39 i forældremyndigheds- og bopælssagerne, for derigennem at begrænse antallet af gange forældrene kan vende tilbage med fornyede ansøgninger om ændringer i forhold til forældremyndigheden/barnets bopæl. Det opleves som en meget stor belastning for barnet, hvis en sag verserer for længe/gentagne gange, da forældrenes uro om sagen indirekte påvirker barnet.

Myndighedsbehandlingen

Fordele og ulemper ved de nuværende kompetenceregler

Borgerne kan ikke forstå, at statsforvaltningen ikke kan træffe afgørelse i sager om forældremyndighed og barnets bopæl efter, at de har været til et vejledningsmøde, men at disse sager i stedet skal indbringes for domstolene til afgørelse.

Statsforvaltningen udfolder forligsbestræbelser i disse sager, der af denne grund alle starter i statsforvaltningen. Under forligsbestræbelserne opnås der et så indgående kendskab til sagen, at det ville være oplagt, at det var statsforvaltningen, der traf afgørelsen. Dette ville utvivlsomt medføre en væsentlig kortere sagsbehandlingstid til gavn for sagens parter og ikke mindst barnet. Der går meget tid tabt ved, at en anden instans skal til at sætte sig ind i sagen, beramme retsmøder osv.

I forvejen træffer statsforvaltningen midlertidige afgørelser om forældremyndighed og bopæl, ligesom vi er tillagt kompetencen i sager om udpegning af en ny forældremyndighedsindehaver ved forældremyndighedsindehaverens død. Sidstnævnte afgørelser kan i øvrigt indbringes for retten, hvorved retten agerer klageinstans i disse sager. Dette klagesystem kunne med fordel overføres til alle øvrige sager om forældremyndighed og barnets bopæl. Statsforvaltningen træffer allerede i dag afgørelse i sager om samvær, hvilke sager ofte er mindst lige så komplicerede som sager om forældremyndighed og bopæl.

Vedrørende samværssager er det sådan i dag, at domstolene tillige kan træffe afgørelse om samværet under en bopæls- eller forældremyndighedssag. Vi oplever i mange tilfælde, at forældrene ved uenighed ønsker, at den samlede sag (f.eks. forældremyndighed og samvær) oversendes til retten for derved at få deres sag behandlet af én instans – og altså ikke have sagerne verserende ved både statsforvaltningen (samværet) og retten (forældremyndigheden). Imidlertid sker der ganske ofte det, at retten alene afsiger dom om forældremyndigheden, hvorefter forældrene så vender tilbage til statsforvaltningen for at få afgjort samværet. På dette tidspunkt er der normalt forløbet ganske lang tid fra sagen senest var verserende i statsforvaltningen, hvilket betyder, at forældrene naturligt er ganske utålmodige i forhold til at få en afgørelse om samværet. Om årsagen til de manglende afgørelser om samvær hos retterne, har vi alene hørt fra nogle forældre, at de af deres advokater er blevet rådet til at få samværet fastsat af statsforvaltningen, hvorefter påstanden om samvær hæves over for retten.

I de tilfælde, hvor retterne fastsætter samværet, har vi ofte oplevet, at forældrene efterfølgende retter henvendelse til statsforvaltningen for at få præciseret samværet, fastsat yderligere (ferie)samvær m.m. Vi har oplevet, at samværet ikke altid har været tilstrækkeligt præcist fastsat til, at afgørelsen herom vil kunne danne grundlag for en tvangsfuldbyrdelse af fogedretten. Vi har desuden oplevet, at der alene er fastsat det løbende dags-/weekendsamvær, men ikke f.eks. er taget stilling til ferie- og helligdagssamvær, hvorfor forældrene vender tilbage til os med ønske om fastsættelse heraf.

Ud fra vores erfaringer med retternes fastsættelse af samvær må vi nok sige, at domstolssystemet ikke rigtig er velegnet til behandling af disse sager. F.eks. kan domstolene ikke efterfølgende (efter, at der er afsagt dom) genoptage en sag, hvis der er behov for at foretage justeringer af samværet, ligesom retterne er bundet af parternes påstande. Herudover må det vel anerkendes, at statsforvaltningerne har en mangeårig erfaring og dermed unik ekspertise i at behandle samværssager.

Forslag til ændring af saglige kompetenceregler

Det foreslås, at kompetencen til at træffe afgørelse om forældremyndighed og bopæl overføres fra domstolene til statsforvaltningerne, med mulighed for at indbringe statsforvaltningernes afgørelse for domstolene. Se i øvrigt ovenfor.

Desuden foreslås det, at samvær alene kan fastsættes af statsforvaltningen.

Familiestyrelsen
Kristineberg 6
2100 København Ø

Dato: 6. maj 2011
Enhed: Kommunaljura
Sagsbeh.: SUMCVA
Sags nr.: 1104597
Dok. nr.: 518592

Notat om evaluering af forældreansvarsloven

Familiestyrelsen har ved brev af 6. april 2011 anmodet Indenrigs- og Sundhedsministeriet om i notatform at fremsende ministeriets bemærkninger til betydningen af fælles forældremyndighed i forhold til lovgivningen inden for ministeriets område. Familiestyrelsen har endvidere bedt ministeriet om at oplyse, om forældreansvarsloven – efter ministeriets opfattelse – har medført uhenigtsmæssigheder i forhold til denne lovgivning.

Ministeriet skal i den anledning oplyse følgende:

Forældreansvarslovens regler om forældremyndighedsindehaverens beslutningsbeføjelser har betydning for sundhedslovens regler om samtykke til behandling.

Efter den nuværende lovgivning om informeret samtykke til behandling af patienter er det ikke tilladt at indlede eller fortsætte behandling uden patientens informerede samtykke, jf. sundhedslovens § 15, stk. 1, medmindre andet følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov eller af lovens §§ 17-19. Sidstnævnte bestemmelser omhandler mindreårige patienter (§ 17), patienter, der varigt mangler evnen til at give informeret samtykke (§ 18), samt patienter med øjeblikkeligt behandlingsbehov (§ 19).

Efter § 17, stk. 1, kan en patient, som er fyldt 15 år, selv give informeret samtykke til behandling, omend forældremyndighedens indehaver tillige skal have information og inddrages i den mindreåriges stillingtagen.

Såfremt patienten ikke er fyldt 15 år, følger det af sundhedslovens § 14 om patienter, der ikke selv kan varetage deres interesser, at den eller de personer, som efter lovgivningen er bemyndiget hertil, indtræder i patientens rettigheder efter sundhedslovens §§ 15-51, herunder altså også reglerne om samtykke til behandling.

Det følger af forældreansvarslovens § 2, at forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov. Det er følgerig forældremyndighedens indehaver, som giver samtykke til behandling af et barn under 15 år.

I det omfang forældremyndigheden er fælles, opstår spørgsmålet om, hvorvidt der skal indhentes samtykke fra begge forældremyndighedsindehavere.

Det fremgår af forældreansvarslovens § 3, stk. 1, at såfremt forældrene har fælles forældremyndighed, kræver væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold enighed mellem forældrene. Den forælder, som barnet har bopæl hos, kan træffe afgørelse om overordnede forhold i barnets daglige liv, herunder hvor i landet bopælen skal være.

Af de specielle bemærkninger til forældreansvarslovens § 3 fremgår bl.a. følgende:

”Bestemmelsens *stk. 1* fastlægger forældremyndighedsindehavernes beslutningsbeføjelser, hvis der er fælles forældremyndighed. Om indholdet af forældremyndigheden henvises til lovforslagets § 2.

Som det fremgår af bestemmelsen, skelnes mellem ”væsentlige beslutninger”, jf. 1. pkt., og ”overordnede forhold i barnets daglige liv”, jf. 2. pkt.

Udgangspunktet i *1. pkt.* er, at væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold kræver enighed mellem forældrene, hvis de har fælles forældremyndighed. Visse forhold må betragtes som så indgribende for barnet, at begge forældre skal være enige herom. Dette gælder navnlig spørgsmålet om barnets flytning til udlandet, herunder udrejse til Grønland og Færøerne, barnets religion og væsentlige lægelige indgreb.”

Til illustration af hvilke beslutninger, der er forbundet med henholdsvis forældremyndighed, bopæl og samvær, er der endvidere i bestemmelsens specielle bemærkninger indsat et skema, hvoraf det bl.a. fremgår, at forældremyndighedsindehaverne sammen træffer beslutning om væsentlige medicinske forhold.

Det fremgår imidlertid så vidt ses ikke af lovbemærkningerne, om der forskel på beslutninger om væsentlige lægelige indgreb eller væsentlige medicinske forhold, ligesom det ikke er nærmere uddybet eller eksemplificeret, hvad der forstås ved sådanne indgreb/forhold, herunder navnlig hvor alvorlige disse skal være, for at bestemmelsen finder anvendelse.

Ministeriet modtager løbende henvendelser fra såvel borgere som sundhedspersoner, der er i tvivl om, hvorvidt det i den for henvendelsen konkrete situation er krav, at begge forældremyndighedsindehavere giver samtykke til den omhandlede behandling.

Ministeriet skal på den baggrund henstille til Familiestyrelsens overvejelser, om det vil være hensigtsmæssigt med en uddybning – evt. ved brug af eksempler – af den oven for nævnte bestemmelse i en vejledning. Styrelsen vil i den forbindelse kunne indhente sundhedsfaglig rådgivning fra Sundhedsstyrelsen.

Med venlig hilsen

Mogens Jørgensen

CC: Sundhedsstyrelsen

Familiestyrelsen

Dato: 30. juni 2011
Enhed: Koncernøkonomi
Sagsbeh.: Lea
Sags nr.: 1007387
Dok. nr.: 566232

Evaluering af forældreansvarsloven

Familiestyrelsen har ved brev af 6. april 2011 anmodet Indenrigs- og Sundhedsministeriet om bemærkninger til betydningen af fælles forældremyndighed i forhold til lovgivningen på ministeriets område.

Ministeriet har i brev af 6. maj 2011 afgivet bemærkninger, hvor det fremgår at forældreansvarslovens regler om forældremyndighedsindehaverens beslutningsbeføjelser har betydning i forhold til sundhedslovens regler om samtykke til behandling.

Alle sager vedrørende forældremyndighed, barnets bopæl og samvær starter i statsforvaltningerne, som henhører under Indenrigs- og Sundhedsministeriets ressort.

Statsforvaltningerne har stor fokus på, at sagens parter tilbydes et møde hurtigst muligt og senest 35 dage efter anmodningen herom. Mere end 76 pct. af møderne er pr. 1. kvartal 2011 tilbudt afholdt inden 35 dage i 4 ud af 5 statsforvaltninger. I 2 statsforvaltninger er stort set alle tilbudt et møde inden 35 dage.

Udgangspunktet for sagsbehandlingen i statsforvaltningerne er efter forældreansvarsloven forligsbestræbelser mellem parterne, således at sagen kan afsluttes i statsforvaltningen og ikke videresendes til afgørelse i retten. Omkring 70 pct. af de behandlede forældremyndighedssager bliver forligt i statsforvaltningerne. Der er i løbet af 2010 registreret et fald i det samlede antal sager, som er oversendt til retten.

Statsforvaltningerne anvender forskellige redskaber at belyse barnets perspektiv i sagsbehandlingen.

Der har været afsat ca. 10 mio. kr. fra satspuljen til afholdelse af tværfaglige møder i særligt komplekse samværssager. Det er sager, som bl.a. kan være kendetegnet ved et højt konfliktniveau mellem sagens parter, og hvor børnene kan være særligt udsatte.

Satspuljebestillingen ophører med udgangen af 2011, og statsforvaltningerne kan fremadrettet kun tilbyde tværfaglige møder i meget begrænset omfang.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet vil generelt følge evalueringen af forældreansvarsloven tæt og vil være særligt opmærksom på økonomiske konsekvenser og udvikling i servicetilbud som måtte følge af evalueringen.

Der vedlægges en oversigt over udviklingen i sagsmængde, forligsprocenter mv. i statsforvaltningerne 2007-2010 inden for de sagsområder, som er omfattet af forældreansvarsloven.

Med venlig hilsen

Lene Anderson

Stine Krone Christensen
Justitsministeriet, Familiestyrelsen
Kristineberg 6
2100 København Ø

Afdelingen for almene
uddannelser

Frederiksholms Kanal 26
1220 København K
Tlf. 3392 5000
Fax 3392 5302
E-mail udst@udst.dk
www.udst.dk
CVR nr. 16691909

25. maj 2011
Sags nr.:
100.55J.261

Evaluering af forældreansvarsloven

Under henvisning til Familiestyrelsens brev af 6. april 2011 om evaluering af forældreansvarsloven har Uddannelsesstyrelsen følgende bemærkninger:

I forhold til folkeskolelovgivningen er det uenighed om skolevalg mellem ikke-samboende forældre med fælles forældremyndighed, som først og fremmest har betydning.

I folkeskolelovens § 36, stk. 2, er følgende fastsat:

”Til hver skole hører et skoledistrikt, der kan være større eller mindre for de enkelte klassetrin. Et barn optages i skolen i det distrikt, hvor det bor eller opholder sig, jf. dog stk. 3, § 3, stk. 2, § 5, stk. 8, og § 22.”

Det følger af bestemmelsen, at barnet skal optages i distriktsskolen, medmindre *forældrene* vælger, at barnet skal gå i en anden folkeskole, jf. bestemmelsen om frit skolevalg i lovens § 36, stk. 3, skal gå i en fri grundskole m.v. eller skal hjemmeundervises, jf. lovens § 33, stk. 2, eller at *kommunalbestyrelsen* henviser barnet til undervisning på en anden skole end distriktsskolen, jf. bestemmelserne om henvisning til specialundervisning eller dansk som andetsprog m.v. i lovens § 3, stk. 2, § 5, stk. 8, eller § 22.

Det fremgår endvidere af folkeskolelovens § 36, stk. 4, at en elev, der er optaget i en skole, har ret til at fortsætte skolegangen i denne skole, selv om eleven flytter under skoleforløbet til en anden bopæl inden for kommunen eller til en anden kommune.

Af lovens § 35 fremgår det, at forældremyndighedens indehaver eller den, der faktisk sørger for barnet, skal medvirke til, at barnet opfylder undervisningspligten, og den pågældende må ikke lægge hindringer i vejen herfor.

Det følger af bestemmelserne, at hvis forældre med fælles forældremyndighed ikke kan blive enige om, hvilken skole deres barn skal gå på, skal kommunalbestyrelsen optage barnet i distriktsskolen. Det er således barnets bopæl, som er det afgørende for, hvor barnet skal gå i skole, medmindre forældrene er enige om et andet skolevalg.

Folkeskoleloven indeholder ikke bestemmelser om, hvad der forstås ved barnets bopæl. Bestemmelser herom er fastsat i CPR-loven, hvoraf det fremgår, at kommunalbestyrelsen i CPR skal registrere enhver på dennes bopæl i kommunen. Ved bopæl forstås det sted (den bolig), hvor en person regelmæssigt sover, når denne ikke er midlertidigt fraværende på grund af ferie, forretningsrejse, sygdom eller lignende, og hvor denne har sine ejendele.

For børn, hvis forældre ikke har samme bopæl, og hvor forældrene har fælles forældremyndighed, skal kommunalbestyrelsen registrere barnet hos den af forældrene, som disse ved deres underskrift erklærer sig enige om. Opholder barnet sig lige længe ad gangen hos hver af forældrene, som på trods af fælles forældremyndighed ikke er enige om registreringen, skal barnet registreres med bopæl hos den af forældrene, der er udpeget som bopælsforælder efter § 17, stk. 1, eller § 26, stk. 1, i forældreansvarsloven. Er der ikke udpeget en bopælsforælder efter § 17, stk. 1, eller § 26, stk. 1, i forældreansvarsloven, forbliver barnet registreret på den adresse, barnet havde, før uenigheden opstod, hvis denne adresse er en af de angivne adresser.

Uddannelsesstyrelsen modtager jævnligt henvendelser fra kommuner og skoler, som er usikre på, hvorvidt kommunen/skolen kan eller skal optage et barn på en bestemt skole, når der er uenighed mellem forældrene. Forældreansvarslovens bestemmelse i § 3, stk. 1, hvorefter forældre med fælles forældremyndighed skal være enige om væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold, herunder skolevalg, synes således – efter henvendelserne at regne – at give anledning til tvivl i forhold til, hvordan kommune/skole skal forholde sig til tvister mellem forældre med fælles forældremyndighed om, hvilken skole et barn skal gå på. Det er styrelsens indtryk, at problemstillingen er blevet forværret efter fastsættelsen af bestemmelsen om, at retten kun kan ophæve den fælles forældremyndighed, hvis der foreligger tungtvejende grunde, jf. forældreansvarslovens § 11. Kommunerne/skolerne bliver oftere stillet over for konflikter mel-

lem forældrene, og det er blevet vanskeligere for dem at håndtere. Endvidere er antallet af henvendelser til Uddannelsesstyrelsen steget.

Ved forespørgsler fra kommuner, skoler og borgere om uenighed om skolevalg mellem forældre med fælles forældremyndighed vejleder Uddannelsesstyrelsen, som det fremgår af ovenstående.

Med venlig hilsen

Ole Hvilsum Larsen

6. juni 2011

Notat
om
Evaluering af forældreansvarsloven

I forbindelse med evaluering af forældreansvarsloven har Familiestyrelsen bedt om Socialministeriets bemærkninger til betydningen af fælles forældremyndighed i forhold til lovgivningen inden for Socialministeriets område. Socialministeriet er blevet bedt om at beskrive eventuelle snitflader mellem Socialministeriets lovgivning og Forældreansvarsloven, herunder om der er evt. u hensigtsmæssigheder eller forslag til lovændringer mv. på området.

Dette notat beskriver kort henholdsvis servicelovens og dagtilbudslovens regler. Det vurderes overordnet, hvordan visse afgørelser efter forældreansvarsloven om fælles forældremyndighed og samvær i nogle tilfælde fremstår u hensigtsmæssige i forhold til de sociale problemstillinger og indsatser, der gives efter serviceloven til udsatte børn og unge og deres familier. Dette er bl.a. aktuelt i familier, som er særligt udsatte, herunder de familier, hvor der er tale om f.eks. psykisk sygdom eller vold og andre overgreb. Notatet afgrænser sig til at fokusere på de konsekvenser, forældreansvarsloven vurderes at have i forhold til de berørte børns og unges tarv. Notatet berører således ikke til de aspekter, der vedrører de berørte forældres retsstilling.

1. Forældreansvarsloven

Forældreansvarsloven trådte i kraft den 1. oktober 2007 og indeholder reglerne om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær. Forældreansvarsloven har bl.a. medført:

- at fælles forældremyndighed kun kan ophæves, hvis der foreligger tungtvejende grunde (§ 11),
- at der er mulighed for at træffe afgørelse om barnets bopæl ved fælles forældremyndighed (§ 17),
- at forældres beslutningsbeføjelser ved fælles forældremyndighed nærmere blev fastlagt (§ 3, stk. 1).

Det fremgår særligt i forhold til forældres beslutningsbeføjelser efter § 3, at forældre med fælles forældremyndighed skal være enige om væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold. Dette gælder f.eks. beslutninger om barnets flytning til udlandet, herunder til Grønland og Færøerne, væsentlig medicinsk behandling og væsentlige indgreb, skolevalg, skolefritidsordning, risikobetonet fritidsaktivitet, navnevalg, religiøse forhold, ægteskab og pas.

Det fremgår også af § 3, stk. 1, at den forælder, som barnet har bopæl hos, på egen hånd kan træffe afgørelse om overordnede forhold i barnets daglige liv, herunder hvor i landet bopælen skal være. Dette gælder f.eks. også beslutninger

vedrørende barnets daginstitution og spørgsmål om barnets daglige velbefindende, herunder om barnet skal gå til skolepsykolog, i en skilsmissegruppe e.l.

2. Servicelovens regler om støtte til udsatte børn og unge

Servicelovens kapitel 11 omhandler indsatsen over for udsatte børn og unge i alderen 0-18 år. Målgruppen er de børn og unge, som har et særligt behov for støtte, dvs. som har et behov, som rækker ud over de behov, som kan opfyldes af de tilbud, som i almindelighed tilbydes børn eller unge og deres familier (herunder dagtilbud og skole mv.). Det fremgår bl.a. af servicelovens § 46, at kommunalbestyrelsen ved anvendelsen af reglerne om særlig støtte skal lægge afgørende vægt på, at støtten ydes ud fra barnets eller den unges bedste. Hvis et barn eller en ung vurderes at have behov for særlig støtte, træffer kommunalbestyrelsen som udgangspunkt afgørelse om støtte efter § 52. Kommunalbestyrelsen kan inden for viften af foranstaltninger i servicelovens § 52, stk. 3 tilbyde den hjælp, som er nødvendig ud fra barnets individuelle behov. Det kan f.eks. dreje sig om familiebehandling eller konsulentbistand. Det kan også dreje sig om en anbringelse uden for hjemmet.

2.1 Støtten gives med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren

Afgørelser om særlig støtte til børn og unge efter servicelovens kapitel 11 træffes i forhold til forældremyndighedsindehaveren, da der er tale om støtte til børn og unge i alderen 0-18 år. Det forudsættes, at forældremyndighedsindehaveren er en central part i barnets eller den unges liv. Inddragelse af og samarbejdet med forældremyndighedsindehaveren har således afgørende betydning for effekten af kommunens indsats. Iværksættelse af foranstaltninger efter § 52 forudsætter således som hovedregel forældremyndighedsindehaverens samtykke, jf. servicelovens § 52 stk. 1. Afgørelser om foranstaltninger efter § 52 er således ikke gyldige, hvis ikke (begge) forældremyndighedsindehaveres samtykke forligger. Hvis der er tale om anbringelse uden for hjemmet, skal der også foreligge et samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år.

2.2 Afgørelser uden forældremyndighedsindehaverens samtykke

Kommunens ”Børn og – ungeudvalg” kan i særlige tilfælde træffe afgørelse om støtte til et barn eller en ung *uden* forældremyndighedsindehaverens samtykke, jf. servicelovens § 58. Det sker i de sager, hvor det vurderes, at der er åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade, og hvor det vurderes, at problemerne ikke kan løses under barnets eller den unges ophold i hjemmet. Børn og – ungeudvalget kan træffe afgørelse uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren vedr. anbringelse uden for hjemmet og afgørelser, som træffes i tilknytning hertil (hjemgivelse, videreførelse af anbringelsen samt afgørelser vedr. samvær m.v.). Endvidere kan der efter servicelovens § 63 iværksættes lægelig undersøgelse og behandling uden samtykke. Endelig kan der efter servicelovens § 56 træffes afgørelse om foranstaltninger efter § 52, stk. 3, nr. 1 og 3 og 6 (herunder ophold i dagtilbud m.v., familiebehandling og en fast kontaktperson), hvis det anses for at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges særlige behov for støtte.

2.3 Støtte til forældre, hvis børn er anbragt uden for hjemmet

I forbindelse med, at et barn eller en ung anbringes uden for hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 7, skal kommunalbestyrelsen tilbyde forældremyndighedsindehaveren en støtteperson, jf. § 54. Endvidere skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om støtte til forældrene under barnets eller den unges anbringelse. Støtten skal så vidt muligt medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen med henblik på at støtte forældrene i at varetage omsorgen for barnet eller den unge.

2.4 Afgørelser om samvær efter hhv. forældreansvarsloven og serviceloven

Efter forældreansvarslovens §§ 21, stk. 1, og 22, stk. 1, jf. § 38, stk. 1, kan statsforvaltningen træffe afgørelse om samvær og anden kontakt mellem forældre og børn. Dette gælder dog ikke, hvis barnet er anbragt uden for hjemmet efter kapitel 11 i lov om social service, jf. forældreansvarslovens § 24. Det gælder heller ikke i de situationer, hvor kommunalbestyrelsen gennemfører en børnefaglig undersøgelse af et barn eller en ung, som opholder sig på en institution eller er indlagt på sygehus, mens undersøgelsen foregår, jf. servicelovens § 51 og forældreansvarslovens § 24.

2.5 Kommunalbestyrelsens afgørelser om samvær

Kommunalbestyrelsens regulering af samvær mellem børn og forældre m.v., jf. servicelovens § 71 sker med udgangspunkt i en vurdering af, hvad der er bedst for barnets eller den unges tarv. Dette blev tydeliggjort med Barnets Reform, hvor man ændrede sidestillingen af henholdsvis forældrene og barnets eller den unges ret til samvær og kontakt, således at hensynet til barnets eller den unges udvikling vægtes højere end forældrenes ønske om samvær og kontakt¹.

Udgangspunktet for kommunalbestyrelsens afgørelse skal fortsat være, at barnet eller den unge som hovedregel har brug for at bibeholde kontakten til forældrene. Det er dog samtidig vigtigt, at kommunalbestyrelsen i sine afgørelser tager hensyn til, at barnet eller den unge ikke skal opleve et samvær eller en kontakt med en forælder i de situationer, hvor selve kontakten vurderes som skadeligt for barnets trivsel og udvikling. Det kan f.eks. være i situationer, hvor en forælder er psykisk syg eller tidligere har udsat barnet eller den unge for vold eller seksuelle overgreb, og hvor samvær derfor vurderes at være til skade for barnet.

I forbindelse med vurderingen af barnets behov er kommunalbestyrelsen forpligtet til at sikre, at der finder en samtale sted med barnet eller den unge, jf. lovens § 48, hvorved barnet eller den unges holdning til en afgørelse om samvær kan tilvejebringes. På den baggrund skal barnet eller den unges mening tillægges vægt i forhold til barnets eller den unges modenhed og udvikling.

Det er alene kommunalbestyrelsen, der efter en konkret vurdering træffer afgørelse om samværet, herunder om samværets omfang. Det bør derfor fremgå af

¹ Jf. Forslag til Lov om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og forældreansvarsloven (Barnets Reform), som fremsat den 24. marts 2010. Jf. bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 53.

afgørelsen, hvis barnets eller den unges holdning ikke følges. Det er vigtigt, at kommunalbestyrelsen åbent og tydeligt gør barnet eller den unge opmærksom på, at der ikke er tale om, at barnet eller den unge selv skal tage beslutningen om samvær. Dermed kan det for det første undgås, at barnet eller den unge oplever selv at stå med ansvaret for beslutningen om samvær. For det andet skal barnet eller den unge vide, at kommunalbestyrelsen ud fra hensynet til barnet selv kan træffe en anden afgørelse, der går imod, hvad barnet eller den unge selv har peget på.

2.6 Forældremyndighedsindehaveren er part i sagen

I en del af de familier, hvor der er behov for særlig støtte, vil der være tale om, at den ene forælder har forældremyndigheden alene. Da beslutningen om støtte til et barn eller en ung træffes i forhold til forældremyndighedsindehaveren, er det som udgangspunkt alene forældremyndighedsindehaveren, der er part i sagen.

2.7 Forældre uden forældremyndighed

Den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, er alene part i afgørelser, der gælder dennes ret til at bevare kontakten til barnet eller den unge. Denne forælder har således ret til at klage over afgørelser, der begrænser kontakten eller over afgørelser, hvor der gives afslag på støtte til samvær, som forældremyndighedsindehaveren har givet samtykke til. Derudover skal kommunen være opmærksom på, at den almindelige adgang til at få information om barnets eller den unges forhold, som fremgår af forældreansvarslovens § 23, også finder anvendelse, når det drejer sig om et barn eller en ung, der er anbragt uden for hjemmet. Det betyder, at den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, har ret til efter anmodning at blive orienteret om barnets forhold fra skoler, børneinstitutioner samt fra social- og sundhedsvæsenet. Adgangen til at få information omfatter alene oplysninger, der vedrører barnet og ikke oplysninger om forældremyndighedsindehaverens forhold.

2.8 Servicelovens regler vedrørende vold mod kvinder og børn

Præcisering af underretningspligten:

ServiceLovens § 153 vedrørende fagpersoners skærpede underretningspligt, angiver en specifik pligt til at underrette kommunen i tilfælde, hvor der er kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller ung er udsat for vold eller andre overgreb. Kommunen skal på baggrund af en sådan underretning undersøge, om der er grund til at gribe ind over for sagen, herunder iværksætte en børnefaglig undersøgelse efter § 50, samt hjælp efter § 52.

Kvindekrisecentre

Ifølge servicelovens § 109 skal kommunalbestyrelsen tilbyde midlertidigt ophold i boformer til kvinder, som har været udsat for vold, trusler om vold eller tilsvarende vis krise i relation til familie- og samlivsforhold. Kvinderne kan være ledsaget af børn, og de modtager under opholdet omsorg og støtte.

Ret til psykologbehandling:

Alle børn, som følger med deres mor på krisecenter, har ret til psykologbehandling. Bestemmelsen følger af servicelovens § 109, stk. 5.

Ret til en familievejleder

Ifølge Servicelovens § 109, stk. 4 skal kommunalbestyrelsen tilbyde støtte og rådgivning fra en familierådgiver til kvinder med børn på krisecentre. Rådgivningen gives i forhold til bolig, økonomi, arbejdsmarked, skole, daginstitutioner, sundhedsvæsen m.v. og skal understøtte de enkelte dele i kommunalbestyrelsens øvrige tilbud. Rådgivningen iværksættes, når forberedelsen til udflytning fra krisecentret påbegyndes og finder sted indtil kvinder og børnene er etableret i egen bolig.

3. Snitflader mellem forældreansvarsloven og serviceloven

I det følgende beskrives de overordnede problemstillinger, som Socialministeriet vurderer, eksisterer i relation til forældreansvarslovens og servicelovens snitflader. De beskrevne problemstillinger tager afsæt i Ankestyrelsens afgørelser i klagesager vedr. kommunernes afgørelser om børn og unge efter serviceloven². Endvidere tager de afsæt i en række konkrete sager, som Servicestyrelsen har været i berøring med via deres projekt- og konsulentarbejde i relation til kvinder og børn, som er udsat for vold og seksuelle overgreb³. De beskrevne problemstillinger vedrører således de udsatte familier, som modtager hjælp efter serviceloven i relation til de ovenfor skitserede bestemmelser.

Nedenstående er baseret på foreløbige tilbagemeldinger om erfaringerne på området. Det må således overvejes, om der er behov for en konkret udredning af de beskrevne problemstillings indhold og omfang.

3.1 Samtykkekrav til foranstaltninger efter servicelovens kapitel 11

Ankestyrelsen modtager årligt

- ca. 550 klager over afgørelser om anbringelse af børn og unge uden for hjemmet uden samtykke og om overvåget samvær, og
- ca. 450 underretninger fra borgere og fagpersoner om bekymringer for børn og unge samt
- ca. 300 orienteringer fra politiet om børn og unge, der mistænkes for kriminalitet.

Indehavere af forældremyndigheden, samt børn over 12 år, er parter i disse sager.

I forbindelse med Ankestyrelsens behandling af underretningssager vurderes det, at det i sager med fælles forældremyndighed kan være vanskeligt for kommunen at indhente samtykke fra begge forældre. Dette gør sig især gældende i de tilfælde, hvor en forælder har minimal kontakt med barnet eller den unge, eller hvor der eksisterer konflikter mellem forældrene.

Konsekvensen kan være, at en relevant foranstaltning over for et barn eller en ung iværksættes for sent, eller i værste fald, at foranstaltningen ikke kan iværksættes (med mindre det vurderes, at indsatsen kan iværksættes efter tvangsbestemmelserne i servicelovens §§ 56, 58 eller § 63, jf. afsnit 2.2 ovenfor). Enten fordi den ene forælder ikke reagerer på henvendelsen om samtykke, eller fordi

² Ankestyrelsen er øverste administrative klageinstans på bl.a. socialområdet, og træffer afgørelse i klagesager vedr. afgørelser om støtte efter serviceloven.

³ Servicestyrelsen er en del af Socialministeriet, som har til opgave at bidrage aktivt til en vidensbaseret socialpolitik. SISO er en del af Servicestyrelsen, og yder konsulentbistand til kommunerne om vold og seksuelle overgreb mod børn og unge.

forælderen vælger ikke at imødekomme anmodningen om samtykke. Dette kan have u hensigtsmæssige konsekvenser for indsatsen over for det barn eller den unge, som har brug for særlig støtte efter servicelovens kapitel 11.

3.2 Afgørelser efter forældreansvarsloven om fælles forældremyndighed og samvær i relation til udsatte familier som modtager støtte efter serviceloven.

Aftaler og afgørelser vedr. fælles forældremyndighed og samvær kan bedst udmøntes, hvis forældrene kan samarbejde om deres børn. Dette kan imidlertid være vanskeligt i nogle af de udsatte familier, som er belastede af tunge sociale problemstillinger som fx vold, psykisk sygdom eller alkohol-misbrug m.v. I det følgende skitseres, hvordan aftaler om eller afgørelser vedr. fælles forældremyndighed og samvær kan vanskeliggøre en social indsats efter serviceloven. Afsnittet tager udgangspunkt i en række af de eksempler, Socialministeriet er bekendt med via Servicestyrelsens arbejde med projekter om vold i nære relationer. Eksemplerne kan også være aktuelle i en række andre sammenhænge, f.eks. i familier hvor der eksisterer alkohol eller stofmisbrug og psykisk sygdom m.v.

3.3 Fælles forældremyndighed og samvær kan skabe barrierer for en social indsats efter serviceloven.

De børn og unge, som vokser op i familier med eksempelvis vold og andre overgreb er ofte traumatiserede som følge af de tilfælde af psykiske eller fysiske overgreb, de har været vidne til, eller som de selv har været udsat for. En række af disse børn bor på kvindekrisecentre med deres mødre efter servicelovens § 109, jf. afsnit 2.8 ovenfor⁴. Dette gør dem særligt udsatte i forhold til aftaler eller afgørelser vedr. fælles forældremyndighed og samvær med den af forældrene, som har udøvet de pågældende overgreb m.v. Dette skyldes bl.a., at de pågældende børns og unges sociale udvikling og sundhed påvirkes af deres relation til forældrene, såvel som af forældrenes indbyrdes relation. Det er i den forbindelse ofte tilfældet, at den voldelige parts adfærd ikke stopper efter skilsmissen, hvilket vanskeliggør den sociale indsats over for familien. Som nævnt ovenfor, kan de skitserede problemstillinger også være aktuelle i andre tilfælde, f.eks. i sager hvor den ene part er psykisk syg m.v.

Socialministeriet er via Servicestyrelsen bekendt med en række sager, hvor aftaler eller afgørelser om fælles forældremyndighed og samvær efter forældreansvarsloven har kompliceret ovenstående sociale problemstillinger yderligere. Det skyldes, at fælles forældremyndighed og samvær kan medføre, at den forrettede del af familien er nødt til at opretholde (hyppig) kontakt med den voldelige part i sagen. Dette øger i mange tilfælde risikoen for, at den voldelige parts chikane overfor familien fortsætter. Det kan eksempelvis ske i de situationer, hvor barnet overleveres til samvær hos den pågældende part, eller i situationer,

⁴ Det skønnes, at ca. 28.000 kvinder årligt udsættes for partner vold (og ca. 9000 mænd). Der er ca. 20-22.000 børn og unge som årligt vokser op i voldsramte familier. Jf. *Helweg-Larsen, Karin og Frederiksen, Marie Louise (2007): Mænds Vold mod Kvinder. Omfang – karakter og indsats mod vold – 2007. Statens Institut for Folkesundhed og Syddansk Universitet*. Det er dog kun en mindre andel af disse familier, som søger ophold på krisecentre. Antallet af børn og unge, som har været med deres mor på krisecenter efter servicelovens § 109 i mere end en uges varighed, var ca. 900 (2010). Heraf var ca. 60 % i alderen 0-6 år. Der har været indskrevet i alt ca. 1500 kvinder på krisecentre efter servicelovens § 109 i 2010. Tallet er behæftet med en vis usikkerhed, da der kan være tale om de samme børn, som har haft ophold på krisecenter af flere omgange. *Kirstina Stenager og Lise Barlach: LOKK årsstatistik 2010 – Kvinder og børn på krisecentre (2010)*.

hvor det er nødvendigt at deltage i et fælles møde vedr. børnene i fx Statsforvaltningen eller i den kommunale socialforvaltning. Konsekvensen af ovenstående kan være, at den forurettede forælder og dermed også de pågældende børn og unge fastholdes i en situation, hvor de udsættes for overgreb m.v., hvilket som oftest vil være skadeligt for barnets eller den unges udvikling. Dette vanskeliggør samtidig kommunens støtte-tiltag over for barnet eller den unge efter bl.a. servicelovens § 52 og § 109.

3.3 Samarbejdet mellem Statsforvaltning og andre offentlige institutioner
Ovenstående problemstillinger understreger vigtigheden af, at Statsforvaltningen er i besiddelse af tilstrækkelig viden vedr. en eventuel børnesag i kommunen, når der træffes afgørelser om fælles forældremyndighed og samvær. Dette er også relevant i de sager, hvor den pågældende familie ikke selv oplyser om, at der er vold i familien eller lign.

Det er i den forbindelse Socialministeriets vurdering, at der med fordel kan indledes et samarbejde om, hvordan man i højere grad kan sikre, at der i sager om fælles forældremyndighed og samvær foreligger tilstrækkelig viden om barnet eller den unges situation, sådan så det sikres, at barnets tarv varetages i alle sager. Dette gælder ikke mindst i de tilfælde, hvor der kan være vold eller andre alvorlige forhold i familien (fx i de tilfælde, hvor der foreligger en børnesag i kommunen mv.).

Formålet er at sikre, at de aftaler eller afgørelser, der indgås eller træffes (evt. efter forældreansvarsloven), ikke medvirker til at øge de eksisterende konflikter og sociale problemstillinger, som eksisterer i udsatte familier, og som har betydning for det enkelte barns udvikling og trivsel. I den forbindelse er det bl.a. vigtigt, at Statsforvaltningen er i besiddelse af tilstrækkelig viden om fx tegn på vold eller om de konsekvenser, det kan have for et barn at overvære vold mellem forældrene. Endvidere forudsætter det, at Statsforvaltningen er i besiddelse af alle relevante oplysninger i en sag, således, at afgørelsen træffes på et tilstrækkeligt oplyst grundlag..

Tilrettelæggelse af procedurer som tager højde for sårbare familiers behov
I relation til ovenstående er det på baggrund af Servicestyrelsens erfaringer endvidere opfattelsen, at der ved tilrettelæggelsen af de procedurer, som afgørelser om forældremyndighed mv. baseres på, med fordel kan tages højde for, om der er tale om særligt udsatte familier, som pga. af deres situation kan have vanskeligt ved at håndtere almindelige sagsgange. Eksempelvis kan nævnes de møder i Statsforvaltningen, hvor begge forældre skal deltage, på trods af, at den ene part har begrundet frygt for at mødes med den anden part. Dette kan være i tilfælde, hvor der eksisterer alvorlige konflikter mellem parterne, eller hvor en forælder har svært ved at holde aftaler pga. misbrug mv. Endvidere kan hyppige genbehandlingsmøder om f.eks. midlertidige afgørelser om samvær, medvirke til u hensigtsmæssige oplevelser af psykisk stress i de pågældende familier. Dette kan have alvorlige konsekvenser for de berørte børns og unges udvikling, bl.a. fordi børns og unges trivsel som oftest påvirkes af, hvordan deres forældre trives.

Opsummering og anbefaling

Ovenstående skitserer kort en række af de problemstillinger, som vurderes at eksistere i relation til forældreansvarslovens og servicelovens indsatsområde over for udsatte børn og unge og deres familier. Problemstillingerne vedrører primært de konsekvenser, som sager om fælles forældremyndighed og samvær

har for de udsatte børn, unge og deres familier, som modtager støtte efter servicelovens kapitel 11 samt § 109 og §§ 153-154.

Som det fremgår, vedrører de skitserede problemer primært de tilfælde, hvor der eksisterer et højt konfliktniveau mellem de to forældre, herunder hvor den ene forælder udviser en adfærd, som kan være skadelig over for det enkelte barns eller den unges udvikling. Det vurderes, at der med fordel kan ske en stærkelse af samarbejdet mellem Statsforvaltningen og de sociale myndigheder med henblik på at sikre, at børn og unge i udsatte familier ikke udsættes for u hensigtsmæssigt pres som følge af deres forældres konflikter, og at der iværk-sættes de nødvendige foranstaltninger i tide.

Det kan på baggrund af ovenstående bl.a. overvejes, hvordan det i højere grad kan sikres:

1. At der udveksles tilstrækkelig oplysninger mellem de kommunale sociale myndigheder og Statsforvaltningen i sager, hvor kommunen har iværksat en social indsats over for den pågældende familie (f.eks. hvor der er indgivet en underretning efter servicelovens § 153, iværksat en børnefaglig § 50-undersøgelse og foranstaltninger efter servicelovens § 52 eller § 109 m.v.). Dette kan være med til at sikre, at der foretages de nødvendige børnesagkyndige undersøgelser i sager, hvor der har været mistanke om omsorgssvigt eller er sket andre overgreb m.v.. Det vil endvidere kunne understøtte, at afgørelser om samvær efter forældreansvarsloven tager højde for, om samværet vil kunne skade et barn eller en ung, herunder hvilke rammer for samværet, som kan forebygge eventuelle skadesvirkninger.

2. At der i sager om fælles forældremyndighed og samvær m.v. tilrettelægges særlige sags gange som sikrer, at de implicerede børns og unges trivsel ikke påvirkes unødigt af disse, og at der arbejdes målrettet mod at mindske forældrenes konfliktniveau.

3. At kommuner og Statsforvaltningen altid samarbejder om sager, hvor en kommune i forbindelse med en indsats efter serviceloven vurderer, at en afgørelse om samvær er skadelig for et udsat barns eller en ungs udvikling og trivsel.

Det kan endvidere overvejes, hvordan der generelt og i højere grad kan sikres koordinering mellem serviceloven og forældreansvarslovens bestemmelser. Dette kan f.eks. være relevant i forhold til, hvilke beføjelser serviceloven og forældreansvarsloven tillægger henholdsvis forældremyndighedsindehaveren og bopælsforælderen. Dette er bl.a. relevant i forhold til forebyggende foranstaltninger efter serviceloven, såvel som i de tilfælde, hvor børn og unge er anbragt uden for hjemmet (hvor kommunalbestyrelsen overtager en del af forældremyndighedsindehaverens beføjelser).

Dagtilbudsloven

Dagtilbudsloven omhandler reglerne for dag-, fritids- og klubtilbud samt tilskud til private pasningsordninger. Efter dagtilbudsloven kan børn eller unge optages i dag-, fritids- eller klubtilbud eller modtage tilskud efter dagtilbudsloven, hvis deres forældre (og de selv) har lovligt ophold i landet.

I dagtilbudsloven defineres forældre som de personer, der på det tidspunkt, hvor barnet optages i et tilbud efter dagtilbudsloven, har del i forældremyndigheden over barnet, eller den person hos hvem barnet opholder sig mest, men som ikke nødvendigvis har del i forældremyndigheden. Omfattet af begrebet forældre er både biologiske forældre, adoptivforældre og plejeforældre.

Retten til ydelser efter dagtilbudsloven følger forældrene. Det betyder, at det er forældrenes opholdskommune, der er forpligtet til at stille en plads i et tilbud efter dagtilbudsloven til rådighed for barnet eller den unge. Dette gælder dog ikke, hvis et barn ikke bor sammen med sine forældre.

Snitflader mellem forældreansvarsloven og dagtilbudsloven.

Der er efter Socialministeriets vurdering ikke uhensigtsmæssigheder i forældreansvarsloven i forhold til dagtilbudsloven.

